1 ianuarie
februarie
2013

Gândirea militară românească

Revistă de teorie şi ştiinţă militară
editată de Statul Major General al Armatei României

Fondată în anul 1864 sub titlul „România Militară“
- serie nouă, anul XXIV -

Gândirea militară românească

EDITOR

STATUL MAJOR GENERAL
AL
ARMATEI ROMÂNIEI

CONSILIUL EDITORIAL

PREŞEDINTE
general-locotenent
dr. Dan GHICA-RADU

MEMBRI
academician Dan BERINDEI
general-locotenent dr. Teodor FRUNZETI
general-locotenent dr. Sorin IOAN
general-locotenent dr. CÂRNU Fănică
viceamiral dr. Aurel POPA
general-maior dr. Avram CĂTĂNICI
general-maior Alexandru RUS
general de flotilă aeriană dr. Florian RĂPAN
general de brigadă dr. Gheorghe MOTOC
colonel dr. Mircea TĂNASE

REFERENŢI ŞTIINŢIFICI

general (r.) dr. Mihail ORZEAŢĂ
general de brigadă (r.) dr. Costică ŢENU
colonel dr. Ion ROCEANU
colonel (r.) dr. Ion GIURCĂ

COLEGIUL DE REDACŢIE

Redactor-şef
colonel dr. Mircea TĂNASE
mirceatanase2003@yahoo.com
Redactor-şef adjunct
Alina PAPOI
alinagmr@yahoo.com
Redactori
Iulia NĂSTASIE
Diana Cristiana LUPU
Adelaida-Mihaela RADU (Layout)

ADRESA REDACŢIEI
Bucureşti, str. Izvor, nr. 110, Sector 5
Cod poştal: 050564
Telefon: +4021.410.40.40/1001731; 1001732
Tel./fax: +4021.319.56.63
http://www.mapn.ro/smg/gmr

*Revista **Gândirea militară românească***
apare în lunile februarie, aprilie, iunie,
august, octombrie şi decembrie.

ISSN 1454-0460 ~ Print
ISSN 1842-8231 ~ Online

COPYRIGHT: sunt autorizate orice reproduceri,
fără perceperea taxelor aferente, cu condiţia indicării
precise a numărului şi datei apariţiei revistei din care provin.

ÎNALTUL DECRET REGAL NR. 3663
PRIN CARE „ROMÂNIA MILITARĂ"
DEVINE REVISTA OFICIALĂ
A MARELUI STAT MAJOR

„Art. I - Se înfiinţează la Marele Stat Major, cu începere de la 1 Ianuarie 1898, revistă oficială sub denumirea de „România Militară", în care toţi ofiţerii din armată vor găsi studii militare, care să intereseze instrucţiunea lor.

Prin organul acestei reviste toţi ofiţerii, de toate armele, aflaţi în activitate de serviciu, îşi vor putea publica lucrările lor personale şi cari interesează armata".

Carol - Regele României
Dat în Bucuresci la 8 decembre 1897

Premiile revistei *Gândirea militară românească*

se acordă în fiecare an,
de către Statul Major General
al Armatei României,
celor mai valoroase lucrări
din domeniul ştiinţei militare,
editate în anul precedent.

Revista *Gândirea militară românească*
este revistă ştiinţifică cu prestigiu recunoscut
din domeniul *„Ştiinţe militare, informaţii şi ordine publică"*, potrivit evaluării
făcute de către Consiliul Naţional de Atestare
a Titlurilor, Diplomelor şi Certificatelor Universitare
în anul 2011
(http://www.cnatdcu.ro/wp-content/uploads/2011/11/reviste-militare1.pdf)

1 ianuarie
februarie
2013

Gândirea militară românească

Revistă de teorie şi ştiinţă militară
editată de Statul Major General al Armatei României

Fondată în anul 1864 sub titlul „România Militară“
- serie nouă, anul XXIV -

Responsabilitatea pentru conţinutul materialelor publicate revine în exclusivitate autorilor, în conformitate cu prevederile Legii nr. 206 din 27.05.2004

Revista ***Gândirea militară românească*** *este inclusă în baza de date Index Copernicus International*

Cuprins

Editorial

Intelligence pentru securitate
Colonel dr. Mircea TĂNASE

Proiecţii conceptuale

Lumea în care trăim este dominată de conflictualitate (VII)
General (r.) dr. Mihail ORZEAŢĂ

Evaluarea procesului Bologna – căi de implementare şi dezvoltare a sistemelor de învăţământ superior din Europa (II)
Colonel Olivian STĂNICĂ

Cultura de intelligence

Războiul informaţional între ameninţare şi multiplicator de putere
Contraamiral de flotilă dr. Cătălin Silviu DUMISTRĂCEL

Intelligence – coordonată a ecuaţiei de securitate naţională şi globală
Colonel Ovidiu FRĂŢILĂ
Locotenent-colonel Iosif SOLOMON

Contents

Editorial

7 Intelligence for Security
Colonel Dr Mircea TĂNASE

Conceptual Projections

11 The World We Live In Is Dominated by Conflict (VII)
General (r.) Dr Mihail ORZEAŢĂ

18 Bologna Process Assessment – Procedures for the Implementation and Development of Higher Education Systems in Europe (II)
Colonel Olivian STĂNICĂ

Intelligence Culture

23 Information Warfare between Threat and Force Multiplier
Fleet Rear Admiral Dr Cătălin Silviu DUMISTRĂCEL

32 Intelligence – Coordinate of National and Global Security Equation
Colonel Ovidiu FRĂŢILĂ
Lieutenant Colonel Iosif SOLOMON

Serviciile de intelligence
şi avertizarea timpurie
Locotenent-colonel Cătălin BALOG

47 Intelligence Services
and Early Warning
Lieutenant Colonel Cătălin BALOG

Sursele deschise de informare
– oportunităţi de susţinere
şi dezvoltare ale unui învăţământ
performant şi eficient
în domeniul informaţii pentru apărare
Colonel dr. Cristian-Victor CIŞMIGIU

62 Open Source Intelligence
– Opportunities to Support
and Develop High-Performance
and Effective Education System
in the Defence Intelligence Field
Colonel Dr Cristian-Victor CIŞMIGIU

Opinii

Opinions

Selecţia psihologică pentru intrarea
în sistemul militar
prin prisma modelului
inteligenţelor multiple (I)
Colonel dr. Adrian PRISĂCARU

71 Psychological Selection to Join
the Military System in the Light
of the Model
of Multiple Intelligences (I)
Colonel Dr Adrian PRISĂCARU

Smart defence – teorie şi practică
Locotenent-colonel dr. Filofteia REPEZ

79 *Smart Defence* – Theory and Practice
Lieutenant Colonel Dr Filofteia REPEZ

Spiritualitate şi consumism.
A fi şi/sau a avea (III)
Preot militar dr. Constantin ŢANU

86 Spirituality and Consumerism.
To Be and/or To Have (III)
Military Chaplain
Dr Constantin ŢANU

Geopolitică • Geostrategie
Securitate internaţională

Geopolitics • Geostrategy
International Security

Importanţa şi dimensiunile
spectrului radio
în realizarea securităţii naţionale
şi colective contemporane (III)
Colonel dr. Liviu BÎRSAN

96 The Importance and Dimensions
of the Radio Spectrum in Providing
Contemporary National
and Collective Security (III)
Colonel Dr Liviu BÎRSAN

Lupta statelor pentru putere
în geopolitica noului mileniu (II)
Comandor dr. Adrian FILIP
105 The States' Struggle for Power
in the New Millennium Geopolitics (II)
Colonel (N) Dr Adrian FILIP

Conexiuni internaţionale

International Connections

Programul NATO
de consolidare a integrităţii
113 NATO's Building
Integrity Programme

Pagini de istorie militară

Pages of Military History

„Secrete" ale succesului
pe frontul secret (II)
Colonel Daniel MELCIOIU
127 The *"Secrets"* of the Success
on the Secret Front (II)
Colonel Daniel MELCIOIU

File din viaţa unei familii:
fraţii Constantin şi George Diamandy
în preajma şi vremea
Primului Război Mondial (I)
Adrian BUTNARU
135 Pages in the Life of a Family:
Constantin and George Diamandy
Brothers around
and during the First World War (I)
Adrian BUTNARU

Împăratul Constantin cel Mare
– strateg militar şi sfânt creştin
Preot Mihail Gruia ZAMFIRESCU
150 Emperor Constantine the Great
– Military Strategist
and Christian Saint
Priest Mihail Gruia ZAMFIRESCU

Nicolae Iorga
şi *Muzeul Unirii* din Iaşi
Aurica ICHIM
163 Nicolae Iorga
and the *Unification Museum* in Iaşi
Aurica ICHIM

Istoria devenirii noastre:
„Ştiinţă, artă şi istorie militară" (XXIV)
175 The History of Our Development:
*"Military Science, Art
and History"* (XXIV)

Restituiri: *„România Militară“ – „Pacea – între forţă şi spirit“* (I) 178 Restitutions: *“Military Romania” – “Peace – between Force and Spirit”* (I)

Trecutul la timpul prezent — **The Past at the Present Time**

Aleksandr Orlov şi Romulus Dimitriu: *„Despre entuziasm şi resemnare“* (II) 186 Aleksandr Orlov and Romulus Dimitriu: *“On Enthusiasm and Acceptance”* (II)

Univers publicistic militar 189 **Military Journalistic Universe**

Evenimente editoriale 194 **Editorial Events**

Cronica militară de altădată 199 **Military Chronicle of Bygone Years**

Intelligence pentru securitate

Asigurarea securităţii naţionale este vitală pentru existenţa şi buna funcţionare a oricărei societăţi, iar serviciile de informaţii joacă un rol esenţial în acest proces.

Informaţia, acest *„talisman al puterii“*, după cum frumos spunea cineva, este căutată la toate palierele sistemului social global, un *sine qua non* în orice domeniu de activitate umană. Şi cu atât mai mult în cel militar, unde *intelligence*-ul este definit ca informaţie destinată acţiunii.

Securitate şi *intelligence*, iată doi termeni prezenţi azi mai mult ca oricând atât în discursurile politice, cât şi în opinia publică, datorită schimbării de atitudine şi reconsiderării acestor domenii după momentul de cotitură din septembrie 2001.

Statul, ca principal generator de securitate a naţiunii, are nevoie mai mult ca oricând de serviciile *intelligence*-ului, rezultanta acţională a acestuia fiind, desigur, determinată de dimensiunea sa funcţională.

Astăzi, când asupra societăţilor democratice planează nu atât ameninţarea unei agresiuni militare străine, cât, mai degrabă, riscurile legate de terorism, crimă organizată, trafic ilegal de persoane, de arme şi de alte bunuri, dar şi dezvoltarea unor conflicte regionale, serviciile de *intelligence* trebuie să aibă în vedere noile caracteristici ale societăţii informaţionale şi să-şi redefinească obiectivele, strategiile şi doctrinele pentru exercitarea rolului fundamental de culegere şi analiză a informaţiilor despre aceste posibile ameninţări şi de evaluare a riscurilor.

Informaţia, sub orice formă a ei, face parte din arsenalul noilor conflicte asimetrice şi nu mai trebuie demonstrată recunoaşterea socială a utilităţii *intelligence*-ului, însă se pune problema remodelării acestuia după noile caracteristici ale mediului de securitate, din ce în ce mai complex şi imprevizibil. Iată de ce este necesară reconsiderarea rolului şi ponderii serviciilor de *intelligence* în procesul decizional – legătura indisolubilă dintre *intelligence* şi decizie –, cantitatea şi calitatea produselor acestuia susţinând o acţiune politică în folosul intereselor fundamentale ale statului.

Indiferent dacă reprezintă o formă a puterii statale sau, după cum afirmă alţi teoreticieni, doar un mijloc necesar exercitării acesteia, deţinerea şi angajarea eficientă a serviciilor de *intelligence* reprezintă cheia succesului în identificarea acestor noi forme de ameninţări şi a modalităţii de prevenire a lor.

Chiar dacă nu se poate vorbi despre o proiecţie inversă a valorilor securitare, naţiunea, de cele mai multe ori, nu are cunoştinţă despre succesele *intelligence*-ului şi despre contribuţia acestora la stabilitatea şi securitatea sa, în schimb este foarte sensibilă şi afectată de *eşecurile informative*, cu efecte imprevizibile asupra aspectelor politice, sociale şi chiar economice.

Cultura de intelligence, o nouă sintagmă care s-a impus cu autoritate în ultima perioadă în cotidian, se manifestă în domeniul militar ca un complex de norme, concepte, valori, tradiţii, credinţe şi practici etice prin care personalul armatei este pregătit pentru utilizarea eficientă a informaţiilor şi produselor informative în îndeplinirea propriilor prerogative.

Desigur, această *cultură de intelligence*, înţeleasă şi acceptată în cadrul mai larg al *culturii de securitate*, nu poate fi obţinută decât printr-o pregătire corespunzătoare, prin metode adecvate scopurilor şi performanţelor vizate. În acest context, învăţământul de informaţii pentru apărare, un domeniu de activitate cu o tradiţie îndelungată, o evoluţie continuă şi un potenţial de regenerare remarcabil, configurat pentru o interacţiune didactică optimă, a condus la obţinerea unor servicii educaţionale complexe şi eficiente. Instituţii de învăţământ specifice, impregnate permanent cu atributul modernităţii, sunt adaptate în prezent cerinţelor de formare şi dezvoltare profesională a specialiştilor din această sferă de activitate. Dorinţa de afirmare, cea de statuare şi cea de obţinere a recunoaşterii academice în arealul învăţământului militar românesc nu sunt decât firești şi justificate aspiraţii care, cu siguranţă, sunt susţinute de rezultatele obţinute sub imperativul furnizării unor *produse finite* înalt profesionalizate, capabile să facă faţă unor cerinţe din ce în ce mai complexe, în contextul actual, puternic marcat de profunde schimbări de paradigme în domeniul securităţii naţionale şi internaţionale.

Colonel dr. Mircea TĂNASE

Intelligence for Security

Ensuring national security is vital to the existence and proper functioning of any society, and intelligence services play a key role in this process.

Information, this *"talisman of power"*, as someone wonderfully said, is sought at all the levels of the global social system, a *sine qua non* in any field of human activity, and especially in the military, where *intelligence* is defined as information meant for action.

Security and *intelligence* are two terms that are present today more than ever in both political discourse and public opinion due to the change of attitude and reconsideration of these domains following the turning point in September 2001.

The state, as the main security generator of the nation, needs the services provided by *intelligence* more than ever, its actional result being certainly determined by its functional dimension.

Today, when over democratic societies looms not only the threat of foreign military aggression but also the risks related to terrorism, organised crime, illegal trafficking in human beings, weapons and other goods, and the development of some regional conflicts, *intelligence* services should consider the new features of the information society and redefine their objectives, strategies and doctrines to perform the fundamental role of collecting and analysing information regarding these possible threats as well as that of assessing risks.

Information, in whatever form, is part of the arsenal of new asymmetrical conflicts, and the social recognition of the usefulness of *intelligence* does not need to be proven. However, it should be remodelled to meet the new characteristics of the security environment that is increasingly complex and unpredictable. That is why it is necessary to reconsider the role and weight of *intelligence* services in the decision-making process – the indissoluble link between *intelligence* and decision –, the quantity and quality of its products supporting a political action in favour of the fundamental interests of the state.

Whether they represent a form of the state power or, as stated by other theorists, only a means that is necessary to exercise it, having *intelligence* services and engaging them in an effective manner represent the key to success in identifying these new forms of threat as well as the methods to prevent them.

Even if there is no reverse projection of security values, more often than not, the nation is not aware of the success of *intelligence* and of its contribution to the nation stability and security, but it is very sensitive to and affected by *information failures*, with unpredictable effects on the political, social and even economic aspects.

Intelligence culture, a new syntagm that has gained authority in everyday life lately, finds its expression, in the military, as a complex of norms, concepts, values, traditions, beliefs and ethical practices that help preparing the military personnel to effectively use information and information products in exercising own prerogatives.

Certainly, *intelligence culture*, understood and accepted in the broader context of *security culture*, can be achieved only through proper education and training, employing methods that are appropriate to the intended goals and standards. In this context, defence intelligence education, a domain having a long tradition, continuous evolution and remarkable regeneration potential, configured for an optimal didactic interaction, has succeeded in providing complex and effective educational services. Specific educational institutions, permanently impregnated with the attribute of modernity, are currently adapted to meet the requirements related to the education and professional development of experts in this field of activity. The desire to stand out, to have a high status, and to achieve academic recognition within the Romanian military education system represents only natural and justified aspirations that are certainly supported by the results achieved under the imperative of providing highly professionalised *end products*, capable of meeting the increasingly complex requirements in the current context that is strongly marked by profound paradigm shifts in national and international security.

English version by
Diana Cristiana LUPU

LUMEA ÎN CARE TRĂIM ESTE DOMINATĂ DE CONFLICTUALITATE (VII)

Terorismul domestic

General (r.) dr. Mihail ORZEAŢĂ

In our country as well as in other countries, administrative and physical barriers have proved easier to avoid than psychological and cultural ones. The solutions proposed by some people to impose a ban on firearms could have a similar effect to the "prohibition law" *in America in the '30s, i.e. to further stimulate illegal trade in arms, and thus to increase domestic violence.*

In the author's opinion, however, the solution is education! People need to understand and become aware of the fact that the law is unique, supreme and equal for all. No man is above the law, and it should not be only a declaration but a fact.

***Keywords**: armed confrontation; globalisation; domestic terrorism; extremist organisations*

Sintagma *„terorism domestic"* ar putea să pară, la prima vedere, o metaforă mai puţin inspirată sau, poate, un mod de a atrage atenţia cititorilor, abuzând de noţiunea de *terorism* care, în mod normal, dă fiori oricărui om obişnuit. Nu mi-am propus să fac semantică şi nici să despic firul în patru pe o temă relativ bine cunoscută de majoritatea oamenilor. Vreau doar să le propun cititorilor să vadă lumea în care trăim dintr-o perspectivă realistă, fără stridenţe propagandistice sau jurnalistice.

Mai întâi, sintagma *„terorism domestic"*[1] a fost folosită de un autor din ţara cea mai afectată de acest flagel – Statele Unite ale Americii –, dar, în prezent, este utilizată de experţi şi analişti din toată lumea.

În al doilea rând, consider că trebuie să analizăm cu mai multă atenţie şi, mai ales, dincolo de aparenţe lumea pentru a descoperi acele resorturi care îi determină pe unii indivizi să îşi ucidă, deliberat sau nu, concetăţenii, cunoscuţii, prietenii şi, nu de puţine ori, rudele apropiate.

General (r.) dr. Mihail Orzeaţă – prof.univ. asociat la Universitatea Naţională de Apărare *„Carol I"* din Bucureşti şi fost locţiitor al şefului Statului Major General al Armatei României.

[1] Scott Stewart, *When Things Go Bad*, în *Stratfor*, 13 septembrie 2012, pe site-ul http://www.stratfor.com/weekly/when-things-go-bad?utm_source=freelist-f&utm-medium, consultat la 15.09.2012.

În al treilea rând, trebuie să identificăm şi să implementăm soluţiile care să diminueze, dacă nu pot chiar să elimine, terorismul domestic.

„Să nu aşteptăm până când va fi prea târziu"[2], spunea preşedintele american George Bush Jr. în discursul său către naţiune, din 17 martie 2003. La acea dată, preşedintele SUA le-a transmis un ultimatum lui Saddam Hussein şi fiilor săi să părăsească Irakul în 48 ore, pentru ca ţara să fie dezarmată în mod paşnic de armele de distrugere în masă. Refuzul dictatorului irakian a dus la declanşarea celui de-al doilea război din Golf. Era începutul unei noi ere, aceea a acţiunilor militare preventive, iniţiată de Israel în iunie 1981, când a distrus reactorul irakian de la Osirak (Tamuz)[3] cu bombe lansate de o formaţie de 15 avioane.

Discursul şefului administraţiei americane avea loc la mai puţin de doi ani de la atentatele teroriste de la 11 septembrie 2001, când s-a dovedit că apărarea orientată exclusiv sau preponderent spre exterior este incompletă, fiindcă oricând poate apărea un inamic interior. După acel eveniment, se părea că lumea a înţeles necesitatea transformării societăţilor umane în ansamblul lor, în special a instituţiilor care au responsabilitatea asigurării securităţii naţionale şi internaţionale. În realitate, interesele directe sau ascunse[4], incapacitatea unor decidenţi politici şi militari de a înţelege noile evoluţii ale mediului internaţional de securitate şi, evident, rezistenţa la schimbare au contribuit la perpetuarea unei situaţii de securitate care nu mai poate fi tolerată. Evenimente ca cel de la Newtown[5], din SUA, continuă să se petreacă şi în alte state din lume, dar frecvenţa acestora este mult mai mare ca în anii anteriori[6].

---

[2] *Bush: Leave Iraq Within 48 Hours*, CNN, 18 martie 2003, pe site-ul http://www.edition.cnn.com/2003/WORLD/meast/03/17/sprj.iraq.bush.transcript/index.html, consultat la 04.01.2013.

[3] Pierre Salinger şi Eric Laurent, *Război în Golf. Dosarul secret*, Editura Tinerama, Bucureşti, 1991, p. 18.

[4] Giulietto Chiesa, *Zero: de ce versiunea oficială despre atacul de la 11 septembrie este un fals*, Editura Litera Internaţional, Bucureşti, 2008, pp. 7-25, vezi şi Jamie King, *111 teorii ale conspiraţiei*, Editura Litera, Bucureşti, 2010, p. 13 *(„Unii oameni susţin că guvernul SUA a fost complice la evenimentele din 11 septembrie, fie pentru că nu a luat măsurile necesare pentru a le preveni, fie – mai grav – pentru că le-ar fi plănuit activ")*.

[5] David Usborne, *The Harrowing Details of How The Newtown Massacre Began*, în *The Independent*, 17 decembrie 2012, pe site-ul http://www.independent.co.uk/news/world/americas/the-harrowing-details-of-how-the-newtown-massacre-began-8421247.html, consultat la 14.01.2013 (pe 15 decembrie 2012, un tânăr de 20 ani, Adam Lanza, şi-a ucis mama şi, apoi, s-a deplasat la şcoala elementară Sandy Hook din Newtown, statul Connecticut, unde a mai ucis 20 de copii şi 6 adulţi).

[6] Simon Rogers, *Gun Crime Statistics by US State: Latest Data*, în *The Guardian*, 27 septembrie 2011, pe site-ul http://www.guardian.co.uk/news/datablog/2011/jan/10/gun-crime-us-state/, consultat la 20.08.2012 (uciderile cu arme de foc în SUA însumează câteva mii de persoane anual: între 8 775 în 2010 şi 10 225 în 2006. Cea mai mare rată se întâlneşte în Washington D.C., cu 16 la 100 000 de locuitori, urmat de Louisiana, cu 7,75 şi Missouri cu 5,34).

Viaţa este o luptă

Din Antichitate şi până în prezent, expresia *„viaţa este o luptă“* şi variante ale acesteia (Vivere militare est – Seneca[7]; ma vie est un combat – Voltaire; o luptă-i viaţa – Coşbuc etc.) au fost folosite pentru a descrie chintesenţa existenţei umanităţii – lupta permanentă între indivizi şi între comunităţi.

„Conflictele şi schimbarea sunt vitale pentru societăţile deschise“[8], considera Ralf Dahrendorf, iar Alvin Toffler aprecia că, în realitate, *„conflictul este un fapt social inevitabil“*[9]. Evenimentele istorice, mai vechi şi mai noi, confirmă justeţea aprecierilor autorilor menţionaţi (şi nu sunt singurii!).

Noi, oamenii, ne luptăm permanent cu noi înşine, cu natura şi cu semenii noştri. Cea mai dură luptă este cea cu semenii noştri, fiindcă ea îmbracă o gamă extrem de diversificată – de la supravieţuire şi până la obţinerea influenţei (dominaţiei) asupra altor indivizi ori comunităţi, trecând prin etape ca: obţinerea unui bilet la un spectacol unde solicitările sunt mai mari decât locurile disponibile, câştigarea unor premii, a unor concursuri, a unor poziţii sociale mai înalte şi acapararea unor bogaţii şi teritorii care nu ne aparţin. Unele lupte sunt spectacole pentru privitori, fiindcă, uneori, unii dintre *„luptători“* (concurenţi, competitori etc.) pot fi răniţi sau chiar trecuţi în nefiinţă, din cauza unor *„accidente“*, întâmplătoare sau nu. Alte lupte sunt competiţii politice (alegeri), economice (cucerirea unor pieţe de desfacere), culturale (dezbateri de idei, polemici şi chiar *„războaie culturale“*[10]).

Luptele politice se duc, din ce în ce mai des, cu mijloace violente şi nu doar în statele lumii a treia (*Revoluţia iasomiei* sau *Primăvara arabă* din Tunisia, Egipt şi Libia a generat zeci de mii de victime şi sute de mii de refugiaţi)[11]. În SUA, un candidat la senat – Gifford – a fost ameninţat cu moartea, în Europa de Vest extremiştii, de dreapta şi de stânga, se află la originea mai multor atacuri de tip terorist cu arme de foc sau cu explozibili. Dacă, în trecut, organizaţiile extremiste din Europa Occidentală acţionau cu grupuri de atacatori, în prezent cele mai multe asemenea atacuri sunt categorisite de Europol ca aparţinând unor *„lupi singuratici“*[12].

---

[7] I. Berg, *Dicţionar de cuvinte, expresii, citate celebre*, Editura Vestala, Bucureşti, 2004, p. 347.

[8] Ralf Dahrendorf, *Conflictul social modern*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1996, p. 5.

[9] Alvin Toffler, *Puterea în mişcare*, Editura Antet, Bucureşti, 2001, p. 469.

[10] Teodor Frunzeti, Mircea Mureşan, Gheorghe Văduva, *Război şi haos*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2009, pp. 264-267.

[11] Khalid Koser, *Migration, Displacement and the Arab Spring: Prospect for the Next Year*, în *Brookings.edu*, pe site-ul http://www.brookings.edu/research/opinions/2012/07/01-displacement-arab-spring-koser, consultat la 15.01.2013.

[12] Jan Oskar Engene, *The Extreme Right in West European Terrorism*, 14 septembrie 2011, Aarhus University, Conference on The Extreme Right and Radicalization (CIR), pe site-ul http://cir.au.dk/fileadmin/site_file/filer_statskundskab/subsites/cir/pdf_filer/The_Extreme_Right_in_West_European_Terrorism/, consultat la0.01.2013 (Rapoartele Europol categorisesc actele de terorism domestic drept acte de extremism

În plan economic, globalizarea înseamnă o dezvoltare fără precedent a concurenţei, fapt pentru care cei care sunt pregătiţi vor fi recompensaţi, iar cei care sunt nepregătiţi vor pierde, ca în orice proces economic[13]. Din această perspectivă, unii autori apreciază că *„piaţa este un terorist puternic, fără chip, prezent oriunde“*[14].

În plan cultural, prognozează Dona Tudor, se va ajunge la *„implozia culturilor“* prin inocularea îndoielii în valorile culturii naţionale şi inducerea complexului de inferioritate faţă de alte culturi, în special cele occidentale, şi, nu în ultimul rând, prin erodarea încrederii în instituţiile naţionale şi transformarea actului de cultură într-un apanaj al falselor elite[15].

Luptele cele mai cunoscute sunt cele în care se folosesc armele, pentru că noţiunea de *luptă* este asociată, în minţile multor oameni, cu distrugerile fizice şi cu producerea de victime umane. Dacă, în trecut, confruntările armate presupuneau lupte directe între combatanţi, iar armata era considerată o forţă brută *(„o prelungire a pumnului“*[16]*)*, în prezent, armata, prin tehnica de luptă, armamentul, mijloacele de comunicaţii şi de conducere cu care este înzestrată, se bazează, în foarte mare măsură, pe *„mintea coagulată“*[17], căci *„armele inteligente pretind oameni inteligenţi“*[18]. Câmpul de luptă al viitorului va fi constituit, din ce în ce mai mult, din minţile combatanţilor, iar victoria va aparţine aceluia care reuşeşte să câştige minţile şi inimile adversarului[19], atât cel de pe câmpul de luptă, cât şi cel care asigură sprijinul moral şi logistic al luptătorilor.

Violența indusă

Deşi unii autori cred că *„dialogul mitralierelor a fost înlocuit cu fotografii trucate, montaje audio şi video care declanşează efecte psihologice garantate“*[20], totuşi confruntările militare directe nu au dispărut, ci s-au metamorfozat în insurgenţe, gherile, lupte de partizani şi atacuri teroriste, multe dintre ele transmise *„în timp real“* începând cu primul război din Golf (Operaţia *Desert Storm* – Irak, 1991). *„Pierderile colaterale“* (sintagmă inventată în timpul primului război din Golf) sunt destul

– vandalism, rasism, criminalitate etc. – produse, de regulă, de grupuri etnice minoritare – bascii, corsicanii, nord-irlandezii. Extrema dreaptă din Europa de Vest îşi coordonează acţiunile, dar nu poate pune în pericol ordinea politică, economică, socială şi constituţională din niciun stat membru, pentru că atacatorii acţionează mai mult ca lupi singuratici.).

[13] Guillermo de la Dehesa, *Învingători şi învinşi în globalizare*, Editura Historia, Bucureşti, 2010, pp. 10-23.

[14] Nicolae Rotaru, *Criză şi dialog*, Editura Rao, Bucureşti, 2003, p. 60.

[15] Dona Tudor, *Manipularea opiniei publice în conflictele armate*, Editura Dacia, Cluj, 2001, pp. 127-128.

[16] Nicolae Rotaru, *op. cit.*, p. 65.

[17] Alvin Toffler, *Război şi antirăzboi*, Editura Antet, Bucureşti, 1995, p. 92.

[18] Alvin Toffler, *Puterea în mişcare*, Editura Antet, Bucureşti, 1996, p. 25.

[19] Elizabeth Dikinson, *A Bright Shining Slogan. How „Hearts and Minds“ Came To Be*, în *Foreign Policy*, septembrie/octombrie 2009, pe site-ul http://www.foreignpolicy.com/articles/2009/08/13/a-bright-shining-slogan?wp-login-redirect=0, consultat la 16.01.2013.

[20] Nicolae Rotaru, *op. cit.*, p. 83.

de numeroase, în pofida *„loviturilor chirurgicale“* utilizate în ultimele *„războaie fierbinţi“* şi par să facă victime din ce în ce mai multe printre necombatanţii care privesc scenele de război reale, filmele de acţiune şi scenele de *„reality show“* la televizor şi îşi descoperă veleităţi de *„războinici“*. Antrenându-se prin jocuri pe calculator în care *„ucide sau vei fi ucis“* este tema preponderentă, având stocate în subconştient *„scenele de luptă“* din copilărie, în care foloseau pistoale, săbii şi alte arme de jucărie, *„războinicii“* din această categorie par să nu mai facă distincţia dintre virtual şi real. Bolnavi psihic, nemulţumiţi, frustraţi, respinşi de comunitate sau de grupul de prieteni ori lăsaţi fără slujbă de manageri care caută să îşi diminueze costurile de producţie, *„războinicii“* de vârste, etnii, religii şi profesii diferite îşi varsă *„focul“* urii şi pe cel din armele procurate cu prea mare uşurinţă pe vinovaţi reali sau închipuiţi. Este modul în care ei au înţeles să se răzbune pentru neîmpliniri, pentru nedreptăţile reale sau imaginate. Alteori, aceşti *„justiţiari“* clamează că vor să *„facă ordine“*, ucigând imigranţi ori concetăţeni de altă rasă, etnie şi religie[21] sau aparţinând altor partide politice. Dacă, până în urmă cu câţiva ani, SUA păreau să fie terenul predilect pentru scene de coşmar în care cetăţeni americani ucid alţi cetăţeni americani[22], Europa (Polonia[23], Norvegia[24]) şi Asia (Pakistan[25], India[26], Indonezia etc.) au devenit teatre ale unor evenimente similare. SUA deţin tristul record de a avea mai multe victime într-un an din cauza terorismului domestic decât în războiul din Afganistan[27].

---

[21] Benge Nsenduluka, *Wade Michael Page and 9/11 Tatoo: Sikh Temple Gunman Identified*, în *The Christian Post*, 6 august 2012, pe site-ul http://www.christianpost.com/news/wade-michael-page-and-9-11-tatoo-sikh-temple-gunman-identified.79505/, consultat la 18.08.2012.

[22] Sumit Galhotra, *Are We Doing Enough to Combat the Threat from Within?*, CNN, 17 septembrie 2012, pe site-ul http://edition.cnn.com/2012/09/16/domestic-terrorism/index.html, consultat la 15.01.2013 (FBI: terorismul domestic: americani atacă alţi americani pe baza unor ideologii extremiste existente în SUA).

[23] David Neiwert, *Poland Narrowly Alert its own Right-Wing Terrorist Bloodbath*, în *Crooks and Liars*, 30 noiembrie 2012, pe site-ul http://crooksandliars.com/david-neiwert/poland-narrowlz-alerts-its-own-right-wing-terrorist-blood-bath/, consultat la 10.01.2013.

[24] Peter Beaumont, *Anders Breivik Was Challenging and Aggressive Child, Court Hears*, în *The Guardian*, 14 iunie 2012, pe stie-ul http://www.guardian.co.uk/world/2012/june/14/anders-breivik-challenging-aggressive-child/, consultat la 13.08.2012 (Tarele comportamentale ale lui Breivik, care se consideră şeful organizaţiei *„Cavalerii Templieri“*, au ieşit la iveală pe 22.07.2012, când a folosit o maşină capcană pentru a arunca în aer sediul guvernului din Oslo. Apoi, a împuşcat mai mulţi tineri şi adulţi aflaţi într-o tabără politică pe Insula Utoya. Numărul total al victimelor a fost de 77.).

[25] Abdul Sattar şi Shirin Zada, *Bombing Kill 103 People in Pakistan*, în *Associated Press*, 11 ianuarie 2013, pe site-ul http://news.yahoo.com/bombing-kill-103-people-in-pakistan-185413160.html, consultat la 11.01.2013.

[26] Julian Berger, *Mumbai Attacks: Domestic Indian Terrorism with a Global Twist*, în *The Guardian*, 27 noiembrie 2008, pe site-ul http://www.guardian.co.uk/world/2008/nov/27/mumbai-terror-attacks-terrorism, accesat la 15.01.2013.

[27] V.B. Gunesan, *America's Gun Psychosis*, în *The Hindu*, 7 august 2012, pe site-ul http://www.thehindu.com/opinion/editorial/article/3735139ecce, consultat la 20.08.2012 (Deşi pare bizar, dacă analizezi statisticile, este mai periculos să trăieşti în SUA decât în Irak sau Afganistan: rata de 16,02 ucişi la 100 000 de locuitori în Washington D.C., faţă de 7,9 în Afganistan, conform datelor ONU).

Deşi, în România, nu au fost evenimente de amploarea şi violenţa celor deja evocate, din păcate sunt tot mai multe şi mai frecvente situaţiile în care disputele verbale, evenimentele din traficul rutier şi conflictele de interese dintre cetăţenii români *„se rezolvă“* prin folosirea armelor albe şi a celor de foc.

Dreptul meu *versus* dreptul celuilalt

Deplasarea pe căile rutiere din România seamănă tot mai mult cu o loterie, din punctul de vedere al securităţii persoanelor din autovehicule. Sunt tot mai mulţi indivizi care şofează ilegal (fără permis de conducere auto, cu permis de conducere auto suspendat, sub influenţa alcoolului sau a drogurilor etc.), iar *„aventurile“* lor se încheie, de multe ori, în ciocniri cu autovehicule care sunt conduse de oameni ce respectă legea, dar au avut nenorocul să-i întâlnească pe aceşti inconştienţi, deveniţi *„terorişti domestici“*. Din gama celor care conduc ilegal autovehicule au început să facă parte şi oameni care ar trebui să vegheze la respectarea şi aplicarea legilor, inclusiv a celor rutiere – poliţişti[28], judecători[29] etc. şi, ca să fie şi la noi ca *„în ţările civilizate“*[30], unii din cei care au drept de port armă, în virtutea obligaţiilor de serviciu, au început să le folosească pentru a-şi ucide rudele, cunoscuţii sau pentru a-şi rezolva unele probleme personale litigioase[31].

Aceste fapte deliberate echivalează cu o creştere a insecurităţii individuale din cauza unor concetăţeni care se cred deasupra legii. Situaţiile prezentate succint anterior ilustrează o realitate care ar trebui să ne alerteze. Se pare că numărul celor care confundă libertatea cu libertinismul şi democraţia cu anarhia este în creştere.

Este puţin probabil ca autorii unor asemenea fapte să fie consideraţi teroriști în România, dar efectele acţiunilor şi ale atitudinilor lor sunt, din punctul de vedere

---

[28] *Şeful poliţiei locale Dej, beat la volan: Am mers cu maşina de pe deal până la serviciu*, articol postat pe site-ul http://stirileprotv.ro/stiri/actualitate/seful-politiei-locale-dej-beat-la-volan-mergea-in-zig-zag-si-lovea-bordurile, accesat la 15.01.2013.

[29] *Un procuror de la ICCJ s-a urcat băut la volan, a trecut pe roşu şi a provocat un accident*, articol postat pe site-ul http://stirileprotv.ro/stiri-despre/accidente-rutiere/, accesat la 15.01.2013 (Procurorul Dumitru Cismaru de la ICCJ a provocat un accident rutier pe 26.12.2012, pe Calea 13 Septembrie, fiind sub influenţa alcoolului – 1,9 gr. la mie, în sânge, după proba I şi 1,70 gr. la mie după proba a II-a).

[30] Michael Pollard, *When Domestic Terrorism Is Investigated by the Police*, în *Lawers.com*, 30 mai 2012, pe site-ul http://community.lawers.com/forums/t/123892.aspx, consultat la 09.01.2012 (cei care trebuie să aplice legea folosesc facilităţile cu care sunt dotaţi de guvern pentru a face presiuni asupra celor care documentează cazurile de terorism domestic).

[31] Luca Negreanu, *Poliţistul care şi-a împuşcat familia era proaspăt divorţat*, în *România liberă* din 13.04.2012, pe site-ul http://www.romanialibera.ro/actualitate/eveniment/politistul-care-si-a-impuscat-familia-era-proaspat-divortat-222356.html, consultat la 15.01.2013; vezi şi Florin Ciucaş, *Oradea: Un poliţist şi-a împuşcat mortal părinţii, după care a încercat să se sinucidă*, publicat de *Mediafax* pe 15.01.2011, pe site-ul http://www.mwdiafax.ro/social/oradea-un-politist-si-a-impuscat-mortal-parintii-dupa-care-a-incercat-sa-se-sinucida-8346625, accesat la 15.01.2013.

al numărului de victime, mai grave şi mai dureroase decât cele ale participării armatei ţării la războiul împotriva terorismului. Statisticile poliţiei rutiere ne spun că numărul victimelor din cauza accidentelor rutiere a fost de 14 945 în 2011 (846 decedaţi, 3 743 răniţi grav şi 10 356 răniţi uşor) şi de 14 582 în 2012 (778 decedaţi, 3 786 răniţi grav şi 11 018 răniţi uşor)[32], în timp ce participarea armatei la acţiunile antiinsurgenţă din Irak (2003-2010) şi din Afganistan (din 2002 până în prezent) s-a soldat cu 23 decedaţi (20 în Afganistan şi 3 în Irak) şi 134 răniţi (115 în Afganistan şi 19 în Irak).

Ce ar trebui făcut?

Atât la noi, cât şi în alte ţări ale lumii s-a dovedit că barierele administrative şi cele fizice sunt mai uşor de ocolit (încălcat, evitat) decât cele psihologice şi culturale. Soluţiile pe care le propun unii de interzicere a armelor de foc[33] ar putea să aibă efect similar cu *„legea prohibiţiei“* din America anilor ’30, adică să stimuleze şi mai mult comerţul ilegal cu arme şi, implicit, să contribuie la creşterea violenţei domestice.

Soluţia este educaţia! Oamenii trebuie să înţeleagă şi să conştientizeze că legea este unică, supremă şi egală pentru toţi. Nimeni nu este mai presus de lege, dar nu doar declarativ, ci în fapt. Când un om ucide din culpă unul sau mai mulţi semeni şi este condamnat *„cu suspendare“*[34], semnalul care se transmite opiniei publice este destul de clar: nu suntem toţi egali în faţa legii!

Nu vor fi uşor de convins cei care trebuie să respecte legea că fapte ca cel descris anterior şi altele similare nu au o pondere prea mare şi nu viciază climatul de ordine al ţării. În ciuda tuturor acestor realităţi, care nu ne fac cinste, totuşi trebuie sădite seminţele normalităţii în minţile generaţiilor tinere, concomitent cu impunerea respectării legii de către toţi cetăţenii!

---

[32] Poliţia română, *Dinamica accidentelor de circulaţie în anul 2012, comparativ cu anul 2011*, articol postat pe site-ul http://www.politiaromana.ro/dpr/dinamica_accidentelor_circulatie.htm, consultat la 15.01.2013.

[33] Thomas Kaplan, *Cuomo to Press for Wider Curbs on Gun Access*, în *The New York Times*, 8 ianuarie 2013, pe site-ul http://www.nytimes.com/2013/01/09/nyregion/cuomo-to-propose-more-extensive-ban-on-assault-weapons.html?ne=todaysheadlines&em, consultat la 09.01.2013 (pentru a evita repetarea unor evenimente ca cel de la şcoala Sandy Hook din Newton, statul Connecticut, guvernatorul statului New York – Andrew M. Cuomo – are intenţia să propună o lege prin care să fie confiscate armele de foc sau cel puţin să înăsprească prevederile legale privind numărul de cartuşe care pot fi achiziţionate şi deţinute, respectiv criteriile de obţinere a permisului de port-armă. Intenţia sa a determinat reacţia Asociaţiei Naţionale a Posesorilor de Arme, care s-a adresat preşedintelui Obama, pentru a bloca o atare lege.).

[34] *Decizie neaşteptată în cazul accidentului provocat de Şerban Huidu*, articol postat la 27.12.2012 pe site-ul http://realitatea.net/serban-huidu_1080711.html (Şerban Huidu, protagonist al emisiunii TV *Cronica cârcotaşilor* de pe *Prima TV*, a fost trimis în judecată pentru ucidere din culpă, în urma unui accident produs în noiembrie 2011, în zona localităţii Timişu de Sus, judeţul Braşov. Pe 29.06.2012, Huidu a fost condamnat de judecătoria Braşov la 2 ani şi 6 luni *„cu suspendare“*. Familiile victimelor au decis să facă recurs.).

EVALUAREA PROCESULUI BOLOGNA – căi de implementare și dezvoltare a sistemelor de învățământ superior din Europa – (II)

Colonel Olivian STĂNICĂ

The countries that have taken into account the Lisbon Strategy *concepts related to the rights of military personnel to have access to the best education and research by the complete fusion of the military education system and the national education system have experienced the achievement of positive results in professional terms.*

In this context, the author considers that the new methods, techniques and procedures should be implemented and become mandatory or at least necessary to organise the education and training of the pupils, students and professional soldiers in the military system similarly to the education and training of the pupils and students in the civilian system.

***Keywords**: curricula; European Commission; education system; transparency*

Influențe pentru sistemul militar de învățământ, conform Procesului de la Bologna, Strategiei de la Lisabona și Procesului de la Copenhaga

Ne vom continua demersul, încercând să răspundem la o întrebare pertinentă: *Este posibil să excludem sistemul militar de învăţământ superior de la procesul schimbărilor petrecute în cadrul sistemului civil de învăţământ superior?*

Toate forţele armate europene sunt în proces de transformare de câțiva ani. Acestea şi-au redus puterea militară ca urmare a schimbării ameninţărilor şi a apariţiei de noi misiuni. În cadrul planificării noastre strategice, a convenţiilor şi proceselor, noi am luat în calcul provocările la care cadrul militar (ofiţer, subofiţer, maistru militar, soldatul profesionist), individual, trebuie să facă faţă. De aceea, sistemul modern militar de învățământ este inevitabil nevoit, ca şi complexitate şi incertitudini indubitabile, să ţină cont permanent de caracteristicile războiului.

Colonel Olivian Stănică – Direcţia instrucţie şi doctrină, Statul Major General, Ministerul Apărării Naționale.

Ţările care au luat în considerare conceptele *Strategiei de la Lisabona* de a recunoaşte drepturile militarilor pentru accesul la cea mai bună educaţie şi cercetare, prin fuziunea completă a sistemului de învăţământ militar cu cel naţional, au experienţa obţinerii unor rezultate pozitive în termeni profesionişti, ca valoare în comparaţie cu sistemul civil şi au asistenţă la angajare.

Multe influenţe diferite determină implementarea în fiecare ţară. Noi metode, tehnici şi proceduri ale învăţământului militar trebuie să fie implementate şi să devină obligatorii sau, cel puţin, necesare organizării învăţământului şi instruirii elevilor, studenţilor, soldaţilor profesionişti, similar cu cel al elevilor şi studenţilor civili.

Nu este numai un interes naţional de comparare a sistemelor de învăţământ militar, ci şi unul internaţional. Când există transparenţă şi programe de studii recunoscute, precum şi cadre comune ale calificărilor, va fi mult mai uşor pentru efectuarea schimbului de ofiţeri, subofiţeri sau civili pentru studiu sau practicarea unei munci în diferite ţări. Aceasta va determina costuri scăzute şi o interoperabilitate ridicată. Acest sistem cere implementarea unui sistem de asigurare a calităţii, care, eventual, va sprijini cooperarea în cadrul comunităţilor sau lucrul în mediu internaţional.

În concluzie:

- cele 3 cicluri – licenţă, masterat şi doctorat – se bazează pe un sistem unic de credite transferabile *(ECTS)* care se regăsesc implementate, în stadii diferite, în cadrul sistemelor de învăţământ militar superior ale ţărilor membre ale Uniunii Europene;
- cadrul normativ de asigurare a calităţii în învăţământul militar superior trebuie corelat cu reglementările naţionale ale fiecărei ţări în parte;
- ofiţerii – absolvenţi ai fiecărui ciclu (licenţă, masterat, doctorat) – primesc şi un *supliment de diplomă* într-o limbă străină (în special în limba engleză), necesar recunoaşterii calificărilor profesionale atât în ţară, cât şi în străinătate;
- pe viitor, trebuie analizată şi posibilitatea schimbului de profesori/instructori/studenţi între diferite instituţii militare de învăţământ superior.

După lansarea *Spaţiului European al Învăţământului Superior* în cadrul Conferinţei ministeriale din martie 2010 de la Budapesta-Viena, priorităţile *Procesului Bologna* s-au reînnoit. În acest sens, *Comunicatul de la Leuven/ Louvain-la-Neuve*[4] specifică clar direcţiile pe care se va concentra *Procesul Bologna în perioada 2010-2020*, astfel:

- dimensiunea socială a educaţiei – îmbunătăţirea condiţiilor de studiu ale unui student şi asigurarea echităţii în acces la educaţie pentru toate categoriile sociale de studenţi;
- învăţare pe tot parcursul vieţii *(Lifelong Learning)*;
- angajabilitate – creşterea ratei de angajabilitate a absolvenţilor prin implicarea reprezentanţilor mediului privat/angajatorilor în reformarea planurilor de învăţământ, astfel încât acestea să răspundă nevoilor actuale ale pieţei forţei de muncă;

[4] Pe site-ul http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/

- învăţământ centrat pe student – implicarea studenţilor în calitate de parteneri competenţi cu drepturi egale în luarea deciziilor la orice nivel şi în asigurarea calităţii;
- educaţie, cercetare şi inovare;
- mobilităţi – în sensul identificării şi depăşirii barierelor încă existente, astfel încât să crească procentul studenţilor implicaţi în astfel de acţiuni;
- crearea de instrumente permanente pentru colectarea, raportarea şi analizarea datelor;
- instrumente multidimensionale de transparenţă în sistemul educaţional;
- creşterea finanţării învăţământului superior, în sensul identificării de oportunităţi complementare pentru finanţare, astfel încât să se asigure funcţionalitatea lui şi creşterea calităţii educaţiei.

Strategia Comisiei Europene*[5] *de modernizare a învăţământului superior

Comisia Europeană a prezentat o nouă strategie de modernizare a învăţământului superior, urmărindu-se, astfel, identificarea domeniilor prioritare în care, pe de o parte, ţările membre ale UE să depună mai mult efort pentru a atinge obiectivele comune de educaţie şi, pe de altă parte, stabileşte modalitatea în care Uniunea Europeană poate să sprijine politicile de modernizare ale acestor state.

Unul dintre domeniile prioritare în care sunt necesare reforme este *finanţarea învăţământului superior*. În acest sens, bugetul multianual UE (2014-2020) se doreşte a fi majorat substanţial pentru educaţie, formare profesională şi cercetare. De altfel, conform unor rapoarte, reiese faptul că, în Europa, rata de investiţie în învăţământul superior este de 1,3 % din PIB, una foarte mică în comparaţie cu cea a Statelor Unite ale Americii, de 2,7%.

Pentru consolidarea impactului pe termen lung şi complementaritatea din fondurile UE a finanţării sunt propuse două programe, şi anume:

➢ *Orizont 2020:* Programul-cadru pentru cercetare şi inovare, ce-şi propune ca finanţarea UE să devină mai atractivă prin finanţarea inovaţiei/cercetării şi mai uşor de accesat (80 de miliarde de euro pentru trei obiective principale: cercetare, inovare şi 6 teme-cheie: sănătate-demografie-bunăstare, securitate alimentară – agricultură-bioeconomie, surse de energie ecologice, mijloace de transport inteligente, combaterea schimbărilor climaterice-utilizare eficientă de resurse şi materii prime).

➢ *Educaţie pentru Europa:* Program unic de formare pentru educaţie şi tineret prin introducerea unor metode inovative de predare şi prin recunoaşterea cunoştinţelor dobândite în cadrul mobilităţilor.

Un alt domeniu se referă la *sporirea numărului de studenţi*, astfel încât să se atingă unul dintre obiectivele *Strategiei Europa 2020* cu privire la faptul că cel puţin 40% dintre tinerii UE cu vârstă cuprinsă între 30 şi 34 de ani trebuie să fi absolvit studii superioare. În prezent, în Europa există un număr

[5] Pe site-ul http://ec.europa.eu/education/news/news3049_en.htm, accesat la 12.08.2012.

de 19 milioane de studenţi şi 4 000 de universităţi şi alte instituţii de învăţământ superior, aceste numere crescând substanţial în ultimii ani.

De asemenea, un alt domeniu vizat de reformă este *mobilitatea*. Se urmăreşte promovarea mobilităţii prin îmbunătăţirea procesului de recunoaştere a studiilor în străinătate prin consolidarea *SECTS/ECTS* şi susţinerea mobilităţii studenţilor ţinând cont de hotărârile Curţii Europene de Justiţie şi de standardele de asigurare a calităţii educaţiei.

Stadiul implementării Procesului Bologna în sistemul de învăţământ militar superior

Începând cu anul universitar 2005-2006, toate cele 5 instituţii militare de învăţământ superior (mai puţin Institutul Medico-Militar) au trecut la implementarea cerinţelor conform *Procesului de la Bologna* prin organizarea procesului educaţional pe 3 cicluri (licenţă – 3 ani la Academia Forţelor Terestre, Academia Forţelor Aeriene şi Universitatea Naţională de Apărare *„Carol I“*/U.N.Ap.; licenţă – 4 ani la Academia Navală şi Academia Tehnică Militară; masterat – 1 an, 1,5 şi 2 ani la U.N.Ap., Academia Forţelor Terestre, Academia Forţelor Aeriene, Academia Navală şi Academia Tehnică Militară; doctorat – 3 ani la U.N.Ap. şi Academia Tehnică Militară, eliberarea, începând cu anul 2008, a suplimentului de diplomă/în limba engleză/, echivalarea studiilor pe baza creditelor transferabile, evaluarea instituţională şi a programelor de studii de către Agenţia Română de Asigurare a Calităţii în Învăţământul Superior – ARACIS), introducerea şi dezvoltarea unor sisteme de asigurare a calităţii în educaţie şi asigurarea mobilităţii studenţilor (în cadrul *programului Erasmus* militar, începând cu anul 2009).

În prezent, există 6 instituţii militare de învăţământ superior, astfel: Universitatea Naţională de Apărare *„Carol I“* – Bucureşti/Departamentul pentru Politica de Apărare şi Planificare; Academia Forţelor Terestre *„Nicolae Bălcescu“* – Sibiu/Statul Major al Forţelor Terestre; Academia Forţelor Aeriene *„Henri Coandă“* – Braşov/Statul Major al Forţelor Aeriene; Academia Navală *„Mircea cel Bătrân“* – Constanţa/Statul Major al Forţelor Navale; Academia Tehnică Militară – Bucureşti/Departamentul pentru Armamente; Institutul Medico-Militar – Bucureşti/Direcţia Medicală şi o instituţie militară de învăţământ postuniversitar – Colegiul Naţional de Apărare/Departamentul pentru Relaţia cu Parlamentul, Informare Publică şi Creşterea Calităţii Vieţii Personale.

Niveluri educaţionale: *învăţământ militar universitar* (studii universitare de licenţă; studii universitare de master şi studii universitare de doctorat) şi *învăţământ militar postuniversitar*.

Filiere de formare a ofiţerilor: *directă* – prin parcurgerea integrală a etapelor de formare în cadrul instituţiilor militare de învăţământ şi *indirectă* – prin parcurgerea

în cadrul instituţiilor militare numai a unor module de pregătire militară şi/sau de specialitate.

Finalităţi educaţionale:

- *ofiţeri de comandă şi stat major*, lideri de organizaţii militare;
- *ofiţeri specialişti, experţi şi lideri de structuri expert* (ofiţeri ingineri, medici şi farmacişti militari).

Oferta educaţională a instituţiilor militare de învăţământ superior cuprinde:

- *38 de programe de studii universitare de licenţă la zi* (32 acreditate şi 6 autorizate să funcţioneze provizoriu), în cadrul a 16 domenii de licenţă, cu durata studiilor: 3 ani (180 de credite) şi 4 ani (240 de credite);
- *22 de programe de studii universitare de master acreditate naţional*, cu durata studiilor: 1 an (60 de credite), 1,5 ani (90 de credite), 2 ani (120 de credite);
- *programe de studii universitare de doctorat în 10 specializări* din cadrul a trei domenii fundamentale: *„ştiinţe militare şi informaţii“, „securitate naţională“* şi *„ştiinţe inginereşti“*, cu durata 3 ani şi posibilitate de a fi prelungită cu 1-2 ani, în condiţiile prevăzute de lege;
- *cursuri postuniversitare de carieră şi nivel*, cu durata de până la 6 luni.

În prezent, toate cele *6 instituţii de învăţământ superior militar* sunt acreditate de Agenţia Română de Asigurare a Calităţii în Învăţământul Superior, dispun de capacităţi de şcolarizare peste nevoile ministerului şi ale altor beneficiari interni/externi şi asigură formarea, perfecţionarea şi specializarea pregătirii pentru un număr de aproximativ 11 500 de ofiţeri/an de învăţământ pentru nevoile Armatei României.

Bibliografie selectivă

1. ***, *Buletinul Asociaţiei Generale a Inginerilor din România*, nr. 1-2/2009, aprilie-septembrie.

2. ***, *Raport despre implementarea Procesului Bologna în România. Perspectiva studenţilor*, anul 2009.

3. ***, *Studiul ANOSR cu privire la aplicarea regulamentelor de alegere a studenţilor reprezentanţi*, 2007.

4. M. Singer, L. Sarvian, C. Novak, N. Bercu, S. Velea, *Procesul Bologna în România – o radiografie de etapă*, Agenţia Naţională Socrates, Bucureşti, 2006.

WEBOGRAFIE

1. http://bmesu.anosr.ro/bologna-process/about-bologna-process/?lang=ro

2. http://www.anosr.ro-Introducere, p. 2.

RĂZBOIUL INFORMAȚIONAL ÎNTRE AMENINȚARE ȘI MULTIPLICATOR DE PUTERE

Contraamiral de flotilă dr. Cătălin Silviu DUMISTRĂCEL

The development of information infrastructure, which includes media structures, can generate increasingly sophisticated communication opportunities. Thus information can be conveyed at a more accelerated pace and at a larger distance. To this end, according to the author, an essential condition is that all these information conglomerates should not be controlled by certain decision centres that can try to limit people's access to information resources. For decades, the USA has cultivated the best and most intelligent devices in the field of communications and control, in accordance with the new technological advancements.

***Keywords**: nuclear weapons; information systems; state of security; Romanian espionage*

Concepte, teorii, definiții

Conceptul de *securitate* semnifică situația în care o persoană, grup de persoane, stat, alianțe, în urma unor măsuri specifice adoptate individual sau în înțelegere cu alți actori, capătă certitudinea că existența, integritatea și interesele lor fundamentale nu sunt primejduite. Dacă termenul de *securitate* semnifică liniște, sentimentul de a fi în afara pericolelor, de a fi protejat, *insecuritatea* este termenul opus securității și presupune angoasa, sentimentul de pericol și risc, impresia de a fi amenințat, libertatea îngrădită.

Securitatea se realizează la toate nivelurile de organizare socială (individ, grup, stat, alianțe) și se manifestă în toate domeniile existențiale: politic, economic, social, militar, demografic, ecologic, cultural etc.

Securitatea este generată de factorul politic și trebuie să îndeplinească în mod cumulativ următoarele condiții:

- să fie acțiune a statului, desfășurată pe baza unui sistem normativ;
- să fie de competența unor instituții ale statului;
- puterea politică să fie legitimă și să primeze supremația legii;

Contraamiral de flotilă dr. Cătălin Silviu Dumistrăcel – locțiitorul șefului Direcției structuri și planificarea înzestrării, Statul Major General, Ministerul Apărării Naționale.

- acţiunile să se întemeieze pe un sistem de valori acceptate de către societate;
- respectarea drepturilor omului să se facă în conformitate cu reglementările internaţionale la care statul este parte;
- să nu producă insecuritate altor entităţi[1].

În cuprinsul aparatului categorial specific securităţii intră termeni precum: risc, ameninţare, pericol, stare de securitate, agresiune, conflict, interese naţionale, vulnerabilitate, obiective de securitate, sistem de securitate, mediu de securitate etc.

Pentru consolidarea securităţii unui actor (stat, organizaţie, coaliţie etc.) şi generarea de insecuritate pentru un adversar sau potenţial adversar, primordială este gestionarea *„informaţiei“*, şi anume: informaţie capturată versus informaţie pierdută, informaţie *„puternică“*, de mare efect, versus informaţie *„slabă“*, neinteresantă, informaţie protejată versus informaţie divulgată etc., acestea reprezentând muniţia aruncată în *„luptă“*, în ceea ce numim astăzi *război informaţional*. Verbele cele mai adecvate pentru a caracteriza aceste elemente sunt: *a coopta, a transmite, a trata rapid o informaţie, a împiedica adversarul să facă acelaşi lucru, a denatura, a dezinforma* sau *a proteja infrastructura proprie.*

Războiul informaţional este un domeniu în curs de definire, dar căruia i se acordă o atenţie şi resurse tot mai mari, date fiind progresele rapide ale tehnologiei informaţiilor din ultimele decenii. În *războiul informaţional*, informaţia este, deopotrivă, *resursă, ţintă şi armă.*

Printre primii care au încercat definirea termenului de *război informaţional* se numără şi Alvin Toffler, care, în lucrarea sa, *Al treilea val*, apărută în SUA în 1980, aprecia că, *„pentru a ataca o naţiune, se poate obstrucţiona fluxul informaţiilor – tăierea legăturii dintre sediul societăţii multinaţionale şi filialele sale din străinătate, ridicarea de bariere informaţionale în jurul ei etc.“*[2].

Abordarea conceptului de *război informaţional* este foarte diferită, iar ambiguitatea sa creşte pe măsură ce sunt utilizate expresii ca: *cyber war (războiul cibernetic), război al reţelelor, războiul celui de-al treilea val, războiul erei post-industriale.*

Diferitele forme ale *războiului informaţional* au multe elemente comune din punctul de vedere al obiectivelor urmărite, al mijloacelor şi metodelor folosite, al instrumentelor cu ajutorul căror se urmăreşte atingerea scopului. Aceasta ne duce

---

[1] Dănuţ-Mircea Chiriac, *Politici şi strategii de securitate la începutul secolului XXI*, Editura Universităţii Naţionale de Apărare *„Carol I“*, Bucureşti, 2005, p. 5.

[2] Gelu Alexandrescu, Ion Călin, Costinel Niţu (coordonatori), *Securitate şi apărare în Uniunea Europeană*, Sesiunea de comunicări ştiinţifice cu participare internaţională *Strategii XXI/2008*, 17-18 aprilie 2008, Secţiunea 7 – Sisteme informaţionale, Editura Universităţii Naţionale de Apărare *„Carol I“*, Bucureşti, 2008, p. 46.

cu gândul la *activitatea de spionaj* ca instrument al *războiului informaţional*, care, de-a lungul istoriei, a reprezentat o armă de temut şi continuă să fie o ameninţare majoră la adresa securităţii globale.

În linii mari, *războiul informaţional* cuprinde acele acţiuni desfăşurate împotriva informaţiilor sau sistemelor informaţionale ale adversarului sau potenţialului adversar, concomitent cu protejarea propriilor informaţii şi sisteme informaţionale, în scopul atingerii unor obiective sau al influenţării anumitor ţinte adverse. Există trei aspecte ale *războiului informaţional* care trebuie avute în vedere:

- procurarea şi completarea cu consecvenţă şi rigurozitate a informaţiilor despre adversar – culegerea de informaţii;
- împiedicarea adversarului de a ajunge în posesia de noi informaţii reale – protecţia informaţiilor;
- lansarea de informaţii eronate sau furnizându-i-le direct – dezinformare.

Nimic în această lume nu este mai bine înrădăcinat în practica naţiunilor, a epocilor şi a civilizaţiilor decât spionajul. După prostituţie, spionajul este cea mai veche meserie din lume. Însăşi Biblia prezintă o situaţie în care Dumnezeu îi spune lui Moise: *„Să chemi 12 oameni din cele 12 triburi şi să-i trimiţi să recunoască ţara Canaan pe care ţi-o dăruiesc ţie“*. Au fost primii spioni biblici, cei cărora Creatorul le-a dat misiunea să meargă pentru *„a privi oamenii şi a afla de sunt mari, puternici sau slabi, de pământul e roditor sau sărac“*.

Cea mai simplă definiţie a spionajului este aceea că reprezintă o activitate desfăşurată de personal special pregătit, în scopul urmăririi de persoane, instituţii, organizaţii sau ţări pentru a afla intenţiile, capacităţile de orice natură, obiceiuri, acţiuni etc. şi de a informa o terţă parte.

Termenul de *spionaj* este deseori asociat cu statul care spionează duşmani potenţiali sau actuali, în primul rând pentru scopuri militare. Ulterior, acest termen s-a extins în toate domeniile vieţii sociale, unde obţinerea de date sau informaţii se realizează fără acordul deţinătorului (proprietarului), pe cale ilegală, conturându-se astfel alte forme de spionaj: economic, cultural, financiar, informatic etc. Multe naţiuni spionează, la un moment dat, atât duşmanii, cât şi aliaţii, deşi menţin o politică de a nu comenta asupra acestui fapt.

Influenţele războiului informaţional asupra securităţii globale

Dezvoltarea infrastructurii informaţionale, în curs de globalizare, în care se includ şi structurile mediatice, generează posibilităţi de comunicare din ce în ce mai sofisticate. Acestea transmit informaţii într-un ritm tot mai accelerat şi pe distanţe tot mai mari. Condiţia esenţială pentru ca acest lucru să se întâmple este ca toate aceste conglomerate

informaţionale să nu fie controlate de anumite centre de decizie care pot încerca să limiteze accesul oamenilor la resursele informaţionale.

Agresiunile informaţionale nu sunt noi. Timp de decenii, Statele Unite ale Americii şi-au cultivat cele mai bune şi inteligente dispozitive în domeniul comunicaţiilor şi controlului, în concordanţă cu noile cuceriri tehnologice. Odată cu acestea au avansat şi mijloacele şi metodele de spionaj, supravegherea şi transmiterea datelor realizându-se în timp real, prin echipamente electronice de mare precizie. *„Războiul rece"* a determinat intense acţiuni de spionaj din partea ambelor blocuri militare – SUA şi aliaţii săi, pe de-o parte, Uniunea Sovietică, China şi aliaţii lor, de cealaltă parte –, care s-au axat, în principal, pe problematica armelor nucleare. Chiar s-a vorbit, la un moment dat, de o superioritate a sovieticilor în acest domeniu. Odată cu prăbuşirea blocului sovietic, o parte din agenţiile de spionaj s-au specializat în misiuni de depistare sau urmărire a reţelelor teroriste, a traficanţilor de droguri, de armament, a reţelelor de crimă organizată, a *„piraţilor informatici"* etc.

Noutatea în domeniu decurge din folosirea rezultatelor cercetării ştiinţifice pentru conceperea mesajelor astfel ca ele să aibă efectul scontat, precum şi folosirea canalelor moderne pentru transmiterea acestora, ceea ce amplifică posibilităţile de agresiune informaţională. Confruntarea informaţională constă în ţintirea informaţiilor şi a funcţiilor de informare ale adversarului, alături de protejarea celor proprii, având intenţia de a înfrânge voinţa acestuia, fie stat, instituţie sau individ.

La nivel strict militar, *războiul informaţional* constă în totalitatea operaţiilor informaţionale desfăşurate la nivel tactic, operativ şi strategic, pe timp de pace, criză şi război în scopul câştigării supremaţiei.

În concepţia NATO, componenta militară a *războiului informaţional* – războiul de comandă şi control – impune folosirea integrată a tuturor capacităţilor militare, inclusiv a operaţiilor de securitate, sprijinite de către toate sursele de *„intelligence"* şi sistemele de comunicaţii şi informatică, pentru influenţarea, degradarea sau distrugerea capacităţii de comandă-control a unui adversar, în timp ce propriile capacităţi sunt protejate împotriva unor acţiuni similare. Pe timpul situaţiilor conflictuale, în noile circumstanţe, adversarii vor avea acces simultan la cantităţi enorme de informaţii, dar cel care le va deţine pe cele mai precise şi complete şi va beneficia de un sistem eficient de procesare şi protejare a acestora va fi şi cel avantajat.

Dar, termenul de *război informaţional* nu este folosit numai în domeniul militar, acesta fiind preluat şi adaptat aproape în toate domeniile economico-sociale. Astfel, putem discuta de *război informaţional al corporaţiilor*, care descrie competiţia sau, mai bine zis, *„spionajul"* continuu între companii private prin furtul rezultatelor cercetărilor, distrugerea acestora, diseminarea de informaţii false pentru a-şi vinde produsele etc. Poate fi extrem de uşor pentru un producător de computere să lanseze

zvonul care să compromită un anumit tip de procesor. Beneficiarul nu poate testa imediat produsul, iar pentru a dovedi contrariul, este nevoie de mult timp.

Când acest gen de război se extinde la nivel de ramură industrială, împotriva forţelor economice globale sau asupra unor state sau grup de state, avem de-a face cu un *război informaţional global.*

Războiul informaţional imagologic nu urmăreşte neapărat să obţină superioritate informaţională, ci manipularea inamicului sau a populaţiei proprii cu informaţii false sau modificate prin emisiuni TV, casete video, fotografii şi, mai nou, prin intermediul internetului.

Nici biserica nu este ocolită de efectele acestui flagel, astfel, la Vatican, sunt două feluri de preoţi, cu robe albe şi cu robe negre. Dacă cei cu robe albe sunt angrenaţi în relaţii cu publicul, vorbind de pace, libertate, democraţie şi unitate, purtând relaţii diplomatice cu toate guvernele lumii, preoţii în negru (man in black) sunt *„înapoia scenei“*, sunt printre liderii Ordinului Iezuit, care conduc vastele instituţii catolice de pe tot globul (inclusiv observatoarele astronomice şi controlul înaltelor tehnologii); prin ei, Vaticanul controlează toate aspectele educaţionale din lumea întreagă. Ei sunt inteligenţa secretă, sunt *„arme“* ale spionajului iezuit.

În literatura de specialitate se apreciază că *războiul informaţional* foloseşte *„arme care nu ucid“,* destinate de către utilizatorii lor *„atingerii scopurilor în acele situaţii în care întrebuinţarea armamentului clasic nu este acceptată din motive politice sau etnice“*[3].

Nu trebuie uitat însă faptul că binomul *securitate – insecuritate* în mediul internaţional contemporan se află *„ca într-o balanţă, în care cele două <braţe> sunt mereu într-un echilibru precar“*[4].

Chiar dacă deţin tehnologii moderne de spionaj, chiar dacă au structuri de informaţii bine puse la punct, chiar dacă desfăşoară acţiuni sistematice de război informaţional, statele dezvoltate sunt, la rândul lor, ţinte ale altor state, organizaţii teroriste, indivizi care execută zilnic atacuri asupra sistemelor informatice guvernamentale şi activităţi împotriva intereselor acestor state.

Pentagonul a dezvăluit, pe data de 15 iulie 2011, că a suferit una dintre cele mai mari pierderi de informaţii atunci când un serviciu secret străin a reuşit să fure 24 000 de fişiere de la un contractor al armatei SUA, în urma unui atac cibernetic, după cum relatează *The Daily Telegraph*. Acest furt reprezintă o ilustrare dramatică a dificultăţilor tot mai mari cu care se confruntă Pentagonul în protejarea informaţiilor secrete. O estimare recentă arată că furtul de proprietate intelectuală

---

[3] *Ibidem*, p. 47.

[4] Constantin Hlihor, *Politici de securitate în mediul internaţional contemporan*, Editura Universităţii Naţionale de Apărare *„Carol I“*, Bucureşti, 2007, p. 6.

şi informaţii din computere guvernamentale şi comerciale este evaluat la peste 1 000 de miliarde de dolari.

Potrivit directorului Oficiului naţional de contraspionaj al SUA, *„cei mai activi actori şi cei mai constanţi în sfera spionajului economic sunt chinezii“*. Serviciile ruseşti de spionaj caută, la rândul lor, *„să obţină informaţii economice şi tehnologii cu scopul susţinerii dezvoltării Rusiei şi a securităţii“*, citează aceeaşi sursă.

Ştiind că astfel de acţiuni sunt greu de depistat, iar odată depistate nu se dau imediat publicităţii, vă prezentăm mai jos câteva dintre scandalurile în acest domeniu, care au făcut, de-a lungul anilor, deliciul mass-mediei:

- ❖ Directorul unei întreprinderi germane care construieşte sateliţi susţine că Franţa este campioana Europei în spionajul industrial, *„un imperiu al Răului în ceea ce priveşte furtul de tehnologii“*.
- ❖ În afacerea Lopez, un angajat al companiei *General Motors* este acuzat că a plecat la Volkswagen cu o geantă plină de documente secrete industriale. Patru ani mai târziu, conflictul a fost rezolvat amiabil.
- ❖ În anul 2006, doi indivizi au intrat în posesia unor secrete de fabricare a *Coca-Cola* prin intermediul unui salariat al companiei, cu intenţia de a le oferi firmei concurente, *Pepsi*. La primirea capturii, *Pepsi* a informat imediat compania *Coca-Cola*.
- ❖ În anul 2007, proiectantul de monoposturi al echipei *Ferrari* a comunicat planurile adversarilor anglo-americani de la *McLaren*. Aceştia din urmă au făcut, la rândul lor, obiectul unei afaceri similare de spionaj cu *Renault*.
- ❖ Tot în anul 2007, un salariat al companiei *Michelin* a încercat să vândă informaţii confidenţiale concurenţilor de la *Bridgestone*. Avertizată la timp, *Michelin* i-a întins o cursă angajatului său, pentru a-l prinde în flagrant.
- ❖ În anul 2009, lanţul de hoteluri *Hilton* a fost suspectat că a plătit doi salariaţi de la *Starwood* în schimbul unor informaţii industriale. Cei doi au părăsit *Starwood* împreună cu 100 000 de fişiere privind un proiect pe care *Hilton* se pregătea să-l lanseze.
- ❖ *GhostNet* (2009): este vorba despre o vastă operaţiune de infiltrare în reţeaua de PC-uri private, inclusiv sisteme de securitate, totul controlat de China.

Securitatea națională și spionajul românesc

Pe plan internaţional se vorbeşte tot mai mult despre afectarea intereselor naţionale ale statelor prin acţiuni nonviolente şi nevăzute, în care locul primordial îl are *războiul informaţional*.

Politologi şi istorici renumiţi au demonstrat că serviciile secrete sunt vitale pentru un stat, atât pentru procurarea de informaţii, cât şi pentru protejarea intereselor

acelui stat. Însă, atunci când aceste uriaşe instituţii se pun în slujba politicului, rezultatele devin dezastruoase. Înregimentate, ele devin surse de teroare, represiune, şantaj, răfuieli pătimaşe, corupţie, poliţie politică, generând regimuri totalitare.

Cum astfel de situaţii nu se uită, de-a lungul istoriei, România a fost, la rându-i, tributară acestor servicii care au evoluat odată cu societatea românească.

Primele structuri informative instituţionalizate au apărut în ţara noastră simultan cu organizarea armatei române moderne, după Unirea Principatelor – 1859. Deoarece Războiul de Independenţă a demonstrat că activităţile de culegere a datelor au fost deficitare, odată cu înfiinţarea Şcolii Superioare de Război (1889) s-a introdus şi un curs de specialitate – *„Serviciul informaţiilor“*.

Cu toate acestea, în pragul Primului Război Mondial, serviciile de informaţii româneşti prezentau mari carenţe, iar ineficienţa acestora a făcut din România un rai al agenţilor trimişi de Puterile Centrale, la aceasta contribuind şi slaba pregătire contrainformativă a populaţiei, pălăvrăgeala tipic românească.

În ianuarie 1913, Parlamentul României a elaborat *„Legea spionajului în timp de pace“*, promulgată imediat de regele Carol I, lege care stabilea însă sancţiuni extrem de blânde pentru spionii care acţionau împotriva intereselor statului român: închisoare corecţională de la 1 la 5 ani sau amendă de la 500 la 5 000 de lei!

O experienţă deosebită în domeniu o constituie înfiinţarea aşa-numitului *„Serviciu de informaţii al Deltei“*, condus de Mihail Moruzov, care, până să devină *„incomod“* pentru regimul politic existent la acea vreme, a avut o contribuţie semnificativă la dezvoltarea serviciilor secrete româneşti în perioada interbelică şi începutul celui de-al Doilea Război Mondial. Deşi absolvise doar trei clase de liceu, după cum mărturiseau atât corifeii, cât şi detractorii săi, Moruzov era totuşi născut pentru munca de informaţii. A început în anul 1909 ca agent special în Direcţia Generală a Poliţiilor şi, trecând prin toate treptele, a ajuns la 1 mai 1925 în fruntea proaspătului Serviciu Secret de Informaţii.

Intrarea în conflict de interese cu Ion Antonescu, strângerea de materiale şi dosare compromiţătoare despre duşmanii regelui Carol al II-lea, conspirativitatea de care dădea dovadă, toate acestea i-au făcut pe mulţi să-l eticheteze ca *„geniu al răului“* sau *„eminenţa cenuşie“* a vremii.

După cel de-al Doilea Război Mondial, sub ocupaţie sovietică, cel mai important serviciu civil de informaţii şi-a dat obştescul sfârşit şi, sub coordonarea consilierilor sovietici, lua fiinţă Direcţia Generală a Securităţii Poporului (DGSP). Astfel începe lunga noaptea a represiunii…

În prezent, poziţia geostrategică a ţării noastre la interferenţa mai multor lumi (spaţiul ex-sovietic, Turcia, arealul Mării Negre, frontiera NATO şi UE), eforturile destinate integrării euroatlantice, politica statornică pentru menţinerea stabilităţii

interne şi regionale, precum şi participarea la misiuni în teatre de operaţii atrag nu numai aprecieri, ci şi acţiuni ostile. Referitor la aceste acţiuni de denigrare, directorul Serviciului Român de Informaţii afirma într-un interviu, pentru ziarul *„România Liberă“* din 24 octombrie 2011, că interesul agenţilor străini pentru România a crescut exponenţial în ultimul an. Acesta a înregistrat *„creşteri calitative“* mai ales după ce s-a semnat Acordul româno-american legat de instalarea scutului antirachetă. Se apreciază că, lunar, România suportă câteva sute de mii de incidente de tip cibernetic. Multe dintre vulnerabilităţi însă par să vină din interior, din partea clanurilor mafiote existente pe întreg teritoriul ţării, care fac ca *„economia neagră“* să reprezinte 25-27 la sută din economia totală.

Scandalurile de spionaj în care a fost implicată România postdecembristă au vizat, în general, o zonă geografică restrânsă, fiind implicaţi vecinii de la est – Ucraina, Rusia sau Moldova. Ruşii sunt *„mai interesaţi de tematica NATO“* pe teritoriul României. Referindu-se la aceasta, Iulian Fota, consilierul pentru probleme de securitate al preşedintelui, afirma în interviul acordat cotidianului *„Ziua“* din 10 iunie 2009: *„este evident că, din punctul de vedere al unor entităţi neoccidentale, noi suntem atractivi, ca ţintă şi ca obiectiv, pe cele două coordonate: accesul la informaţii sau atitudinea noastră din NATO şi UE care ne poate fi influenţată prin mijloace ilegale, neortodoxe, inclusiv sau mai ales la nivel politic“*.

Prin urmare, această activitate nu a încetat niciodată, de unde rezultă principiul fundamental potrivit căruia *„războiul informaţional este un război permanent“* şi se impune a fi implementat în cadrul doctrinelor de securitate, prin ridicarea unor adevărate *„ziduri de apărare“*, pe mai multe niveluri complementare, care să protejeze structurile şi capacităţile naţionale.

Structurile actuale de informaţii desfăşoară acţiuni susţinute pentru anihilarea oricăror încercări de compromitere a intereselor naţionale, dar apărarea contrainformativă a României nu este o activitate restrânsă, executată numai de un număr de ofiţeri de informaţii, ci trebuie să fie o *„strategie naţională“*, în care să fie implicaţi toţi cetăţenii. Însă, pentru ca cetăţeanul să fie implicat, trebuie ca acesta să fie informat şi educat contrainformativ.

*

Putem considera că politica internă şi internaţională sunt, de fapt, două manifestări diferite ale aceluiaşi fenomen: *lupta pentru putere*. Întreaga istorie arată că naţiunile implicate în politica internaţională se pregătesc continuu, iar în acest sens, serviciile de spionaj pot avea un rol determinant în punerea în scenă a unor *„incidente“* în urma cărora unele state vor fi afectate, iar altele îşi consolidează puterea şi imaginea ca actor în plan internaţional.

Puterea unei naţiuni nu depinde numai de abilitatea diplomaţiei şi de puterea armatei, ci şi de atractivitatea exercitată pentru alte naţiuni, de filosofia politică, dar, mai ales, de instituţiile şi strategiile de securitate pe care aceasta le aplică.

De o importanţă aparte în descifrarea potenţialului unui actor este definirea şi identificarea surselor, dar şi cunoaşterea felului de *politică de putere/power means* pe care acesta o promovează în relaţiile internaţionale.

Noile concepte şi tehnologii militare se elaborează şi experimentează continuu şi au menirea de a revoluţiona complet relaţiile şi de a pune în valoare această *politică de putere/power means*.

Numeroase indicii evocă posibilitatea unei noi revoluţii ştiinţifice ce se produce în domeniul procesării informaţiei. Folosirea noilor tehnologii în executarea atacurilor informaţionale face posibilă blocarea funcţionării structurilor publice, atât a celor administrative, cât şi a celor productive. Statul agresat nu îşi mai poate exercita puterea, nu mai controlează resursele, nu le mai poate asigura cetăţenilor un climat social normal. Această nouă generaţie de agresiuni informaţionale ar permite exercitarea de presiuni asupra oricărui stat prin controlul informaţional al centrelor de decizie.

Mai mult, războiul informaţional este destul de ieftin în comparaţie cu alte tipuri de războaie, permiţând statelor dezvoltate, dar şi grupărilor teroriste interesate să achiziţioneze capabilităţi în acest domeniu şi să le folosească potrivit scopurilor propuse.

BIBLIOGRAFIE

1. Barry Buzan, *Popoarele, statele şi teama*, Editura Cartier, Chişinău, 2002.
2. Florian Gârz, *Spionajul şi puterea*, Editura Obiectiv, Craiova, 2003.
3. Henry Kissinger, *Diplomaţia*, Editura Bic All, Bucureşti, 2002.
4. John J. Mearsheimer, *Tragedia politicii de forţă*, Editura Antet, Bucureşti, 2003.
5. J. Hans Morgenthau, *Politica între naţiuni*, Editura Polirom, 2007.

INTELLIGENCE
– coordonată a ecuației de securitate națională și globală –

Colonel Ovidiu FRĂŢILĂ
Locotenent-colonel Iosif SOLOMON

Regardless of controversies, different conceptual approaches, and substantive and formal changes in the intelligence *activity,* intelligence *professionals, historians, political scientists, sociologists and policy makers agree on only one aspect: the possession of valuable information is as important now as it was two thousand years ago, and the rapid and profound changes in the global environment require flexibility, accuracy, increased capability of forecasting and acting, and especially structures able to cope with the new requirements of* intelligence.

The author considers that not all intelligence *professionals value scientific and theoretical approaches to* intelligence *activities, although they may represent a necessary foundation of doctrinal changes and bureaucracy reduction in intelligence services.*

***Keywords**: information networks; "Iron Curtain"; information sources; "Cold War"*

În opinia specialiştilor în studii de securitate, conceptul modern de *securitate* include cinci factori cumulativi, securitatea unei entităţi statale fiind asigurată dacă se ţine cont de fiecare dintre următoarele cinci componente: *politică, militară, economică, societală* şi *ecologică*. Problematica securităţii nu se confundă cu funcţionarea normală a statului pe aceste dimensiuni, ci se referă numai la ameninţările care, prin dimensiunile menţionate, pun în pericol însăşi existenţa statului. **Securitatea politică** se referă la stabilitatea organizaţională a statelor, a sistemelor de guvernământ şi a ideologiilor care le legitimează. **Componenta militară** a securităţii priveşte interconexiunea dintre nivelul armelor ofensive şi cel al capacităţilor defensive ale statelor, împreună cu percepţia statelor despre intenţiile celorlalţi participanţi la viaţa internaţională. **Securitatea economică** se axează pe accesul la resurse, finanţare şi pieţe necesare pentru a susţine niveluri acceptabile ale dezvoltării şi puterii statului. Când vorbim despre **securitate**

Colonel Ovidiu Frăţilă, locotenent-colonel Iosif Solomon – Statul Major General, Ministerul Apărării Naţionale.

societală, ne referim la menţinerea, în cadrul unor condiţii acceptabile pentru a permite procesul de evoluţie, a identităţii naţionale colective, a modelelor tradiţionale ale limbii, culturii, religiei şi obiceiurilor unui popor. După cum evoluează evenimentele, unele dintre cele mai mari probleme pentru securitatea europeană le va pune componenta societală, ca urmare a situaţiilor existente în Bosnia-Herţegovina, Transnistria, Macedonia, Kosovo, Belarus, Muntenegru. **Securitatea ecologică** priveşte prezervarea biosferei planetare, ca suport esenţial al sistemului de care depind toate celelalte activităţi umane.

De asemenea, una dintre transformările majore, de profunzime ale sistemului internaţional actual este aceea a regândirii fundamentelor conceptului de putere şi a modului de exercitare a puterii. Consecinţa logică, având în vedere teoria lui Clausewitz, conform căreia războiul este o continuare a politicii cu alte mijloace, este transformarea războiului în forme de agresiune mult mai subtile, cu impact covârşitor asupra unei naţiuni, la toate nivelurile sale de existenţă: politic, economic, social, informaţional.

Din punct de vedere semantic, noţiunea de securitate este definită prin *„faptul de a fi la adăpost de orice pericol“* sau *„sentimentul de încredere şi de linişte pe care îl dă cuiva absenţa oricărui pericol“*, provenind din latinescul *securitatis, -atis*, tradus prin *„lipsă de grijă“*. Într-o formulare mai elaborată, securitatea este definită ca desemnând premisele şi circumstanţele care determină atât sentimentul sau starea de fapt generatoare de încredere, linişte, protecţie, apărare în faţa unui pericol, cât şi măsurile care conduc la prevenirea oricărui pericol.

Clarificarea conceptului de securitate a fost posibilă în momentul în care noţiunea a căpătat un sens normativ. S-a înregistrat, astfel, o creştere a gradului de complexitate, determinată de apariţia unor serii de factori (politici, economici, militari, informaţionali etc.), a căror interacţiune a generat structurarea conceptului pe mai multe niveluri: securitate umană (a individului), securitate naţională, securitate internaţională, securitate regională sau securitate globală.

Potrivit Dicţionarului explicativ al limbii române, *securitatea naţională* constituie starea generalizată de linişte şi încredere că existenţa unei naţiuni este în afară de orice pericol[1]. Într-o definiţie mai aplicată, doctrina naţională a informaţiilor pentru securitate[2] defineşte securitatea naţională ca fiind *„starea naţiunii, a comunităţilor sociale, a cetăţenilor şi a statului, fundamentată pe prosperitate economică, legalitate, echilibru şi stabilitate socio-politică, exprimată prin ordinea de drept şi asigurată prin acţiuni de natură economică, politică, socială, juridică, militară, informaţională şi de altă natură, în scopul exercitării neîngrădite*

[1] *Dicţionarul explicativ al limbii române*, Editura Academiei, Bucureşti, 1998.
[2] Adoptată în şedinţa Consiliului Suprem de Apărare a Ţării din 23 iunie 2004.

a drepturilor şi libertăţilor cetăţeneşti, manifestarea deplină a libertăţii de decizie şi de acţiune a statului, a atributelor sale fundamentale şi a calităţii de subiect de drept internaţional".

Sintagma *securitate naţională* are drept componente strategice fundamentale apărarea naţională, siguranţa naţională şi ordinea publică. Iniţial, a desemnat preocupările ce ţineau strict de domeniul apărării naţionale a teritoriului, prin folosirea mijloacelor convenţionale, având în vedere că, pentru o perioadă îndelungată, principalii factori generatori de insecuritate au fost conflictele militare. Treptat, conceptul a fost extins, globalizarea ameninţărilor la adresa securităţii atrăgând de la sine căutarea de răspunsuri la acelaşi nivel, în urma constatării faptului că apărarea militară nu mai concordă cu problematica extrem de complexă a asigurării securităţii unei naţiuni.

Conceptul de securitate trebuie văzut în corelaţie cu noţiunile asociate acestuia, cum ar fi: interesele naţionale, sistemul şi instituţiile securităţii naţionale, strategia securităţii naţionale, mijloacele şi politicile de securitate, obiectivele politicii de securitate naţională, principiile securităţii naţionale etc. Această corelaţie ne permite o abordare sistemică a conceptului, deoarece el implică existenţa şi analiza mai multor dimensiuni, printre care găsim în mod curent dimensiunile politică, militară, economică, informaţională etc. Statul este văzut ca fiind principalul generator de securitate, aceasta putând fi asigurată în condiţii optime numai în cazul în care aceste dimensiuni (subsisteme) se plasează şi funcţionează în interdependenţă într-un sistem de securitate.

Serviciile de informaţii/de *intelligence* reprezintă unul dintre aceste subsisteme, ce au ca principală raţiune de existenţă apărarea securităţii naţionale; ele fac parte dintr-un sector special al activităţii statului, rezultând astfel un puternic imperativ de secretizare. Caracteristicile lor unice le furnizează posibilitatea de a acţiona independent, de a ameninţa poziţia unor guvernanţi, parlamentari, oameni politici şi de a pune în primejdie guvernarea democratică, drepturile şi libertăţile fundamentale ale cetăţenilor, ceea ce poate duce la apariţia unor disfuncţionalităţi ale sistemului democratic.

Mark Lowenthal a descris *intelligence*-ul ca[3]:

- *proces* – mijlocul prin care anumite tipuri de informaţii sunt necesare şi cerute, colectate, analizate, protejate şi diseminate, precum şi ca un ansamblu coerent de metode şi procedee, legale şi ilegale, la vedere sau acoperite, utilizate pentru atingerea scopului;
- *produs* – produsul final al acestui proces;

[3] Mark Lowenthal, *Intelligence: From Secrets to Policy*, Washington D.C., Congressional Quarterly Press, 2002.

- *organizaţie* – structurile, unităţile, organizaţiile care pun în practică procesul respectiv şi elaborează produsul final.

Informaţia, *„talisman al puterii“*, este căutată de toate componentele sistemului internaţional. Sistemul internaţional nu ar putea funcţiona fără informaţie, nivelurile sistemului interacţionează şi supravieţuiesc datorită informaţiilor.

Scopurile căutării (culegerii) şi deţinerii informaţiilor este însă diferit (ca, de altfel, şi mijloacele, metodele de obţinere); ele pot fi de dominare, de control sau de supravieţuire.

De-a lungul secolelor, orice lucrare de istorie, sociologie politică, guvernare, chiar filozofie politică, de la Sun Tzu, Machiavelli sau Hobbes[4] şi până în zilele noastre, a tratat problema de *intelligence* ca subiect conex ariei de studiu, considerând-o *„informaţie destinată acţiunii“*[5].

Preocuparea pentru studiul *intelligence* nu a fost, parcă, niciodată atât de pregnantă cum este acum, la începutul secolului XXI. Declasificarea arhivelor din perioada *războiului rece*, atacurile teroriste din 11 septembrie 2001 şi 11 martie 2004, scandalurile mediatice ale războiului din Golf şi intervenţiile militare din Afganistan şi Irak, schimbarea de paradigme în domeniul securităţii naţionale şi internaţionale, au produs modificări majore în modul de studiu academic al problematicii de *intelligence*.

Intelligence, informaţia sub orice formă a ei, face parte din arsenalul noilor conflicte asimetrice. Deţinerea, puterea şi utilitatea *intelligence*-ului reprezintă miza conflictului asimetric. Modelându-se după noile caracteristici ale societăţii informaţionale, serviciile de *intelligence* trebuie să-şi redefinească obiectivele, strategiile, doctrinele, să identifice noile forme de ameninţări şi modalităţile de prevenire a acestora.

Securitatea nu mai este definită cu ajutorul parametrilor militari. Securitatea unei naţiuni se referă, astăzi, la securitatea democratică, securitatea economică, securitatea infrastructurilor informaţionale, securitatea individuală. Efectul imediat al schimbării paradigmei de securitate în plan intern şi internaţional a fost transformarea rolului şi a ponderii *intelligence* în procesul decizional, acţiunea politică bazându-se din ce în ce mai mult pe cantitatea şi calitatea produselor de *intelligence*.

Subiecte ca securitatea şi *intelligence*-ul sunt mai prezente ca oricând atât în discursurile politice, cât şi în conştiinţa publică.

În 1976, prim-ministrul Marii Britanii, Harold Wilson, spunea că este periculos şi nefast pentru interesul general naţional să se discute public despre problemele

---

[4] Thomas Hobbes, *De Cive*, Cambridge University Press, 1998.

[5] Robert Bowie în Ernest May, *Knowing One's Enemies: Intelligence Assesments before the Two World Wars*, Princeton UP, 1984, p. 3.

de securitate şi *intelligence*; astăzi, pentru prima dată în istoria serviciilor secrete britanice, se afirmă deschis utilitatea lor şi gradul lor de implicare în acţiunea politică la nivel internaţional, iar preşedintele SUA petrece prima oră a fiecărei dimineţi de lucru împreună cu şeful *intelligence*-ului şi consilierul pe probleme de securitate.

Pentru economia materialului, vom încerca o scurtă trecere în revistă a principalelor divergenţe şi probleme cu care ne confruntăm în încercările de abordare academică a studiului de *intelligence*.

Influenţa succeselor sau eşecurilor *intelligence* asupra societăţii, recunoaşterea socială a utilităţii serviciilor de *intelligence*, relaţia producător-beneficiar în ciclul informaţional, găsirea unei definiţii unanim acceptate a *intelligence*-ului, legătura dintre *intelligence* şi relaţii internaţionale, *intelligence* şi politica internă sau mai noul concept de *homeland security*, ponderea surselor deschise şi efectul noilor tehnologii informaţionale asupra activităţii de *intelligence*, concepţii moderne de abordare a lucrului cu agenţii şi modificarea politicilor de recrutare a personalului serviciilor secrete, sunt numai câteva dintre aspectele spre care trebuie să ne îndreptăm atenţia în cercetările de *intelligence*.

Dacă succesele în activitatea de informaţii rămân de cele mai multe ori necunoscute, *eşecurile informative* au un efect copleşitor asupra aspectelor politice, sociale şi chiar economice din viaţa unei naţiuni. Putem compara fără ezitare efectul eşecului *intelligence*-ului cu un tsunami care îşi bazează forţa distructivă pe existenţa informaţiilor trunchiate, pe varietatea surselor *„dezvăluirilor“* şi pe apariţia unor noi teorii ale conspiraţiei.

Orice eşec al *intelligence*-ului determină o serie de posibilităţi în lupta elitelor politice pentru putere, interpretările *„teoriei conspiraţiei“* oferind confortul psihologic necesar *„găsirii vinovaţilor“*.

Succesul în *intelligence* contribuie la stabilitatea şi securitatea unei naţiuni, dar cum afectează eşecul politica internă şi încrederea publicului în instituţiile statale?

Ştirbirea încrederii în securitatea individuală, în capacitatea statului de a-şi proteja cetăţenii naşte traume psihologice în rândul populaţiei, care pot avea ca efect fie discreditarea serviciilor de *intelligence*, fie conştientizarea necesităţii sporirii puterii şi funcţionalităţii acestora. Traumele psihologice suferite de americani, printre care poate cea mai puternică fiind aceea a conştientizării propriei vulnerabilităţi şi căderea abruptă de pe piedestalul superputerii ferite de orice atac direct, au produs nu numai schimbări la nivelul percepţiei publice asupra serviciilor secrete, ci şi modificări de legislaţie care au fost privite de mulţi analişti ca fiind caracteristice unui stat maximal, totalitar.

Acum cinci decenii, Sherman Kent[6] studia pentru prima dată, într-o manieră ştiinţifică, academică, problematica *intelligence*, în lucrarea *„Strategic Intelligence for America Foreign Policy“*.

În anii ’80, doi cercetători britanici, Christopher Andrew şi David Dilks, vorbeau pentru prima dată de *intelligence ca dimensiune de sine stătătoare a relaţiilor internaţionale*, subliniind obligativitatea studiului *intelligence* în acest context[7]. Dacă ştiinţele politice au operat schimbări importante în conceptele şi doctrinele de securitate şi relaţii internaţionale, în domeniul *intelligence* lucrurile au mers anevoios. Necesitatea schimbărilor radicale atât în aria conceptelor, metodelor şi mijloacelor, cât şi în structura organizaţională este dată de caracteristicile sociale, culturale şi tehnologice ale secolului XXI. Fragmentarea şi diversificarea ameninţărilor la adresa statului naţiune, apariţia unor noi competitori statali pe arena globală şi pericolul crescând al ameninţărilor provenite din sfera actorilor non statali trebuie să aibă ca efect atât schimbări la nivel organizaţional, birocratic în serviciile secrete, cât şi la nivelul percepţiei populare asupra *intelligence*-ului şi necesităţii acestei arii de activitate[8].

În dezbaterile dintre realişti, liberali, instituţionalişti, constructivişti sau postmodernişti pe tema abordării studiului teoriei relaţiilor internaţionale nu vom găsi tratată problema *intelligence*-ului ca element fundamental în construcţia coerentă a unor politici externe şi de securitate internaţională.

Este interesant de subliniat faptul că, deşi studiul *intelligence* intră în sfera de abordare realistă a teoriei relaţiilor internaţionale, scriitorii neo-realişti au ignorat, în mare majoritate, abordarea academică a *intelligence*-ului.

Cu toată recunoaşterea importanţei studiului *intelligence*-ului în cercetarea modului de funcţionare a vieţii politice internaţionale, în 1992, James der Derian scria: *„intelligence este cel mai puţin înţeles domeniu de studiu şi cea mai puţin teoretizată arie a relaţiilor internaţionale“*[9]. Legătura dintre *intelligence* şi strategia politică devine vizibilă în momentele de schimbare, de încheiere a unui ciclu şi începerea altuia, care necesită schimbarea vechilor paradigme (relaţiile profund modificate dintre URSS şi SUA la începutul administraţiei Reagan, apariţia noilor competitori economici şi nucleari, dispariţia conflictului ideologic şi permutarea conflictelor în spaţiul religios, cultural şi etnic, recrudescenţa terorismului fundamentalist islamic).

---

[6] Sherman Kent, *Strategic Intelligence for America World Policy*, Princeton NJ, Princeton University Press, 1949.

[7] Christopher Andrew, David Dilks, *The Missing Dimension: Governments and Intelligence Communities in the Twentieth Century*, Urbana IL, University of Illinois Press, 1984.

[8] Andrew Rathmell, *Towards Postmodern Intelligence*, în *Intelligence and National Security*, vol. 17, nr. 3, 2002, pp. 87-104.

[9] James der Derian, *Antidiplomacy: Spies, Terror, Speed and War*, Oxford, Blackwell, 1992.

În studiile academice de *intelligence* din ultimii ani, specialiştii au fost de acord că *intelligence*-ul, ca obiect de studiu, este necesar în orice încercare de abordare a teoriei relaţiilor internaţionale, a studiilor despre guvernare, a modului în care decizia politică afectează buna funcţionare a unei societăţi atât înăuntrul ei, cât şi în relaţiile cu ceilalţi actori globali.

Michael Fry şi Miles Hochstein au subliniat, încă din 1994, faptul că, deşi studiile de *intelligence* au înregistrat un puternic avânt şi abordări multidisciplinare, ele nu au fost totuşi integrate într-un mod academic în studiile de relaţii internaţionale[10].

Declasificările ultimului deceniu au determinat o schimbare de atitudine faţă de subiecte ca secretul de stat, secretomania la nivelul puterii decizionale sau activitatea serviciilor de securitate şi *intelligence*; cu toate acestea, percepţia publicului asupra *intelligence*-ului este de cele mai multe ori eronată. Unul dintre puţinele subiecte faţă de care specialiştii manifestă păreri asemănătoare este cel al *necesităţii recunoaşterii sociale* a utilităţii serviciilor de *intelligence* şi a *intelligence*-ului în general. Modul în care se poate îmbunătăţi procesul de recunoaştere socială este însă tratat diferit, în funcţie de sfera profesională a celui ce abordează subiectul.

În sprijinul efortului de recunoaştere socială a *intelligence*-ului poate veni şi cercetarea ştiinţifică istorică. *„Agenţiile de informaţii care îşi ignoră trecutul sunt la fel de vulnerabile ca indivizii care îşi pierd memoria“*, scria Christopher Andrew în 1997. Declasificările serviciilor de *intelligence* şi posibilitatea studierii arhivelor vor permite analize riguroase ale eficacităţii şi utilităţii estimărilor de *intelligence* în decizia politică şi a modului în care comunitatea de informaţii a cules, prelucrat-analizat şi diseminat informaţiile.

În rândul specialiştilor se nasc deseori controverse referitoare la: definirea conceptului, fluxul informaţional specific activităţii informative, utilitatea şi utilizatorii *intelligence*, metodologia de studiu.

Spre deosebire de domeniile de studiu cu care este parţial înrudită, istorie şi ştiinţe politice, *intelligence* nu reprezintă un demers intelectual independent. Aria de studiu a *intelligence* nu are ca scop ştiinţific declarat obligativitatea căutării adevărului. Mai mult decât atât, caracteristica sa practică şi principala *„raţiune de a fi“* este facilitarea procesului de luare a deciziilor privitoare la acţiunile de politică externă/internă şi militară.

---

[10] Michael Fry, *Miles Hochstein Epistemic Communities: Intelligence Studies and International Relations*, în *Intelligence and National Security*, vol. 8, nr. 3, 1993.

Pentru noi, este cu atât mai dificil de lucrat cu acest concept, deoarece în limba română nu există un echivalent lingvistic. În literatura de teorie politică, în strategie şi politica de stat, *intelligence* se foloseşte în sensul de *„cunoaştere despre evenimente, tendinţe şi personalităţi ce îl pot afecta pe observator sau ţara, instituţia sau serviciul guvernamental pentru care observatorul lucrează, într-o situaţie imediată sau prevăzută ca imediată. Asemenea informaţie identifică, descrie şi defineşte situaţii care cer sau par a cere decizii"*. În mod esenţial, înseamnă activităţi de adunare a informaţiilor şi de analiză a acestora în sprijinul procesului de formulare a politicii, în scopul fundamentării sau ajustării strategiilor de securitate naţională[11].

În literatura de specialitate din ţara noastră, *„informaţiile gestionate de către structurile cu atribuţii în domeniu sunt informaţii pentru securitatea naţională... şi reprezintă ansamblul de date cu caracter de noutate, documente, obiecte sau activităţi, indiferent de suport, formă, mod de exprimare sau punere în circulaţie, care aduc un spor de cunoaştere... şi constituie baza elaborării unor decizii ale factorilor cu competenţe în domeniul securităţii naţionale şi permit cunoaşterea şi evaluarea situaţiei operative"*[12]. Deosebit de vagă şi generală, incluzând o paletă largă de concepte care de multe ori vin în contradicţie, definiţia prezentată contribuie la sublinierea necesităţii studiului conceptual şi doctrinar într-o manieră multidisciplinară, complexă şi modernă. Primul pas (perfectibil, de altfel) pentru clarificare conceptuală a fost făcut prin adoptarea proiectului *Doctrinei naţionale a informaţiilor pentru securitate* (2004), în nota de fundamentare explicându-se faptul că: *„pe baza unei doctrine, asupra căreia să existe consensul necesar, va fi posibil să se reevalueze strategiile şi sistemul informaţiilor pentru securitate, atât ca funcţie de stat, cât şi ca profesie..."*.

Ce reprezintă *intelligence*? Cum definim activitatea de *intelligence*? Ar trebui făcute diferenţieri între informaţia secretă şi cea obţinută din surse deschise, în înglobarea acestora în conceptul de *intelligence*? Utilizarea *intelligence* de către factorii decizionali trebuie sau nu să facă parte integrantă din schematizarea ciclului informativ? Ce anume deosebeşte *intelligence* de activitatea de culegere de informaţii realizată de alte organizaţii guvernamentale? Cum afectează *intelligence* agenda de politică internă şi internaţională? Există o anumită predispoziţie a unor oameni politici către utilizarea *intelligence* şi cum afectează acest lucru activitatea serviciilor de *intelligence*? Sunt întrebări care au dat naştere dezbaterilor ştiinţifice, colaborărilor între istorici, profesionişti ai *intelligence*-ului şi specialişti în ştiinţe politice şi care până acum nu şi-au găsit răspunsuri lipsite de controverse.

---

[11] Amos A. Jordan, W.J. Taylor, Jr., Lawrence J. Korb, *American National Security. Policy and Process*, The John Hopkins University Press, Baltimore şi Londra, 1989.

[12] Revista *Profil*, publicaţie a Serviciului Român de Informaţii, nr. 10, martie 2006, p. 20.

Întreaga construcţie teoretică a studiului lui Michael Hermann, *„Intelligence Power in Peace and War"*[13], are la bază ideea că *intelligence* reprezintă o formă a puterii statului. Alţi teoreticieni, în special istoricii[14], consideră că *intelligence* nu reprezintă o formă a puterii statale, ci doar un mijloc necesar exercitării acesteia.

Abordările sociologilor şi specialiştilor în ştiinţe politice se axează pe ideea că *utilitatea şi eficacitatea intelligence-ului* sunt profund afectate de calitatea *lidership-ului politic*, de percepţia liderilor politici asupra valorii şi limitelor *intelligence*, de agenda proprie de politică internaţională. Relaţia dintre liderii politici şi consilierii pe probleme de securitate şi informaţii este supusă unei atenţii fără precedent în istoria opiniei publice şi a mass-mediei. Dintotdeauna a fost recunoscută legătura dintre *intelligence* şi decizie, dar niciodată până astăzi ea nu a fost studiată în profunzime, nu s-a încercat stabilirea exactă a modului în care politicul afectează procesul de *intelligence* şi procesele de stabilire a strategiilor de căutare, analiză a informaţiilor; ca urmare a caracterului secret al *intelligence*-ului nu s-a putut cerceta cu exactitate măsura în care produsul de *intelligence* a determinat schimbări atitudinale şi acţionale în rândul liderilor politici.

Apropierea liderului politic de serviciile de *intelligence* este un alt domeniu care merită a fi studiat mai mult decât până acum. Liderii politici care proveneau din structuri de informaţii şi-au fundamentat întotdeauna decizia pe produsul de *intelligence* (Andropov, George Bush); alţii au dezvoltat interes, chiar pasiune faţă de munca serviciilor de *intelligence* (Margaret Thatcher, François Mitterand) sau au nutrit aversiune şi neîncredere faţă de *intelligence* şi serviciile de informaţii (J. Carter, Helmut Kohl).

Cu toţii sunt însă de acord că principala dificultate în construirea unei teorii universal acceptate rezultă din faptul că *rolul şi utilitatea intelligence depind în mod direct de interacţia dintre producătorii şi consumatorii de intelligence*. Michael Hermann afirma în lucrarea deja amintită că însăşi calitatea produsului de *intelligence* poate determina creşterea încrederii consumatorului în produs, dar nu garantează şi creşterea influenţei *intelligence*-ului în procesul decizional al consumatorului. Abilitatea consumatorului de a folosi un produs informativ de calitate în propriul avantaj nu ţine numai de aspecte socio-psihologice ca: prejudecăţi, predispoziţii, stil managerial, nivel intelectual, structură de personalitate, ci şi de alţi factori conecşi: politici, militari, economici şi sociali.

Schema, deja clasică, a ciclului *intelligence*: căutare – colectare – analiză – diseminare este completată cu utilizatorul *intelligence*, prezent ca nod extern procesului

---

[13] Michael Hermann, *Intelligence Power in Peace and War*, Cambridge University Press, 1996.
[14] John Ferris, *Intelligence*, în R. Boyce, J. Maiolo, *The Origins of World War Two*, Palgrave, 2003, p. 308.

de *intelligence*[15], fără a se explica modul în care produsul finit de *intelligence* își găsește utilitatea în procesul decizional sau modul în care acțiunea politică rezultată în urma *„livrării"* unei anumite informații poate declanșa, la rândul ei, un feedback cu capacitate de modificare a întregului proces de *intelligence*. Ca orice sistem, sistemul *intelligence* are nevoie de autoreglare, deci de existența unui *feedback* reglator, iar acest aspect al studiului *intelligence* a fost superficial sau unilateral studiat. Abordarea studiului *feedback*-ului *intelligence* și măsura în care acesta poate modifica orice palier de lucru din cadrul ciclului de *intelligence* constituie o etapă absolut necesară în încercarea de definire corectă a conceptului de intelligence. Putem considera procesul decizional cutia neagră și *intelligence*-ul unul dintre *input*-uri. Eficacitatea *intelligence* este maximă atunci când produce o schimbarea a *output*-ului (decizia și acțiunea politică), în condițiile în care toate celelalte *input*-uri rămân nemodificate. În realitate, este foarte greu de obținut această stare de funcționare a unui sistem. Și atunci, cum măsurăm utilitatea, eficacitatea *intelligence*-ului?

De cele mai multe ori, utilitatea *intelligence* se măsoară post factum. Studierea cursului evenimentelor poate dovedi dacă *intelligence* a determinat o decizie politică cu rezultat acțional benefic asupra intereselor naționale. Dar, oare, ceea ce pare la început o decizie *„politically corect"* bazată pe un *input intelligence* valoros nu se poate transforma în eșec decizional și acțional? În literatura de specialitate, discuțiile asupra utilității *intelligence* și a modului în care este legată de procesul politic decizional intern sau internațional sunt de abia la început.

Un alt aspect ce naște divergențe în studiile de specialitate este cel legat de incertitudinea conceptuală referitoare la *diferențele dintre procesul de intelligence și activitatea altor organisme și agenții guvernamentale de căutare a informațiilor*. Controversele se amplifică, mai ales în ultimii ani, datorită apariției organizațiilor și agențiilor neguvernamentale, private, cu scop oficial (în multe cazuri neoficial), de activitate *intelligence* (cu atât mai mult, cu cât aceste organizații sunt în general conduse de foști profesioniști ai *intelligence* folosind metodele și mijloacele specifice muncii de *intelligence*). În acest context, soluția lui Michael Hermann[16], prin care acesta identifica *intelligence* cu organizațiile specializate, guvernamentale, care au în componența numelui cuvântul *intelligence*, care se ocupă cu activitatea de *intelligence* și care au ca scop, *„produs final"*, *intelligence*, pare a fi insuficientă.

Abordări și puncte de vedere diferite vom descoperi și în aspectele referitoare la *sursele de intelligence*. Ponderea informațiilor din surse deschise în alcătuirea produsului de *intelligence* poate sau nu modifica înțelesul conceptului de *intelligence*?

---

[15] Amos A. Jordan ș.cl,, *ibidem*.

[16] Michael Hermann, *Diplomacy and Intelligence*, în *Diplomacy and Statecraft*, 9/2, 1998, pp. 1-2.

Întrebarea este legitimă atât timp cât autori ca M. Hermann, atunci când vorbesc despre sursele deschise, le denumesc chiar *„non-intelligence sources“*.

Mai mult decât atât, utilizarea internetului şi infrastructura informaţională schimbă profund datele problemei, deoarece el nu reprezintă doar o bază de date deschisă, accesibilă publicului larg, ci şi un teren fertil pentru accesarea datelor confidenţiale, uneori chiar a celor cu caracter strict secret. Reţelele informaţionale din cadrul comunităţii informative a Statelor Unite reprezintă o zonă de maximă vulnerabilitate şi *„cea mai mare comoară informativă din istoria spionajului“*[17]. Utilizarea noilor tehnici informaţionale a câştigat teren atât în rândul profesioniştilor *intelligence*, spionajului militar şi industrial, tranzacţiilor ilegale bancare, cât şi în rândul organizaţiilor teroriste. Infrastructura informaţională a statelor dezvoltate facilitează atacurile de tip terorist, efectul atentatului clasic terorist multiplicându-se până la dezastru prin atacurile asupra infrastructurilor informaţionale.

RMA (Revolution in Military Affairs), NCW (Netcentric Warfare), C4ISR (Command, Control, Communications, Computers, Intelligence, Surveillance and Reconaissance), IO (Information Operations) sunt termeni cu care orice membru al comunităţii informative americane, de la simplu funcţionar la directori, generali sau amirali, este familiarizat.

Pentru prima dată de la terminarea *războiului rece*, *Secret Intelligence Service – SIS* şi *Central Intelligence Agency – CIA* recunosc în mod oficial calitatea deficitară a surselor de informaţii în condiţiile dispersării ameninţărilor la nivel global. Serviciile au fost deseori nevoite să-şi fundamenteze rapoartele de *intelligence* pe informaţii provenite din surse de mâna a doua, aşa-numitele *„sub-sources“*, sau pe informaţii care, din cauza unor lanţuri de circulaţie sursă – beneficiar prea lungi, îşi pierd din credibilitate şi sunt imposibil de verificat. În perioada imediat următoare dispariţiei *cortinei de fier*, activitatea agenţilor de *intelligence* a căzut sub influenţa efectului Hilton, specific activităţii jurnaliştilor (ziariştii, ascunşi sub *„clopote de sticlă“*, în holurile marilor hoteluri, departe de realităţile zonei, schimbă între ei surse, idei, informaţii, fără a le mai verifica veridicitatea).

Supuse urgenţelor informative, presiunii beneficiarului *intelligence* şi schimbărilor de generaţii, serviciile de *intelligence* şi-au sporit productivitatea în dauna calităţii. Penetrarea informativă a structurilor fundamentalist islamice şi a organizaţiilor teroriste s-a dovedit o sarcină mult prea dificilă chiar şi pentru servicii ca *CIA* sau *SIS*.

---

[17] John Ferris, *Netcentric Warfare, C4ISR and Information Operations: Towards a Revolution in Military Intelligence?*, în *Intelligence and National Security*, vol. 19, nr. 2, 2004.

În procesul de *regândire a lucrului cu agenţii şi colaboratorii*, se observă o orientare din ce în ce mai frecventă către vânătoarea de informaţii în dauna căutării (culegerii) de informaţii[18].

Modelându-se după noile caracteristici ale societăţii informaţionale, serviciile de *intelligence* trebuie să-şi redefinească obiectivele, strategiile, doctrinele, să identifice noile forme de ameninţări şi modalităţile.

Politica de personal a serviciilor de informaţii/intelligence se află, de asemenea, într-un proces profund de schimbare, noua politică a recrutării de personal punând un accent puternic pe capacităţile lingvistice complexe, pe provenienţa viitorilor angajaţi din medii culturale, chiar religioase, diverse.

Indiferent de controverse, diferite abordări conceptuale, mutaţii de fond şi de formă în activitatea de *intelligence*, asupra unui singur aspect sunt de acord profesioniştii *intelligence*, istoricii, politologii, sociologii şi decidenţii politici: deţinerea informaţiilor de valoare este la fel de importantă ca acum două mii de ani; schimbările rapide, profunde şi fără sfârşit ale peisajului global necesită flexibilitate, acurateţe, capacitate sporită de previzionare, acţiune şi, mai ales, structuri capabile să facă faţă noilor cerinţe în *intelligence*. În marea lor majoritate, profesioniştii *intelligence* nu pun mare preţ pe abordările ştiinţifice, teoretice ale activităţii de *intelligence*. Cu toate acestea, abordarea academică a *intelligence*-ului, studiile ştiinţifice asupra puterii şi utilităţii sale pot reprezenta dacă nu un sprijin pentru activitatea de zi cu zi, măcar un fundament necesar al schimbărilor doctrinare şi al reducerii gradului de birocratizare ineficientă a activităţii serviciilor de *intelligence*. Un veteran al comunităţii informative americane declara: *„... agenţiile trebuie să-şi canalizeze atenţia mai puţin către căutarea brută a informaţiilor şi mai mult către ceea ce înseamnă o informaţie cu adevărat“*[19].

Securitate şi intelligence în cadrul unei societăţi democratice

Având în vedere importanţa asigurării securităţii naţionale pentru existenţa şi buna funcţionare a oricărei societăţi, precum şi rolul esenţial pe care îl joacă serviciile de informaţii în acest proces, rezultă că provocarea privind controlul şi supravegherea serviciilor de informaţii în statul de drept vine din imperativul echilibrării nevoii de securitate şi a interesului colectiv, pe de-o parte, cu libertăţile şi drepturile individuale specifice unei societăţi democratice, pe de altă parte.

[18] Charles Cogan, *Hunters not Gatherers: Intelligence in the Twenty-First Century*, în *Intelligence and National Security*, vol. 19, nr. 2, 2004.

[19] Loch K. Johnson, *The CIA's Weakest Link: Forget James Bond. What our Intelligence Agencies Need are More Professors*, în *Washington Monthly*, iulie-august 2001, p. 6.

Interesul statului de a avea servicii de informaţii eficiente este juxtapus intereselor cetăţenilor de a fi protejaţi de servicii de informaţii care să funcţioneze legal şi în spiritul normelor şi standardelor democratice, însă intră uneori în conflict cu valoarea democratică a libertăţii individuale.

Principalele motive pentru care este necesar controlul democratic parlamentar al serviciilor de *intelligence* au fost evidenţiate într-un studiu întreprins de Hans Born şi Ian Leigh, referitor la supravegherea agenţiilor de *intelligence*[20], fiind prezentate mai jos.

În primul rând, mare parte din activitatea serviciilor de *intelligence* se desfăşoară în secret, fiind astfel ascunsă evaluării publice. Este deci important ca parlamentul să monitorizeze operaţiunile serviciilor de *intelligence*.

Pe de altă parte, serviciile de *intelligence* deţin unele abilităţi speciale, cum ar fi posibilitatea de a intercepta comunicaţiile, care pot limita respectarea drepturilor omului. Pentru a preveni astfel de situaţii, este necesar controlul parlamentar. De subliniat că misiunea de control parlamentar al activităţii serviciilor de *intelligence* este susţinută şi de forurile internaţionale şi europene. În ultimii ani, s-a conturat tot mai mult un consens internaţional asupra importanţei acestui proces. Foruri internaţionale, precum Uniunea Interparlamentară, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei, Adunarea Uniunii Europei Occidentale, admit, în mod explicit, faptul că serviciile de *intelligence* trebuie supuse unui control democratic.

În al treilea rând, perioada de după terminarea *războiului rece* şi, mai ales, de după atentatele teroriste din SUA de la 11 septembrie 2001, a marcat schimbări majore în ceea ce priveşte ameninţările de securitate. Principala ameninţare pentru societăţile democratice nu mai era aceea a unei agresiuni militare străine, ci riscurile legate de terorism, crima organizată, dezvoltarea unor conflicte regionale, traficul ilegal de persoane, de arme şi de alte bunuri. Această evoluţie din mediul de securitate a impus serviciilor de *intelligence* un proces de readaptare la noile ameninţări, desfăşurat sub supravegherea autorităţilor civile alese, acestea fiind singurele care pot oferi garanţia că restructurarea serviciilor de *intelligence* se desfăşoară în conformitate cu nevoile cetăţenilor. Mai mult, controlul parlamentului trebuie să asigure că schimbările preconizate se implementează într-o manieră eficientă, cu depăşirea inerentei rezistenţe la schimbare şi a inerţiei birocratice.

Un alt aspect important îl reprezintă faptul că, în general, serviciile de *intelligence* au rolul de a culege şi a analiza informaţii despre posibilele ameninţări şi de a evalua riscurile. Evaluarea riscurilor, care reprezintă punctul de plecare pentru celelalte forţe de securitate ale statului, presupune stabilirea unei prioritizări a ameninţărilor

[20] Hans Born şi Ian Leigh, *Making Intelligence Accountable: Legal Standards and Best Practices for Oversight of Intelligence Agencies*, Norvegia, 2005.

care au, de regulă, implicaţii politice semnificative, de aceea este necesar să se desfăşoare cu respectarea principiilor controlului parlamentar.

Ultimul dintre aceste motive este specific statelor care au trecut de la un regim totalitar la un regim democratic. Acesta este legat de amplul proces de transformare a vechilor servicii de intelligence, care îndeplineau şi o funcţie represivă, în servicii democratice moderne, proces ce trebuie monitorizat atent de către parlament.

În general, cultura de securitate este modul de reprezentare a realităţii relativ la securitatea individuală şi colectivă, prin mijloacele specificate mai sus. La nivel naţional, ea reprezintă, totodată, pregătirea întregii societăţi în spiritul apărării patriei, respectării legii şi valorilor naţionale, a obiceiurilor neamului şi tradiţiilor pentru contracararea unui posibil adversar intern sau extern, constituind un reper de conduită, moral, educativ şi formativ. Trebuie avut în vedere faptul că, indiferent de mediul în care se acţionează pentru asigurarea unei stări de securitate, beneficiarul final va fi întotdeauna individul. Cetăţeanul, ca individ ce aparţine unei comunităţi, trebuie pregătit şi eventual instruit în domeniul securităţii, pentru a fi în măsură atât să contribuie la crearea climatului de securitate, cât şi să recepteze şi să aprecieze corect valorile securitare.

Asistăm cu surprindere la un amplu proces de contaminare a limbajului cotidian cu boala numită de noi *„intelligence-anită“*, similar celor de *„management-anită“* şi *„politic-anită“*, deja implementate în vocabularul uzual actual. Oricât de insignifiantă ar fi o activitate, aceasta se *„manageriază“* cu ajutorul unei *„politici“* ce are la bază *„un intelligence“* adecvat. Găsim, astfel, încă un motiv pentru definirea şi înţelegerea corectă a termenilor, a relevanţei acestora în cadrul sistemului social, în ansamblu.

Cea mai simplă definiţie a *culturii de intelligence* trebuie să înglobeze elementele definitorii ale conceptelor ce compun această sintagmă. Astfel, aceasta poate constitui *modul de reprezentare a realităţii relativ la securitatea individuală şi colectivă, prin intermediul unui complex de cunoştinţe, norme, valori etc. referitoare la procesele, produsele şi organizaţiile din domeniul intelligence*. Deţinerea şi, apoi, punerea în practică a culturii de *intelligence* au importanţa socială menţionată anterior (apărarea patriei, respectarea legii, a valorilor democratice ş.a.m.d.).

Sintagma *„cultură de intelligence“* mai este definită ca *„un ansamblu de norme, concepte, convingeri, valori, tradiţii şi practici etice prin intermediul căruia personalul, altul decât cel care lucrează în serviciile de informaţii, este pregătit să asigure, atât la pace, cât şi în situaţii conflictuale, protecţia valorilor, istoriei şi tradiţiilor naţionale faţă de un potenţial adversar, din perspectiva activităţii de intelligence“*[21].

[21] Florin Lungu, *Rolul educaţiei de securitatea informaţiilor în cultura de intelligence*, în *Adaptarea serviciilor de informaţii la schimbările mediului strategic – o privire în viitor*, Sesiunea de comunicări ştiinţifice a Direcţiei Generale de Informaţii a Apărării, noiembrie 2011.

De asemenea, este definită cultura de *intelligence* în domeniul militar ca reprezentând *„complexul de norme, concepte, valori, tradiţii, credinţe şi practici etice, prin intermediul căruia personalul armatei este pregătit continuu pentru a fi capabil să asigure, atât la pace, cât şi în situaţii conflictuale, protecţia valorilor europene, naţionale şi militare în faţa unui potenţial adversar, utilizarea eficientă a informaţiilor şi produselor informative în luarea deciziilor şi hotărârilor şi transmiterea oportună a informaţiilor obţinute“*[22]. Ambele definiţii fac referire în special la aspectul acţional, care desemnează punerea în practică a unor elemente ale culturii de securitate.

Existenţa culturii de *intelligence* trebuie înţeleasă şi acceptată în cadrul mai larg al culturii de securitate, concept mult mai larg folosit şi înţeles în masă. Aceste două concepte se confundă adesea, scopul lucrării nefiind tranşarea unei linii clare de demarcaţie, cu atât mai mult, cu cât ea nu există în accepţiunea comună a termenilor. Din contră, multe dintre ideile sau acţiunile legate de existenţa, formarea şi dezvoltarea culturii de securitate sunt prezentate tocmai pentru că ele fac, de fapt, referire la noţiuni sau procese legate de domeniul *intelligence*.

WEBOGRAFIE

1. http://intellit.muskingum.edu/reform_folder/reformtoc.html
2. http://www.fas.org/irp/commission/htm
3. www.tandf.co.uk/journals

[22] Nuţă Dragomir, *Cultura de intelligence în domeniul militar*, în *Infosfera*, nr. 4/2010.

SERVICIILE DE INTELLIGENCE ŞI AVERTIZAREA TIMPURIE

Locotenent-colonel Cătălin BALOG

Motto: *„History is a vast early warning system"*[1].
Norman Cousins

One of the outcomes of intelligence activities should be, in the author's opinion, to permanently issue signals and warnings to provide a timely, comprehensive and truthful flow of information about the intensions of potential enemies and allies, so that decision-makers can substantiate, in due time, an action strategy in keeping with the state/nation interests and aspirations.

The delays and gaps in this flow may result in circumstantial measures, adopted after the outbreak of events, which may lead, in the case of limit situations, to the severe damage of the state/nation interests for a long period of time.

***Keywords**: intelligence; analysis; early warning; early response; decision*

❖ **Avertizarea timpurie** *(Early Warning – EW)*[2] reprezintă un proces de alertare a factorilor de decizie cu privire la o potenţială izbucnire, escaladare sau reactivare a conflictelor[3] violente şi de promovare a înţelegerii dintre factorii de decizie relativ la natura şi impactul acestora.

Primele propuneri referitoare la un sistem de avertizare timpurie au fost făcute de Înaltul Comisar pentru Refugiaţi al ONU, Prinţul Sadruddin Aga Khan, în 1981, în Raportul intitulat *Massive Exodus and Human Rights*. Un pas important l-a constituit înfiinţarea primului ONG pentru prevenirea conflictelor *(International Alert)*, în 1985, precum şi pledoaria acestuia pentru avertizarea timpurie. Astfel, în 1987, ONU înfiinţează *Oficiul pentru Cercetarea şi Colectarea de Informaţii (ORCI)* cu scopul de a dezvolta un sistem de avertizare timpurie dedicat monitorizării

Locotenent-colonel Cătălin Balog – Şcoala de Aplicaţie a Informaţiilor pentru Apărare *„General Nicolae Condeescu"*, Bucureşti.

[1] *„Istoria este un vast sistem de avertizare timpurie"* (N.R.).

[2] *Conflict and Peace Analysis Response Manual*, FEWER, 1999

[3] În context, conflictul poate fi definit ca o situaţie faptică în care sunt implicate cel puţin două părţi (indivizi, grupuri, state) care urmăresc obiective incompatibile sau acelaşi obiectiv care nu poate fi atins decât de una dintre ele sau care doresc să angajeze mijloace incompatibile cu atingerea unui scop.

şi analizei tendinţelor globale de evoluţie[4]. Însă, factorii motrici care au propulsat avertizarea timpurie la nivel internaţional au fost *Înaltul Comisariat pentru Refugiaţi al Naţiunilor Unite (UNCHR)* şi *Biroul Naţiunilor Unite pentru Coordonarea Problemelor Umanitare* (iniţial, *UNDHA* şi, în prezent, *UNOCHA*), impulsionate de nevoia unor anticipări precise şi oportune cu privire la fluxurile de refugiaţi, pentru planificarea situaţiilor de urgenţă. Sfârşitul *războiului rece* a avut un impact pozitiv asupra întregului cadru de prevenire a conflictelor. Anii '90, prin mediul academic american, au contribuit semnificativ la dezvoltarea unor metode de analiză, în special cantitative, iar spre sfârşitul acestei perioade, apar o serie de metode de analiză calitativă a conflictelor, promovate de Fondul pentru Pace, FEWER, Banca Mondială, *USAID* (*Agency for International Development* – SUA) şi *DFID* (*Department for International Development* – Marea Britanie).

Între anii 2001 şi 2002 s-a creat un anume consens referitor la trăsăturile unui bun sistem de avertizare timpurie, şi anume: • este localizat cât mai aproape de zona de interes sau dispune de reţele solide de monitorizare; • utilizează surse de informaţii multiple, între care şi ansamblul surselor deschise, larg accesibile; • utilizează o combinaţie de metode de analiză cantitative şi calitative; • utilizează capabilităţi adecvate de tehnologie a informaţiei şi comunicaţii; • furnizează rapoarte regulate şi actualizări ale dinamicii conflictelor principalilor acţionari naţionali şi internaţionali; • are legături consolidate cu mecanisme adecvate de răspuns. Acesta a fost motivul pentru care sisteme precum *CEWARM (Conflict Early Warning and Response Mechanism), WARN (West Africa Early Warning and Response Network)* şi *PHSC (Programul pentru Securitate Umană şi Coexistenţă* – program al *FCE/Foundation for Co-Existence)* – au început să combine într-un singur sistem avertizarea timpurie şi răspunsul rapid.

❖ **Serviciile de informaţii** (intelligence) sunt instituţii create cu rol preventiv, având ca misiuni de bază: • prevenirea surprinderii strategice, economice, politice, tehnico-ştiinţifice, ecologice sau de altă natură şi • informarea factorilor de decizie pentru desfăşurarea acţiunilor circumscrise domeniilor apărării şi securităţii. Altfel spus, serviciile de informaţii au datoria de a fi cu un pas înaintea oricui ar avea ca intenţie proliferarea ori declanşarea unor ameninţări militare sau non-militare (crize social-politice, economice, ecologice, conflicte inter-etnice, religioase, ameninţări asimetrice etc.), de natură să pună statul sau naţiunea într-o situaţie dificilă.

Prin metode şi mijloace specifice – pe care sistemul juridic, prevalându-se de aşa-zisele *„raţiuni de stat"*, le permite *„mai mult sau mai puţin"* şi cu acordul

[4] K. Rupesinghe, *Early Warning: Some Conceptual Problems*, în *Bulletin of Peace Proposals*, 1989.

factorilor de decizie politică, prin care se exercită controlul şi conducerea nemijlocită a serviciilor de informaţii, folosind inclusiv mecanismele politice ale puterii –, serviciile de informaţii au posibilitatea de a contribui atât la prevenirea, cât şi la declanşarea unor evenimente cu rezonanţă istorică, totul depinzând, într-o mare măsură, de profesionalismul serviciilor de informaţii şi de interesele factorilor de decizie. Experienţa istorică demonstrează că au existat situaţii în care serviciile de informaţii – manevrate cu abilitate de cercurile politice ale puterii – s-au implicat în declanşarea unor evenimente care fie au influenţat evoluţia, fie au determinat apariţia unor conflictelor militare. Atât Primul, cât şi al Doilea Război Mondial ar putea constitui exemple elocvente în acest sens.

Pentru prevenirea surprinderii strategice şi informarea factorilor de decizie, serviciile de informaţii desfăşoară o activitate destul de complexă. Astfel, unul dintre rezultatele activităţii serviciilor de informaţii ar trebui să fie emiterea permanentă a unor semnale şi avertizări, care să se constituie într-un flux informaţional oportun, atotcuprinzător şi veridic despre intenţiile potenţialilor inamici sau aliaţi, pe care factorii de decizie să poată fundamenta, la timp, o strategie de acţiune în acord cu interesele şi aspiraţiile statului/naţiunii. Întârzierile sau sincopele în acest flux pot avea ca efect măsuri de conjunctură, adoptate după declanşarea evenimentelor, ceea ce ar putea duce, în condiţiile unei situaţii limită, la ştirbirea gravă a intereselor statului/naţiunii pentru o lungă perioadă de timp. La modul general, se poate afirma că avertizarea timpurie reprezintă un mijloc de acţiune pentru îndeplinirea misiunilor de bază ale oricărui serviciu de informaţii.

Activitatea de avertizare timpurie

❖ Avertizarea timpurie şi răspunsul rapid

Sistemele de *avertizare timpurie* presupun un cumul de activităţi de colectare organizată, regulată şi sistematizată şi de analiză a informaţiilor provenind din zonele de criză, desfăşurate cu scopul: • anticipării escaladării unui conflict violent, • dezvoltării de răspunsuri strategice la crizele respective şi • prezentării opţiunilor actorilor critici în scop decizional[5]. Aceste sisteme furnizează un set de produse de avertizare timpurie bazate pe metode cantitative şi/sau calitative de analiză şi sunt corelate, de obicei, cu mecanisme şi instrumente de răspuns. Metodele cantitative de analiză au contribuit semnificativ la înţelegerea cauzalităţii, astfel încât unii experţi apreciază gradul de acurateţe la aproximativ 80%[6].

[5] A. Schmid, *Thesaurus and Glossary of Early Warning and Conflict Prevention Terms*, FEWER, 1998.

[6] J.A. Goldstone, *Using Quantitative and Qualitative Models to Forecast Instability*, Special Report, United States Institute of Peace, 2008.

Metodologia de lucru presupune utilizarea algoritmilor de prelucrare a datelor istorice şi analogiilor structurale şi codificarea până se ajunge la un factor cu semnificaţie predictiv-anticipativă maximă. Provocarea creşte pe măsură ce sursele de date statistice necesare pentru identificarea trendurilor sunt limitate.

Metodele calitative au răspuns nevoii de înţelegere aprofundată a mediului de conflict şi a modalităţii de răspuns adecvate, prin corelarea analizei cu cadrul de planificare a intervenţiei. Aceste metode sunt utilizate pentru analize contextuale profunde şi în metodologia de planificare a răspunsului adecvat unei situaţii de criză, precum şi în zona de evaluare a impactului modurilor de răspuns asupra conflictelor.

Indicatorii utilizaţi în activitatea de avertizare timpurie pot fi evenimente precursoare, semnale, repere utilizate în prognoze şi vizează: a) cauze sistemice generale, structurale, fundamentale, pre-condiţii având geneze profunde; b) cauze proxime, circumstanţe specifice, situaţionale şi c) catalizatori direcţi, nemijlociţi, activatori accidentali (asasinarea unui leader, fraudă electorală, scandal politic etc.).

Sistemele de *răspuns rapid* sunt mecanisme şi instrumente cu caracter preventiv, de natură politică, economică, financiară, socială sau de securitate, activate de avertizarea timpurie, care sunt angajate, desfăşurate sau dislocate pentru gestionarea situaţiilor de criză. Răspunsul rapid *(Early Response – ER)* se referă la orice iniţiativă care are loc de îndată ce este identificată ameninţarea şi care urmăreşte să gestioneze, să rezolve sau să prevină.

❖ Contextul avertizării

Avertizarea presupune informarea la timp a factorilor de decizie cu privire la o ameninţare potenţială, astfel încât să se poată lua o decizie care să permită executarea unor acţiuni eficiente de contracarare. În momentul în care serviciile de informaţii emit un avertisment cu privire la o eventuală ameninţare, factorii de decizie au posibilitatea de a lua hotărârile necesare care să conducă la reducerea sau neutralizarea efectelor ameninţării. Aceste acţiuni pot lua forma unor iniţiative diplomatice sau militare, sancţiuni economice sau încercări de influenţare a opiniei publice.

Majoritatea serviciilor de informaţii dezvoltă politici de avertizare prin care se încearcă evitarea alarmării premature a factorilor de decizie şi, implicit, a populaţiei, până când nu există informaţii aproape certe cu privire la o ameninţare. Un serviciu de informaţii îşi poate pierde reputaţia trăgând un semnal de alarmă fals, în timp ce factorii de decizie riscă subminarea intereselor naţionale dacă aşteaptă mai mult decât este cazul pentru a acţiona. Avertizarea nu înseamnă a avea dreptate, ci înseamnă a fi în siguranţă. Acest lucru presupune ca procesul de avertizare să fie un punct de înţelegere superioară a relaţiei semantice între atenţie şi vigilenţă

şi să nu aştepte fapte complet sigure. În mod practic, avertizarea presupune o supraveghere atentă, desfăşurată continuu.

Analiştii care lucrează în serviciile de informaţii – indiferent de poziţia lor – au responsabilitatea şi obligaţia de a informa conducerea atunci când detectează indicii care pot avea un impact semnificativ în aria lor de responsabilitate. Este recunoscut faptul că avertizarea trebuie realizată oportun pentru a preveni surprinderea, în timp ce anumite ameninţări, în special cele din domeniul tehnico-ştiinţific, sunt gestionate mai degrabă progresiv.

Există două tipuri de avertizări de informaţii militare asupra cărora trebuie concentrată atenţia analiştilor: 1) avertizarea referitoare la acţiunea militară generală de tip război sau *avertizarea referitoare la o posibilă agresiune* – definită ca fiind procesul de atenţionare a factorilor de decizie cu privire la intenţiile agresive ale unui inamic/adversar sau faptul că acesta a iniţiat o serie de măsuri de pregătire a unei posibile agresiuni şi 2) *avertizarea referitoare la posibilitatea unui atac* – reprezentând informarea oportună a factorilor de decizie cu privire la faptul că un inamic/adversar, în afară de aspectul că se pregăteşte pentru agresiune, intenţionează să lanseze un atac, în viitorul apropiat.

Cele mai importante variabile în luarea deciziei referitoare la momentul *„când să avertizezi“* factorul de decizie politic sau militar sunt reprezentate de impactul asupra decidentului şi probabilitatea cu care i se furnizează acestuia informaţia respectivă. Analiştii ar trebui să evalueze consecinţele asupra intereselor naţionale în cazul în care se produce un eveniment ce trebuie raportat şi, apoi, să stabilească probabilitatea ca acel eveniment să aibă loc. De exemplu, în timp ce ameninţarea posibilităţii unui atac cu rachete nucleare va fi socotită întotdeauna un eveniment cu impact mare, probabilitatea ca un astfel de atac să se producă asupra unui stat democratic s-a diminuat în ultimii ani.

Orice eveniment care poate avea un impact moderat spre mare trebuie menţinut în atenţie. Cu cât rezultatul evaluării probabilităţii este mai mare, cu atât avertizarea factorului de decizie trebuie să fie mai promptă. Luând ca exemplu acţiunile care au avut loc în SUA, după atacurile teroriste din septembrie 2001, se poate afirma că avertizarea cu privire la acţiunile întreprinse de membrii sau simpatizanţii reţelelor teroriste a devenit o prioritate. Eforturile în acest sens presupun costuri financiare mari şi sunt consumatoare de timp, dar repetarea unor atacuri similare cu cele de la World Trade Center şi de la Pentagon ar avea un efect devastator asupra lumii civilizate. Mai mult, dacă nu s-ar lua măsuri de contracarare în acest sens, ar spori probabilitatea ca astfel de evenimente să mai aibă loc.

Există şi situaţii în care factorii de decizie privesc cu suspiciune avertismentele serviciilor de informaţii, care ar putea fi valide. Evident, în astfel de cazuri, factorii de decizie trebuie să ia în considerare datele provenite din alte surse

decât cele oferite de serviciile speciale, dar, cu toate astea, nu trebuie să ignore informaţiile furnizate de acestea atunci când se impune materializarea unei anumite strategii. Un exemplu în acest sens a avut loc anterior *Războiului de Yom Kippur*, din 1973. În momentele premergătoare războiului, secretarul de stat american Henry Kissinger şi liderii politici israelieni ai vremii nu au ţinut cont de avertismentele serviciilor de informaţii cu privire la intenţiile de război ale Egiptului. Henry Kissinger a privit cu neîncredere aceste avertizări, probabil pentru că ele nu veneau în sprijinul ideilor sale anterioare şi, pe de altă parte, datorită faptului că alte structuri informative îl asiguraseră că intenţiile Egiptului şi Siriei sunt paşnice. Kissinger şi-a exprimat surprinderea în momentul în care trupele egiptene au traversat Canalul Suez. Un alt exemplu se referă la invazia Afganistanului de către URSS, în anul 1979. Unele servicii de informaţii occidentale au emis avertizări către guvernele lor relativ la iminenţa invaziei sovietice. Cu toate acestea, unii lideri politici au preferat să aibă încredere în Leonid Brejnev, care susţinea că această invazie nu va avea loc. Este evident faptul că acei şefi de state şi guverne au fost surprinşi în momentul în care sovieticii au intrat în Kabul.

Elementul *„surpriză“* dispare în momentul în care factorii de decizie iau în considerare datele dintr-o notificare de avertizare. Exemplul cel mai bun în acest sens este cel furnizat de serviciul militar de informaţii al României care, în august 1968, a informat oportun conducerea statului în legătură cu o posibilă repetare a *„modelului cehoslovac“* şi în România.

Factorii de decizie rămân cei care hotărăsc ce acţiuni trebuie întreprinse ca reacţie la o avertizare, dar este ideal ca aceasta să fie planificată. Un exemplu, din cel de-al Doilea Război Mondial, îl constituie răspunsul dat de amiralul Nimmitz unei avertizări cu privire la pregătirile japonezilor de a invada Insula Midway. Deşi datele erau incomplete, amiralul a luat totuşi decizia de a ataca elementele avansate ale flotei japoneze şi a obţinut succese în distrugerea unei părţi din această flotă.

Uneori, a *„nu acţiona“* reprezintă o modalitate de acţiune. Tot în perioada celui de-al Doilea Război Mondial, prim-ministrul britanic William Churchill primise o avertizare cu privire la bombardarea oraşului Coventry de către germani. Acest oraş nu avea industrie sau alte facilităţi de apărare şi, în plus, era şi una din locaţiile favorite ale lui Churchill. Cu toate acestea, Churchill nu a făcut nimic, iar în urma bombardamentelor au rezultat victime şi pagube considerabile. Dacă ar fi luat vreo măsură de apărare, ar fi dezvăluit atât succesul britanic de a sparge codurile de comunicaţii germane, *Enigma*, cât şi existenţa capacităţilor de radiolocaţie pe care Marea Britanie le dezvolta şi de existenţa cărora germanii nu ştiau. Churchill nu a acţionat în niciun fel, tocmai pentru a-şi proteja sursele serviciilor de informaţii.

❖ **Principiile avertizării**

Potrivit studiilor în domeniu, există patru etape de bază în ceea ce privește metodologia avertizării: *1) descoperirea unei probleme ce face obiectul avertizării; 2) monitorizarea ei – adică a indicatorilor critici care o caracterizează; 3) evaluarea amenințărilor; 4) alertarea factorilor de decizie.*

De asemenea, se disting două categorii de avertizări: *avertizări de nivel strategic* și cele *de nivel tactic-operativ*.

Avertizarea strategică este definită ca fiind *„avertizarea oportună cu privire la inițierea de către un stat sau organizație a unui act ostil“*. Aceasta presupune indicii și/sau indicatori care relevă faptul că urmează să se întâmple ceva, cum ar fi mobilizarea armatei și a rezervei, campanii naționale de recoltare de sânge, dislocarea de unități militare în afara garnizoanelor de reședință, măsuri de securitate neobișnuite, constituirea unor rezerve de resurse critice (carburanți, lubrifianți) etc. Pentru a participa la un război, o țară sau organizație trebuie să se pregătească. Aceste pregătiri îi furnizează analistului argumentele necesare pe baza cărora să emită o avertizare strategică către factorul de decizie.

Avertizarea tactic-operativă este definită ca *„avertizarea după inițierea unei amenințări sau act de ostilitate, bazată pe date și informații din toate sursele posibile“*. Un exemplu de astfel de avertizare ar putea fi informația conform căreia o țară adversă a lansat o rachetă intercontinentală. Timpul scurs de la momentul lansării rachetei și până la momentul atingerii țintei este foarte scurt și limitează posibilitățile de decizie elaborată a factorilor militari responsabili. Inamicul este *„deja la poartă“*, iar factorii de decizie militară se află în starea de *„management al crizei“*.

Elementele definitorii, care fac să funcționeze procesul de avertizare timpurie, sunt oportunitatea și specularea oportunității. Oportunitatea este folosită de analiști în formularea de scenarii cu privire la posibile acțiuni și evenimente pe care un adversar le poate întreprinde. Accentul este pus pe realizarea unor scenarii în care evenimentele să fie în mod critic interdependente. Un scenariu nu constituie o prognoză, ci o construcție, un model care poate descrie modalitățile în care evenimentele se concretizează în punctul final, respectiv amenințarea. Fiecare scenariu trebuie să se încadreze într-o anumită perioadă de timp și trebuie înlănțuit cu un altul.

Analistul trebuie să avertizeze factorul decident cu suficient timp înainte ca un eveniment să aibă loc, astfel încât acesta din urmă să aibă posibilitatea de a acționa. Totuși, pentru a fi în situația de a transmite avertizări timpurii utile și oportune, analistul trebuie să accepte sacrificarea unor elemente de certitudine în favoarea unora care țin de nevoia câștigului de timp pentru momentul deciziei.

Amânarea diseminării unei analize de avertizare până în momentul în care apar elemente noi contribuie la reducerea flexibilităţii în contracararea ameninţării de care poate dispune un factor de decizie. Există cumva şi greşeli? Cu siguranţă da, iar istoria a consemnat câteva exemple de evenimente tragice în care existau probe anterioare evidente, dar nimeni nu a avertizat din timp factorii de decizie.

Cel mai mare eşec înregistrat de serviciile de informaţii din SUA a fost cel legat de atacul japonez de la Pearl Harbour, din decembrie 1941. Comandantul de atunci al Flotei din Pacific, amiralul Husband Kimmel, primise chiar pe timpul atacului o informaţie de avertizare de la Washington.

Referitor la Pearl Harbour, există şi părerea că SUA au cunoscut din timp despre atacul japonez, dar nu au luat măsuri tocmai pentru a determina opinia publică americană să fie de acord cu intrarea SUA în război. Un argument în acest sens în constituie faptul că ambasadorul japonez a cerut să fie primit la secretarul de stat al SUA exact la ora în care aviaţia japoneză declanşa atacul. Scopul era să înmâneze declaraţia de război. Cunoscând scopul vizitei, secretarul de stat l-a ţinut în anticameră, fără posibilitatea de comunicare cu exteriorul, primindu-l după declanşarea atacului. În acest fel, Japonia a atacat SUA fără declaraţie de război. După atacul japonez, Roosevelt i-a telefonat lui Churchill: *„Suntem în aceeaşi barcă. Ne-au atacat la Pearl Harbour“*.

În perioada actuală, avertizarea timpurie de nivel strategic, referitoare la terorism sau la alt tip de incidente semnificative de mică intensitate, este mult mai greu de realizat decât cea pentru un conflict militar convenţional. Încă o dată, evenimentele de la 11 septembrie 2001 au demonstrat importanţa avertizării strategice.

Ameninţările asimetrice actuale constituie mai mult decât o provocare, iar realizarea unei avertizări în acest sens este mult mai dificil de realizat în comparaţie cu ameninţările convenţionale din perioada *războiului rece*. Tehnicile de folosire a scenariilor în mod constructiv şi imaginativ, precum şi realizarea lor oportună vor reprezenta elementele cheie în furnizarea avertizărilor strategice.

Activitatea de analiză

❖ **Analiza de intelligence şi avertizarea timpurie**

Deşi concepţia iniţială a avertizării timpurii cu privire la conflicte nu a fost preconizată după modelele analizei de intelligence, în majoritatea cazurilor, prin etapele pe care le parcurge produsul final de avertizare timpurie, surse şi metodologie, putem considera sistemele de avertizare timpurie ca sisteme şi platforme bazate pe surse deschise *(OSINT)*. Prin *surse deschise* se înţelege informaţia disponibilă public, prin cerere sau observare, ca şi orice altă informaţie neclasificată, cu acces sau distribuţie limitate, ce poate fi folosită într-un context

neclasificat, fără compromiterea securităţii naţionale, surselor sau metodelor de intelligence. Includ, în principal, media tradiţională şi emergentă, internetul, literatura gri, bazele de date comerciale, imagistica specific comercială, experţii şi observatorii la vedere, neacoperiţi.

Avertizarea timpurie intră în responsabilitatea serviciilor de informaţii, a misiunilor diplomatice – în ţările afectate – sau a sistemelor interguvernamentale sau neguvernamentale. Spre exemplu, sisteme bine configurate există în Franţa, Germania şi SUA. În funcţie de scop şi locaţia instituţională, acestea pot sau nu să aibă legătură cu serviciile de informaţii naţionale. Scopul sistemelor guvernamentale este de a identifica şi a estima ameninţările la adresa intereselor naţionale şi/sau de a informa corespunzător programele de prevenire a crizelor şi de construcţie a păcii. Astfel, *Sistemul de alertă preco*ce al Franţei *(SAP)* este localizat în cadrul Secretariatului General al Apărării Naţionale, iar sistemul american este amplasat în cadrul Oficiului Coordonatorului pentru Reconstrucţie şi Stabilizare (Departamentul de Stat) şi al Consiliului Intelligence-ului Naţional (NIC). *SAP* utilizează metode calitative şi generează actualizări lunare ale unor indicatori cheie, în timp ce sistemul american generează produse de tip *„watch list“*, bazate pe analiză cantitativă. Ambele sisteme utilizează şi surse deschise şi informaţie clasificată. Sistemul german *(Bundesministerium für Wirtschaftliche Zusammenarbeit – BMZ)* este utilizat pentru prevenirea crizelor şi programe de construcţie a păcii. Din punct de vedere metodologic, utilizează un chestionar bazat pe indicatori calitativi, căruia îi corespunde un sistem cantitativ de *„scoring“* (notare).

Ca elemente de departajare între sistemele de avertizare timpurie şi sistemele de intelligence tradiţionale se pot identifica următoarele aspecte:

- sistemele de avertizare timpurie sunt în slujba securităţii umane şi nu a intereselor naţionale sau de stat;
- prezintă interes pentru organizaţiile interguvernamentale care accesează cu dificultate zona de intelligence a unui stat membru vizavi de un altul;
- utilizează metode transparente de colectare, analiză şi diseminare, în timp ce sistemele de intelligence se bazează, în principal, pe informaţii clasificate şi diseminare criptată (şi în avertizarea timpurie schimbul de informaţii poate fi clasificat şi restricţionat la anumiţi utilizatori);
- tind să fie descentralizate şi foarte dependente de societatea civilă pentru inputul informativ;
- implică un efort integrat la nivel internaţional, regional, naţional şi local;
- niciun stat sau organizaţie nu poate desfăşura activităţi de avertizare timpurie singur şi nu poate deţine monopol asupra acesteia; spre deosebire de sistemele de intelligence, avertizarea timpurie implică o legătură

mai strânsă între analiză şi acţiunea propriu-zisă, deşi intelligence-ul acţionabil este un deziderat al ambelor tipologii. În multe cazuri, intelligence-ul şi operaţiile sunt compartimentate din două raţiuni: 1) pentru a asigura integritatea şi obiectivitatea analizei secrete, bazată pe informaţie clasificată, fără a beneficia de referinţe sau expertiză externă; 2) pentru a se separa de latura politică a intervenţiei, impusă de faptul că analiza nu trebuie să poarte amprenta *„vocii stăpânului"*[7] . Deoarece scopul sistemelor de avertizare timpurie este formularea de opţiuni strategice, direcţionate către acţiuni preventive pentru binele regiunii sau chiar global, iar nu pentru interesul naţional, acţiunile de avertizare şi prevenire trebuie aduse cât mai aproape una de cealaltă, fapt necesar, dar şi posibil, prin natura transparentă a acestor sisteme.

În ultimii ani, sistemele de avertizare timpurie bazate pe surse deschise au suferit modificări de natură instituţională, contextuală şi tehnică. Instituţional, s-au înregistrat progrese ale capabilităţilor internaţionale, regionale şi globale de răspuns la conflict, atât în termeni de iniţiative operaţionale, cât şi structurale. Contextual, am asistat la modificarea tipului de ameninţări reale şi percepute şi, prin urmare, tematica şi obiectivele sistemelor au fost focalizate pe conflicte intrastatale, ameninţări de natură teroristă, proliferarea armelor de distrugere în masă *(Weapons of Mass Distruction – WMD)*, crimă organizată, trafic de droguri şi fiinţe umane, migraţia masivă. Din punct de vedere tehnic, pe măsură ce capabilităţile şi valoarea instrumentelor de colectare şi analiză cantitativă şi calitativă au crescut, acestea au fost integrate în diferite sisteme de avertizare timpurie operate de guverne, organizaţii interguvernamentale şi ONG-uri.

❖ De ce ezită analiştii să avertizeze?

Analiştii de informaţii se izolează deseori în munca lor, fiind mai puţin interesaţi de procesul de schimb de opinii cu alţi analişti sau beneficiari. În orice caz, informaţiile legate de o anumită avertizare nu folosesc nimănui dacă nu sunt distribuite oportun.

Ciclul de avertizare respectă, în multe privinţe, binecunoscutul ciclu al informaţiilor, care descrie caracterul continuu şi interactiv al identificării ameninţărilor. Cercetarea ne îndrumă către evaluarea ameninţărilor, monitorizarea surselor, coroborarea informaţiilor, raportarea avertizărilor, precum şi acţiunile întreprinse de către factorul de decizie, acţiuni ale căror consecinţe pot conduce la modificarea stadiului ameninţării.

[7] J. Cilliers, *Towards a Continental Early Warning System for Africa*, ISS Paper, aprilie, 2005.

Analiştii de informaţii ezită adesea să formuleze avertizări, deoarece consideră că îşi periclitează credibilitatea din punct de vedere profesional. Această ezitare îşi are rădăcinile în trăsăturile psihologice ale fiinţei umane, precum şi în şovăiala oamenilor de a gândi în mod analitic despre viitor. Teama de a nu face o sugestie greşită inhibă mulţi analişti, determinându-i să ezite în a face sugestii. Inhibiţiile de ordin psihologic vor trece de la o persoană la alta, plecând de la supoziţia că *„cine s-a fript cu ciorbă suflă şi-n iaurt“* şi terminând cu manifestarea unor forme de anxietăţi *(„aducătorul de veşti proaste să fie omorât“)*.

Pe de altă parte însă, avertizări repetate cu privire la un eveniment duc la crearea sindromului cunoscut în literatura populară drept *„săriţi, lupul la stână!“*. În domeniul avertizării timpurii, alertele numeroase aduse la cunoştinţa factorului de decizie îi pot induce acestuia starea în care să ignore ameninţarea pe baza raţionamentului că *„am mai auzit despre asta înainte şi nu s-a întâmplat nimic“*. În momentul în care există dovezi verificabile, factorul de decizie s-ar putea să nu mai ia lucrurile în serios.

Acest fapt s-a întâmplat în octombrie 1973, când trupele egiptene, traversând Canalul Suez, s-au îndreptat către poziţiile israeliene din Sinai, după ce, în prealabil, se înregistraseră numeroase avertizări asociate cu exerciţii militare desfăşurate în regiune. În momentul în care serviciile de informaţii israeliene au luat cunoştinţă despre pregătirile de război ale Egiptului, în luna septembrie, conducerea militară israeliană a privit aceste pregătiri ca pe *„un alt exerciţiu de rutină executat de forţele armate egiptene“*. Nici măcar evenimentul major că navele sovietice au părăsit portul Alexandria, cu doar câteva zile înainte de începerea războiului, nu i-a determinat pe liderii israelieni să-şi reconsidere atitudinea şi să acţioneze în consecinţă.

Această experienţă conferă substanţă aprecierii potrivit căreia *„un exerciţiu militar rămâne doar un exerciţiu numai în momentul în care se termină“*. Această observaţie indică motivul pentru care analiştii acordă o atenţie sporită exerciţiilor militare şi de ce factorii de decizie nu trebuie să tragă concluzia că exerciţiile repetate şi avertizările asociate cu acestea nu reprezintă mereu acelaşi lucru. Este cunoscut faptul că invazia trupelor Tratatului de la Varşovia în Cehoslovacia s-a produs în urma unor manevre militare desfăşurate în această ţară.

După cum am mai precizat, analiştii, adeseori, se confruntă cu provocarea *„suflatului în iaurt“*. În sfera avertizărilor, acest lucru se întâmplă în momentul în care decidentul îşi manifestă mai mult decât îndoiala la un anume avertisment, din cauza unei alarme false anterioare.

După cum s-a arătat mai sus, în 1973, armata egipteană a efectuat câteva exerciţii militare care, până la urmă, au redus îngrijorările Israelului cu privire la un atac iminent. Până şi şeful serviciului militar de informaţii, generalul Eli Zeira, credea că Egiptul nu se va angaja în război câtă vreme Israelul deţinea superioritatea aeriană. Acest punct de vedere a fost unul dintr-o serie de erori comise de Israel, recunoscute mai târziu într-un raport publicat sub denumirea de *„Conceptul"*. S-a vehiculat ideea conform căreia generalului Zeira i-a lipsit o concepţie strategică adecvată situaţiei. Se apreciază că judecata sa a fost influenţată şi de frica de a nu induce o alarmă falsă. În luna mai 1973, statul Israel a cheltuit în jur de zece milioane de dolari pentru a-şi mobiliza trupele pentru un exerciţiu militar egiptean. Cum în urma acestuia nu se întâmplase nimic, liderii militari au fost criticaţi de către presă şi guvern. Generalul Zeira ştia că o a doua mobilizare, în mai puţin de cinci luni, din cauza unui exerciţiu egiptean, va avea ca efect sfârşitul carierei sale. Serviciile de informaţii israeliene primiseră, anterior lunii octombrie 1973, un număr de aproximativ 1 500 de rapoarte cu privire la pregătirile de război egiptene, dar, cu toate acestea, Zeira nu a avertizat factorii de decizie. Critica şi costurile asociate cu o alarmă falsă anterioară au cauzat această stare de spirit în rândul serviciului de informaţii israelian.

Factorul de decizie consideră, cel mai adesea, că orice avertizare reprezintă o veste proastă, deoarece acest lucru necesită luarea unor decizii incomode şi îi limitează opţiunile politice viitoare. De asemenea, factorul de decizie poate considera un avertisment drept o critică adusă viziunii sale cu privire la anumite lucruri. Deoarece anumiţi lideri politico-militari nu agreează ca altcineva să nu fie de acord cu opiniile lor sau nu le place să fie puşi în poziţii incomode, analiştii se confruntă deseori cu un răspuns de genul *„împuşcaţi mesagerul"* sau *„o dată bătut şi de două ori pedepsit"*, fapt ce conduce la ezitări profesionale.

Toate cele prezentate sunt exemple ce fac parte din ceea ce specialiştii numesc *„paradoxul avertizării"*. Rareori, analiştii de informaţii prezintă veşti bune, dacă nu chiar niciodată. În plus, succesele în domeniu rămân adesea necunoscute sau ascunse şi asta nu neapărat din motive de păstrare a secretului. Există posibilitatea ca analiştii să nu aibă cunoştinţă despre legăturile dintre avertizările formulate de ei, acţiunile întreprinse ca răspuns şi reducerea ameninţării.

Este uşor de imaginat ce s-ar fi întâmplat dacă SUA ar fi localizat flota japoneză înainte de atacul de la Pearl Harbor. Dacă ar fi fost descoperit în marş spre Hawai, amiralul japonez Isokoru Yamamoto ar fi susţinut că flota sa efectuează un exerciţiu în marea liberă. Flota s-ar fi întors în Japonia şi ar fi fost stabilită o altă dată pentru operaţiune. Având o alertă de avertizare, amiralul Kimmel ar fi fost motivat să lanseze patrule aeriene asupra zonei de vest a Hawaiului

pentru a găsi flota japoneză. Puţini, dacă nu cumva nimeni, ar fi realizat succesul acestei acţiuni.

Un serviciu de informaţii, în speţă analistul, are responsabilitatea de a alerta factorii de conducere cu privire la orice ameninţare asupra securităţii naţionale. Desigur, când acest lucru nu se verifică, serviciile de informaţii vor fi blamate în legătură cu acel eşec. Cu toată greutatea acestei responsabilităţi, atitudinea unui analist trebuie să fie proactivă şi nu una reactivă. Se consideră că analiştii de informaţii care *„merg la sigur“* (în domeniul avertizării) nu sunt de valoare. Nu este uşor să devii proactiv, nu există deocamdată vreo disciplină academică prin care să se predea *„metodele şi tehnicile specifice domeniului ştiinţific numit ştiinţa viitorului (futurologia)“*. Instrumentele analizei nu furnizează un plan clar şi bine definit cu privire la cât de precis poate fi previzionat viitorul. Elementele cheie în abordarea proactivă a domeniului avertizării sunt experienţa, cercetarea, studiul aprofundat şi colaborarea.

A învăţa să faci evaluări privind avertizări folosind date incomplete, într-un mediu de lucru în care îţi poţi pierde locul de muncă, este o adevărată provocare.

Toţi analiştii buni, de-a lungul carierei lor, ajung la un moment în care fie interpretează eronat date evidente, fie avertizările lor sunt greşite. Din fericire, superiorii vor înţelege şi vor aprecia ca atare aceste aspecte, dar, într-o cultură militară ce pune accentul pe principiul toleranţei zero la erori, reacţia este uneori negativă. Asta este lumea analizei de informaţii.

Provocări şi tendinţe

Noul mediu de securitate formulează tot mai pregnant cerinţe atât pentru produsele de intelligence, cât şi pentru soluţiile de acţiune care să modeleze proiectele decizionale şi să simuleze consecinţele deciziilor tactice şi strategice, simultan cu dezvoltarea comparaţiilor pentru variantele pozitive, benefice. Criza globală, suprapunerea unor procese contradictorii, precum globalizarea şi fragmentarea, alimentarea focarelor de tensiune tradiţionale, încurajarea tendinţelor de reconfigurare geopolitică a zonelor sensibile din Orientul Mijlociu Extins, Africa, zona caucaziano-caspică, Asia Centrală, cerinţele securităţii sustenabile – care presupun focalizarea activatorilor insecurităţii (modificări climatice, competiţia pentru resurse, marginalizarea economică, politică şi culturală a majorităţii populaţiei globului şi militarizarea globală) pe termen lung – reprezintă provocări reale pentru sistemele de avertizare timpurie.

Una dintre cele mai mari provocări o reprezintă *noul concept strategic al NATO*, proiect care propune o serie de planuri pentru răspunsuri militare la ameninţări non-militare. Astfel, guvernelor li se recomandă planificarea situaţiilor contingente

sau planificarea pentru intervenţii de urgenţă şi orientarea evaluărilor de intelligence inclusiv pe modificările climatice, cu urmări corespunzătoare la nivelul planificatorilor militari. Elocvente în aceste sens sunt Programul *„360 Risk Insight“* şi Scenariile *„Realistic Disaster“* dezvoltate de Lloyd's şi Proiectul *„Multiple Futures“* promovat de NATO. Acest proiect a fost început în martie 2008 ca o examinare profundă şi multilaterală a viitorului anilor 2030, avansând 4 ipoteze sau variante ale viitorului: 1) *Future One* – latura întunecată a exclusivităţii: descrie modul în care globalizarea, schimbările climatice şi asimetria resurselor energetice afectează semnificativ capacitatea statelor de menţinere a suveranităţii; 2) *Future Two* – stabilitatea iluzorie: subliniază necesitatea administrării schimbărilor demografice rezultate din îmbătrânirea populaţiei şi emigranţii tineri; 3) *Future Three* – ciocnirile contemporaneităţii: schiţează o lume în care raţionalismul, cuplat cu inovaţia tehnologică, reuşeşte să catalizeze conexiunea virtuală a societăţilor avansate în reţea, pe întregul glob; 4) *Future Four* – politica noii puteri: descrie o bunăstare absolută acompaniată de larga proliferare a metodelor care produc efecte similare armelor de distrugere în masă *(WMD/E – Weapons of Mass Distruction Like Effects)*.

În prezent, structurile de informaţii/contrainformaţii sunt solicitate să-şi asume tot mai mult roluri de *„sisteme de avertizare timpurie“*, cu implementarea de concepte noi privind intelligence-ul şi de *„senzori de risc“*, prin configurarea unor noi structuri instituţionale, concomitent cu dezvoltarea capabilităţilor de analiză-sinteză şi evaluare-estimare. În context, sistemele de avertizare timpurie vor trebui să capete rolul de adevărat *„gatekeeper“* pentru a ţine închisă *„Cutia Pandorei“*. În acelaşi timp, se poate aprecia că dezvoltarea continuă a metodologiilor de colectare şi analiză a informaţiilor va fi crucială în creşterea gradului de credibilitate şi persuasiune a acestei abordări de prevenire a conflictelor.

Concluzii şi aprecieri

Studiile de intelligence au o istorie scurtă, părinţii fondatori elaborându-şi operele începând cu perioada interbelică, abia în ultimele două decenii fiind impulsionat procesul de reflecţie teoretică. Şi totuşi, una dintre lecţiile învăţate în decursul timpului de serviciile de informaţii a fost aceea a importanţei existenţei unui sistem propriu de avertizare timpurie, referitor la posibilităţile de prevenire a conflictelor şi de management al crizelor.

Avertizarea timpurie oferă mai mult timp pentru analiză, planificare şi pregătire a unui răspuns, iar în cazul unei intervenţii, măreşte probabilitatea unei operaţiuni reuşite. Avertizarea timpurie nu este un eveniment, ci este un proces ciclic, în care o criză, un risc sau o ameninţare este identificată, evaluată, definită şi pentru care se întocmeşte o listă de indicatori critici. Indiscutabil, acest lucru

este mai dificil de realizat în prezent, având în vedere caracteristicile actuale ale mediului de securitate internaţională. Indicatorii critici sunt continuu monitorizaţi, iar matricea de evaluare a acestora este permanent actualizată. Avertismentul este transmis, iar ciclul se reia.

De o importanţă deosebită pentru acest proces este faptul că eficienţa lui depinde de integrarea sa în sistemul de management al crizelor disponibil pentru luarea deciziilor.

Avertizarea timpurie poate contribui, de asemenea, la îmbunătăţirea întregului ciclu decizional privind managementul crizelor, începând cu stabilirea obiectivelor de îndeplinit, dezvoltarea cursurilor de acţiune şi compararea acestora, eventual implementarea unuia dintre acestea şi, în final, analiza acţiunii şi readaptarea ei atunci când este cazul. Astfel, datorită funcţiei de avertizare timpurie, în primele faze ale managementului crizelor şi prevenirii conflictelor, procedurile specifice se vor concentra pe culegerea datelor, evaluarea şi analiza acestora.

O bază decizională solidă necesită o îmbinare eficientă, raţională şi responsabilă a celor două tipuri de metode (cantitativă şi calitativă) în cadrul sistemelor de avertizare timpurie din serviciile de intelligence.

SURSELE DESCHISE DE INFORMARE
– oportunități de susținere și dezvoltare ale unui învățământ performant și eficient în domeniul informației pentru apărare –

Colonel dr. Cristian-Victor CIŞMIGIU

The Romanian military body transformation has required a new approach to educational activities in line with the objective necessity to harmonise higher education and, by extension, specialised military higher education with the exigencies generated by the signature of the Bologna Declaration by our country in 1999.

In this complex context, the author considers that defence intelligence education, a field whose continued evolution has generated the need for complex and effective educational services, has undergone a series of significant changes involving the education subject (student), the education support (documentary resource) and the education provider (professor/instructor).

***Keywords**: educational process; defence intelligence; information society; OSINT*

OSINT și societatea informațională actuală

Este unanim recunoscut că societatea informaţională este societatea în care producerea şi consumul de informaţie reprezintă cel mai important tip de activitate, informaţia fiind recunoscută drept resursă principală, tehnologiile informaţiei şi comunicaţiilor fiind tehnologii de bază, iar mediul informaţional, împreună cu cel social – un mediu sine qua non de existenţă a omului.

Dezvoltarea rapidă a tehnologiei informaţiei din ultimii ani a avut un impact crescând asupra societăţii, în general. O parte semnificativă a premiselor trecerii la societatea informaţională au fost dictate de dinamica socială tot mai mare de după anul 1990, în acest context, treptat, tehnologiile digitale devenind tot mai accesibile şi mai ieftine şi permiţând unui număr crescând de utilizatori accesarea, procesarea, stocarea şi transmiterea informaţiilor.

Colonel dr. Cristian-Victor Cişmigiu – Școala de Aplicație a Informațiilor pentru Apărare *„General Nicolae Condeescu“*, București.

În mod gradual, volumul mărit exponenţial de informaţii disponibile a generat, pe de o parte, oportunităţi de exploatare prin crearea de produse şi servicii performante, prin dezvoltarea de noi activităţi cu caracter social, iar pe de altă parte, a facilitat premisele trecerii la societatea informaţională prin găsirea unei părţi, dintre resorturi şi în caracteristicile acesteia, dintre care mai semnificative le considerăm a fi cele de natură socială, economică şi culturală.

Trecerea la societatea modernă, informaţională, pe fondul unei globalizări de un dinamism fără precedent cu care a debutat cel de al treilea mileniu, a cristalizării libertăţii de exprimare şi a sporirii interesului pentru schimbare şi dezvoltare permanentă a generat în toate domeniile vieţii sociale, în special în domeniul educaţiei, o creştere semnificativă a importanţei surselor deschise şi larg accesibile de informare, identificarea, analizarea şi utilizarea acestora devenind un element inseparabil al proceselor cunoaşterii şi dezvoltării contemporane.

În prezent, este acceptată teoria potrivit căreia *Open Source Data* (emisiuni radio/TV, tipărituri, semnale neprelucrate, fotografii, casete, imagini satelitare, scrisori personale) şi *Open Source Information* (date corelate şi procesate pentru a realiza o informare de interes general, articole din mass-media, cărţi, comunicate), ca elemente complementare ale unui proces menit să contribuie la fundamentarea *Open Source Intelligence (OSINT)*, furnizează între 80 şi 95% din totalul datelor folosite de comunitatea de informaţii la nivel mondial[1].

Prin acest proces complex se urmăreşte, în principal, asigurarea de cunoştinţe istorice şi cultural-strategice, informaţii operaţionale referitoare la infrastructură şi evoluţii în plan social, informaţii geospaţiale comerciale vitale din punct de vedere tactic, care nu pot fi obţinute prin alte mijloace.

Literatura de specialitate acordă spaţii ample de analiză domeniului *Open Source Intelligence* şi evidenţiază, într-o manieră aproape exhaustivă, că acesta presupune identificarea şi validarea surselor, colectarea, coroborarea, procesarea, analiza şi exploatarea informaţiilor în scopul elaborării şi diseminării de produse cu relevanţă în planul securităţii naţionale, care corespund cerinţelor specifice de intelligence.

În acelaşi context, sunt specificate şi principalele categorii de surse care contribuie la derularea acestui proces, fie ele clasice (publicaţii periodice, materiale documentare, posturi de radio şi televiziune cu transmisie în eter, date oficiale exprimate prin rapoarte guvernamentale, date şi informaţii din medii profesionale şi academice, date geospaţiale, literatură gri etc.) sau moderne (produse media digitale, interactive, distribuite prin reţele informatice

[1] Pe site-ul http://www.sri.ro/categorii/56/centrul-surse-deschise.html.

sau totalitatea textelor, sunetelor, imaginilor şi elementelor grafice prelucrate pe computer şi reunite în baze de date, *„social media“* de comunicare, de colaborare, de recomandare etc.).

Abordarea dintr-o perspectivă cognitiv-informațională a procesului de învățământ

Una dintre cele mai recente modalităţi de abordare a procesului de învăţământ este cea de esenţă cognitiv-informaţională. Acest tip de abordare conturează tot mai evident un nou şi sofisticat model al învăţării/instruirii, cel de tip informaţional, determinat de un nou cadru acţional şi conceptual, cu adânci rădăcini în teoriile cognitivismului şi ale prelucrării informaţiei.

Se conturează, astfel, un sistem didactic în care procesarea informaţiei şi comunicarea devin elemente sinergice specifice unei modalităţi de abordare care fiinţează *„…în jurul conceptului de cogniţie văzută ca o activitate de construcţie a cunoaşterii individuale prin procesare de informaţii şi produsele acestei activităţi, adică ansamblul de cunoştinţe construite“*[2].

Aplicarea acestui sistem evidenţiază trecerea de la pedagogia comunicării şi acţiunii la o pedagogie a transformării şi prelucrării informaţiei într-un cadru de instruire instituţionalizat, mult influenţat şi determinat de prezenţa unor noi surse de informaţie şi comunicare de care dispune în prezent societatea.

Noul cadru al activităţii educaţionale se află sub impactul informatizării, elevul/studentul/cursantul fiind supus, la rândul său, în permanenţă bombardării unor stimuli care conţin o mare încărcătură de date şi informaţii şi cărora, în mod selectiv, este obligat să le facă faţă.

Astfel, potrivit ştiinţelor cognitive, elevul/studentul/cursantul poate fi privit ca o vastă centrală de receptare, prelucrare, stocare şi utilizare a informaţiilor. Informaţiile pe care acesta le primeşte devin ulterior, prin procesare, elemente de natură să contribuie la atingerea unor competenţe/performanţe în plan cognitiv, psiho-moral, psiho-motor etc.

Se poate spune că *„…proprietăţii reflectorii a psihicului i se adaugă o caracteristică informaţională, iar procesele psihice, interpretate în termeni cognitivişti, sunt esenţialmente procese informaţionale, care pot fi tratate cu aparatul informaţional derivat din conceptul de informaţie…“*[3]. În acest fel, procesarea informaţiei devine parte indivizibilă a oricărui sistem informaţional, inclusiv a celui educaţional.

---

[2] Ioan Cerghit, *Sisteme de instruire alternative şi complementare – structuri, stiluri şi strategii*, Editura Polirom, Iaşi, 2008, apud Fr. Raynal, Al. Rieunier, ESF, *Pédagogie: dictionnaire des concepts clés (apprentissages, formation et psychologie cognitive)*, Paris, 1997.

[3] *Ibidem*, apud M. Zlate, *Psihologia mecanismelor cognitive*, Editura Polirom, Iaşi, 1999.

Aflat într-o situaţie de instruire, elevul/studentul/cursantul obţine informaţii în mediul instituţionalizat didactic sub forma unor stimuli din mai multe tipuri de surse, cadrul didactic/instructorul, cursurile, regulamentele, materialele didactice auxiliare, filmele de instrucţie, internetul etc. fiind doar câteva dintre cele mai importante.

Aceste informaţii, care incumbă un grad divers de procesare şi care sunt părţi ale sistemului informaţional, cultural şi socio-profesional, încorporează valori ştiinţifice despre a căror modalitate de transmitere/recepţionare, complexitate şi validitate a conţinuturilor transmise este direct răspunzător binomul cadru didactic/instructor – elev/student/cursant.

În context, rezultă că informaţia, privită dintr-o perspectivă didactic-educaţională, devine parte esenţială a procesului de învăţământ şi este substanţa instrucţiei şi educaţiei. Acest tip de informaţie, mult deosebită de informaţia semantică obişnuită, întruneşte un set de valori faţă de care beneficiarul actului didactic trebuie să ţină cont în permanenţă şi să se raporteze în mod special atunci când elimină din procesul cogniţiei cadrul didactic/instructorul şi utilizează în mod deliberat pentru propria instruire sursele deschise de informare.

Se poate aprecia că o informaţie ar putea avea valenţe didactice în măsura în care aceasta este: riguros selectată şi evaluată după criterii valorice ştiinţific determinate, sistemică, validă, contextualizată, cu redundanţă limitată etc. O atentă analiză a acestor criterii este esenţială pentru înţelegerea mai profundă a modului în care ar putea fi utilizată cu eficienţă informaţia didactică, a felului în care elevii/cursanţii/studenţii vor putea ajunge să proceseze informaţiile cu care intră în contact, iar pe această bază să-şi poată constitui propriul *„bagaj“* de cunoştinţe şi acţiuni.

OSINT pentru un învățământ eficient și performant în învățământul de informații pentru apărare

Evoluţiile mediului de securitate la începutul mileniului al III-lea, coroborate cu explozia informaţională fără precedent, au determinat, incontestabil, nevoia de cunoaştere, de educaţie şi de instruire la scara întregii societăţi.

A devenit, astfel, o certitudine faptul că nu se mai poate vorbi de capacitate de adaptare, de progres, de o nouă viziune în orice domeniu al vieţii sociale în afara unei nevoi acute şi permanente de informare, de acces la informaţie, în general, şi de acces la informaţia didactică, în special, atunci când vorbim despre entităţile ştiinţifice.

Pe acest fond au apărut şi s-au dezvoltat categorii distincte de beneficiari ai informaţiilor, un loc aparte ocupându-l cei din domeniul educaţiei, au fost create

şi s-au perfecţionat tehnologii şi sisteme de prelucrare a acestora, au fost puse bazele unei culturi a informaţiei ca produs al societăţii informaţionale. S-a conturat o necesitate permanentă de instruire în sensul creării de abilităţi în a identifica, evalua şi utiliza în mod efectiv informaţia indispensabilă pentru atingerea unui anumit scop, cerinţă, competenţă etc.

Aşa se explică faptul că, treptat, societatea informaţională, prin implementarea noilor tehnologii ale informaţiei şi comunicaţiilor, a indus oportunitatea unei flexibilităţi fără precedent în educaţia clasică, aspect generat şi de necesitatea crescândă a unei independenţe în plan spaţio-temporal a activităţii de învăţare, lucru posibil de realizat în mare măsură şi prin utilizarea la o scară tot mai largă surselor deschise de informare.

De utilitatea acestei categorii de surse de informare pot beneficia deopotrivă persoane individuale sau instituţii din diferite domenii de activitate şi de studiu, mai mult sau mai puţin restrictive din punctul de vedere al accesului la informaţia primară, acest ultim indicator fiind generat de gradul în care beneficiarul informaţiei este racordat la o activitate aflată într-un grad oarecare de complementaritate cu domeniul securităţii naţionale.

Referindu-ne la învăţământul din domeniul informaţii pentru apărare, proces aflat el însuşi în plină transformare, trebuie evidenţiat faptul că mai mult decât oricând în istoria organismului militar românesc, dar şi a structurilor informative ale armatei, în prezent, se pune un accent deosebit pe identificarea celor mai adecvate resorturi menite să conducă la perfecţionarea continuă a elementelor ce alcătuiesc cadrul în care se derulează actul educaţional de profil: subiectul, suportul şi iniţiatorul învăţării.

Dacă asupra subiectului şi iniţiatorului învăţării au fost concepute şi sunt puse în practică o serie de politici naţionale şi sectoriale educaţionale şi de resurse umane a căror rezultate vor putea fi conturate, probabil, în următorii 3-5 ani, fapt dependent în mod direct şi de realităţile economico-sociale actuale, suportului învăţării, din păcate, nu i-a fost acordată atenţia necesară, fiind chiar trecut într-un plan secund al abordării.

Or, este ştiut deja faptul că în efortul său pre- şi postaderare la organismele euroatlantice, România, prin vectorul său esenţial de asigurare a securităţii naţionale, a demarat şi derulează şi în prezent un proces amplu de transformare atât în plan acţional, cât şi conceptual, fapt ce nu ar putea avea loc fără o temeinică analiză, studiu şi utilizare, adaptate la realităţile româneşti, a tuturor izvoarelor sociale, culturale, educaţionale şi instituţionale pe care amintitele organisme le-au pus şi le pun în continuare la dispoziţie.

Neacomodarea, din nefericire însă pentru moment, a unor elemente ce ţin de legislaţia care reglementează accesul la diferitele categorii de informaţii, în domeniul militar în mod special, în diferite ramuri de activitate subînscrise acestuia, dar şi persistenţa unor mentalităţi şi concepţii adesea artificial şi exagerat restrictive generează o serie de dificultăţi şi fac ca procesul de educaţie, instruire şi pregătire în general să fie îngreunat, iar, prin extrapolare, întregul act educaţional, în special cel aplicat pentru domenii aflate în incidenţă cu asigurarea securităţii naţionale, dificil de adus în timp scurt la parametrii compatibili cu cei ai sistemelor şi domeniilor de activitate de profil din armatele statelor membre ale Alianţei Nord-Atlantice şi ale Uniunii Europene.

Iată de ce considerăm că se impune o analiză atentă şi riguroasă asupra modului în care suportul învăţării în domeniul informaţii pentru apărare este necesar să fie îmbunătăţit cât mai grabnic cu putinţă. Acest lucru presupune, atât din partea iniţiatorului şi subiectului învăţării, cât şi din partea factorilor de decizie, voinţă, spirit întreprinzător, creativitate, originalitate, viziune şi o capacitatea de efort intelectuală susţinută în scopul împletirii optime, cu respectarea strictă a legalităţii, a tuturor datelor şi informaţiilor de specialitate preluate din sursele tradiţionale (instrucţiuni, dispoziţii, regulamente, proceduri etc.) cu cele aflate la dispoziţie prin intermediul surselor deschise de informare. În fond, acest lucru ar reprezenta una dintre căile certe prin care învăţământul de profil ar putea fi cu adevărat remodelat şi eficientizat în perioada următoare.

În acest context, fără pretenţia exhaustivităţii, putem evidenţia, pe baza experienţei şi a practicii didactice curente, dintr-o perspectivă pronunţat pedagogică, o serie de elemente (avantaje-dezavantaje) pe care le considerăm mai semnificative de avut în vedere atunci când analizăm utilitatea şi oportunităţile pe care le oferă utilizarea surselor deschise de informare în susţinerea, dezvoltarea şi eficientizarea actului educaţional în domeniul informaţii pentru apărare.

Astfel, dintre avantajele pe care le-ar putea aduce utilizarea surselor deschise, am putea enumera:

- asigură date într-un volum şi de o calitate ce nu pot fi obţinute din surse secrete şi facilitează accesul la numite tipuri de expertiză care nu este totdeauna accesibilă în lipsă de resurse (temporale, materiale, financiare etc.);
- conduc implicit la creşterea posibilităţilor de manifestare a imaginaţiei, a creativităţii şi a anticipaţiilor rezolutive;
- creează posibilitatea cadrelor didactice/instructorilor să-şi diversifice strategiile educaţionale, oferindu-le totodată o bază de date de esenţă socio-psiho-educaţională de natură să optimizeze procesul de predare-învăţare-evaluare;

- generează dezvoltarea strategiilor de procesare a informaţiei prin extinderea cadrului de consultare şi un mediu de cunoaştere complementar personalităţii elevului/studentului/cursantului;
- oferă condiţii optime pentru a facilita achiziţia de cunoştinţe sau exprimarea ideilor în diverse moduri şi elementele minim necesare înţelegerii contextuale în etapa de analiză a informaţiilor primare;
- oferă elevilor/studenţilor/cursanţilor posibilitatea ca, în funcţie de domeniile sale de interes, să acceseze bănci de date pentru completarea suportului de curs, a instrucţiunilor, regulamentelor şi chiar stabilirea de contacte pentru clarificări sau ulterioare colaborări cu parteneri interni sau externi;
- oferă posibilitatea elevilor/studenţilor/cursanţilor să acceseze informaţia în ritmuri proprii de asimilare, să accelereze sau să încetinească învăţarea, precum şi variante alternative de interpretări ale unor noţiuni, termeni, activităţi, procese de specialitate dintr-o perspectivă neclasificată a informaţiei;
- permit acomodarea tuturor participanţilor la actul educaţional la multiple stiluri de predare-învăţare şi asigură un grad de reţinere mai mare a informaţiei;
- oferă elevilor/studenţilor/cursanţilor să-şi aleagă conţinutul şi metodele corespunzătoare diferitelor interese, necesităţi şi niveluri de abilitate/competenţe de atins;
- permit explorarea şi punerea în valoare, în condiţii spaţio-temporale optime, a tuturor oportunităţilor şi posibilităţilor de utilizare a unui arsenal cât mai larg de resurse din texte scrise (manuale, cursuri, suporturi didactice clasice), mesaje audiovizuale, imagini, grafice şi tehnici interactive video, animaţie, transmisii TV prin cablu, simulări, instruire asistată de calculator, CD-rom-uri;
- permit, în funcţie de tipul şi suportul informaţiei, dezvoltarea vocabularului de specialitate, a abilităţilor tehnice, informatice, analitice şi lingvistice ale utilizatorilor;
- pun la dispoziţie resurse de comunicare şi informare, atât în sprijinul cadrelor didactice/instructorilor, cât şi al elevilor/studenţilor/cursanţilor, constituindu-se într-un potenţial ridicat de predare şi învăţare etc.

Dintre dezavantajele pe care le-ar putea aduce implementarea infrastructurii necesare utilizării surselor deschise de informare şi chiar utilizarea acestora, enumerăm:

- costuri majore pentru înfiinţare şi, ulterior, de adaptare permanentă la standardele aflate în continuă evoluţie;

- costuri ulterioare substanţiale în raport cu calitatea, cantitatea şi veridicitatea informaţiei de accesat;
- modernizarea căilor de accesare şi transfer ale informaţiei impune instruirea de specialitate periodică a utilizatorilor, atât în ţară, cât şi în străinătate;
- poate crea dificultăţi de organizare a studiului şi de gestionare a timpului necesar pentru acesta în lipsa unor indicaţii metodice de specialitate etc.;
- utilizarea din surse de informare variabile şi fără stabilirea unor obiective bine determinate favorizează un grad ridicat de redundanţă informaţională şi chiar poate conduce la deformarea percepţiei asupra lumii reale;
- folosirea pe perioade de timp nedeterminate poate genera o stare pronunţată de izolare a beneficiarului cu implicaţii socio-psihologice dificil de evaluat;
- utilizarea surselor de informare deschise în domenii sensibile precum securitatea naţională, fără o pregătire temeinică de specialitate, poate supune utilizatorul la manipulare informaţională prin intoxicare, persuasiune şi dezinformare, aspecte care generează consecinţe greu de evaluat şi de eliminat ulterior;
- folosirea surselor deschise fără o instruire adecvată prealabilă induce o supraîncărcare informaţională greu de gestionat de către utilizatori.

*

Utilizarea surselor deschise de documentare poate avea consecinţe directe şi imediate asupra calităţii actului educaţional în domeniul informaţiilor pentru apărare, reprezentând un instrument real de eficientizare a pregătirii profesionale, specializare, reorientare profesională, actualizare a cunoştinţelor şi formare continuă.

Iată de ce elevii/studenţii/cursanţii, cadrele didactice/instructorii, dar şi factorii decizionali din învăţământul de profil trebuie să conştientizeze această necesitate şi să depună eforturi sporite şi concertate în sensul înlăturării, în limita posibilităţilor, cât mai rapid, a barierelor de natură legislativă conceptuală şi acţională care, aşa cum am mai arătat, se mai manifestă.

Dintre soluţiile pe care le considerăm necesare de avut în atenţie şi de materializat în scopul obţinerii unui învăţământ eficient şi performant în domeniul informaţiilor pentru apărare, prin extinderea utilizării surselor deschise de informare, aducem în atenţia celor avizaţi câteva, astfel:

- crearea unei infrastructuri informatice conform standardelor internaţionale în materie, care să permită exploatarea în condiţii de eficienţă sporită a surselor deschise de informare;

- armonizarea eforturilor de proiectare, planificare, organizare şi desfăşurare la nivelul principalelor instituţii de profil din domeniul informaţii pentru apărare a unui program complex de pregătire în domeniul exploatării surselor deschise de informare pentru corpul de cadre didactice/instructori care desfăşoară activităţi didactice în domeniul de referinţă;
- înfiinţarea, în cadrul structurilor de învăţământ care activează în domeniul informaţii pentru apărare, a unor structuri specializate de informare-documentare care să contribuie efectiv la gestionarea de calitate a surselor de informare deschise şi la educarea utilizatorilor în acest sens;
- introducerea în curricula educaţională aferentă domeniului informaţii pentru apărare a disciplinei *„Analiza, evaluarea şi utilizarea surselor deschise de informare în domeniul informaţii pentru apărare“*, corespunzător fiecărui palier de pregătire: licenţă, masterat, formare continuă prin cursuri de carieră şi nivel, postuniversitare şi de doctorat;
- instituirea şi dezvoltarea formelor de învăţământ la distanţă şi cu frecvenţă redusă pentru diferite forme de pregătire din domeniul informaţii pentru apărare.

BIBLIOGRAFIE

1. P. Atanasiu, *Metode şi tehnici de lucru pentru sisteme de informare ştiinţifică*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1976.

2. D. Banciu, *Sisteme automatizate de informare şi documentare*, Editura Tehnică, Bucureşti, 1997.

3. M. Brut, *Instrumente pentru e-Learning. Ghid informatic al profesorului modern*, Editura Polirom, Iaşi, 2006.

4. Ş. Buzărnescu, *Sociologia opiniei publice*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 2000.

5. L.E. Danciu, *Educaţia deschisă şi la distanţă*, Editura Eurostampa, Timişoara, 2002.

6. A. Mucchielli, *Tehnici de manipulare*, Editura Polirom, Iaşi, 2002.

7. I. Stoica, *Structuri şi relaţii informaţionale în dezvoltarea învăţământului şi a cercetării româneşti*, Editura Alternative, Bucureşti, 1997.

8. C. Zamfir (coord.), *Dicţionar de sociologie*, Editura Babel, Bucureşti, 1998.

SELECȚIA PSIHOLOGICĂ PENTRU INTRAREA ÎN SISTEMUL MILITAR PRIN PRISMA MODELULUI INTELIGENȚELOR MULTIPLE (I)

Colonel dr. Adrian PRISĂCARU

The model of the "theory of multiple intelligences" *seems to be superior, from some standpoints, to the traditional model and it could provide conceptual or practical solutions not only to the vocational orientation but also to the psychological selection.*

The classification of people according to their IQ, specific to the traditional model, is still valid and used by many practitioners. However, the pluralistic view on intelligence gets more and more followers. The new model accepts the fact that people have different cognitive powers and styles, which are specific to broad areas of human activity, and that their particular combination provides people with individuality.

***Keywords**: candidates; aptitudes; military organisation; verbal intelligence*

Măsura şi *măsurarea* în psihologie

Într-un strălucit tratat în care este abordată *„istoria măsurării în ştiinţă“*, A. Robinson apreciază că *„omul şi măsurătoarea nu fac întotdeauna casă bună“*[1], dar, cu toate acestea, măsurarea firii umane, a proceselor gândirii, a corpului şi a evenimentelor sociale creşte de la un deceniu la altul.

Comparativ cu măsurarea fenomenelor concrete din lumea fizică, în sfera umanului intervine componenta morală, dar şi unele principii de cauzalitate care ţin de învăţare, dezvoltare, identitate, imagine. Toţi aceşti vectori afectează sau influenţează gradul de precizie şi siguranţă a măsurătorilor[2].

Dacă astăzi, prin cea mai nouă cucerire ştiinţifică – tehnica rezonanţei magnetice nucleare (RMN) –,

Colonel psiholog dr. Adrian Prisăcaru – şeful Laboratorului psihologic al Statului Major General al Armatei României, cercetător asociat în cadrul Institutului de Psihologie al Academiei Române. Studiul a fost realizat de o echipă alcătuită din colonel psiholog dr. Adrian Prisăcaru (coordonator), colonel psiholog dr. Gheorghe Chițu, colonel psiholog dr. Leonard Voloşin, căpitan psiholog Manuela Năstase, psiholog dr. Lucia Iorga, psiholog pr. Aurelian Muşat şi psiholog dr. Ana Maria Georgescu, din cadrul Laboratorului psihologic al Statului Major General.

[1] A. Robinson, *Măsura lucrurilor*, Editura Art, Bucureşti, 2000.

[2] G. Nicola, A. Prisăcaru, *Măsura în ştiinţă şi în istoria psihologiei*, Bucureşti, 2009.

putem vedea foarte clar alcătuirea creierului, a ţesuturilor şi a celulelor, procesele psihice care apar şi se declanşează în contexte provocatoare ale vieţii de relaţie rămân încă neobservate. Cu alte cuvinte, dispunem de elemente investigative concrete cu privire la substratul neurofiziologic, care însă reprezintă numai una dintre condiţiile funcţionării normale a psihicului, iar psihicul şi procesele mijlocitoare în actul tranzacţiei subiect-obiect rămân încă tributare subiectivismului.

Conceptele *„viaţă de relaţie“, „problem solving“, „coping“, „civilizaţie“, „cultură“, „set“, „intuiţie cognitivă“, „automatism“, „stupiditate“* îi conferă inteligenţei o construcţie arhitecturală, templul în care se oficiază, într-un limbaj al vieţii şi, mai recent, în forme artificiale, toate situaţiile de relaţionare şi adaptare socială, organizaţională, profesională şi familială[3].

Se poate aprecia, astfel, că inteligenţa, ca dimensiune psihică, înseamnă o raportare la real cu considerarea mai mult sau mai puţin explicită a structurii situaţiei problematice şi că are implicaţii asupra tuturor situaţiilor de viaţă.

Unii autori, încercând să găsească o explicaţie şi o formă de măsurare concretă a inteligenţei, prin *testul Standford-Binet* şi variantele sale au clasificat oamenii din diverse profesii, vârste şi din tot spectrul activităţilor umane, după o formulă matematică surprinzător de generală. Performanţele definite statistic, pentru o populaţie reprezentativă, sunt raportate la vârsta biologică a persoanei concrete, iar pentru evitarea numărului zecimal, se înmulţeşte cu 100.

Măsura inteligenţei generale *(„g“)*, după Spearman, ori a *„IQ“*, după Terman, a fost supusă probelor de fidelitate şi validitate, urmărindu-se longitudinal loturi tipice de persoane şi cedând prioritate, astfel, experienţei, motivaţiei şi valorilor personale. Măsurarea inteligenţei se dovedeşte prin recunoaşterea *„meritelor“* profesionale, prin citare, acceptare şi impact.

Dată fiind înalta mobilitate funcţională a psihicului, testele de potenţial sau randament, ca şi cele de personalitate indică o tendinţă a dezvoltării proxime, lăsând vieţii rolul de modelator pentru forme, conţinuturi, ritmuri şi semnificaţii.

Măsurarea în psihologie are extindere notabilă şi la alte funcţii, începând cu senzorialitatea şi evoluând spre trăsăturile de personalitate cu valoare emergentă, cum ar fi inteligenţa emoţională, rezolvarea de probleme în materie de sens al vieţii ş.a.

Se apreciază că psihologia nu are slăbiciuni metodologice în raport cu ştiinţele naturii. Atribuirea de numere unui fapt comportamental presupune corectitudine şi condiţia de unicitate a semnificaţiilor. Nu este o insuficienţă a psihologiei că practică măsurări primare, cum ar fi undele cerebrale sau pragurile senzoriale (cum este cazul inteligenţei sau originalităţii). În toate sferele de determinism,

[3] *Ibidem*.

fizic, chimic, astronomic, geologic, biologic, se practică cele două genuri de măsurători. Ca să fie corecte şi univoce, intervin alte măsurători, începând cu semnificaţiile corelaţiilor.

Dacă analizăm orientările actuale ale practicii psihologice vom observa preocuparea pentru formalizare, standardizare şi practică unitară, atât în psihometrie, cât şi în psihoterapie, ca rezultat al nevoii de aliniere şi de răspuns la măsurarea eficienţei practicii psihologice în cele două subdomenii enunţate, respectiv al prognozei comportamentului şi al ameliorării deficienţelor sau tulburărilor psihice.

În concluzie, demersul de măsurare a proceselor psihice rămâne deschis studiului şi, totodată, o preocupare pentru dezvoltarea metodelor, tehnicilor şi procedurilor, dar şi a modului de interpretare şi valorificare a rezultatelor obţinute.

Modele teoretice privind abordarea inteligenţei

Studiul inteligenţei a cunoscut o preocupare veche şi constantă, structurându-se, astfel, mai multe orientări teoretice care abordează atât procesul psihic extrem de complex, cât şi conceperea sau operaţionalizarea instrumentelor de evaluare.

În literatura de specialitate, cele mai frecvente abordări teoretice vizează: *modelul psihometric, modelul factorial, modelul genetic, modelul ecologic* şi *modelul triarhic*[4]. Însă, mai recent, la începutul anilor ’80, ca o completare la modelele tradiţionale enumerate anterior, apare o nouă şi interesantă abordare, denumită *„teoria inteligenţelor multiple“*, pe care autorul acesteia, Howard Gardner[5], o prezintă ca un model alternativ, ghidat de o altă orientare asupra dezvoltării şi măsurării inteligenţei, fiind, în esenţă, o viziune pluralistă. Modelul recunoaşte mai multe faţete ale inteligenţei şi acceptă faptul că oamenii au puteri şi stiluri cognitive deosebite, dar şi capacităţi distincte, începând cu inteligenţa muzicală până la cea implicată în înţelegerea de sine.

Teoria inteligenţelor multiple pluralizează conceptul tradiţional al inteligenţei, susţinând că o inteligenţă este *„o capacitate computaţională“*, adică o capacitate de a procesa un anumit tip de informaţie sau aptitudinea de a rezolva un anumit tip de probleme pe baza unor operaţii sau a unui set de operaţii identificabile[6]. Se apreciază că fiecare inteligenţă este activată sau declanşată de anumite tipuri de informaţii prezente la nivel intern sau extern. Autorul conchide astfel: *„teoria inteligenţelor multiple descrie mai bine competenţa cognitivă umană în termenii*

[4] A. Andrieş, *Testarea psihologică. Aptitudini şi inteligenţă*, Editura Fundaţia România de Mâine, Bucureşti, 2007.

[5] H. Gardner, *Inteligenţe multiple*, Editura Sigma, Bucureşti, 2006.

[6] *Ibidem*.

unui set de capacităţi, talente sau aptitudini mentale, numite inteligenţe, şi toţi indivizii normali posedă fiecare dintre aceste aptitudini într-o oarecare măsură, iar diferenţa dintre aceştia este dată de proporţia aptitudinilor şi natura combinării lor".

La prima vedere, putem aprecia că modelul *„teoriei inteligenţelor multiple"* pare a fi superior, din anumite perspective, modelului tradiţional şi poate propune soluţii conceptuale sau practice atât pentru selecţia psihologică, precum şi pentru dimensiunea orientării vocaţionale.

Problema clasificării persoanelor în funcţie de IQ, specifică modelului tradiţional, este încă de actualitate şi se utilizează de către foarte mulţi practicieni, dar şi viziunea pluralistă asupra inteligenţei cucereşte din ce în ce mai mulţi adepţi.

Măsurarea IQ, abordată ca viziune unidimensională de evaluare a inteligenţei, plasează persoanele în două categorii, unele deasupra pragului/limitei, respectiv admise pentru a urma un anume program, altele sub prag/limită, respectiv respinse pentru a urma programul, poate chiar pentru un singur punct diferenţă.

Fără îndoială, această abordare funcţionează bine pentru anumite persoane, cele mai bune şi strălucite vor fi situate acolo unde le este locul, însă cele care se află în zona pragului/limitei de admis/respins, cu siguranţă, vor avea frustrări.

Viziunea unidimensională pare a fi corectă, în fond fiecare persoană este tratată în acelaşi mod, iar sistemul de măsurare este raţional.

Totuşi, în practica selecţiei, au fost observaţii, dar şi exprimate unele nedumeriri, precum: *„sportivi cu rezultate remarcabile, absolvenţi de diverse instituţii şi diferite specializări cu merite deosebite, specialişti cu expertiză în diferite domenii etc."*, la testele de inteligenţă, uneori, obţin scoruri care se află la limita standardului de admis, deşi, fără îndoială, aceştia dispun de o anume inteligenţă care le permite să-şi îndeplinească sarcinile de învăţare sau de muncă.

Astfel, o echipă formată din şapte specialişti, având ca obiectiv general construirea unor probe psihologice după modelul *„teoriei inteligenţelor multiple"* în vederea elaborării *„Metodologiei de selecţie psihologică a candidaţilor pentru învăţământul militar superior, învăţământul militar postliceal şi/sau programele de formare/instruire, în cadrul centrelor zonale de selecţie şi orientare"*, a conceput un design de studiu privind unele faţete ale inteligenţei multiple, prezentat în paginile următoare.

Se poate deduce, astfel, că, prin maniera tradiţională sau viziunea unidimensională de măsurare a inteligenţei, nu se iau în considerare domenii şi arii largi ale activităţii umane sau că, în anumite situaţii, probele/testele nu sunt cele mai potrivite sau adecvate tipului de sarcină pentru care se utilizează.

Pornind de la aceste considerente, dar şi de la unele aprecieri precum că o faţetă a inteligenţei se poate dezvolta doar pe baza celorlalte capacităţi de prelucrarea

a informaţiei (faţete) şi că este operabilă fluent atunci când mai multe capacităţi computaţionale specifice sunt prezente[7], am ales să studiem selecţia la intrarea în organizaţia militară prin prisma faţetelor inteligenţelor multiple.

Pentru fiecare faţetă/tip de inteligenţă ne-am propus să elaborăm şi să utilizăm cel puţin un test cu conţinut tematic similar şi specific capacităţii cognitive, iar persoanele evaluate să fie solicitate pentru a rezolva probleme asemănătoare pe tot parcursul testului, ceea ce îi va ajuta să utilizeze capacităţile proprii de raţionament şi de rezolvare a problemelor.

Alegerea/construirea testelor/probelor formale, utilizate în procesul de evaluare/selecţie a faţetelor inteligenţei, reprezintă o etapă extrem de importantă în demersul de validare a modelului. Testele pot fi un aliat al specialistului pentru a recunoaşte diferite caracteristici cognitive, dar numai dacă sunt concepute pentru a evidenţia, în loc de a masca, asemenea diferenţe.

De asemenea, o altă dimensiune foarte importantă a studiului vizează valorificarea rezultatelor individuale obţinute şi conturarea profilului aptitudinal, care va răspunde şi cerinţei de consiliere/orientare vocaţională, prin sublinierea şi evidenţierea specialităţilor în care persoana poate obţine o eficienţă crescută.

Metodologia cercetării

Studiul privind elaborarea unei baterii de probe psihologice destinată evaluării faţetelor inteligenţei a pornit de la necesitatea selecţiei candidaţilor pe baza aptitudinilor necesare rezolvării unor sarcini concrete, la standardele de performanţă solicitate de organizaţia militară.

Pentru realizarea acestui obiectiv, am stabilit etapele de construire a *bateriei de probe*, etape care, ulterior, s-au concretizat în *obiective practic-aplicative*, astfel:

O1 – identificarea celor mai importante faţete ale inteligenţei implicate în activitatea militară (etapa I de cercetare – metoda experţilor);

O2 – definirea şi operaţionalizarea conceptelor/faţetelor inteligenţei (etapa a II-a de cercetare – metoda experţilor);

O3 – elaborarea itemilor pentru fiecare faţetă a inteligenţei (etapa a III-a de cercetare – metoda experţilor);

O4 – construirea *bateriei de probe psihologice*, aplicarea experimentală şi studiul privind criteriile de fidelitate şi validitate (etapa a IV-a de cercetare – metoda experimentului);

O5 – definitivarea formei finale a *bateriei de probe* şi stabilirea profilului psihoaptitudinal optim (etapa a V-a de cercetare – metode combinate).

[7] *Ibidem*.

Pentru realizarea primului obiectiv (identificarea celor mai importante faţete ale inteligenţei implicate în activitatea vizată), am operat cu modelul *„teoriei inteligenţelor multiple“* elaborat de Gardner şi cu profesiogramele armelor şi specialităţilor militare.

Utilizând metoda experţilor (psihologi cu experienţă în domeniul selecţiei psihologice în armată) în demersul de identificare a celor mai importante faţete ale inteligenţei răspunzătoare pentru atingerea unor performanţe în activitatea profesională, au rezultat 6 faţete ale inteligenţei, denumite *„faţete specifice“*, astfel:

- *inteligenţa verbală (I.V.);*
- *inteligenţa numerică (I.N.);*
- *inteligenţa spaţială (I.S.);*
- *inteligenţa organizatorică şi funcţionărească (I.O.F.);*
- *inteligenţa tehnică (I.T.);*
- *inteligenţa generală de învăţare (I.G.Î.).*

În cea de-a doua etapă de cercetare, care vizează definirea şi operaţionalizarea conceptelor/faţetelor inteligenţei *(O2)*, au fost concepute definiţiile fiecărei faţete, operaţionalizate conceptele (cele 6 faţete ale inteligenţei) şi a fost stabilită importanţa evaluării lor pentru activităţile ce vor fi desfăşurate ulterior la locul de muncă.

Precizăm că diferenţa fundamentală dintre modelul tradiţional şi cel al teoriei inteligenţelor multiple privind evaluarea constă în maniera de operaţionalizare a conceptelor. Dacă în evaluarea IQ se utilizează teste, verbale sau nonverbale, ai căror itemi abordează teme diversificate în conţinut, evaluarea faţetelor inteligenţelor multiple va utiliza teste specializate pentru fiecare dintre acestea.

Pentru conturarea cadrului conceptual, prezentăm conceptele de bază cu care operăm, aşa cum sunt descrise în literatura de specialitate, dar mai ales cum au fost adaptate şi acceptate de grupul de experţi:

a) Inteligenţa verbală exprimă capacitatea de a recepţiona, prelucra şi opera cu cuvinte, de a înţelege relaţiile dintre noţiuni şi de a elabora raţionamente de tip verbal, fiind necesară pentru:

- emiterea, recepţionarea şi procesarea unor mesaje verbale;
- însuşirea unor noţiuni teoretice şi practice de specialitate;
- colaborarea cu superiorii şi cu subalternii în diverse situaţii;
- înţelegerea instructajelor, condiţiilor şi măsurilor de siguranţă pe timpul executării unor activităţi cu grad de risc crescut.

b) Inteligenţa spaţială exprimă capacitatea de a determina forma, dimensiunea, relaţia şi orientarea unui obiect în raport cu altul sau cu o anumită structură, fiind necesară pentru:

- elaborarea unor strategii de acţiune cu elemente concrete în teren;
- descifrarea relaţiilor dintre unele elementele grafice sau practice prezentate sau dispuse în plan bi- sau tridimensional;
- rezolvarea unor situaţii practice din teren care necesită orientarea topografică, stabilirea dimensiunilor sau a raporturilor dintre obiecte ş.a;
- plasarea unor semne convenţionale pe un plan de acţiune sau pe o hartă.

c) Inteligenţa numerică exprimă capacitatea de a lucra cu cifre, de a rezolva rapid probleme simple de matematică, fiind necesară pentru:

- gestionarea resurselor materiale şi umane;
- planificarea, gestionarea, administrarea şi utilizarea unor sume da bani sau fonduri bugetare;
- calcularea unui necesar de materiale şi utilizarea judicioasă a resurselor.

d) Inteligenţa organizatorică şi funcţionărească exprimă abilitatea de a surprinde detaliile, acurateţea în compararea, evaluarea şi aprecierea unor produse, programe, planuri, litere, cuvinte, serii de litere, viteza perceptuală, rapiditatea deciziei, fiind necesară pentru:

- elaborarea, completarea sau înscrierea unor documente;
- organizarea, planificarea şi desfăşurarea activităţilor/acţiunilor militare;
- realizarea actului de conducere/execuţie;
- managementul organizaţiei militare;
- transmiterea de mesaje şi date prin intermediul mijloacelor de comunicaţie;
- criptarea/decriptarea unor mesaje/informaţii transmise codificat ş.a.;
- rapiditatea deciziei în situaţii limită.

e) Inteligenţa tehnică presupune capacitatea de a înţelege principiile mecanicii, mişcările, forţa de acţiune, principiile simple ale fizicii, relaţiile dintre obiecte şi fenomene, fiind necesară pentru:

- cunoaşterea, întreţinerea şi exploatarea armamentului, a mijloacelor tehnice şi a aparaturii din dotare;
- folosirea judicioasă a tehnicii de luptă în funcţie de caracteristicile şi particularităţile acesteia;
- perfecţionarea tehnicii din dotare.

f) Inteligenţa generală de învăţare exprimă capacitatea de a acumula cunoştinţe, informaţii şi de a opera cu acestea, fiind necesară pentru:

- formarea deprinderilor şi exploatarea mijloacelor tehnice, a materialelor şi a resurselor umane la standardele solicitate de post;

- adaptarea la situaţii noi;
- înţelegerea, prelucrarea şi adaptarea informaţiilor la sarcini concrete;
- anticiparea unor evenimente şi efecte în situaţii diverse.

A treia etapă de cercetare vizează elaborarea itemilor pentru fiecare faţetă a inteligenţei *(O3)*. În această etapă, grupul de psihologi experţi în domeniul selecţiei a stabilit ariile tematice subsumate dimensiunii investigate.

În urma studiului şi acordului exprimat de experţi, au fost stabilite câte 3 arii tematice pentru culegerea şi conceperea itemilor din cadrul probelor pentru evaluarea fiecărei faţete, astfel:

a) proba pentru evaluarea inteligenţei verbale conţine itemi care vizează analogiile verbale, respectiv cuvinte asemănătoare (sinonime), cuvinte opuse (antonime) şi raţionamentele logico-verbale;

b) proba pentru evaluarea inteligenţei spaţiale cuprinde itemi ce vizează selecţia unor corpuri secţionate, a unor figuri desfăşurate şi a unor corpuri în mişcare imaginară;

c) proba pentru evaluarea inteligenţei numerice conţine itemi care solicită efectuarea de calcule aritmetice simple, serii de numere alcătuite după o anumită regulă şi probleme aritmetice contextualizate;

d) proba pentru evaluarea inteligenţei organizatorice şi funcţionăreşti cuprinde itemi care solicită completare de fraze, similarităţi în grupuri de litere şi relaţia dintre grupuri de litere după criteriile *asemănări* şi *deosebiri*;

e) proba pentru evaluarea inteligenţei tehnice conţine itemi care surprind unele procese fizice şi mişcări ale obiectelor, pârghii, scripeţi şi angrenaje;

f) proba pentru evaluarea inteligenţei generale de învăţare cuprinde itemi care solicită identificarea unor similarităţi verbale într-o serie de cuvinte, ordonarea noţiunilor într-o succesiune logică şi continuarea unor serii de figuri după o regulă dată.

Având în vedere diversitatea tematică, s-a întocmit lista cu itemii construiţi.

În urma *analizei concordanţei dintre experţi* şi a *validităţii de conţinut* (metoda experţilor), au fost eliminaţi itemii care nu respectau criteriul calităţii privind conceptul şi aria tematică stabilită iniţial, rezultând un număr de 40 de itemi pentru fiecare faţetă şi un total de 240 de itemi pentru întreaga *baterie*.

*

În partea a doua a materialului, autorii prezintă rezultatele etapelor a patra şi a cincea de cercetare, interpretarea şi valorificarea rezultatelor.

SMART DEFENCE
– teorie și practică –

Locotenent-colonel dr. Filofteia REPEZ

The international and regional organisations, governmental and non-governmental organisations, governments, alliances etc. try to develop and implement different concepts or strategies for the judicious use of budgetary credits and for the prevention and avoidance of conflicts. Such concept aimed at obtaining a reasonable balance between the economic, financial and human possibilities and the defence capacity is "Smart Defence", launched by NATO Secretary General, Anders Fogh Rasmunssen, at the Chicago Summit in May 2012. "Smart Defence" is a concept with multiple goals designed to rethink the way in which the defence industries of NATO member states are used in order to adapt their production to the current needs of the Alliance so that it could cope with the challenges of the security environment and the changes at global level.

***Keywords**: smart defence; security; collective security; defence security; capabilities; pooling and sharing*

„Smart defence“ – noua abordare a apărării colective în cadrul NATO

Cel de-al 25-lea summit al NATO, organizat la Chicago între 20-21 mai 2012, va rămâne în istoria Alianţei şi a omenirii nu numai prin subiectele agendei (respectiv: situaţia din Afganistan, elaborarea *Defense and Detterence Review*, angajamentul asumat în cadrul summitului de la Lisabona, scutul antirachetă, relaţia NATO-Rusia, parteneriatele NATO în lume), ci şi prin lansarea unui nou concept – *„smart defence“*.

Acest concept a apărut în politica NATO într-o perioadă în care Alianţa se confruntă cu o serie de noi provocări, generate de: criza economică globală, dezechilibrele privind participarea statelor membre la finanţarea operaţiilor comune, ameninţările reprezentate de statele care nu respectă tratatele de neproliferare nucleară, emergenţa unor actori statali la nivel global.

Situaţie economică nesatisfăcătoare le-a impus statelor membre ale NATO o politică de austeritate, care a determinat reducerea cheltuielilor planificate pentru o serie de domenii, inclusiv pentru domeniul de apărare şi securitate naţională.

Locotenent-colonel lect.univ.dr. Filofteia Repez – Departamentul operaţii întrunite, studii strategice şi de securitate, Universitatea Naţională de Apărare *„Carol I“*, Bucureşti.

Conceptul *„smart defence"* se referă la o politică de austeritate care nu afectează nivelul securităţii colective şi care se bazează pe următoarele patru principii:

- o mai mare flexibilitate a Alianţei;
- o mai bună interoperabilitate a statelor membre;
- stabilirea clară a priorităţilor bazate pe evaluarea obiectivă a pericolelor;
- set de proiecte comune, divizate pe termen scurt, mediu şi lung.

De asemenea, *„smart defence"* reprezintă o abordare nouă a procesului de generare a capabilităţilor necesare Alianţei Nord-Atlantice în anul 2020 şi după. Această abordare presupune, în primul rând, regândirea modului de utilizare a industriilor de apărare ale statelor membre ale Alianţei în scopul adaptării producţiei acestora la nevoile actuale ale NATO, pentru a face faţă diverselor provocări ale mediului de securitate şi diverselor schimbări la nivel internaţional. Fiecare stat membru al NATO va fi chemat să-şi cheltuiască resursele pentru nevoile prioritare ale Alianţei şi nu pentru ceea ce consideră necesar pentru apărarea proprie. Pentru aceasta este nevoie de stabilirea unor priorităţi colective clare, de evitarea suprapunerilor şi a dublărilor, de promovarea unei politici realiste şi de stabilire a responsabilităţilor astfel încât, la finele anului 2020, NATO să dispună de o gamă completă şi diversificată de capabilităţi, necesară îndeplinirii obiectivelor strategice stabilite.

În condiţiile crizei economice mondiale, scopul noului concept îl constituie obţinerea unui echilibru rezonabil între posibilităţile economice, financiare şi umane şi capacitatea de apărare ale Alianţei. În acest sens, *„smart defence"* prevede trei sarcini esenţiale: *apărare colectivă, gestionarea crizelor* şi *securitate prin cooperare*.

Apărarea colectivă presupune ca aliaţii NATO să se ajute întotdeauna unul pe altul împotriva atacurilor venite din partea oricărui agresor extern.

Gestionarea crizelor vizează implicarea Alianţei în administrarea întregii game de crize, în situaţia în care această implicare contribuie la asigurarea securităţii euroatlantice.

Securitate prin cooperare presupune angajarea NATO în mod activ în scopul asigurării şi menţinerii securităţii internaţionale, inclusiv prin cooperarea cu alte state şi organizaţii.

În vederea îndeplinirii sarcinilor esenţiale, conceptul *„smart defence"* operează cu următoarele *„principii de acţiune"*[1]:

➢ *prioritizarea cheltuielilor*, respectiv alinierea priorităţilor naţionale cu cele ale capabilităţilor NATO. Pe baza acestui principiu de acţiune se deschide

[1] *NATO înfruntă criza cu smart defence*, pe site-ul http://www.incomemagazine.ro/articol_69346/nato-infrunta-criza-cu-smart-defence.html, accesat la 11 mai 2012, apud colonel Liviu Ioniță, *Conceptul smart defence – o nouă abordare a apărării comune în cadrul NATO*, în *Revista de ştiinţe militare*, nr. 3 (8) din 2012, p. 25.

o oportunitate statelor membre ale Alianţei pentru o abordare transparentă, cooperantă şi ţinând seama de raportul cost-eficienţă în scopul îndeplinirii cerinţelor NATO în domeniul *„capabilităţilor“*, adică o analiză realistă a ceea ce trebuie făcut imediat în materie de investiţii militare şi ceea ce mai poate fi amânat sau chiar anulat;

➢ *specializarea aliaţilor* – cu bugetele sub presiune din cauza crizei economice şi a unei guvernări ineficiente, unele state membre ale NATO (între care se remarcă şi România) au luat decizii unilaterale de a amâna sau abandona anumite capabilităţi. Acest fapt determină, în mod direct, creşterea efortului celorlalţi aliaţi, în special al Statelor Unite ale Americii. Reducerile bugetare pentru apărare, necoordonate în cadrul Alianţei, prejudiciază grav capacitatea de a face faţă cu succes provocărilor multiple ale secolului al XXI-lea. NATO, prin acest nou concept, este gata să încurajeze specializarea *„pe proiecte“*, astfel încât membrii săi să se concentreze pe punctele lor naţionale forte în cooperarea cu toţi membrii sau cu unii dintre ei, menţinând în acelaşi timp suveranitatea naţională pentru decizia finală a acestora;

➢ *cooperarea între aliaţi* presupune împărţirea resurselor între statele membre ale NATO, completarea şi folosirea în comun a capacităţilor militare. Acţionând împreună, statele membre ale NATO pot avea acces la capabilităţi pe care nu şi le-ar putea permite în mod individual. Cooperarea poate lua forme diferite, cum ar fi un mic grup de naţiuni, condus de o naţiune-cadru, sau partajarea strategică între cei care sunt apropiaţi în termeni de geografie, cultură sau echipamente comune.

Iniţiativă pragmatică, *„smart defence“* are *„scopuri multiple“*[2]:

- impulsionează programul european *„pooling&sharing“*, care presupune cooperarea în domeniul apărării;
- reduce costurile de apărare ale statelor implicate, asigurând în acelaşi timp necesarul capabilităţilor;
- sprijină progresul tehnologic prin programele de cercetare-dezvoltare;
- creează un cadru competitiv pe piaţa echipamentelor destinate apărării;
- creează instrumente financiare, comerciale, industriale, juridice şi operaţionale necesare reglementării pieţei de apărare la nivel transatlantic;
- conduce la apariţia unei pieţe de apărare comună, pe relaţia transatlantică, ceea ce va însemna o contrapondere la deja tradiţionala relaţie ruso-sinică în domeniul apărării.

Pentru a creşte eficienţa în rândul statelor membre şi în complementaritate cu *„smart defence“*, NATO a dezvoltat *„Iniţiativa Connected Forces“*, care vizează

[2] Dr. Mihai-Ştefan Dinu, *Noua coordonată a cooperării euroatlantice – iniţiativa smart defence*, în *Revista de ştiinţe militare*, *loc. cit.*, p. 35.

dezvoltarea unor relaţii funcţionale între structurile aliate de educaţie şi pregătire în vederea creşterii interoperabilităţii şi care este construită în jurul a trei funcţii, respectiv: extinderea educaţiei şi instruirii, creşterea numărului de exerciţii desfăşurate în comun de forţele aliate prin utilizarea în comun a cadrului operaţional asigurat de Forţa de Răspuns a NATO şi o mai bună folosire a tehnologiei în sprijinul realizării interoperabilităţii capabilităţilor tehnice[3].

În cadrul NATO sunt clar stabilite domeniile în care va fi aplicat *„smart defence“*; este vorba de capabilităţile cu importanţă critică pentru Alianţă care au fost stabilite în cadrul summitului de la Lisabona din anul 2010, anume: apărarea antibalistică, intelligence, supraveghere şi recunoaştere, menţinerea stării de pregătire, antrenament şi pregătirea forţelor, angajare activă şi protejarea forţelor[4].

Una dintre aplicabilităţile *„smart defence“* practicată de NATO este *Heavy Air Lift Wing* în cadrul *Strategic Airlift Capability*, prin care 10 state membre sau partenere ale Alianţei, printre care şi România, au acces la trei avioane de transport *C-17 Globemaster III*. Altă aplicabilitate a conceptului este *Acordul încheiat în anul 2010* de Marea Britanie şi Franţa în domeniul apărării, care prevede cooperare în domeniul operării portavioanelor, avioanelor de transport, al dezvoltării submarinelor, al dragării minelor navale, comunicaţii, realimentare în aer, transport de pasageri, avioane fără pilot, contraterorism, securitate informatică, cercetare şi dezvoltare în domeniul apărării şi creare a unei forţe comune întrunite de intervenţie[5].

Participarea României la aplicarea conceptului *„smart defence“*

Tratatul de aderare la NATO, semnat de România, prevedea alocarea a cel puţin 2,38% din PIB pentru apărare. Următorii ani au arătat că bugetul apărării a scăzut până la 0,8-0,9% în anul 2011 şi anul 2012, fapt ce a determinat îngheţarea oricăror achiziţii semnificative de echipamente şi servicii pentru apărare[6].

---

[3] Cf. dr. Sorin Ioan, *NATO în actualul mediu de securitate. Obiective* strategice, articol publicat în *„Strategii XXI – Complexitatea şi dinamismul mediului de securitate“*, vol. 1, p. 16, coordonatori: dr. Cristian Băhnăreanu şi dr. Mirela Atanasiu, Conferinţă ştiinţifică internaţională organizată de Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate, 22-23 noiembrie 2012, Editura Universităţii Naţionale de Apărare *„Carol I“*, Bucureşti, 2012.

[4] Cf. Cristina Bogzeanu, *„Pooling&sharing“* şi *„Smart defence“. Dincolo de concept*, articol publicat în *„Strategii XXI – Complexitatea şi dinamismul mediului de securitate”*, vol. 2, p. 299, coordonatori: dr. Cristian Băhnăreanu şi dr. Mirela Atanasiu, *loc. cit.*

[5] *România şi NATO în 2012: Smart defence şi apărare anti-balistică*, pe site-ul http://civitaspolitics.org/2012/02/02/romania-si-nato-in-2012-smart-defence-si-aparare-anti-balistica/, accesat la 30 noiembrie 2012.

[6] Cf. general-maior (r.) prof.cons.dr. Constantin Mincu, *NATO „SMART DEFENCE“ între conceptul teoretic şi realitate*, articol publicat în *Revista de ştiinţe militare*, *loc. cit.*, p. 14.

Cu toată austeritatea bugetară, România acordă o importanţă deosebită iniţiativei NATO condusă de Comandamentul Aliat pentru Transformare (ACT) de dezvoltare şi utilizare în comun a capabilităţilor NATO prin abordări multinaţionale şi inovative, ca parte integrantă a conceptului *„smart defence“*. Astfel, România a analizat pachetul de 168 de programe propuse de grupul de lucru al ACT şi a decis să se implice în 69 de programe desfăşurate sub egida acestui nou concept[7].

Conceptul *„smart defence“* s-a aflat pe agenda preşedintelui României, alături de alte subiecte importante (cum ar fi: retragerea graduală a forţelor militare dislocate în Afganistan şi pregătirea summitului NATO de la Chicago) la întâlnirea oficială pe care a avut-o cu secretarul general al NATO, Anders Fogh Rasmussen, în ianuarie 2012.

Pentru transpunerea în practică a acestui concept, România este interesată de o achiziţie în consorţiu cu Bulgaria şi Croaţia de avioane multirol, urmând ca anumite costuri să fie împărţite între beneficiari, cum ar fi cele privind întreţinerea avioanelor şi/sau antrenamentul piloţilor. Tot în cadrul aplicării *„smart defence“*, România s-a oferit să dezvolte împreună cu alte state interesate o capacitate de apărare împotriva atacurilor cibernetice, cu ajutorul unor hackeri români, care ar putea fi incluşi în programele Alianţei[8].

Implicarea României în aplicarea noului concept al NATO a fost apreciată de generalul-locotenent Patrick Auroy, adjunctul secretarului general al NATO pentru investiţii de apărare, care a evidenţiat faptul că *„România a demonstrat că aplică deja conceptul de apărare inteligentă cu adevărat comună prin instalarea pe teritoriul românesc a unor elemente ale scutului antirachetă, care va asigura apărarea teritoriului NATO, nu doar de o singură ţară, la fel în cazul capabilităţii de transport la distanţă strategică sau al Centrului de excelenţă de la Oradea, pentru pregătirea forţelor speciale“*[9].

Înţelegerea conceptului *„smart defence“* şi a aplicabilităţii acestuia a constituit obiectul seminarului *„Smart Defence and Defence Investment“*, organizat de Universitatea Naţională de Apărare *„Carol I“*, Academia Oamenilor de Ştiinţă din România şi Centrul de Analiză şi Studii de Securitate, în data de 31 octombrie 2012. Prezent la această manifestare ştiinţifică, fostul ministru al apărării naţionale, domnul Corneliu Dobriţoiu, a subliniat faptul că *„Smart defence este o mare provocare în condiţiile în care realităţile bugetare ‹sunt neprietenoase›. O mare provocare*

[7] *România şi NATO în 2012: smart defence şi apărare anti-balistică*, *loc. cit.*

[8] Cf. George Vişan, *România şi NATO în 2012: smart defence şi apărare anti-balistică*, *ibidem*.

[9] Carmen Gavrilă, *Conceptul „smart defence“*, pe site-ul: http://www.romania-actualitati.ro/conceptul-smart-defense-45605, accesat la 5 noiembrie 2012.

în sensul de a găsi resurse de colaborare internaţională pentru a acoperi nevoile critice ale Alianţei"[10].

Susţinând necesitatea că spaţiul euroatlantic are nevoie de un sector de apărare sustenabil, avansat tehnologic şi competitiv la nivel global, ministrul afacerilor externe, Titus Corlăţean, declara că *„acest deziderat nu poate fi atins decât prin convergenţa şi coeziunea politicilor în domeniu ale aliaţilor... şi că obiectivul ambiţios de transformare a apărării în cadrul NATO necesită o abordare comună a temei politicii industriei de apărare"*[11].

România, ca şi celelalte state membre ale NATO, este implicată în aplicarea *„smart defence"*, a cărui esenţă înseamnă, în principiu, mai puţină cheltuială şi o cooperare multinaţională mai extinsă. Iniţiative precum *„smart defence"* sunt apreciate ca fiind o soluţie *mobilizatoare şi aducătoare de optimism*[12] în condiţiile unor bugete mai reduse destinate apărării.

*

Apariţia conceptului *„smart defence"* a avut loc într-o perioadă în care NATO deţine un rol important în cadrul organizaţiilor internaţionale responsabile de gestionarea securităţii la nivel global, pe fondul menţinerii decalajului între contribuţiile financiare şi cu capabilităţi la operaţiile comune între statele membre (în special între SUA şi aliaţii europeni), diminuării alocărilor bugetare pentru apărare din cauza crizei economice globale şi creşterii rolului puterilor emergente în plan economic şi militar la nivel global.

„Smart defence" se doreşte a fi un nou mod de a gândi strategic pentru a dobândi, dezvolta şi menţine capabilităţile militare în vederea îndeplinirii obiectivelor propuse de NATO: *„Smart defence – ensuring greater security, for less money, by working together with more flexibility"*[13] (smart defence – construirea securităţii cu bani mai puţini, muncind împreună, cu o mai mare flexibilitate). Apărarea inteligentă propusă vizează utilizarea în mod cooperativ a resurselor limitate din domeniul apărării, în scopul acoperirii deficitelor de capacităţi ale NATO, în contextul situaţiei financiare dificile din majoritatea statelor membre ale Alianţei şi al reducerii,

---

[10] Corneliu Dobriţoiu, *Smart defence – o mare provocare în contextul crizei economice*, pe site-ul http://www.agerpres.ro/media/index.php/politic/item/155570-Corneliu-Dobritoiu-Smart-Defence-o-mare-provocare-in-contextul-crizei-economice.html, accesat la 5 noiembrie 2012.

[11] Pe site-ul http://www.ziuaconstanta.ro/comunicate-de-presa/ministerul-afacerilor-externe/participarea-ministrului-titus-corlatean-la-seminarul-smart-defence-and-defence-investment-27992.html, accesat la 5 noiembrie 2012.

[12] Pe site-ul http://www.adevarul.ro/international/in_jurul_lumii/Constantin_Degeratu-conferentiar-_-Scutul_genereaza_securitate_nationala_0_703729812.html#, accesat la 31 octombrie 2012.

[13] Pe site-ul http://www.futureforeignpolicy.com/1/Get_Smart.html, accesat la 19 noiembrie 2012.

pe acest fond, a bugetelor de apărare din statele membre. Summitul de la Chicago din mai 2012 a deschis o nouă eră, care poate fi denumită *„Era smart defence“*.

Similar, în Uniunea Europeană, conceptul *„pooling and sharing“* se traduce în practică prin decizia mai multor state de a contribui financiar şi material la construirea sau achiziţionarea unui echipament militar *(pooling)*, care va fi utilizat ulterior de mai multe state (*sharing)*. Acest concept este, de fapt, o soluţie economică pentru a gestiona cât mai bine impactul crizei economice şi financiare asupra bugetelor militare[14].

Cele două concepte *(„smart defence“* şi *„pooling and sharing“)* constituie un mod inteligent de a investi în capabilităţile necesare garantării securităţii şi apărării. Dezvoltarea lor a fost impulsionată de efectele crizei economice şi financiare asupra bugetelor militare ale statelor membre ale UE şi ale NATO, dar adaptat tendinţelor mediului internaţional de securitate.

În mediul de securitate actual, este important ca, pe lângă transmiterea mesajului că securitatea reprezintă un bun care trebuie să fie păstrat, este necesară şi construirea unui cadru normativ care să asigure faptul că lecţiile prezentului au fost învăţate şi că, dincolo de a avea ca obiectiv supravieţuirea, se impune planificare şi pregătire activă pentru viitor. În acest sens, cele două concepte nu se referă în principal la economisirea de bani, ci la crearea de valoare adăugată prin reducerea costurilor şi dezvoltarea unor capabilităţi.

[14] Cf. Cristina Bogzeanu, *op. cit.*, p. 298, articol publicat în *„Strategii XXI – Complexitatea şi dinamismul mediului de securitate“*, vol. 2, *loc. cit.*

SPIRITUALITATE ŞI CONSUMISM
A fi şi/sau a avea (III)

Preot militar dr. Constantin ŢANU

Humbleness, in its different forms and manifestations, is not sufficient for the spiritual fulfilment. The law of the spirit needs more; it also requires self-control, measure, rigour and severity, starting with oneself. If the world of consumerism proposes and fosters courage, impetuosity and expansion, the law of the spirit is the opposite: it requires restriction, order, restraint, rigour, sense of measure, strict control in everything.

The author considers that self-control and self-denial must be categorical and self-imposed. In this regard, man is warned that negligence or reckless lust can kill the whole being.

***Keywords**: consumerist mindset; submission; Christian humbleness; communication*

Consumismul se bazează pe această nevoie nesăţioasă a omului. Premisa lui – că omul este o dorinţă nesfârşită – este corectă, numai că rezolvarea este falsă. Pentru că gusturile, gustările şi *„performanţele“* pe care le oferă consumismul, chiar dacă sunt mereu noi şi deasupra celor anterioare, oferă tot substanţa şi calităţile lumii naturale, care nu-l pot tihni şi odihni pe om. Cu cât le consumă mai mult, *„cu atât devine mai nesătul şi neîmpăcat“*[16]. Certitudinea şi odihna la care aspiră omul în această viaţă se dovedesc de negăsit în realităţile acestei lumi; de aceea, consumismul va fi totdeauna o accelerare permanentă a sentimentului de foame şi nu o potolire. Experienţa ne arată însă că există şi o potolire reală a acestui sentiment, cu certitudinea împăcării şi odihnei. Ca spirit, omul însetează de fapt după cele spirituale şi nu se satură decât cu ele: *„un om sau un adevăr, sau o iubire, sau o frumuseţe, este o bogăţie fără preţ a vieţii, este un ospăţ pentru nesaţiul sufletului înfometat“*[17].

Preot militar dr. Constantin Ţanu – şeful Secţiei Asistenţă Religioasă din Statul Major General, Ministerul Apărării Naţionale.

[16] Olivier Clement, *Patriarch Atenagoras*, Verlag Neue Stadt, München, 1982, p. 77.

[17] Christus Yannaras, *op. cit.*, p. 28.

Din tot ceea ce există în această lume, adevărata foame şi sete este cea după spirit, pentru că adevărul cel mai adânc al omului este cel spiritual. Prin împărtăşirea de adâncul spiritual al unui om simţim cumva *„o împărtăşire a absolutului“*[18].

Este la fel de adevărat că nici împărtăşirea de şi cu spiritul uman nu asigură o potolire absolută şi desăvârşită. Omul însetează mai departe, după mai mult spirit, şi trebuie să recunoaştem că, de fapt, el însetează doar după Spiritul absolut, singurul care-l poate sătura deplin; numai Dumnezeu îl poate sătura pe om în chip absolut şi plenar. Faptul că nu avem sentimentul de saţietate nici din *„gustarea“* spiritului uman nu înseamnă că e o falsă acoperire sau potolire a vreunei simţiri, ci că n-am ajuns încă la capăt, că suntem pe drum: *„foamea şi setea mea sunt semnul că Dumnezeu vine“*[19]. Diferenţa dintre sentimentul de împlinire oferit de consumism şi cel asigurat de persoana umană rămân cvasivalabile şi absolut totale. Căci, consumismul – chiar dacă potoleşte pentru o clipă – nu oferă nicio certitudine, pe când gustarea spirituală – chiar dacă nu oferă capătul drumului – oferă certitudinea atingerii lui. În acest fel, gustarea spirituală se dovedeşte un drum nesfârşit în lumea aceasta, dar drumul cel corect, pe când consumismul se trădează a fi un drum fals şi rătăcitor, care nu duce nicăieri. Gustarea pe care o oferă consumismul este o mâncare dulce la început şi amară la sfârşit.

Performanţa şi valoarea consumismului par să constea în aceea că oferă doar plăceri, satisfacţii şi *„valori noi“* şi *„concrete“*, într-o proporţie şi urcuş fără sfârşit. Dacă este aşa, atunci consumismul ar trebui să fie cea mai optimistă mentalitate a condiţiei umane. Experienţa ne arată însă altceva. Gânditorii care s-au preocupat în mod deosebit de fiinţa şi sensul omului, de condiţia spiritului, au concluzionat fără şovăire că *„rădăcinile metafizice ale pesimismului sunt şi cele ale indisponibilităţii“*[20]. Consumismul constă în disponibilitatea materiei, nu a persoanei; în cadrul lui ţi se oferă orice, dar nu oricine... Poţi să dispui în cadrul lui de persoană ca obiect, dar, ca spirit, persoana e închisă, indisponibilă. După cum se poate observa, aceasta este însă sursa unui pesimism absolut, pentru că am văzut că omul nu se satură decât cu spirit. Numai spiritul poate fi temei de optimism, dar el nu poate fi *„cumpărat“* în lumea consumismului. Satisfacţiile şi valorile consumiste – oricât de noi, tentante şi performante – nu oferă nicio certitudine şi, de aceea, se dovedesc iluzorii; în ele, omul nu găseşte temelia sigură a unui optimism real.

---

[18] *Ibidem*, p. 32.
[19] *Ibidem*, p. 110.
[20] Gabriel Marcel, *op. cit.*, p. 89.

Optimismul se întemeiază pe altceva. El nu are nevoie de cantitate şi de performanţe, în sensul snob al cuvântului, noutăţi şi satisfacţii parţiale, ci de certitudinea ajungerii la ceea ce vrea să însemne *„totul“*. Optimismul e adevărat numai unde este tihnă şi odihnă. Pentru a atinge un optimism adevărat, omul trebuie să audă că însuşi Absolutul îi spune: *„Nu te voi lăsa, nici nu te voi părăsi!“* (Evrei 13, 5) şi să audă promisiunea absolută: *„Veniţi la Mine toţi cei osteniţi şi împovăraţi şi Eu vă voi odihni pe voi!“* (Matei 11, 28). Optimismul nu este şi nu poate fi adevărat dacă nu este absolut; or, optimismul absolut nu-l poate oferi decât Absolutul. În lumea consumistă însă, acesta este mereu promis şi niciodată experimentat, rămânând astfel iluzie şi himeră. A ajunge la optimism înseamnă a simţi, a te afla în odihnă şi a mărturisi împăcat: *„Celui cu mult nu i-a prisosit şi celui cu puţin nu i-a lipsit“* (II Corinteni 8, 15). Acest lucru este imposibil de realizat în lumea aceasta şi în consumism.

Consumismul este ispititor prin puterea îndrăznelii, prin ideea că el încearcă orice, îndrăzneşte orice şi, astfel, poate atinge orice; îndrăzneala fiind, fără îndoială, forţa motrice esenţială a acestuia. Legea spiritului este însă mult mai rezervată. Scriptura sfătuieşte: *„nu cugetaţi la cele înalte, ci lăsaţi-vă duşi spre cele smerite“* (Romani 12, 16), asigurând categoric că *„Dumnezeu celor mândri le stă împotrivă, iar celor smeriţi le dă har“* (Iacov 4,6). La fel, marii dascăli şi Tradiţia dintotdeauna a Bisericii subliniază cu vehemenţă că *„omul are trebuinţă de smerita cugetare şi de frica lui Dumnezeu totdeauna, ca de suflarea ce iese din nările lui“*[21]. Cu convingere eternă, învăţătura creştină avertizează esenţial că *„toţi cei ce s-au nădăjduit în sine au căzut!“*[22]. Oricâtă credinţă ar pretinde că are cineva în lumea consumistă, nu se poate nega faptul că esenţa mentalităţii şi condiţiei consumiste este îndrăzneala. Credinţa, ca virtute a Bisericii, arată însă că lumea spiritului, lumea lui Dumnezeu, are altă lege. Ea se bazează pe – cultivă şi cere – exact contrariul îndrăznelii, pe *smerenie*. Departe de a aprecia îndrăzneala, legea spiritului o condamnă. Ea sugerează: *„du-te, roagă-te lui Dumnezeu ca să-ţi dea plângere în inima ta şi smerenie şi ia aminte totdeauna la păcatele tale şi nu judeca pe nimeni, ci te fă dedesubtul tuturor!“*[23]. Forţa, valoarea şi fapta cea mai de preţ a omului constau în: *„lucrarea cea mare a omului, aceasta este ca greşeala sa să o pună asupra sa înaintea lui Dumnezeu şi să aştepte ispita până la răsuflarea cea mai de pe urmă“*[24].

---

[21] *Patericul, Avva Pimen*, Editura Episcopiei Alba Iulia, 1990, p. 172.
[22] *Ibidem, Avva Xantie*, p. 160.
[23] *Ibidem, Avva Matoi*, p. 146.
[24] *Ibidem, Avva Antonie*, p. 8. A se vedea şi pp. 92, 101 şi 158.

Spiritul are o condiţie paradoxală şi, de aceea, şi urcuşul lui este paradoxal. Îndrăzneala îl ridică pe om peste realitate, îl face superficial şi-l împiedică de a pătrunde şi înţelege rădăcinile, baza realităţii. Numai smerenia îi poate permite coborârea la rădăcină, la baza realităţii, adevărului şi fiinţei. Smerenia înseamnă aderare la baza fiinţei, asumare a temeliei, disponibilitate şi dăruire pentru tot, tuturor. Îndrăzneala înseamnă despărţire de bază, de certitudine şi, mai ales, separare şi închidere faţă de ceilalţi. Prin coborârea la baza fiinţei, smerenia înseamnă lucidizare şi trezvie, pe când îndrăzneala este riscul supraaprecierii şi, în orice caz, o separare de totalitatea fiinţei. De aceea, *„Oricine se va înălţa pe sine se va smeri şi cine se va smeri pe sine se va înălţa!“* (Matei 23, 12; Luca 14, 11). Îndrăzneala pare să asigure o reuşită, pentru că atacă în forţă. Dar, pătrunderea, reuşita intrării în fiinţă şi în cunoaştere n-o asigură forţarea, ci convingerea şi înţelegerea. Dovada cea mai puternică pentru aceasta este experienţa iubirii: nimeni nu reuşeşte în iubire prin forţă, prin îndrăzneală, ci prin convingere.

Îndrăzneala asigură succes rapid şi facil; izbânzile statornice şi definitive se obţin numai prin smerenie. Numai ea *„poate să scoată pe om chiar din adâncuri, chiar de ar fi el adâncul păcatului“*[25], numai ea reuşeşte o vindecare reală, căci *„aceasta este vindecarea omului şi aceasta vrea Dumnezeu: să-şi arunce omul greşeala asupra sa înaintea lui Dumnezeu!“*[26]. Pentru a conştientiza deplin deosebirea totală dintre mentalitatea consumistă şi adevărata lege a spiritului este convingătoare istoria unui bătrân experimentat în cele duhovniceşti: *„povestesc unii despre un bătrân oarecare că a petrecut şaptezeci de săptămâni, mâncând o dată în săptămână. Deci, se ruga lui Dumnezeu pentru un cuvânt din Scriptură, să i-l descopere, şi nu-i descoperea Dumnezeu. Astfel, şi-a zis în sine: «Deşi am făcut atâta osteneală, încă nimic n-am câştigat. Voi merge de acum la un frate şi-l voi întreba!» Şi, dacă a închis chilia, vrând să plece, a fost trimis îngerul Domnului la dânsul, grăind: «Şaptezeci de săptămâni ai postit şi nu s-a apropiat rugăciunea ta de Dumnezeu. Iar când te-ai smerit a ieşi la fratele tău, sunt trimis să-ţi vestesc ţie cuvântul!»“*[27].

Diferenţa dintre îndrăzneala consumistă şi smerenia creştină este încă şi mai mare. Legea spiritului este nu numai smerenie, ci chiar ne-îndrăzneală, într-un sens sublim. Nu este vorba de lipsa de iniţiativă. Dimpotrivă: iniţiativa reală, profundă, care mută munţii şi atinge temeliile fiinţei poate avea loc numai în lumea spiritului. Este vorba însă de preţuirea nesfârşită a semenilor, respectarea întregii fiinţe, de solidaritate, ca supremă şi absolută valoare. În lumea sufletului

[25] *Ibidem*, *Avva Longhin*, p. 128.
[26] *Ibidem*, p. 337.
[27] *Ibidem*.

poţi şi trebuie să ai oricând iniţiativa gândului şi a faptei bune, dar s-o faci cu respect, preţuire şi afecţiune nesfârşită pentru ceilalţi. În ea, fiecare trebuie *„să-şi sileascã gândurile sale şi să-şi taie voile sale pentru Dumnezeu“*[28], să aibă conştiinţa datoriei şi a răspunderii până acolo încât, *„dacă cineva vrea să meargă, câţi paşi face... sau câte picături bea... să le vestească bătrânilor, ca nu cumva să greşească întru dânsele!“*[29]. În orice caz, *„luptătorii“* din lumea spiritului au experimentat şi ajuns la concluzia că *„asemenea este îndrăzneala cu arşiţa cea mare, care, când se face, toţi fug de la faţa ei şi rodul pomilor îl strică“*[30]. Pretenţia aceasta de a da seamă de toate înaintea celorlalţi poate părea excesivă şi nerealistă. Dar, ea se dovedeşte în esenţă valabilă şi necesară, pentru că, oricât de pozitivă şi de puternică ar fi o iniţiativă, ea devine constructivă numai dacă ţine seamă de toţi, de totalitatea fiinţei, cu respect total şi cu responsabilitate. Fără preţuire totală, fără iubire şi responsabilitate faţă de toţi, orice iniţiativă devine dăunătoare şi condamnabilă.

Mai mult decât smerenie, lumea spiritului recomandă, pretinde şi are nevoie de *ascultare*, în sensul de supunere. Orice s-ar spune, oricât respect, oricâtă iubire şi preţuire ar putea invoca lumea consumistă, ascultarea, ca forma cea mai radicală a smereniei, este incompatibilă cu mentalitatea consumistă. Dacă toţi ar fi ascultători şi supuşi, s-ar anula principiul şi motorul esenţial al consumismului, acela al îndrăznelii şi provocării permanente. În lumea spiritului, cei împliniţi ajung să spună: *„Niciodată n-am făcut voia mea!“*[31]. În ea, puterea, calitatea, conştiinţa şi împlinirea stau exclusiv în ascultare. Doritorilor de împlinire nu li se oferă cunoştinţe extraordinare, puteri sau satisfacţii, ci convingerea simplă, dar absolut-asiguratoare a ascultării: *„du-te, şezi în chilia ta şi chilia te va învăţa pe tine toate“*[32]. Ascultarea se dovedeşte necesară pentru orice împlinire autentică, pentru că numai prin modestie şi *„lipsa îndrăznelii“* nu se ajunge încă la deplina smerenie. Adâncul şi adevărul smereniei este ascultarea; numai ea validează adevărata smerenie. Omul nu poate izbândi decât prin ascultare, pentru că el nu este stăpânul, ci slujitorul adevărului, vieţii şi fiinţei; prin urmare, dacă vrea să persevereze în ele trebuie să le slujească: *„pe toate le biruieşte omul cu supunerea la adevăr, căci este icoană şi asemănare a lui Dumnezeu“*[33]. Paradoxul înălţării prin supunere, respectiv prin ascultare, este, desigur, acelaşi paradox al smereniei, afirmat şi promovat de Sfânta Scriptură.

---

[28] *Ibidem*, *Avva Ammona*, p. 31.
[29] *Ibidem*, *Avva Arsenie*, p. 14.
[30] *Ibidem*, *Avva Agathon*, p. 24.
[31] *Ibidem*, *Avva Casian*, p. 121.
[32] *Ibidem*, *Avva Moise*, p. 142.
[33] *Ibidem*, *Avva Isidor*, p. 107.

Nici smerenia, în formele şi manifestările ei cele mai diferite, nu este însă suficientă pentru împlinirea spirituală. Legea spiritului pretinde şi mai mult; ea cere şi auto-control, măsură, *rigoare* şi *severitate*, plecând de la sine însuşi. Dacă lumea consumismului propune şi cultivă îndrăzneala, impetuozitatea şi expansiunea, legea spiritului face invers: impune restrângere, ordonare, reţinere, rigoare, simţul măsurii, control sever în toate. Auto-controlul şi severitatea cu sine însuşi trebuie să fie categorice şi se doresc impuse cu necesitate. Omul este avertizat că orice delăsare sau poftă nesăbuită îi poate distruge toată fiinţa; de aceea este atenţionat cu severitate: *„de va fi ochiul tău rău, tot trupul tău va fi întunecat. Deci, dacă lumina care e în tine este întuneric, dar întunericul cu cât mai mult!“* (Matei 6, 23).

Cei ce se conformează legii spiritului şi au în vedere propăşirea sufletească aud mereu îndemnul absolut: *„... petreceţi în frică zilele vremelniciei voastre“* (I Petru 1, 17) şi chiar mobilizatorul avertisment: *„... cu frică şi cu cutremur lucraţi mântuirea voastră“* (Filipeni 2, 12). Rigoarea şi severitatea sunt necesare pentru orice împlinire, pentru că numai ele asigură densitatea, puterea şi calitatea fiinţială. Promovând plăcerea şi relaxarea, consumismul oferă forme şi nu conţinuturi, golind fiinţa de conţinut, de sens şi de putere. Cei ce uită rigoarea şi severitatea de sine uită *„păzirea cea dinăuntru“* şi *„se lipsesc de tăria liniştii... precum peştii care, zăbovind la uscat, mor“*[34]; pentru că orice rigoare înseamnă selecţie, adunare, concentrare şi forţă.

Urmarea consecventă şi firească a rigorii este *înfrânarea*. Această virtute este, desigur, incompatibilă cu valorile consumismului; orice, numai înfrânare nu! În legea spiritului, înfrânarea este *„elementul“* care asigură biruinţa. Despre un om care practică înfrânarea, cunoscătorii pot să dea mărturie că *„atâţia ani a petrecut cu noi şi numai o măsură de grâu îi făceam lui pe an şi, când mergeam la el, mâncam din acel grâu“*[35]. Unii sunt capabili de atâta control şi înfrânare, încât îşi supun şi limitează programat chiar ritmul biologic, depăşind limitele naturalului: *„toată noaptea petrecea priveghind şi, când voia să doarmă dimineaţa, pentru nevoia firii, zicea somnului: «Vino, rob rău!» şi aţipea puţin“*[36]. Legea spiritului propune nu numai reţinere, ci chiar restrângere permanentă, înfrânare reală, pentru că împlinirea persoanei este paradoxală: cu cât e dominată mai puternic corporalitatea, cu atât e mai puternică şi se împlineşte personalitatea. Doritorul de împlinire este sfătuit cu încredinţare absolută: *„Mergi şi fă pântecele tău mai mic*

[34] *Ibidem*, *Avva Antonie*, p. 9.
[35] *Ibidem*, *Avva Arsenie*, p. 16.
[36] *Ibidem*.

şi lucrarea mâinilor tale puţină, şi nu te tulbura în chilia ta, şi te vei mântui!"[37]. Aceasta este, de fapt, convingerea oricărui doritor de împlinire, nu numai a teologului sau a creştinului, căci filosoful M. Heidegger îndemna exact în acelaşi sens: *„Renunţarea (înfrânarea, Verzicht) nu păgubeşte!"*.

Înfrânarea înseamnă limitare sau restrângere. *Renunţarea* este însă şi mai mult. Ea este cedare din al tău, pierdere de bună voie. Scriptura îndeamnă astfel: *„... să nu căutăm plăcerea noastră. Ci, fiecare dintre noi să caute să placă aproapelui său, la ce este bine, spre zidire"* (Romani 15, 1-2) şi, mai mult, cere chiar ca *„celui ce te loveşte peste obraz, întoarce-i şi pe celălalt; pe cel ce-ţi ia haina, nu-l împiedica să-ţi ia şi cămaşa. Oricui îţi cere, dă-i: şi de la cel care ia lucrurile tale nu cere înapoi"* (Luca 6, 29-30). Legea spiritului este, de fapt, maximală; ea pretinde, în mod absolut, renunţare totală: *„Aşadar, oricine dintre voi care nu se leapădă de tot ce are, nu poate să fie ucenicul Meu"* (Luca 14, 33). Într-un fel, creşterea spirituală nici nu este altceva decât scăderea materială, iar forţa de a reduce necesităţile materiale este cea care asigură creşterea spirituală. Fiinţa este cu atât mai puternică, pe cât se densifică într-un cadru mai restrâns. Suflet împlinit este cel care poate ajunge să spună: *„de nu aş fi stricat tot, n-aş fi putut să mă zidesc; adică, de n-aş fi lăsat tot ce mi se pare bun din voinţa mea, n-aş fi putut să dobândesc faptele bune"*[38]. Lecţia renunţării este înţelegerea împlinirii ca paradox, a urcării în vârful fiinţei prin coborârea la temelia ei.

Prin renunţare, ajungem la o altă treaptă a legii spiritului, şi anume *matematica supra-logică*, opusă matematicii naturale. Dacă, în ordinea naturală, a lua înseamnă a lăsa mai puţin, în lumea spiritului a dărui înseamnă a te îmbogăţi tu însuţi. Scriptura afirmă că Hristos *„a sărăcit ca noi să ne putem îmbogăţi"* (II Corinteni 8, 9) şi că, *„prin rana Lui, noi toţi ne-am vindecat"*. Hristos Însuşi avertizează, paradoxal, dar cât se poate de real, că *„celui ce are i se va da şi-i va prisosi, iar de la cel ce nu are i se va lua şi ce are"* (Matei 13, 12). La fel de nefiresc şi împotriva logicii, Iisus Hristos le promite ucenicilor Săi, drept răsplată, suferinţa ca fericire: *„Fericiţi veţi fi voi când vă vor ocări şi vă vor prigoni şi vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră, minţind din pricina Mea. Bucuraţi-vă şi veseliţi..."* (Matei 5, 11-12). Aparent, matematica lumii spiritului este lipsită de logică şi absurdă, curată nebunie. Dar, Sfânta Scriptură ştie şi atenţionează asupra acestui lucru: *„Căci cuvântul crucii, pentru cei ce pier, este nebunie; iar pentru noi, cei ce ne mântuim, este puterea lui Dumnezeu"* (I Corinteni 1, 18). Orice realitate care nu se încadrează în logica naturală, limitată, pare la început nebunie. Dar, după cum există nu numai realitatea naturală, ci şi una supra-naturală, tot astfel există şi o realitate

[37] *Ibidem, Avva Viare*, p. 44.
[38] *Ibidem, Avva Alonie*, p. 36.

şi o matematică supra-logică. Iar argumente pentru aceasta găsim şi în lumea noastră. Unul dintre cele mai limpezi şi mai puternice îl constituie experienţa iubirii: cu cât dăruieşti mai mult suflet, mai multă iubire, cu atât sufletul tău – departe de a se reduce – se îmbogăţeşte, se amplifică în cunoaştere, în putere şi în fiinţă şi devine *„un suflet mare“*. Înţelegem, astfel, şi ni se impune adevărul că numai prin renunţare şi dăruire putem să câştigăm, să ne îmbogăţim şi să ne împlinim; dar numai în sensul sublim, în sensul spiritual.

Renunţarea şi dăruirea noastră trebuie să devină *pierdere pentru celălalt*, dăruire totală, sensul şi împlinirea noastră numai prin el, *„aneantizare“* de dragul lui. În lumea spiritului, nimic nu există de sine şi în sine. Numai Spiritul absolut, Dumnezeu există de Sine şi în Sine; toate celelalte fiinţe şi spirite există numai prin relaţie: cu El şi cu celelalte. Dar, relaţia nu e numai comunicare, dăruire şi unire, ci dăruire totală celuilalt. A te dărui celuilalt nu înseamnă numai a dărui ceva din tine sau ce ai mai bun, ci a te dărui pe tine însuţi, a dărui întreaga fiinţă până la topire în celălalt, împlinind pe celălalt, abia atunci poate fi vorba de împlinirea ta. A te pierde în celălalt înseamnă a prelua toate minusurile lui de fiinţă şi a-i dărui toate plusurile tale. Însăşi Fiinţa Absolută, Dumnezeu *„s-a împlinit“* într-un chip înfricoşător de misterios şi de minunat, dăruindu-se omenirii şi preluând minusurile ei, căci Mântuitorul Iisus Hristos *„neputinţele noastre a luat şi bolile noastre le-a purtat“* (Matei 8, 17). El a şi impus ca lege eternă şi condiţie existenţială câştigul şi împlinirea prin pierdere. Nu are nicio şansă şi nu poate câştiga fiinţa şi viaţa eternă decât cel care acceptă să se piardă total pentru semenul său, preluând toate relele lui, aplicând necondiţionat şi deplin sfatul devenit imperativ existenţial: *„Iubiţi pe vrăjmaşii voştri, binecuvântaţi pe cei ce vă blestemă, faceţi bine celor ce vă urăsc şi rugaţi-vă pentru cei ce vă vatămă şi vă prigonesc“* (Matei 5, 44). Legea spiritului înseamnă *„toţi pentru unul şi unul pentru toţi!“*. Ea încalcă toate legile marketingului, ale câştigului şi pierderii. Ea nu ştie de niciun calcul, nu ştie decât iubirea care se dăruieşte toată, oricui, permanent: *„Ce vi se pare? Dacă un om ar avea o sută de oi şi una din ele s-ar rătăci, nu va lăsa, oare, în munţi pe cele nouăzeci şi nouă şi, ducându-se, va căuta pe cea rătăcită?“* (Matei 18, 12). Aparent, aceasta este o nebunie: pentru că, mergând în căutarea celei pierdute, păstorul le poate pierde pe cele 99! După toate legile marketingului, el ar trebui să accepte pierderea uneia de dragul celorlalte, nu să le pună în pericol pe toate! Dar, tocmai acesta este sublimul şi divinul *„nebuniei“* legii spiritului! Pentru că ea nu acceptă nicio pierdere fiinţială, niciodată, nicidecum; ea crede că nimeni nu poate, niciodată, să declare pierdută aprioric o fiinţă. Legea spiritului e legea iubirii şi sacrificiului permanent şi total, legea optimismului absolut. Pentru ea nu există decât iubire, sacrificiu, speranţă, biruinţă

şi viaţă. Legea spiritului descoperă şi impune adevărul condiţiei paradoxale a fiinţei: numai cine moare are dreptul la viaţă, numai cine pierde câştigă, numai cine se sacrifică biruieşte. Fiinţa se câştigă prin sacrificiul total pentru ea; nu există alt drum: *„dacă grăuntele de grâu, când cade în pământ, nu va muri, rămâne singur; iar dacă va muri, aduce multă roadă“* (Ioan 12, 24). Dacă legea consumismului, a marketingului şi a lumii naturale, în general, este câştigul, putem spune într-un chip special şi sublim că legea spiritualului este *„pierderea“*: *„Prin slavă şi necinste, prin defăimare şi laudă; ca nişte amăgitori, deşi iubitori de adevăr. Ca nişte necunoscuţi, dar bine cunoscuţi, ca fiind pe pragul morţii, deşi iată că trăim ca nişte pedepsiţi, dar nu ucişi. Ca nişte întristaţi, dar pururea bucurându-ne, ca nişte săraci, dar pe mulţi îmbogăţind, ca unii care n-au nimic, dar toate le stăpânesc“* (II Corinteni 6, 8-10).

Din cele de până acum, am văzut că legea spiritului înseamnă rigoare, auto-control şi dăruire. Prin aceasta, se înţelege acum de la sine că ele se unifică şi se limpezesc în dimensiunea finală a omului şi a fiinţei şi rezultă *asceza şi sacrificiul*. Dacă am spune numai că legea spiritului înseamnă renunţare, smerenie şi dăruire, n-am spune destul; numele exact şi propriu al legii spiritului este sacrificiul. A vorbi de auto-control, modestie, iubire şi dăruire fără a vorbi de asceză şi sacrificiu este impropriu şi incomplet. Nu există generozitate şi iubire fără asceză şi sacrificiu. Sfântul Apostol Pavel atenţionează: *„Nu vă amăgiţi: nici desfrânaţii, ... nici adulterii, ... nici lacomii... nu vor intra în împărăţia lui Dumnezeu“* (I Corinteni 6, 9), după cum trebuie să acceptăm şi să recunoaştem că, în împărăţia spiritului, *„cei ce sunt ai lui Hristos Iisus şi-au răstignit trupul împreună cu patimile şi cu poftele“* (Galateni 5, 24). Adepţii consumismului se amăgesc atunci când se consideră oamenii spiritului şi ai credinţei, întrucât cultivă credinţa, optimismul, iniţiativa, dinamismul şi chiar generozitatea. Evitând însă asceza şi sacrificiul, ei elimină, de fapt, esenţa şi realitatea spiritului. Fără asceză şi sacrificiu, generozitatea, binefacerea şi iubirea sunt paleative, n-au calitate şi n-au durată. Ele se validează numai prin asceză şi sacrificiu, pentru că acestea sunt condiţia existenţială a fiinţei. Teologii au observat cu sagacitate insuficienţa generozităţii şi iubirii fără asceză: *„Jertfa lui Iisus nu şi-a luat numele de la dăruire sau de la binefacere. L-a luat de la Pătimire. Iisus n-a venit pe pământ să ne facă nouă milostenie sau să facă o faptă bună, pe care i-o dicta iubirea Sa de oameni. Jertfa Sa este expresia unei pătimiri supreme a iubirii“*[39]. Asceza şi sacrificiul sunt identice cu forţa şi calitatea fiinţei, ele sunt sarea şi focul care ţin fiinţa sănătoasă, curată şi întreagă; fără ele, ea ar putrezi. Sunt forţa care ţin fiinţa trează, lucidă şi performantă.

[39] Christus Yannaras, *op. cit.*, p. 22.

De aceea, spune Mântuitorul că *„fiecare om va fi sărat cu foc, după cum orice jertfă va fi sărată cu sare“* (Marcu 9, 49). Exact acest sens îl continuă şi-l lămureşte Tradiţia Bisericii, atunci când declară sentenţios că *„toate cele văzute se cer după cruce, adică după deprinderea de a stăvili afecţiunea faţă de ele, a celor ce sunt duşi prin simţuri spre ele“*[40].

Consumismul cheltuieşte energie şi obţine reuşite, dar toate ţintesc spre plăcere şi relaxare ca *„virtuţi“* supreme. În lumea realităţilor spirituale se-ntâmplă invers: nu se îngăduie complacerea în satisfacţii şi plăceri, pentru că acestea *„nasc monştri“*. Se ştie că orice reuşită este înşelătoare şi trecătoare dacă nu se validează prin asceză şi sacrificiu, sarea şi focul care curăţă şi eternizează fiinţa.

*

În ultima parte a materialului, autorul va aborda ideea de spiritualitate şi pe cea de consumism – legea spiritului şi legea consumismului – din perspectiva raportului dintre a fi *şi* a avea.

[40] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capita theologica et oeconomica, 66*, în *Filocalia*, vol. 2, Sibiu, 1947, p. 149.

IMPORTANȚA ȘI DIMENSIUNILE SPECTRULUI RADIO ÎN REALIZAREA SECURITĂȚII NAȚIONALE ȘI COLECTIVE CONTEMPORANE (III)

Colonel dr. Liviu BÎRSAN

Compared to commercial operators, for the institutions with responsibilities in the field of defence and public order, the provided frequency bands have no commercial value, being analysed and categorised only as operational importance. This fact results from the number of utilised radio-electrical equipment/systems, provided services, and target users. Thus, according to the author, there are bands of strategic importance – those used at national level or related to the assumed responsibilities/ concluded agreements, as well as bands of major importance and of minor importance, related to the operational requirements they meet.

***Keywords**: defence capabilities; radio-electrical systems; military communications; Battlespace Spectrum Management*

În continuarea prezentării datelor referitoare la dezvoltarea infrastructurii de comunicaţii, considerăm că ar trebui amintite afacerile derulate de operatori secundari de servicii, ca şi de furnizorii de echipamente de telefonie mobilă, dintre care Nokia, prin investiţia de peste 30 de milioane de euro, realizată la Jucu, în judeţul Cluj, deţine, de departe, primul loc într-un clasament al companiilor cu activităţi derulate în România. Pentru a se vedea amploarea demersului, se apreciază că economia României a pierdut aproape 1% din PIB prin plecarea Nokia, însa impactul mare este la nivel de imagine, după cum apreciază o serie de economişti pe pagina Wall-Street.ro[24].

Dimensiunea militară şi de asigurare a ordinii publice

Accesul şi asigurarea resurselor spectrale necesare funcţionării sistemelor radioelectrice militare şi a celor care contribuie la realizarea

Colonel dr. Liviu Bîrsan – şeful Agenţiei Militare pentru Managementul Frecvenţelor Radio, Statul Major General, Ministerul Apărării Naţionale.

[24] Pe site-ul http://www.wall-street.ro/articol/IT-C-Tehnologie/110128/Desecretizati-contractul-cu-Nokia.html?no_advertising=1, accesat la 12.06.2012.

ordinii publice şi siguranţei naţionale sunt aspecte esenţiale în asigurarea capacităţii de reacţie ori de răspuns în situaţii de criză, contribuind decisiv la menţinerea securităţii individuale, naţionale şi a celei colective.

Încă de la începuturile exploatării spectrului radio, primele aplicaţii care au vizat folosirea undelor radio pentru transmiterea informaţiilor la distanţă au fost utilizate preponderent în domeniul militar; ulterior, cele mai multe servicii şi aplicaţii au fost dezvoltate, în principal, cu scop militar, după o perioadă de timp fiind permis şi accesul utilizatorilor civili[25]. Mai mult, încă de la apariţia primului *Regulament pentru radiocomunicaţii* (1906), odată cu introducerea primelor principii şi reglementări privind utilizarea spectrului radio[26], articole special dedicate specificau că staţiile de radiotelegrafie lucrează pe două frecvenţe stabilite din construcţie, de 500 şi, respectiv, 1 000 kHz, din care prima pentru utilizatorii civili, iar a doua pentru militari[27].

În ansamblul spectrului radio, acesta este exploatat, prin tehnologia existentă în prezent, în limitele 9 kHz – 100 GHz[28], zona cea mai intens solicitată fiind între 70 MHz şi 15 GHz (zonă preponderent vizată de aplicaţiile şi serviciile civile), unde mai mult de jumătate este folosită de instituţiile publice, ca utilizatori primari, aşa cum este prezentat şi în *figura 1*, care exprimă repartiţia spectrului radio în cazul Marii Britanii, în banda 108 MHz – 6 GHz[29].

Trebuie subliniat faptul că, prin natura cerinţelor operaţionale şi a serviciilor electronice necesare de realizat, mijloacele radioelectrice militare solicită resurse de frecvenţe radio în toată gama de frecvenţe ce poate fi exploatată prin tehnologiile existente (9 kHz – 100 Ghz).

În acelaşi timp, se impune precizat faptul că, în comparaţie cu operatorii comerciali, pentru instituţiile cu responsabilităţi în domeniul apărării şi asigurării ordinii publice benzile de frecvenţe puse la dispoziţie nu au o valoare comercială, fiind analizate şi catalogate numai ca importanţă operaţională. Acest fapt rezultă din numărul echipamentelor/sistemelor radioelectrice utilizate, a serviciilor realizate şi cui anume sunt destinate, distingând astfel benzi de importanţă strategică

---

[25] Cum este cazul sistemului de poziţionare globală prin satelit – Global Positioning System (GPS) – ori al reţelei informatice extinse internet (n.a.).

[26] Printre altele, cu acest prilej se stabileşte modul de utilizare, la nivel mondial, a semnalului de primejdie – SOS.

[27] *Convenţia radiotelegrafică internaţională* şi *Regulamentul de serviciu*, Berlin, 3 noiembrie 1906, alin. 1-3. Primele staţii radio au fost folosite pentru realizarea comunicaţiilor la distanţă dintre navele maritime şi staţiile de coastă (n.a.).

[28] ***, Spectrum Framework Review, *A Consultation on Ofcom's Views as To How Radio Spectrum Should Be Managed*, Office of Communication, Londra, 23 noiembrie 2004, p. 11.

[29] Second Interim Report: *Optimising the Public Sector's Use of the Radio Spectrum in the European Union*, Bad Honnef, 3 iunie 2008.

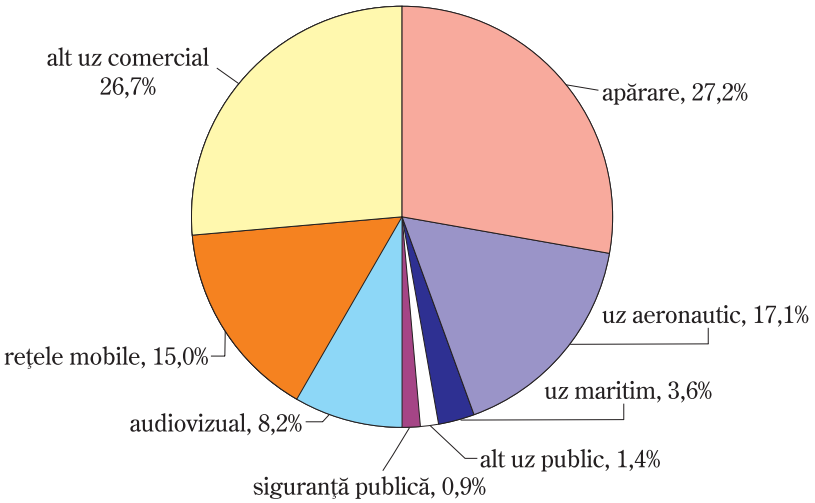

Figura 1: Repartiţia în 108 MHz – 6 GHz

– cele utilizate la nivel naţional sau privite prin prisma reponsabilităţilor asumate/acordurilor încheiate, de importanţă majoră şi de importanţă redusă, privite prin prisma cerinţelor operaţionale pe care le îndeplinesc. În aceeaşi măsură şi în cadrul alianţelor, ţinându-se cont de existenţa sistemelor radioelectrice, benzile de frecvenţe radio sunt clasificate în funcţie de importanţă.

Pentru orice stat modern, care urmăreşte asigurarea securităţii cetăţenilor săi şi funcţionarea democratică a instituţiilor sale cu responsabilităţi în domeniul securităţii naţionale şi colective, realizarea capabilităţilor de apărare necesare funcţionării sistemelor şi echipamentelor radioelectrice pentru îndeplinirea misiunilor specifice sunt puternic dependente de existenţa şi accesul la resursele suficiente de spectru radio, care reprezintă o resursă de importanţă strategică.

În ansamblu, structurile destinate apărării solicită resurse spectrale pentru exercitarea comenzii şi controlului forţelor subordonate, care, de regulă, se realizează prin sisteme moderne, denumite generic *sisteme informaţionale C4ISR*[30]. Acestea, prin utilizarea de tehnologii de ultimă generaţie, încorporează în proporţie de peste 90% echipamente radioelectrice, fapt ce presupune asigurarea unui număr suficient de frecvenţe radio/orbite de satelit care să le permită îndeplinirea funcţiilor specifice, ţinând cont de misiunile în cadrul căruia sunt organizate şi exploatate.

[30] *C4ISR – sisteme de comandă, control, comunicaţii, calculatoare, informaţii, supraveghere şi recunoaştere*. În ultima vreme se vehiculează şi termenul C5ISR, unde al 5-lea *„C“* desemnează *Combat Systems* – sisteme de luptă (n.a.).

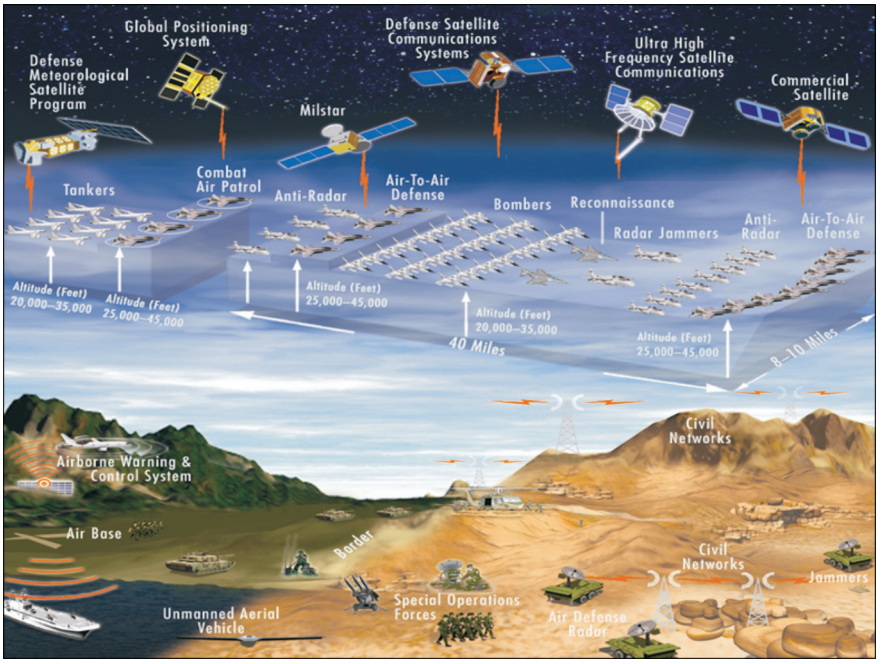

Figura 2: Câmpul de luptă electromagnetic

Totodată, în era comunicaţiilor mobile este evident faptul că frecvenţele radio deţin un rol esenţial şi nu se poate trece la proiectarea şi realizarea unor sisteme moderne de comunicaţii militare fără a avea asigurată resursa spectrală necesară, în contextul creşterii exponenţiale a cererilor de spectru din partea utilizatorilor civili pentru extinderea sistemelor aflate în funcţiune, precum şi pentru implementarea altora noi. Acestea pot fi soluţionate numai prin reducerea accesului la benzile care, în mod normal, erau rezervate pentru utilizare militară.

În domeniul militar, prin intermediul undelor radio sunt realizate fluxuri informaţionale necesare susţinerii cel puţin a următoarelor activităţi caracteristice: comandă-control, evaluarea ameninţărilor, informaţii, înştiinţare-avertizare, identificarea ţintelor, managementul spaţiului aerian, logistică, manevra forţelor, apărare aeriană, sprijin de foc, contraofensivă aeriană, sprijin aerian, interdicţie aeriană, alimentarea avioanelor în aer, căutare-salvare, prognoză meteo.

Analizat prin prisma resurselor spectrale destinate utilizatorilor militari, se apreciază[31] că, în ansamblul unui sistem informaţional modern de tipul C4 (comandă, control, comunicaţii, computere), luându-se în calcul inclusiv componentele sale specifice domeniilor recunoaştere, supraveghere şi achiziţie a ţintelor,

[31] NCISS – NATO Communications and Information Systems School.

aproximativ 25% din acestea sunt folosite pentru funcţionarea mijloacelor de comunicaţii şi 75% pentru cele denumite generic non-comunicaţii (radiolocaţie, radionavigaţie, identificare, război electronic, senzori, sisteme de armă etc.). La această concluzie s-a ajuns analizându-se ponderea echipamentelor şi serviciile considerate obligatoriu de realizat de către sistemele informaţionale specifice, destinate sprijinirii comenzii şi controlului forţelor în acţiuni militare.

Particularizând, specialişti în managementul spectrului electromagnetic subliniază că[32], în ansamblul utilizărilor cu specific militar, frecvenţele radio constituie o resursă indispensabilă pentru realizarea următoarelor categorii de legături/funcţionarea unor mijloace radioelectronice, astfel: comunicaţii de voce şi de date de nivel tactic realizate în gamele HF, VHF şi UHF; comunicaţii de voce şi date destinate conducerii aviaţiei; radiocomunicaţii realizate prin sisteme mobile în gama UHF; comunicaţii prin satelit; sisteme pentru transmisii de date de nivel tactic (Tactical Data Link); sisteme destinate realizării serviciilor de radionavigaţie aeriană şi maritimă; sisteme de control şi supraveghere; radare utilizate pentru supraveghere, apărare aeriană şi maritimă, ghidarea sistemelor de armamente; mijloace aeriene fără pilot ş.a.

Trebuie menţionat faptul că în toate ţările dezvoltate care deţin forţe armate înzestrate cu echipamente moderne sunt elaborate politici şi strategii naţionale de acces şi folosire a spectrului radio, structurile militare cu responsabilităţi în gestionarea spectrului jucând un rol important în reprezentarea intereselor instituţiei militare, de adaptare a cadrului normativ şi a legislaţiei naţionale şi internaţionale specifice domeniului, constituind şi interfaţa cu structurile civile ori militare, naţionale sau internaţionale, implicate în procesul de gestionare a spectrului radio.

Mai mult, evoluţia sistemelor C4ISR utilizate în desfăşurarea operaţiilor a determinat o regândire a conceptelor şi principiilor specifice acţiunilor militare, impunând chiar apariţia unora noi, caracteristice timpurilor noastre. Unul dintre aceste concepte este *Battlespace Spectrum Management* – managementul spectrului radio în spaţiul de ducere a acţiunilor, un concept de sorginte britanic, care s-a extins atât la nivelul NATO, cât şi al altor armate. Pe scurt, se recunoaşte că succesul în desfăşurarea acţiunilor militare nu se poate obţine fără asigurarea unui management eficient al spectrului radio din spaţiul de desfăşurare a operaţiilor, în scopul obţinerii/deţinerii supremaţiei în domeniul spectrului electromagnetic de către trupele proprii, simultan cu interzicerea realizării aceluiaşi obiectiv de către partea adversă *(Full Spectrum Dominance)*. Deja acest concept şi modul

[32] Martin Cave, John Taylor – *UK Defence Spectrum Management, „A Consultation on: An Implementation Plan for Reform“*, Ministerul britanic al apărării, 2008, p. 69.

de îndeplinire-realizare a acestuia este stipulat în doctrine specifice domeniului (Marea Britanie, SUA etc.) şi în documente NATO (ACP 190, SUPP-2), fapt ce subliniază, încă o dată, semnificaţia acestuia în ansamblul desfăşurării acţiunilor militare.

Cantitatea imensă de informaţii ce se procesează şi vehiculează pentru conducerea forţelor în operaţiile multinaţionale moderne se poate realiza eficient numai utilizând sisteme C4ISR performante. Această apreciere rezultă din compararea următoarelor date: dacă, în 1991, pe timpul acţiunilor desfăşurate în Irak, pentru cei 500 000 de militari implicaţi în operaţie a fost necesară o capacitate de transmitere prin satelit de 100 Mbps, în Kosovo, pentru o forţă de 51 000 de militari, aceasta a crescut la 250 Mbps, pentru ca, după anii 2000, pe timpul operaţiilor *Enduring Freedom* (Afganistan) şi *Iraqi Freedom*, la cei aproximativ 350 000 de militari desfăşuraţi, să ajungă la 3 000 Mbps (din care 80% prin surse comerciale), ceea ce reprezintă o creştere de 30 de ori a capacităţii asigurate în 1991 pentru o forţă care a fost cu 45% mai mare.

Pe categorii de forţe, frecvenţele sunt repartizate pe tipuri de sisteme informaţionale, potrivit mijloacelor radioelectronice din dotare:

- ➢ Forţe Terestre: C2, comunicaţii (HF, VHF, UHF), dirijarea focului artileriei, sisteme de armament etc.;
- ➢ Forţe Aeriene: C2, comunicaţii (HF, VHF), legături A/A şi A/S/A (UHF), radionavigaţie, radare, identificare, meteo, radiofaruri, balize;
- ➢ Forţe Navale: C2, comunicaţii (HF, VHF, UHF), radiofaruri, balize, legături între nave şi cu staţiile de la ţărm, radare, INMARSAT etc.

Alte solicitări fac obiectul:

- radarelor pentru apărarea aeriană mobilă, supravegherea la mare distanţă, parașutism, operaţii amfibii;
- radionavigaţiei, identificării situaţiilor de pericol şi siguranţă;
- poziţionării prin satelit;
- avertizării timpurii, supravegherii, dirijării sistemelor fără pilot etc.

Dacă mergem cu analiza şi spre domeniul operaţional al spectrului radio, importanţa deosebită a acestuia este susţinută şi de experienţa acumulată pe timpul desfăşurării ultimelor conflicte militare, care au impus şi principiul *„supremaţiei spectrului pe câmpul de luptă“*. Specialişti în domeniu apreciază că resursele spectrale necesare funcţionării echipamentelor caracteristice din cadrul unei grupări de forţe de tip *CJTF – Combined Joint Task Force*, pe categorii de legături, sunt, în principiu, următoarele: pentru realizarea comunicaţiilor radio – 800 de frecvenţe în gama HF, 1 000 de frecvenţe în gama VHF şi 400-800 de frecvenţe în gama UHF, cu extindere în funcţie de nevoi; pentru realizarea comunicaţiilor radioreleu

Figura 3: Câmp de antene în teatrul de operaţii din Afganistan

– 500 de frecvenţe dispuse în diferite game; pentru realizarea comunicaţiilor prin satelit – în măsură să asigure cel puţin 75% din totalul comunicaţiilor necesare în primele faze ale unei operaţii.

Exemplificând, pentru o divizie mecanizată întărită, similară celor desfăşurate în Irak şi care operează într-o zonă de 70 x 45 kilometri, necesarul de spectru asigurat trebuie estimat pentru funcţionarea a aproximativ 11 000 de emiţătoare angajate.

În completare, o forţă de sprijin aerian expediţionară aduce alte 1 400 de emiţătoare, iar o grupare de nave (portavioane şi nave de luptă) contribuie, suplimentar, cu alte 2 400. Dacă avem în vedere faptul că în operaţiile *Desert Shield/Desert Storm* au fost angajate 6 divizii din forţele terestre şi o divizie de infanterie marină, toate ocupând aceeaşi arie geografică şi de spectru, care au format o puternică forţă de coaliţie, utilizând elemente din platformă tip *C4ISR*, se poate aprecia că spectrul radio este o resursă de importanţă strategică în ducerea acţiunilor militare, constituind un real factor de putere şi contribuind la asigurarea conducerii permanente şi eficiente a forţelor atunci când este facilitat accesul sau devenind un factor de slăbiciune şi de vulnerabilitate în lipsa acestuia.

Detaliind, la nivelul anului 2007, baza de date cu frecvenţele utilizate în Afganistan conţinea peste 18 000 de frecvenţe radio asignate pentru realizarea diferitelor servicii, cele mai multe fiind destinate pentru reţelele radio de conducere în luptă, din gama VHF (peste 43%) şi gamele HF şi UHF (peste 20%). De asemenea, un loc important îl ocupă solicitările pentru servicii prin sistemele de satelit (peste 5%) şi a celor de radiotelefonie (4%). În acelaşi timp, sunt luate în evidenţă peste 35 000 de echipamente (militare şi civile), iar 90% dintre interferenţele raportate sunt cauzate de mijloacele radioelectronice neînregistrate.

Privind locul și rolul asigurării cu resurse de spectru pentru funcționarea sistemelor radioelectrice din zona de competență care îi revine ordinii publice și siguranței naționale, se poate aprecia că necesarul reprezintă peste 10% din spectrul radio utilizat. Dacă se detaliază pe instituții, trebuie subliniate următoarele aspecte:

❖ în cadrul ministerelor de interne, accentul este pus pe realizarea de servicii necesare poliției rutiere (inter-comunicații, radare, transmiterea imaginilor de la camerele de luat vederi etc.), jandarmerie (inter-comunicații, transmiterea imaginilor, supraveghere), poliția de frontieră (sisteme de supraveghere și detecție cu termodifuziune și în infraroșu, radare, senzori, inter-comunicații etc.), pentru structuri pentru situații de urgență (terminale din cadrul sistemului 112, transmiterea imaginilor la distanță, telemedicină la distanță etc.);

❖ în alte instituții cu responsabilități (Serviciul Român de Informații, Serviciul de Informații Externe, Serviciul de Protecție și Pază, Serviciul de Telecomunicații Speciale), în funcție de misiuni și responsabilități, solicitările de frecvențe radio sunt axate pe realizarea managementului sistemului național de urgențe 112, pentru servicii de inter-comunicații, transmiterea imaginilor la distanță, senzori de toate tipurile, sisteme de detecție și supraveghere, comunicații prin satelit pentru situații de urgență în cazul unor catastrofe sau dezastre naturale, asigurarea de comunicații dedicate ș.a.

Dacă la cele menționate adăugăm și nevoile de spectru radio din ce în ce mai crescute solicitate de rețelele de comunicații electronice încorporate cu funcții vitale în organizarea, funcționarea și monitorizarea sistemelor din compunerea infrastructurii critice a unei națiuni, avem imaginea integrată a dimensiunii spectrului radio cu impact asupra domeniului de siguranță națională în ansamblul securității unui stat.

Sistemele și echipamentele radioelectrice din compunerea elementelor care generează și din rețeaua pentru transportul energiei electrice, din compunerea infrastructurii rutiere, aeronautice și de cale ferată, împreună cu cele care monitorizează căile de transport fluvial și maritim (balizaje gări, porturi și aeroporturi, radiofaruri și echipamente pentru radionavigație, radare și sisteme de monitorizare a funcționării diferitelor elemente de infrastructură, intercomunicații, echipamente de supraveghere etc.), la care se adaugă rețelele din cadrul infrastructurii de producere și transport al produselor energetice și de gaze naturale și al celor specifice infrastructurii pentru telecomunicații naționale – toate acestea sunt numai câteva dintre cele care reprezintă un segment esențial în ansamblul nevoilor de frecvențe radio la nivel global, gradul sporit de automatizare și controlul de la distanță amplificând și punând o presiune constantă pe cererea de spectru radio.

Desigur, pe lângă beneficiile aduse în sensul automatizării proceselor şi creşterii eficienţei activităţilor productive, societatea informaţională de astăzi se găseşte descoperită în faţa pericolelor ce provin din spaţiul virtual. Evenimente recente demonstrează că spaţiul cibernetic a devenit al cincilea mediu de ducere a războiului.

La toate acestea trebuie avută în vedere şi folosirea spectrului radio ca armă. Dincolo de ce discutăm şi analizăm ca acţiuni de război electronic sau cele care privesc latura războiului informaţional, sistemele care funcţionează pe principiul energiei dirijate transmise pe calea undelor radio ori a efectului impulsului electromagnetic indus sau cel rezultat în urma exploziilor nucleare constituie tot atâtea elemente de avut în vedere atunci când privim ansamblul utilizării spectrului radio ca resursă de nivel strategic.

Din analiza efectuată, se poate aprecia că dimensiunea militară şi cea a siguranţei naţionale a spectrului radio este una extrem de importantă în ansamblul utilizărilor sale. În acest sens, prin contribuţia adusă de către instituţiile cu responsabilităţi în acest domeniu la crearea unui mediu de securitate corespunzător, care nu poate fi evaluat financiar, se asigură cadrul necesar desfăşurării normale a activităţilor economice, sociale, financiare, culturale şi de altă natură, cu impact asupra bunăstării propriilor cetăţeni şi a societăţii, în ansamblul său.

*

În partea a patra a materialului, autorul va prezenta dimensiunea socială a spectrului radio.

LUPTA STATELOR PENTRU PUTERE ÎN GEOPOLITICA NOULUI MILENIU (II)

Comandor dr. Adrian FILIP

Following the analysis of the three theories presented in this second part – the American hegemony unipolarism, multipolarity, and regional hegemony –, we observe the constant existence of American hegemony, supplemented by various regional powers. Everywhere one can see a division of the world into two: a global hegemonic power and two unrecognised poles; a global hegemonic power and several weak poles; two regional hegemonic powers that polarise neighbouring regions.

Current international order is, in the author's opinion, the result of the selfish policies of the great powers, and not of the humanitarian or peace policies, carried by them.

***Keywords**: new international system; fragmentation of the nation; state actors; the First World War*

Multipolaritate, bipolaritate şi unipolaritate

De-a lungul istoriei, s-au succedat mai multe tipuri de polarizare a puterii, care au purtat amprenta multipolarităţii, bipolarităţii sau unipolarităţii.

Cum analizăm polaritatea lumii şi nivelul puterilor lumii? Care este pragul dintre superputeri, mari puteri şi puteri regionale? Sunt întrebări la care voi încerca să răspund în cele ce urmează.

Dificultatea în ierarhizarea puterilor a apărut nu ca urmare a problemelor ce ţin de evaluarea capabilităţilor acestora, ci a confuziei legate de modul în care ar trebui definite polarităţile.

Lumea a fost, în general, multipolară şi, pentru scurte perioade de timp, a fost unipolară sau bipolară. Ultima perioadă de bipolarism a blocurilor Tratatului de la Varşovia şi a Pactului Nord-Atlantic a durat 50 de ani – perioadă destul de scurtă, dacă o raportăm la dimensiunea istoriei; dar, prin prisma analizei reputatului profesor Neagu Djuvara, a fost doar o perioadă de tranziţie de la multipolarismul puterilor occidentale spre unipolarismul hegemoniei americane.

Comandor dr. Adrian Filip – şef de stat major al Comandamentului Flotei.

Multipolarismul, ca formă a politicii mondiale, este compus dintr-un sistem anarhic de state relativ legate între ele, care nu au deasupra un guvern superior. Dacă monarhia reprezintă un sistem condus de un singur suveran, anarhia înseamnă absenţa oricărui suveran. Thomas Hobbes[12], trecând în revistă războaiele continue ce au măcinat Europa secolului al XVII-lea, în care oricine se lupta cu oricine, spunea despre viaţa într-o asemenea lume că tinde să fie rea, brutală şi scurtă.

Este o specificitate a sistemului multipolar, în care lipsesc marile puteri – arbitru, care ar fi avut rolul să corecteze deviaţiile de comportament ale celor agresivi. Lipsesc instanţele internaţionale care să impună legea, nimeni nedeţinând monopolul întrebuinţării legitime a forţei.

În sistemele multipolare, *„unele state sunt mai puternice decât altele, existând întotdeauna pericolul ca ele să recurgă la forţă. Când forţa nu poate fi exclusă, rezultatul este neîncrederea şi suspiciunea"*[13], care duce automat la escaladarea cursei înarmărilor.

Imperiul a fost una dintre formele de bază ale polarizării puterii. Guvernul imperial controlează cea mai mare parte a lumii cu care intră în contact, fiind o formă clasică de unipolarism. Imperiul Roman a fost cel mai puternic exemplu de unipolarism al lumii occidentale.

Imperiile lumii antice – sumerian, persan şi chinez – pot fi catalogate ca imperii marginale sau regionale, deoarece, chiar dacă au fost contemporane, nu au ştiut unul de existenţa celuilalt. S-au considerat unici conducători ai lumii, datorită izolaţionismului în care trăiau şi imenselor distanţe care le despărţeau. Imperiul chinez a existat în aceeaşi perioadă cu cel roman, însă fără a avea cunoştinţă unul de celălalt, fiecare fiind expresia unipolarismului pentru continentele pe care le acopereau.

În secolul al XIV-lea, Spania şi Portugalia, state maritime, încearcă să creeze imperii dincolo de mări, bazându-se pe puterea maritimă pe care o deţineau, dar nu reuşesc să ajungă la performanţele Imperiului Roman, ce reprezenta forma devenită clasică de stat continental.

La sfârşitul secolului al XVII-lea, Franţa pleacă de la o concepţie preponderent continentală, în încercarea creării unui imperiu continental în mijlocul *heart-landului* eurasiatic, dar eşuează în scurt timp.

---

[12] Thomas Hobbes (1588-1679) a sistematizat materialismul precursorului său Francis Bacon (1561-1626), dezvoltând o ontologie materialist-monistă consecventă. După el, *„omul este lup faţă de alt om"* şi, din această cauză, *„starea naturală"* (anterioară statului) este *„războiul tuturor împotriva tuturor"*. El respinge democraţia, pronunţându-se pentru o putere despotică, a cărei formă trebuie să fie monarhia.

[13] Joseph S. Nye, Jr., *Descifrarea conflictelor internaţionale*, Editura Antet, Bucureşti, 2005, p. 13.

Imperiul Britanic şi-a extins teritoriile dincolo de mări, a controlat suprafeţe imense şi state de mărimi continentale – Australia şi India –, mai bine de trei secole. A utilizat ca instrument de impunere presiunea şi controlul puterii maritime şi o administraţie foarte bine pusă la punct. A urmărit, pe lângă exploatarea coloniilor, şi modernizarea acestora, atât cât puteau ele absorbi, printr-o politică de *soft power*, amestecată cu o politică de *hard power*, în accepţiunea de mai târziu a lui Joseph S. Nye, Jr.

Putem spune că imperiile au fost precursoarele marilor puteri de la sfârşitul mileniului doi şi începutul mileniului trei, având caracteristici de bază comune, precum: organizare superioară; capacitate de mobilizare promptă, în scopuri militare; mari capacităţi tehnologice; resurse uriaşe; populaţii mari.

Primul Război Mondial deschide o nouă eră în reaşezarea geopolitică mondială. Marele Război este, în accepţiunea profesorului Neagu Djuvara, începutul unei serii de conflicte succesive cu caracteristici comune (Primul Război şi al Doilea Război Mondial, urmate de *războiul rece*), duse cu aceiaşi combatanţi, distribuiţi diferit pe acelaşi eşichier[14]. Acest şir de conflicte se va derula pe parcursul a 77 de ani (1914-1991) şi va face trecerea de la multipolarismul statelor occidentale la bipolarismul celor două Pacte sau Alianţe, pentru ca, în final, să facă loc lumii unipolare conduse de un hegemon mondial, completat de o pleiadă de mici puteri regionale.

După al Doilea Război Mondial, lumea a trecut de la un multipolarism susţinut de şapte-opt mari puteri la bipolarism. *„Bipolaritatea a dus la o pierdere a flexibilităţii şi a sporit enorm insecuritatea. Una dintre noile alianţe a dezvoltat în jur o putere autoritară cu baza pe uscat, cealaltă – o putere democratică cu un comerţ şi cultură extinse ce deţinea supremaţia navală"*[15], lucru prevăzut la începutul secolului de Mackinder[16].

Uniunea Sovietică a exercitat o presiune imensă pentru înaintarea sistemului comunist în Europa, fără a ţine cont de tratatele încheiate după război. Stabilitatea regiunii europene a fost obţinută cu eforturi imense din partea americană. Aceasta a aruncat în luptă toată diplomaţia de care era în stare, susţinută de o imensă presiune militară şi economică, pentru ca Europa să nu ajungă în mâna sovieticilor, iar echilibrul de putere să fie răsturnat.

---

[14] Neagu Djuvara, *Războiul de şaptezeci şi şapte de ani (1914-1991) şi premisele hegemoniei americane*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2010, p. 6.

[15] Joseph S. Nye, Jr., *op. cit.*, p. 43.

[16] Sir Halford Mackinder (1861-1947) a fost decanul celebrei Facultăţi de ştiinţe economice şi politice din Londra şi vicepreşedinte al Societăţii Regale de Geografie. Expune pentru prima data ideile sale de geopolitică în comunicarea intitulată *„Pivotul geografic al istoriei" („The Geographical Pivot of History")*, prezentată la *Societatea Regală pentru geografie* în anul 1904. Ideea centrală a prelegerii era aceea că istoria universală şi politica mondială au fost puternic influenţate de imensul spaţiu din interiorul Eurasiei, iar dominarea acestui spaţiu reprezintă fundamentul oricărei încercări de dominare a lumii.

Perioada de echilibru a celor două talere ale ecuației puterii a fost însă o tranziție spre un alt tip de polaritate. Confruntarea *„a adus în arenă principala putere maritimă, care domină două oceane, Pacific şi Atlantic, împotriva principalei puteri de uscat a lumii, deţinătoare a supremaţiei în heart-landul eurasiatic“*[17], recertificând, după un secol, conceptul lui Mackinder, referitor la *„zona pivot a politicii mondiale“*.

Walter Lippman[18], pe baza analizelor sale de politică internațională, scria, încă din anii '50 ai secolului trecut, că lumea bipolară va intra într-un proces de disoluție, fără însă a fi crezut de nimeni. A trebuit să treacă jumătate de secol cu modificări structurale la nivelul statelor și al relațiilor internaționale dintre acestea pentru ca istoria să-i dea dreptate.

Suntem la început de mileniu trei, într-o tranziție rapidă de la sistemul bipolar spre alt sistem, vehiculându-se mai multe teorii, din care următoarele trei se află mai aproape de realitate:

- teoria unipolarismului hegemoniei americane, stabilizatoare şi generatoare a unei păci relative, din care se exclud, prin omisiune sau uitare, uniuni de state precum Uniunea Europeană, căreia nu i se recunoaşte decât puterea economică, sau China, care este mai puţin vocală în spaţiul de interes american, fiind doar un producător de tehnologie;
- teoria multipolarității, care pune într-o balanță specifică bipolarismului, pe de o parte, supremația nord-americană, iar pe celălalt taler, o sumă a polilor slabi: Europa, Rusia, China şi Japonia, cu interese divergente, a căror putere nu se poate însuma;
- teoria hegemonilor regionali, în care, pe de o parte, se află o alianță hegemonică rodată în ultimul secol: lumea occidentală – Statele Unite şi Uniunea Europeană –, iar pe de cealaltă parte, hegemoni tineri: Imperiul de Răsărit – China –, care îşi întinde aria de influență în Oceanul Pacific, Africa şi zona arabă; India; Rusia şi lumea arabo-islamică, ce ar putea să se coaguleze în jurul neo-otomanismului Turciei sau Iranului, dacă vor fi lăsate de către America, lucru foarte puţin posibil.

Din analiza celor trei teorii, observăm existența constantă a hegemoniei americane completată de diferite puteri regionale. Peste tot se poate vedea o împărțire a lumii în două: un hegemon mondial şi doi poli nerecunoscuți; un hegemon mondial şi mai mulți poli slabi; doi hegemoni regionali care polarizează regiunile limitrofe.

---

[17] Zbigniew Brzezinski, *Marea tablă de şah – Supremaţia americană şi imperativele sale geostrategice*, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2000, p. 16.

[18] Walter Lippmann (23 sept. 1889-14 dec. 1974), reputat scriitor, reporter şi comentator politic, care a introdus conceptul de *război rece*. Lippmann a obținut de două ori Premiul Pulitzer (1958 şi 1962) pentru articolele sale din *Today and Tomorrow*. Pe timpul Primului Război Mondial a fost consilierul președintelui american Woodrow Wilson, fiind cel care a scris draft-ul declarației în douăsprezece puncte a lui Wilson, pentru care acesta s-a remarcat în istoria mondială.

Ordinea internațională actuală este urmarea politicilor egoiste ale marilor puteri și nicidecum a politicilor umanitare sau de promovare a păcii, duse de către acestea. Noul sistem internațional se îndreaptă, în mod contradictoriu, spre o fragmentare a națiunilor și o globalizare a lumii. Statele scăpate de încorsetările inerente apartenenței de bloc, specifice *războiului rece*, se îndreaptă mai degrabă spre o organizare specific westfaliană, la altă scară, în care legăturile de sânge sunt deasupra celor naționale. În aceste condiții, noua ordine mondială va conține cinci la șase mari puteri: Statele Unite, Uniunea Europeană, Japonia, Rusia, China și, probabil, India, împănate cu o serie de puteri de nivel mediu (regional) sau mici (locale).

Realitatea noului început de mileniu este o lume ce tinde să redevină doar aparent multipolară, cu actori statali de importanță regională și cu un hegemon mondial: SUA. Momentan, prin dispariția după jumătate de secol a Rusiei – piesa forte a unuia din polii de putere –, a rămas un vid în unul dintre *„talerele balanței"*, care încearcă să fie acoperit de puteri regionale sau puteri locale cu pretenții de *„puteri regionale, la pachet"*.

În condițiile unipolarismului actual, multe state se așteaptă ca responsabilitatea managementului internațional să fie asumată de către Statele Unite, care s-au proclamat hegemon universal. Însă, efortul pe care trebuie să-l facă America este peste capacitatea și dorința politică a acesteia, astfel încât SUA au acționat efectiv în aria lor istorică de interes, fără a interveni în zonele de interes ale fostelor mari puteri, pentru a menține echilibrul mondial.

Pericolul cel mai mare este cel al exceselor unor pături dominante sau grupuri de interese, care pot face ca America să intervină *„preventiv"* în unele state pentru impunerea democrației cu forța sau a introducerii unor concepte, moduri de viață sau false libertăți, străine civilizației respective. Poporul american este unul dintre popoarele cu o încredere desăvârșită în valorile democratice, dar, adesea, conducătorii lui au exploatat unele momente ale istoriei mondiale, prin luarea unor decizii ce erau în contradicție cu principiile tradiționale ale Statelor Unite. Doctrina de securitate americană *„este clădită pe doi piloni: Statele Unite vor face tot ce le stă în putere pentru a-și menține supremația militară nezdruncinată, respectiv Statele Unite își arogă dreptul la acțiuni preventive"*[19], principii ce vor fi impuse de către conducerea americană ori de câte ori va fi nevoie.

Întotdeauna planurile de securitate colectivă au fost sortite eșecului, deoarece, în cazul unui conflict, fiecare stat a acționat față în față cu adversarul și doar amenințarea cu dispariția națiunii l-a determinat să-și facă aliați până la sfârșitul conflagrației respective. Nu întâlnim prea des în istorie state

[19] ***, *Doctrina de securitate națională a Statelor Unite ale Americii*, septembrie, 2002.

care au fost aliaţi veşnici. Marea Britanie s-a aliat când cu Franţa, când cu Prusia, în funcţie de interesul propriu din acea epocă. Franţa, Marea Britanie şi Rusia s-au aliat împotriva Germaniei, în Primul Război Mondial. Rusia şi Germania s-au aliat împotriva Poloniei, la începutul celui de al Doilea Război Mondial. Frica a fost întotdeauna cel mai bun consilier în politica internaţională.

În momentul în care două state pun la punct un pact de cooperare pentru modificarea raporturilor de putere absolută regională, ele analizează, în acelaşi timp, modificarea raporturilor de putere relativă dintre ele, pe termen mediu şi lung.

Echilibrul mondial se modifică în permanenţă ca urmare a presiunilor uriaşe exercitate de marile puteri, în lupta lor continuă pentru obţinerea hegemoniei mondiale sau regionale. Arhitectura lumii este într-o schimbare continuă, iar finalitatea unor procese majore este departe de scopurile iniţiale. Zbigniew Brzezinski trece în revistă câteva schimbări majore ale sistemului mondial care s-au petrecut în ultima perioadă[20], pe care le-am completat cu modificări ce au avut loc în ultimul deceniu, care au grăbit trecerea de la un sistem bipolar stabil la unul unipolar relativ.

Schimbările ce au avut un efect major asupra geopoliticii mileniului trei, în ultima jumătate de secol, au fost:

- prăbuşirea Uniunii Sovietice şi a sistemului comunist din Europa de Est, ca efect al eforturilor concertate derulate pe parcursul a patru decenii ale administraţiilor occidentale, coroborat cu presiunea Papei Ioan Paul al II-lea, a liderului polonez Lech Walensa, completat de influenţa factorilor distructivi din interiorul sistemului sovietic;
- victoria forţelor americane şi aliate, în Irak, din primul război din Golf, care, fără obţinerea păcii în Orientul Mijlociu, a dus la conştientizarea capacităţii hegemonului american;
- exacerbarea ostilităţii islamice faţă de lumea occidentală, în general, şi faţă de cea americană, în special;
- extinderea NATO şi a Uniunii Europene în Europa de Est;
- instituţionalizarea de către Organizaţia Mondială a Comerţului a fenomenului globalizării, care a dus la *„spargerea"* graniţelor economice dintre state;
- reapariţia autoritarismului şi întărirea naţionalismului din Rusia, urmate de startul reconstrucţiei puterii militare, susţinut de dominaţia energetică a Rusiei asupra Europei;
- reluarea de către India şi Pakistan a demersurilor pentru intrarea în familia puterilor nucleare, încurajate de lipsa de fermitate a puterilor nucleare;
- schimbarea priorităţilor americane odată cu 11 septembrie 2001, fapt ce constituie un moment de cotitură în politica americană şi mondială.

---

[20] Zbigniew Brzezinski, *A doua şansă – Trei preşedinţi şi criza superputerii americane*, Editura Antet, Bucureşti, 2007, pp. 14-15.

La acestea mai putem adăuga:

- criza financiară asiatică, ce a constituit un factor coagulant pentru statele asiatice, în jurul Chinei și Japoniei, determinând expansiunea fără precedent a Chinei spre poziția de *„jucător economic global"*;
- degradarea Rusiei de la statutul de superputere la cel de mare putere;
- penetrarea economiei europene de către rețeaua mafiotă rusă;
- criza economico-financiară mondială începută în 2008, care a blocat o mare parte din economia globalizată și a dat peste cap calculele Rusiei de a se înarma pe baza câștigurilor din vânzările de gaze și petrol;
- menținerea incapacității guvernelor europene de a dezvolta o politică energetică comună în fața șantajului energetic rusesc asupra Europei;
- extinderea zonei de influență a Chinei asupra Oceanului Pacific, Africii și resurselor acesteia;
- micșorarea diferențelor dintre problemele interne (asupra cărora era suveran doar statul) și problemele externe (care țineau de apanajul organizațiilor internaționale), continuată cu ingerințele organizațiilor suprastatale în problemele interne au devenit o normalitate cotidiană.

Acestea sunt fenomene care și-au pus amprenta pe toate aspectele vieții interne și internaționale și au condus la schimbări majore în planul structurii de putere, într-o perioadă extrem de scurtă de la prăbușirea sistemului sovietic până astăzi.

Hegemonia mondială a fost un vis al multor conducători de state, iar căile pentru obținerea acesteia au fost diverse. În majoritatea covârșitoare a cazurilor din trecut, hegemonia a fost obținută prin intermediul puterii armate. Însă, în ultimele decenii, încep să apară din ce în ce mai des efectele utilizării puterii economico-financiare în impunerea voinței unor state, în plan regional.

Prima jumătate a secolului al XX-lea iese în evidență prin cele mai sângeroase conflagrații duse pentru obținerea unei poziții prioritare prin forța armelor.

A doua jumătate a secolului se caracterizează printr-o rafinare a metodei, dusă la bun sfârșit cu mijloacele războiului economic. În urma acestei confruntări, Statele Unite au ajuns singura superputere mondială *„capabilă să intervină oricând și oriunde dorește, atunci când interesele sale sunt afectate"*[21], deținând o superioritate tehnologică pe care nicio altă națiune nu speră să o atingă în viitorul apropiat.

America a început lungul drum al devenirii sale, în anii conflictelor de pe bătrânul continent, în care *„nicio țară europeană nu era în stare să reprezinte o amenințare veritabilă, atâta vreme cât era ocupată să-și înfrunte rivalele"*[22].

---

[21] Ion Coșcodaru, Vasile Paul, *Centrele de putere ale lumii*, Editura Științelor Social-Politice, București, 2003, p. 28.

[22] Henry Kissinger, *Diplomația*, Editura ALL, București, 2008, p. 26.

În acei ani, prin acţiuni de forţă şi-au extins graniţele în defavoarea Canadei şi Floridei în 1794, au cumpărat Louisiana în 1803 de la Franţa, urmate de Florida şi Texas de la Spania. Toate aceste acţiuni au constituit primii paşi pentru construirea unei mari puteri. James Monroe[23] spunea, referindu-se la întinderea teritorială a unui stat, că aceasta îi *„conferă unei naţiuni multe dintre caracteristicile sale. Ea marchează mărimea resurselor sale, a populaţiei, a forţei sale fizice. Marchează, pe scurt, diferenţa dintre o mare putere şi una mică“*[24].

În prezent, Statele Unite se bucură pe plan mondial de *„o poziţie dominantă care, în viitorul previzibil, nu va putea fi contestată de vreun stat sau de o combinaţie de state“*[25].

*

În condiţiile dispariţiei bipolarităţii, cauzată de implozia uneia dintre superputeri, se vorbeşte tot mai mult de necesitatea apariţiei unui jandarm universal, care să corecteze deviaţiile unor state de la normele universale, pentru garantarea unui echilibru global. Acest jandarm poate fi o un stat sau o alianţă. Jandarmul universal se prefigurează a fi America, care nu a ajuns în faza de maturitate statală, fiind într-o creştere continuă de la sfârşitul Primului Război Mondial. În momentul de faţă, America este singura putere mondială cu ieşire la două oceane, pe care este în măsură să le controleze. Ea a luat locul Europei, care, timp de jumătate de mileniu – de la descoperirea Americii de către Columb, în 1492, până la căderea Uniunii Sovietice –, a deţinut puterea mondială, fiind denumită, în anumite cercuri, Imperiul Europei Atlantice, plecând de la premisa lui Mackinder, conform căreia cine controla mările, controla lumea.

[23] James Monroe (28 aprilie 1758-4 iulie 1831) a fost ultimul părinte fondator al Statelor Unite, semnatar al Declaraţiei de Independenţă; ajuns al cincilea preşedinte american (1817-1825), Monroe este celebru pentru proclamaţia sa de la 2 decembrie 1823, cunoscută sub denumirea de *„Doctrina Monroe“*, în care se stipula că puterile europene nu vor mai coloniza şi nu se vor mai amesteca în afacerile interne ale Americilor, iar Statele Unite ale Americii urmau să se proclame neutre în războaiele dintre puterile europene şi coloniile lor.

[24] William A. Williams, *The Shaping of American Diplomacy*, Editura Rand McNally, Chicago, 1956, p. 122.

[25] George Soros, *Supremaţia americană: un balon de săpun*, Editura Antet, Bucureşti, 2004, p. 3.

BUILDING INTEGRITY PROGRAMME – programul NATO de consolidare a integrității –

Programul de consolidare a integrității – Building Integrity (BI) Programme face parte din angajamentul NATO de a întări buna guvernare în sectorul apărării şi securităţii. A fost creat de către Consiliul Parteneriatului Euro-Atlantic – Euro-Atlantic Partnership Council (EAPC) în noiembrie 2007 în cadrul Planului de acţiune al Parteneriatului pentru edificarea instituţiilor de apărare – Partnership Action Plan on Defence Institution Building (PAP-DIB). Programul de consolidare a integrităţii îşi propune să atragă atenţia, să promoveze buna guvernare şi să furnizeze instrumentele practice necesare naţiunilor pentru îmbunătăţirea integrităţii şi reducerea riscurilor corupţiei în sectorul securitar prin sporirea transparenţei şi responsabilităţii.

În cadrul summitului NATO de la Chicago din mai 2012, liderii aliaţi au salutat Raportul referitor la stadiul în care se află consolidarea integrităţii, precum şi progresul făcut de către Programul NATO de consolidare a integrităţii, care a înregistrat contribuţii importante la promovarea transparenţei, responsabilităţii şi integrităţii în sectorul de apărare al naţiunilor interesate.

BI se concentrează în special pe managementul resurselor financiare şi umane. În scopul continuării activităţii în acest domeniu, aliaţii sunt de acord că prioritatea trebuie să o reprezinte dezvoltarea contribuţiei BI la sprijinirea Forţelor naţionale afgane de securitate. Aceasta se adaugă eforturilor continue menite să dezvolte un program BI care să fie adaptat pentru a asista naţiunile sud-est europene.

Raportul asupra stadiului BI a subliniat totodată importanţa educaţiei şi instruirii în construirea capacităţilor şi sprijinirea schimbării. Consiliul Nord-Atlantic (NAC)

Sursa: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_68368.htm

Versiunea neoficială în limba română este realizată în baza textului oficial, de referinţă, în limba engleză, *Building Integrity Programme*, pe site-ul http://www.nato.int/cps/en/SID-E51385BC-707738CC/natolive/official_texts_93045.htm, publicat la 07.12.2012.

consimte faptul că Autorităţile militare ale NATO, conduse de către Comandamentul Aliat pentru Transformare (ACT), trebuie să dezvolte un Plan de educaţie şi instruire în domeniul BI. Acesta va furniza cadrul necesar pentru sprijinirea eforturilor civile şi militare ale Alianţei pentru promovarea bunei guvernări în sectorul de apărare şi securitate, precum şi pentru abordarea cerinţelor specifice operaţiilor conduse de NATO.

Programul BI este sprijinit de contribuţiile voluntare către *BI Trust Fund* condus de către Belgia, Norvegia, Polonia, Elveţia şi Marea Britanie.

Eficientizarea folosirii resurselor în sectorul de apărare şi securitate reprezintă o provocare pentru toate naţiunile. Programul BI de activităţi şi instrumente este deschis tuturor aliaţilor şi partenerilor NATO din spaţiul euroatlantic, regiunea mediteraneană şi a Golfului, precum şi altor parteneri de pe glob, inclusiv Afganistanul.

Implementare

Participarea în Programul BI este voluntară.

NATO International Staff – Secretariatul internaţional al NATO (NATO IS) este agent executiv şi manager de proiect pentru Programul BI şi lucrează în strânsă legătură cu naţiunile şi cu alte organizaţii internaţionale, precum şi cu reprezentanţi ai societăţii civile pentru a dezvolta un program multianual în scopul promovării cunoaşterii şi înţelegerii corupţiei şi impactului acesteia asupra operaţiilor militare, păcii şi securităţii, şi instrumentele practice şi mecanisme – *Setul de instrumente BI – BI Tool Kit*. Acolo unde este posibil, Programul BI este integrat şi aliniat la procesele naţionale, precum şi la mecanismele de parteneriat ale NATO.

BI este totodată sprijinit de o reţea de parteneri de implementare – din cadrul ţărilor NATO, naţiunilor partenere şi societăţii civile. Aici sunt incluşi: Şcoala NATO din Oberammergau, Germania, Centrul de la Geneva pentru politica de securitate, Centrul de la Geneva pentru controlul democratic al forţelor armate, Transparency International (UK Defence Team), Colegiul naţional de apărare al Suediei, ministerele apărării din Bulgaria şi Norvegia, Centrele pentru educaţie şi instruire ale Parteneriatului pentru Pace şi Bosnia şi Herţegovina, Turcia, Marea Britanie şi Statele Unite ale Americii. Aceste instituţii sprijină implementarea BI prin furnizarea de asistenţă specializată referitoare la instruire şi educaţie şi prin găzduirea de activităţi BI.

Building Integrity Tool Kit

Building Integrity Tool Kit include un *Studiu de autoevaluare a BI – BI Self Assessment Survey* (disponibil pe site-ul NATO în engleză, franceză, arabă, dar şi rusă) şi un *Proces de recenzare – Peer Review Process*, cursuri BI certificate

de către Comandamentul Aliat pentru Transformare, materiale, un *grup de experţi în domeniul BI – Pool of BI Subject Matter Experts* şi o reţea de instituţii.

Naţiunile întrebuinţează Studiul de autoevaluare a BI pentru a implementa practicile şi procedurile curente în instituţii de securitate şi apărare. Recenzarea se bazează pe analiza întregului studiu şi furnizează cadrul pentru identificarea şi promovarea bunelor practici, precum şi pentru dezvoltarea planurilor şi criteriilor de referinţă naţionale pentru acţiune. Naţiunile care completează Autoevaluarea BI pot solicita o recenzare şi sprijin expert pentru dezvoltarea unui plan de acţiune adecvat. Până în momentul de faţă, Recenzările BI au fost finalizate pentru Afganistan, Bosnia şi Herţegovina, Bulgaria, Croaţia, Norvegia şi Ucraina. Recenzările pentru Ungaria, Letonia şi Serbia sunt în curs de desfăşurare.

Cursurile pentru BI au loc în spaţiul EAPC, precum şi în Afganistan pentru mai mult de 550 de persoane provenind din mediul civil şi din domeniul apărării şi securităţii. În 2012, cursurile pentru BI au avut loc la Centrul PfP din Ankara, Turcia, şi la Şcoala NATO din Oberammergau.

BI Tool Kit mai include şi *Building Integrity and Reducing Corruption in Defence: A Compendium of Best Practices – Consolidarea integrităţii şi reducerea corupţiei în domeniul apărării: Compendiu de bune practici* (disponibil în engleză, arabă, rusă şi ucraineană). Acest Compendiu conferă o abordare strategică asupra reducerii riscurilor referitoare la corupţie. Se concentrează asupra aspectelor practice ale conceperii şi implementării unor programe de consolidarea integrităţii în domeniul apărării, ţinând cont, în acelaşi timp, de particularităţile culturale ale organizaţiilor de apărare.

BI este susţinut de către un grup de experţi în domeniu, proveniţi din ministere naţionale civile sau de apărare, organizaţii internaţionale şi societatea civilă. Aceşti experţi oferă consiliere şi au un rol activ în dezvoltarea şi implementarea tuturor aspectelor programului BI, precum Recenzarea BI şi activităţile premergătoare dislocării, pentru ISAF.

*

Programul de consolidare a integrităţii

Întărirea transparenţei, responsabilităţii şi integrităţii şi reducerea riscului corupţiei în sectorul apărării şi securităţii 2012-2014

Scop

1. Scopul acestui document este de a sublinia progresul făcut în implementarea programului de Consolidare a integrităţii (BI), asupra căruia s-a convenit de către Consiliul Nord-Atlantic şi care a fost adnotat de către şefii de state şi de guverne la summitul de la Chicago.

Context

2. Programul BI a fost lansat în EAPC în noiembrie 2007, pentru a atrage atenţia şi pentru a dezvolta capabilităţile instituţionale în domenii cheie elaborate în cadrul Planului de acţiune al Parteneriatului pentru edificarea instituţiilor de apărare (PAP-DIB), asupra căruia s-a convenit la summitul de la Istanbul. Încă de la început, programul BI s-a concentrat pe dezvoltarea instrumentelor practice care să ajute naţiunile să-şi consolideze integritatea, transparenţa şi responsabilitatea şi să reducă riscul corupţiei în sectorul de apărare şi securitate. Acest program în curs de desfăşurare promovează buna practică şi furnizează naţiunilor sisteme şi mecanisme care să facă instituţiile de apărare şi securitate mai eficiente şi mai inteligente.

3. Programul BI include un set de activităţi deschise pentru NATO, EAPC, MD, ICI şi parteneri globali. Participarea se face pe bază de voluntariat. Deşi abordarea generală prezentată naţiunilor în martie 2010 rămâne neschimbată, o serie de paşi semnificativi au fost făcuţi pentru a include BI în sistemele şi procedurile NATO şi pentru a face ca acest program să fie mai operaţional. Aceasta include contribuţia la eforturile civil-militare ale NATO concentrate pe corupţie şi pe impactul acesteia asupra operaţiilor.

4. Calendarul de activităţi al BI, precum şi instrumentele sale practice vor fi actualizate în continuare şi vor fi ajustate cu scopul de a satisface nevoile naţiunilor. NATO IS şi programul BI sunt sprijinite de către o reţea de instituţii, precum şi de experţi în domeniu, proveniţi din organizaţii internaţionale, administraţii naţionale, precum şi din societatea civilă.

Stadiul curent

5. Luând în considerare Raportul referitor la stadiul BI, prezentat în cadrul summitului de la Chicago, eforturile NATO IS s-au concentrat pe:

- Dezvoltarea unui Program BI personalizat pentru sud-estul Europei – SEE, pregătit în strânsă cooperare cu Bulgaria, ca naţiune conducătoare, în cadrul Procesului reuniunilor miniştrilor apărării din sud-estul Europei

(SEDM), şi cu Norvegia. Programul BI personalizat va fi lansat la Cartierul general al NATO în perioada 13-14 decembrie 2012*.

- Dezvoltarea unui Program BI personalizat pentru Forţele afgane naţionale de securitate (ANSF) a avut loc în strânsă colaborare cu Statele Unite ale Americii şi părţile interesate din teatru; această contribuţie pentru BI s-a dezvoltat în cadrul Parteneriatului durabil NATO-Afganistan şi reflectă angajamentele făcute de către GIRoA [Guvernul Republicii Islamice Afganistan – n. trad.] la Conferinţa de la Tokio din 8 iulie 2012.

6. Programele personalizate pentru SEE şi GIRoA au fost dezvoltate în strânsă colaborare cu naţiunile şi părţile implicate cheie, pentru a îndeplini cerinţele specifice ale naţiunilor interesate. Pentru a pregăti aceste programe personalizate, NATO IS s-a inspirat din Procesul BI de autoevaluare/recenzare din alte mecanisme de raportare ale NATO, precum şi din analize adiţionale ale decalajelor realizate cu sprijinul naţiunilor. Această analiză continuă va fi folosită pentru a promova programele personalizate menite să consolideze capacităţile naţionale şi regionale şi să identifice punctele de referinţă care să asiste naţiunile în monitorizarea schimbărilor. Programele personalizate pentru SEE şi GIRoA consfinţesc faptul că educaţia şi instrucţia sunt fundamentale în adoptarea şi susţinerea schimbării şi în dezvoltarea capabilităţilor.

7. Impactul programelor personalizate depinde de conducerea politică şi de sprijinul susţinut al autorităţilor naţionale pentru implementarea schimbării în instituţiile proprii de securitate şi apărare. Impactul scontat va fi specific situaţiei naţiunilor, în mod individual, şi ar putea include revizuirea şi ajustarea legislaţiei şi procedurilor, dezvoltarea profesională a personalului, pentru promovarea bunei practici şi revizuirea educaţiei şi instrucţiei, inclusiv a celor centrate pe eforturile de stabilizare şi reconstrucţie. Obiectivele specifice pentru ANSF sunt reflectate în Programul BI personalizat. Punctele de referinţă pentru evaluarea schimbării sunt dezvoltate ca parte a programului personalizat pentru SEE.

8. Educaţia şi instrucţia sunt fundamentale în consolidarea capacităţilor şi în transformarea instituţiilor. Aşa cum a fost trasată sarcina de către NAC, activitatea s-a concentrat pe dezvoltarea unei abordări structurate şi sustenabile referitor la educaţie şi instrucţie. Planul pentru educaţie şi instrucţie în domeniul BI, dezvoltat în cooperare cu Autorităţile militare ale NATO (NMAs) şi acceptat de către NAC, abordează operaţiile NATO prezente şi viitoare şi sprijină eforturile continue civile şi militare ale Alianţei de contribuţie la buna guvernare în sectorul apărării şi securităţii. Implementarea acestui plan pe mai departe se face de către NATO IS şi NMAs, în strânsă colaborare cu cei interesaţi, inclusiv cu Centrul

* Documentul a fost publicat pe site-ul www.nato.int la 7 decembrie 2012. Programul a fost lansat în perioada menţionată, în cadrul unei întâlniri la care au participat 16 ţări membre sau partenere ale Alianţei şi care a fost prezidată de către ambasadorul Dirk Brengelmann, Secretar general adjunct al NATO pentru afaceri politice şi politica de securitate.

pentru consolidarea integrităţii în sectorul apărării, înfiinţat la 1 septembrie 2012, la Oslo, în Norvegia.

9. Implementarea programelor personalizate evidenţiate în acest raport este sprijinită de o serie de instrumente şi activităţi BI. Acestea includ Procesul BI de autoevaluare/recenzare, Grupul de experţi în domeniu BI (SME) şi activităţi de educaţie şi instrucţie. NATO IS va continua să ţină cont de UNSCR 1325 în dezvoltarea instrumentelor şi activităţilor BI.

10. Procesul BI de autoevaluare/recenzare este destinat să asiste naţiunile în întocmirea practicilor şi procedurilor curente şi să evalueze integritatea generală a sectorului apărării şi securităţii. La 1 decembrie 2012, acest proces era finalizat de 4 aliaţi şi 4 parteneri. Rezultatele acestui proces sunt folosite pentru a identifica bunele practici, precum şi zonele care mai trebuie observate.

11. Grupul de experţi în domeniul BI (SME) este folosit pentru a sprijini Procesul de recenzare în domeniul BI, implementarea programelor personalizate precum şi dezvoltarea activităţilor de educaţie şi instrucţie. La cererea naţiunilor, SME pot furniza asistenţă în dezvoltarea şi implementarea unor planuri de acţiune personalizate naţionale, menite să consolideze capacităţile instituţionale şi să promoveze buna practică. Experţii provin din rândul administraţiilor naţionale, organizaţiilor internaţionale şi societăţii civile.

12. Pentru a sprijini educaţia şi instrucţia, a fost produs, de către Centrul de la Geneva pentru controlul democratic al armatei, în cooperare cu NATO şi alţi experţi internaţionali, *Compendiumul de bune practici: Consolidarea integrităţii şi reducerea corupţiei în domeniul apărării.* Acesta furnizează o abordare strategică asupra reducerii riscurilor privitoare la corupţie şi se concentrează pe concepte şi instrumente care pot asigura bune practici în managementul apărării. Textul este disponibil în engleză, arabă, rusă şi ucraineană[1]. Mai multe materiale centrate pe reducerea riscului corupţiei în instituţiile ucrainene din domeniul apărării au fost realizate de către Centrul ucrainean de studii pentru armată, conversie şi dezarmare (CADS)[2].

13. Cursul NATO pentru consolidarea integrităţii în rândul responsabililor din sectorul de apărare, care are loc din 2008, este concentrat pe promovarea bunelor practici, sporirea transparenţei şi responsabilităţii în sectorul apărării şi securităţii. În acest an, un număr de 67 de civili şi militari au luat parte în cursul BI organizat la Centrul de pregătire PfP (Ankara, Turcia) şi la Şcoala NATO (Oberammergau, Germania). Acest curs se adaugă grupului de lucru al BI pentru formare de formatori din Ankara, Turcia, 16-19 decembrie 2012.

---

[1] http://www.nato.int/cps/en/natolive/search.htm.

[2] *Building Integrity in Defence Establishments: A Ukrainian Case Study*, ed. V. Badrak, Kiev 2012. Studiu disponibil în engleză şi ucraineană.

14. Până la sfârşitul lui 2012, mai mult de 600 de civili şi militari vor fi luat parte la activităţi educaţionale dezvoltate şi implementate în cadrul Programului BI*. În plus faţă de aceste activităţi, module BI au fost încorporate în activităţi existente naţionale şi ale NATO, inclusiv de educaţie şi instrucţie pre-dislocare.

15. Conferinţa bianuală de consolidare a integrităţii le dă ocazia autorităţilor civile şi militare să aducă în discuţie şi să abordeze provocările la adresa BI la nivel strategic. Discuţiile din cadrul conferinţelor precedente furnizează o bază pentru îmbunătăţirea Programului BI. Următoarea Conferinţă BI, care va avea lor în Monterey (USA), 25-28 februarie 2013, este de aşteptat să modeleze în continuare programele BI personalizate pentru SEE şi GIRoA, să identifice zone prioritare pentru îmbunătăţirea cooperării civil-militare, în special referitor la operaţiunile NATO.

Sprijin pentru BI

16. Bugetul total estimat de 5,5 milioane de euro va fi folosit pentru sprijinirea activităţilor BI pentru NATO, EAPC, MD, ICI şi Partenerii globali în perioada 2012-2014.

17. Totodată, naţiunile au avut şi contribuţii substanţiale în natură în sprijinul BI. Pe lângă găzduirea de evenimente şi desemnarea unor instituţii naţionale pentru a sprijini proiectarea şi implementarea programului BI, aceste contribuţii includ:

- finanţarea analizei necesarului pentru Programul personalizat pentru SEE de către Norvegia;
- înfiinţarea unui Centru pentru consolidarea integrităţii în sectorul apărării la Oslo, în Norvegia;
- management de proiect pentru Procesul SEDM şi găzduirea unor reuniuni ale experţilor SEE de către Bulgaria;
- furnizarea unei Contribuţii naţionale voluntare (VNC) pentru Cartierul general al NATO şi pentru Biroul Reprezentantului civil senior din Kabul, Afganistan;
- numirea de experţi în Grupul de experţi în domeniul BI;
- furnizarea de expertiză şi contribuţii financiare în sprijinul dezvoltării programelor BI personalizate.

Recomandare

18. Naţiunile sunt invitate:

- să remarce progresul făcut în proiectarea şi implementarea Programului BI, inclusiv în dezvoltarea programelor personalizate pentru SEE şi GIRoA;
- să continue sprijinirea eforturilor civile şi militare pentru promovarea bunei guvernări în sectorul apărării şi securităţii, în special prin Planul pentru educaţie şi instrucţie în domeniul BI;
- să reflecteze asupra felului în care vor putea să sprijine în continuare Programul BI prin contribuţii financiare sau în natură.

* Documentul a fost publicat pe site-ul www.nato.int la 7 decembrie 2012 (n. trad.).

Programul BI personalizat pentru sud-estul Europei (SEE)

Scop

1. Scopul Programului BI personalizat pentru SEE al NATO este de a contribui la reducerea riscului corupţiei în sectorul de apărare şi securitate al naţiunilor participante prin promovarea bunelor practici, sporirea transparenţei, responsabilităţii şi integrităţii.

2. Acest efort condus de NATO este complementar eforturilor continue ale naţiunilor şi altor instituţii internaţionale, precum UNODC [Biroul ONU pentru droguri şi criminalitate – n. trad.]. Programul personalizat pentru SEE se dezvoltă pe o perioadă de cinci ani (2012-2016) şi se concentrează asupra naţiunilor care fac parte din Procesul reuniunilor miniştrilor apărării din sud-estul Europei (SEDM). Acest text are în vedere perioada 2012-2014.

Context

3. Programul BI a fost lansat în EAPC în noiembrie 2007. În cadrul summitului de la Lisabona din 2010, naţiunile au convenit asupra dezvoltării unui program BI personalizat, care să vină în întâmpinarea nevoilor naţiunilor din sud-estul Europei. Acest fapt include încorporarea BI în procedurile şi procesele naţionale sau ale NATO existente, precum IPAP [Planul individual de acţiuni al Parteneriatului – n. trad.], şi dezvoltarea unei abordări personalizate pentru construirea capacităţilor naţiunilor. Raportul BI, menţionat de către şefii de stat şi de guvern în cadrul summitului de la Chicago, din 2012, a subliniat importanţa sporirii transparenţei, responsabilităţii şi integrităţii în sectorul de apărare şi securitate; de asemenea, a evidenţiat că ar trebui să se acorde prioritate dezvoltării unui Program BI personalizat pentru sprijinirea naţiunilor din SEE.

4. Acest Program BI personalizat se dezvoltă în strânsă colaborare cu Bulgaria, ca naţiune conducătoare, în cadrul Procesului SEDM, şi cu Norvegia. Scopul său este de a folosi la maxim resursele BI existente, evitând duplicarea şi competiţia pentru resurse.

5. Această iniţiativă politică a fost aprobată de către miniştrii apărării din cadrul SEDM la reuniunea lor de la Sarajevo, din 3 octombrie 2012. Procesul SEDM s-a dovedit a fi un model de succes de cooperare reciprocă între statele din regiune. Acesta oferă un cadru pentru o abordare mai structurată şi mai cuprinzătoare a dezvoltării în continuare a cooperării regionale eficiente între naţiuni şi cu societatea civilă, precum şi a stabilirii unor legături care să faciliteze integrarea în instituţiile euroatlantice, cu scopul de a spori stabilitatea şi securitatea în SEE.

6. Statele SEDM care participă în acest program personalizat sunt: Albania, Bosnia şi Herţegovina, Bulgaria, Croaţia, fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei,

Muntenegru, România, Serbia şi Slovenia. Acest Program personalizat este deschis şi altor naţiuni SEDM, precum şi pentru observatori.

7.Sprijinirea schimbării instituţionale necesită un efort susţinut. Pentru perioada 2012-2014, Programul BI personalizat se concentrează pe realinierea a trei elemente deja existente ale BI pentru o mai bună abordare a necesităţilor naţiunilor din SEE. Aceasta include:

- sporirea conştientizării pentru o mai bună înţelegere a importanţei dezvoltării instituţiilor din sectorul apărării şi securităţii care sunt de încredere şi care oferă valoare în schimbul banilor;
- finalizarea Procesului BI de autoevaluare/recenzare pentru a avea o imagine a practicilor şi politicilor curente;
- sprijinirea dezvoltării şi implementării Planurilor naţionale de acţiune în domeniul BI, care promovează buna practică şi sporirea transparenţei, responsabilităţii şi integrităţii în sectorul apărării şi securităţii.

Dezvoltarea unei abordări personalizate pentru SEE

8. Scopul programului personalizat pentru SEE este de a contribui la reducerea riscului de corupţie în sectorul de apărare şi securitate al naţiunilor participante, prin promovarea bunelor practici, sporirea transparenţei, responsabilităţii şi integrităţii.

9. Recunoscând importanţa de a avea programe dezvoltate referitoare la cea mai bună înţelegere posibilă a problemelor şi provocărilor, acest program personalizat se bazează pe instrumentele şi mecanismele existente ale NATO şi ale parteneriatelor, cum ar fi IPAP, ANP [Programul anual naţional – n. trad.], PARP [Procesul de planificare şi analiză – n. trad.] şi Procesul BI de autoevaluare/recenzare.

10. Se desfăşoară activităţi pentru identificarea necesităţilor de a asigura faptul că programul personalizat este centrat şi ordonat pentru a satisface nevoile naţiunilor. Scopul acestei analize a necesităţilor, condusă de Norvegia, este de:

- a identifica factorii care pot consolida integritatea şi reduce riscurile de corupţie în sectorul de apărare şi securitate;
- a informa asupra proiectării activităţilor viitoare menite să acorde suport naţiunilor.

11. Analiza va identifica:

- standarde/directive/puncte de referinţă referitoare la transparenţă şi responsabilitate în sectorul de apărare – care să reflecte concepte şi standarde recunoscute la nivel internaţional. Acestea vor reprezenta un punct de referinţă pentru evaluarea situaţiei curente;
- măsura în care aceste standarde etc. sunt instituţionalizate în ţările participante. Aici sunt incluse revizuirea măsurii în care standardele se reflectă

în legislaţia internă (cadrul legal), influenţa lor asupra aranjamentelor organizaţionale şi percepţia în cadrul sectorului de apărare;

- decalajele dintre standardele normative şi dimensiunea reală a instituţionalizării lor şi măsurile potenţiale pentru abordarea acestora.

12. Procesul BI de autoevaluare/recenzare reprezintă un punct de plecare important, iar naţiunile sunt încurajate să se folosească de acest instrument. Pe lângă cercetarea şi interviurile cu autorităţile naţionale, analiza necesităţilor se bazează şi pe instrumentele şi mecanismele NATO şi de parteneriat, precum IPAP, ANP şi PARP, dar şi pe materiale din surse deschise.

13. Faza de cercetare şi de analiză va fi finalizată în 2013. Imaginea de ansamblu a cerinţelor care rezultă din acest proces va fi utilizată pentru a informa asupra proiectării şi desfăşurării activităţilor de consolidare a capacităţilor pentru SEE în 2014. Activităţile de dezvoltare profesională vor include ateliere de lucru şi cursuri care se vor desfăşura regulat, în special în cadrul SEE, şi vor fi sporite prin legătura continuă cu punctele naţionale de contact în domeniul BI.

14. Programul personalizat pentru SEE va fi lansat oficial la Cartierul general al NATO la 13-14 decembrie 2012 şi va aduce laolaltă punctele de contact din domeniul BI* din naţiunile dornice să participe şi să se familiarizeze cu schema generală şi activităţile specifice dezvoltate cu sprijinul Bulgariei şi al Norvegiei.

15. Educaţia şi instrucţia sunt fundamentale în consolidarea capacităţilor şi în transformarea instituţiilor. Programul personalizat pentru SEE se va sprijini pe rezultatele activităţii de evaluare şi se va baza pe Planul NATO pentru educaţie şi instrucţie în domeniul BI, dezvoltat în cooperare cu Comandamentul Aliat pentru Transformare. Acesta include folosirea resurselor Partenerilor implementatori ai BI, cum sunt Centrul de pregătire pentru operaţii în sprijinul păcii (Sarajevo) şi Centrul de pregătire PfP (Ankara).

16. Participarea la programul personalizat pentru SEE are loc în mod voluntar şi este deschisă tuturor membrilor şi observatorilor din cadrul SEDM. Naţiunile participante sunt invitate să desemneze un punct de contact militar şi civil (de nivel OF-5 sau echivalent). Aceste puncte de contact vor servi ca punct focal naţional şi vor facilita schimburile cu NATO IS. Pentru a aprofunda cunoştinţele lor, vor fi dezvoltate o serie de activităţi care să servească scopului dublu de schimb de cunoştinţe şi de dezvoltare a unei reţele SEE.

17. Programul activităţilor BI pentru SEE este aşteptat să se concentreze pe zone cheie, care să conţină:

- supraveghere parlamentară;
- politici anticorupţie şi pentru integritate;
- organisme anticorupţie specializate;

* Documentul a fost publicat pe site-ul www.nato.int la 7 decembrie 2012 (vezi n. trad. din pagina 119).

- conflict de interese;
- libertatea accesului la informaţii;
- audit intern şi extern;
- instituţii ale Avocatului poporului;
- contracte de achiziţii publice, inclusiv achiziţie şi cedare de active;
- managementul resurselor umane.

18. BI este un program continuu. Activităţile planificate de consolidare a capacităţilor pentru 2013-2014 vor fi revizuite în permanenţă şi modificate în conformitate cu rezultatele cercetărilor, analizei şi experienţelor din teren. Punctele de referinţă identificate prin intermediul acestui efort vor fi utilizate pentru dezvoltarea în continuare a Setului de instrumente BI.

19. Un set iniţial de activităţi personalizate sunt dezvoltate în cooperare cu Centrul de la Geneva pentru controlul democratic al forţelor armate. Informaţiile referitoare la aceste activităţi vor fi diseminate în EAPC. Ca parte a unei abordări generale de promovare a bunei practici şi a schimbului de cunoştinţe, naţiunile participante sunt invitate să ia în calcul găzduirea uneia dintre activităţile BI personalizate planificate pentru 2013-2014.

20. O echipă ad hoc formată din Norvegia, Bulgaria şi NATO IS va realiza procesul de cercetare şi analiză. Totodată, echipa va face şi recomandări pentru activităţi viitoare care să se desfăşoare în perioada 2015-2016. Programul BI personalizat pentru SEE va fi revizuit în permanenţă şi modificat pentru a face faţă condiţiilor schimbătoare şi capabilităţile naţiunilor care iau parte la acesta. O revizuire formală şi un bilanţ vor avea loc anual, cu principalele părţi interesate, şi vor fi prezentate naţiunilor.

Rezultatul scontat

21. Programul BI personalizat pentru SE este aşteptat:

- să îmbunătăţească înţelegerea la nivelul naţiunilor asupra riscurilor corupţiei în sectorul apărării şi securităţii;
- să identifice prioritătile şi să creioneze calea de urmat pentru acţiunea comună;
- să furnizeze asistenţă pentru aplicarea practicilor şi procedurilor instituţionale menite să sporească transparenţa, responsabilitatea şi integritatea în sectorul de apărare şi securitate;
- să dezvolte repere astfel încât naţiunile să poată monitoriza schimbarea;
- să asigure educaţia şi instrucţia pentru promovarea bunei practici şi consolidarea capacităţilor;
- să promoveze o folosire mai largă a instrumentelor şi mecanismelor existente în domeniul BI al NATO şi felul în care acestea pot fi folosite pentru a spori transparenţa, responsabilitatea şi integritatea în sectorul de apărare şi securitate.

Programul personalizat de consolidare a integrităţii (BI) pentru Afganistan

Scop

1. Programul personalizat pentru consolidarea integrităţii şi reducerea riscului corupţiei în Forţele afgane naţionale de securitate (ANSF) se concentrează pe promovarea bunelor practici şi pe dezvoltarea capacităţilor forţelor civile şi armate din Ministerul Apărării afgan (MOD) şi Ministerul de Interne afgan (MOI) cu scopul de a sprijini Guvernul Republicii Islamice Afganistan (GIRoA) în eforturile sale de a consolida integritatea şi de a reduce riscul corupţiei. Programul personalizat se va implementa în perioada 2011-2021, iar acest text abordează implementarea sa pe parcursul tranziţiei care se va finaliza în 2014.

2. Sprijinirea schimbării instituţionale necesită un efort susţinut şi aliniat din partea comunităţii internaţionale. Acest program face parte din Parteneriatul durabil al NATO cu Afganistanul şi este complementar eforturilor continue ale altor organizaţii internaţionale.

Context

3. În octombrie 2011, MOD şi MOI afgane, din Guvernul Republicii Islamice Afganistan (GIRoA), au acceptat recomandările Procesului BI de autoevaluare şi recenzare. Aceste recomandări includ dezvoltarea şi implementarea unui plan de acţiune menit să consolideze integritatea, să sporească transparenţa şi să îmbunătăţească responsabilitatea în cadrul ANSF prin dezvoltarea unor procese şi proceduri.

4. Conducerea şi zonele specializate ale managementului resurselor financiare (buget, achiziţii, contractări) şi resursele umane (inclusiv recrutarea şi promovarea pe baza meritelor) au fost identificate de către GIRoA, NATO şi alte părţi interesate ca fiind priorităţi în cadrul sectorului de apărare şi securitate pentru reducerea riscului corupţiei şi sprijinirea ANSF. În consecinţă, acest plan de implementare a fost proiectat în aşa fel încât să înlăture decalajele în aceste două arii cheie.

5. Cunoscând faptul că educaţia şi instrucţia sunt esenţiale pentru consolidarea capacităţilor şi transformarea instituţiilor, Programul personalizat se axează pe consolidarea capacităţii ANSF şi include:

- înfiinţarea şi sprijinirea unui Centru BI-pilot în Kabul;
- proiectarea şi transmiterea educaţiei şi instrucţiei personalizate în domeniul BI.

Echipa BI numită în cadrul Centrului BI se va concentra pe integritatea, transparenţa şi responsabilitatea proceselor din cadrul MOD şi NOI, care vor include planificarea, programarea, dezvoltarea, adoptarea, execuţia şi controlul resurselor financiare (buget şi achiziţii) şi umane.

6. Accentul pe capabilităţile instituţionale şi individuale oferă un cadru pentru efortul pe termen lung de a dezvolta sisteme şi proceduri pentru sprijinirea ANSF. Înfiinţarea unor ministere şi instituţii de securitate cu leadership civil care să conducă, să supravegheze, să administreze şi să asigure resurse pentru ANSF este parte a unei tranziţii de succes. MOD şi MAI au nevoie de capacităţi instituţionale (proceduri şi personal) pentru a oferi management eficient şi pentru a sprijini dezvoltarea forţelor pe care poporul afgan să le respecte şi în care să aibă încredere. Aceste acţiuni sunt eficientizate pentru a asigura în continuare o conducere naţională responsabilă şi o implicare timpurie în gestionarea treptată a resurselor financiare şi umane programate pentru perioada post 2014.

7. În elaborarea acestui plan, Secretariatul Internaţional al NATO (IS) a luat în considerare rezultatele recentelor reuniuni la nivel înalt, în special Bonn II şi summitul de la Chicago. Acesta include, de asemenea, şi dispoziţiile reciproce referitoare la responsabilitate convenite la Conferinţa de la Tokyo, care au dus la Decretul prezidenţial afgan referitor la combaterea corupţiei.

8. Aceste eforturi vor completa şi vor consolida eforturile bilaterale, cum ar fi cele susţinute de către SUA. În măsura în care este posibil, activităţile se vor desfăşura în Afganistan. Punerea în aplicare va fi sprijinită de către personalul BI specializat, cu sediul în Kabul, şi vă fi susţinută de o reţea de parteneri implementatori ai BI şi de un grup de experţi în domeniu provenind din guvern şi din societatea civilă şi care asigură o mai mare flexibilitate.

9. NATO IS va continua să fie responsabil pentru proiectarea, implementarea şi monitorizarea Programului BI personalizat pentru ANSF. Agenţia NATO pentru sprijin (NSPA) va furniza asistenţă consolidată în Afganistan.

10. NATO IS va lucra în continuare îndeaproape cu părţile interesate implicate în dezvoltarea capabilităţilor instituţionale ale ANSF – în special programele Biroului secretarului american al apărării – Iniţiativa reformei instituţionale în domeniul apărării, Consilierii miniştrilor apărării, precum şi Misiunea NATO de pregătire din Afganistan şi Grupul de lucru pentru sincronizarea anticorupţie.

11. Abordarea şi activităţile planificate includ un mix de măsuri pe termen scurt şi lung cu accent pe dezvoltarea şi promovarea bunei practici şi a măsurilor practice. Programul personalizat va fi modificat în conformitate cu experienţele câştigate şi condiţiile schimbătoare.

Dezvoltarea unui program personalizat

12. Contribuţia BI la eforturile conduse de NATO se vor axa pe sporirea capabilităţilor ANSF, inclusiv transferul de cunoştinţe, schimbul de bune practici şi dezvoltarea de abilităţi menite:

- să sporească transparenţa şi responsabilitatea pentru a sprijini proiectarea sistemelor de management al resurselor financiare şi umane;

- să eficientizeze capabilităţile pentru educaţie şi instrucţie, punând bazele dezvoltării unui Centrul BI în Kabul, pentru ca acesta să devină un centru de cunoaştere în cadrul Universităţii naţionale afgane de securitate [ANSU – n. trad.].

13. Programul BI a fost dezvoltat ţinându-se cont de priorităţile identificate pentru tranziţie, inclusiv evoluţia treptată spre sprijinul bugetar, şi va consolida capacitatea MAI şi MOD în programarea, implementarea şi gestionarea bugetului, în conformitate cu legile stabilite cu Ministerul finanţelor şi alte părţi interesate internaţionale, cum ar fi Banca Mondială şi ONU.

14. Consolidarea capacităţii de educaţie şi instrucţie este un element-cheie în susţinerea schimbărilor în ANSF. Planul de implementare se concentrează asupra sporirii în continuare a cunoştinţelor ANSF despre impactul corupţiei în sectorul de apărare şi securitate, despre operaţiunile lor şi consecinţele pentru oamenii din Afganistan şi va promova cele mai bune practici.

15. Programul personalizat pentru 2012-2014 încurajează şi integrarea problemelor referitoare la apartenenţa de gen în curriculum şi asigură accesul femeilor care fac parte din ANSF la cursuri şi resurse referitoare la BI.

Rezultatul scontat

16. Se doreşte ca Planul personalizat 2012-2014 pentru Afganistan:

- să consolideze cunoaşterea şi înţelegerea riscului corupţiei în sectorul de apărare şi securitate, la toate nivelele, şi impactul său asupra MOD şi MOI;
- să dezvolte capabilităţile unui nucleu de echipă afgană în domeniul BI ca echipă de star pentru ca Centrul BI să poată, după 2014, să opereze Centrul BI de la ANSU. Această echipă trebuie totodată să fie capabilă să organizeze activităţile curente de educaţie şi instrucţie, precum şi procedurile în conformitate cu ariile cheie identificate de nişe potenţiale de corupţie – managementul resurselor financiare şi umane;
- să furnizeze educaţie şi instrucţie specializate, inclusiv programe de formare de formatori, pentru a promova bunele practici, pentru a încorpora integritatea, transparenţa şi responsabilitatea în planificarea, bugetarea, contractarea şi gestionarea resurselor umane din sectorul de apărare şi securitate;
- să continue să încorporeze şi să evalueze domeniul BI în curriculumul ANSF.

Traducere şi adaptare:
Iulia NĂSTASIE

„SECRETE“ ALE SUCCESULUI PE FRONTUL SECRET (II)

Colonel Daniel MELCIOIU

In the author's opinion, discussing some aspects related to the relationships between Eugen Cristescu and Mihail Moruzov is considered useful because it helps us understand two concepts diametrically opposed regarding the mission and practices of the state security services. Although they were relatives by marriage, Eugen Cristescu and Mihail Moruzov were still rivals professionally, not only because of the excessive pride characteristic to policemen, but especially because of their different views on the mission of the services they led at that time. While Eugen Cristescu was a justice fighter who militated for the strict observance of the laws related to police and security forces work, Mihail Moruzov – a self-educated person par excellence – considered that the secret service deserved everything and, therefore, it was allowed everything!

***Keywords**: political activities; continuity and tradition; intelligence agents; counterintelligence*

Eugen Cristescu

La conducerea SSI, Ion Antonescu îl numeşte pe Eugen Cristescu, director al administraţiei de stat şi al personalului din Ministerul de Interne, iar anterior director al Poliţiei de Siguranţă, cunoscut ca un temut adversar al mişcărilor politice extremiste de dreapta şi de stânga – ale căror antecedente îl recomandau ca un om capabil să aducă un suflu nou în activitatea serviciului secret, ceea ce a şi reuşit, în mare măsură, în perioada 12.11.1940 – 23.08.1944, cât timp s-a aflat la conducerea serviciului. Acesta dispunea de energia şi hotărârea ce-i lipsiseră lui Nicolaid, iar lui Moruzov îi era net superior din punct de vedere cultural. Totodată, are şi o viziune mult mai conformă decât predecesorii săi cu cerinţele vremii asupra activităţii pe care trebuia să o desfăşoare un serviciu de informaţii.

După absolvirea şcolii primare din comuna Târgu-Ocna, a urmat Seminarul Teologic *„Veniamin“* din Iaşi, pe care l-a absolvit în 1916 cu media 8,56. În acelaşi an s-a înscris la Facultatea de Drept din Iaşi, dar, din cauza războiului, şi-a întrerupt studiile. A participat la campania militară din toamna anului 1916 cu gradul de sergent (t.r.) la serviciul sanitar. După încheierea războiului şi-a continuat

Colonel Daniel Melcioiu – Şcoala de Aplicaţie a Informaţiilor pentru Apărare *„General Nicolae Condeescu“*, Bucureşti.

studiile universitare, iar la şase ani după absolvire a obţinut doctoratul în ştiinţe juridice la Universitatea ieşeană. După terminarea studiilor a lucrat timp de 14 ani în Siguranţa Generală a Statului şi, apoi, şase ani în funcţii de conducere în cadrul Ministerului de Interne. A avut deci o ascensiune rapidă, parcurgând treptele ierarhiei profesionale de la gradul de subşef de birou la cel de director general. Pe lângă limbile clasice (latina şi greaca, însuşite în timpul cursurilor de la Seminarul Teologic), cunoştea foarte bine şi vorbea curent franceza şi germana, fapt ce i-a facilitat participarea la numeroase reuniuni organizate în diverse capitale europene pe teme de *„noutăţi şi tehnici perfecţionate în munca de poliţie şi informaţii“*. Un timp, a fost şi membru în Comisia Internaţională de Criminalistică, reprezentând Poliţia Română. În calitate de şef al Serviciului de Siguranţă şi, apoi, ca subdirector şi director al Poliţiei de Siguranţă, a contribuit – aşa cum se menţionează într-un raport –, *„la mai multe operaţii şi descoperiri în materie de securitate a statului“*. Într-o notare de serviciu anuală – *„foaie calificativă“*, cum se numea la acea vremea – pentru intervalul 1 ianuarie 1927 – 1 ianuarie 1928, întocmită de directorul general Romulus Voinescu, se fac următoarele menţiuni despre activitatea sa: *„Funcţionar înzestrat cu frumoase însuşiri pentru cariera aleasă. Are cunoştinţe necesare, simţul datoriei şi sentimentul răspunderii. Spirit de iniţiativă; în împlinirea atribuţiilor sale pune multă bunăvoinţă, dând dovadă de o concepţie clară şi spirit de pătrundere. Disciplinat. Caracter hotărât, integru şi loial. Se comportă demn şi civilizat în serviciu şi faţă de public. Calificarea: foarte bună“*.

Felul în care presa timpului recepta eficienţa Siguranţei Generale a Statului – în timpul în care Eugen Cristescu îndeplinea funcţia de director general – aflăm dintr-un articol publicat în ziarul *„Cuvântul“*: *„Luptând cu greutăţile inerente vremurilor de astăzi, cu un personal redus la minim, dar care ştie să-şi facă datoria cu preţul sângelui – cazuri numeroase stau dovadă –, Siguranţa Statului îşi îndeplineşte cu prisosinţă misiunea“*[12]. Una dintre cele mai importante secţii ale Siguranţei era aceea care supraveghea activitatea mişcării comuniste. Ea fusese înfiinţată prin măsurile luate de Eugen Cristescu. Articolul mai sus citat comentează eficienţa acestei secţii în felul următor: *„Siguranţa Statului a creat o secţie specială pentru urmărirea mişcării comuniste, reuşind să dea pe mâna justiţiei numeroşi agenţi şi propagandişti. Este unul dintre cele mai bine organizate servicii, şi centrala GPU – de la Moscova – o consideră rivala cea mai de temut din Europa Centrală“*. În întreaga sa carieră de funcţionar public în Ministerul de Interne şi la Preşedinţia Consiliului de Miniştri, Eugen Cristescu a primit şase ordine şi două medalii şi a fost sancţionat o singură dată, printr-o *„Decizie a ministrului secretar de stat la Departamentul internelor cu nr. 70 632/6 din 9 noiembrie 1932“*. În documentul

[12] Ziarul *Cuvântul* din 6 noiembrie 1933.

respectiv se spune că a fost *„amendat cu pierderea salariului pe timp de una zi pentru insubordonare“*. Din păcate, nu rezultă concret în ce a constat insubordonarea. Se pare că tot în urma unei insubordonări s-a produs şi schimbarea sa din funcţia de director al Siguranţei Generale şi numirea ca inspector în Ministerul de Interne. În legătură cu acest aspect, fratele său, Gheorghe Cristescu, preciza: *„Eugen fusese scos de la Siguranţă deoarece refuzase a se supune unor dispoziţii ilegale ale Camarilei“*. Adevărul e că cel ce acţionase din umbră pentru debarcarea sa de la conducerea Siguranţei a fost Mihail Moruzov – şeful Serviciului Secret. Motivul l-a constituit faptul că Eugen Cristescu *„nu înţelesese a se preta la anumite imixtiuni politice ale Palatului Regal şi mai cu seamă refuza a efectua anumite arestări samavolnice şi ilegale comandate de mareşalul Palatului, într-un joc de divizare a partidelor“*.

Activitatea desfăşurată de Eugen Cristescu în fruntea serviciului se poate aprecia ca fiind una extrem de complexă şi prestigioasă. Astfel, pornind de la aspecte privind necesitatea existenţei unor dosare personale pentru personalul încadrat, continuând cu reglementarea modului de încadrare, apreciere, avansare şi retribuire a personalului, interzicerea aderării la vreo formaţiune politică sau a participării la activităţi politice, obligativitatea respectării secretului de serviciu, înfiinţarea unei Case de credit şi ajutor, reorganizarea secţiei informaţii – printr-o *„operaţie de chirurgie“*, aşa cum aprecia însuşi Cristescu[13], restructurarea secţiei contrainformaţii, intrarea în legalitate privind activităţile logistice desfăşurate de serviciu – în mod deosebit operaţiunile financiare, au reprezentat doar o parte din direcţiile de acţiune ale lui Eugen Cristescu în încercarea sa de a pune bazele unui serviciu de informaţii modern. Numirea la conducerea Serviciului Special de Informaţii a lui Eugen Cristescu a condus la o reorganizare a serviciului – vizate fiind toate componentele acestuia şi într-un mod radical, una dintre măsurile adoptate fiind înfiinţarea şcolii pregătitoare pentru agenţii de informaţii *(anexa 2)*.

Apreciez ca elocvent dialogul purtat de Ion Antonescu cu Eugen Cristescu, în prezenţa lui Horia Sima şi a subsecretarului de stat Alexandru Roşianu (cel care l-a propus pentru ocuparea postului de director al serviciului special de informaţii), la data de 15 noiembrie 1940, în gara Mogoşoaia: *„Dumneata să nu faci nicio politică decât a conducătorului statului“*[14]. Rezultatele obţinute de către serviciu au fost pe măsura încrederii şi atenţiei acordate. Astfel, o statistică din 1941 ne dezvăluie următoarea situaţie: în atenţia Serviciului Special de Informaţii se aflau 194 de persoane suspectate de spionaj sau trădare, din care 85 în favoarea sovieticilor, 90 în favoarea Ungariei, 6 în slujba Bulgariei, 12 în serviciul Germaniei şi 1 caz de spionaj britanic. În acelaşi an au fost condamnate pentru spionaj/trădare un număr de 300 de persoane.

[13] *Din memoriile lui Eugen Cristescu*, p. 54.
[14] *Ibidem*, p. 42.

Trebuie menţionat tratamentul aplicat membrilor reţelelor de spionaj anglo-franceze (R. Georgescu, I. Popovici, Alexander Eck, Nicolae Ţurcanu, A.G. Chastelaine, I. Porter şi S. Meţianu) şi poloneze ca fiind unul binevoitor, niciunul dintre aceştia nefiind predat germanilor, cu toate presiunile îndreptate în această direcţie, iar condiţiile de detenţie permiteau ieşiri la restaurant sau plimbări cu maşina în jurul Capitalei. De asemenea, a existat o colaborare permanentă în plan informativ cu Serviciul de Informaţii al Armatei Germane atât pe front, cât şi în ţară. Cu toate acestea, multiplele imixtiuni ale celor câteva agenturi de spionaj păstorite de Legaţia germană, Gestapo, SD şi altele ce acţionau ilegal pe teritoriul României au impus supravegherea *„din umbră“* a acţiunilor pe care le desfăşurau, în scopul evitării producerii unor evenimente ce ar fi afectat grav statul român. Spre exemplu, a fost devoalat proiectul german de a fi exterminaţi într-o singură noapte toţi evreii din Capitală şi din principalele oraşe ale ţării, astfel că ideea a fost abandonată.

Preocupările lui Eugen Cristescu au vizat şi aspectele privind coordonarea şi ordonarea informaţiilor, la nivel naţional. Astfel, la iniţiativa sa a fost înfiinţat, pe lângă Preşedinţia Consiliului, un *„Serviciu pentru Centralizarea Informaţiilor de la toate organele informative ale statului“*, compus din ofiţeri şi personal civil specializat în materie. Aici se adunau buletinele informative sau rapoartele speciale – civile şi militare mai importante, trimise de Marele Stat Major, Ministerul de Interne, Externe, Război, Siguranţă, Poliţie, Jandarmerie, Serviciul Special de Informaţii, Ministerul de Justiţie cu informaţiile căpătate de la procurori şi închisori şi, în genere, orice informaţii de la orice autoritate sau departament care interesa conducerea statului. Prin cele trei reorganizări care au avut loc în noiembrie 1940, ianuarie 1942 şi aprilie 1943, SSI a suferit profunde transformări structurale, de efectiv, dar şi de concepţie, fapt ce îndreptăţeşte afirmaţia că iniţiatorul şi realizatorul lor, Eugen Cristescu, poate să fie considerat de către istoria serviciilor secrete româneşti drept un adevărat reformator, demn continuator al operei începute de predecesorul său, Mihail Moruzov. Opera de reconstrucţie a Serviciului a fost iniţiată şi derulată în condiţiile unei puternice presiuni a evenimentelor politice interne şi internaţionale. În legătură cu prima reorganizare, o noutate în structura serviciului o constituia *„Eşalonul Mobil“*, care se deplasa odată cu frontul marilor unităţi operative, procurând, astfel, informaţii pentru Marele Cartier General[15]. *„Eşalonul Mobil“*, ca structură, dispunea de un şef al eşalonului, un aparat de lucru al frontului, o agentură cu centre informative amplasate la frontieră, o echipă tehnică, o echipă sanitară, una de desenatori şi o gardă formată din jandarmi[16].

După arestarea sa, la 24 septembrie 1944, Eugen Cristescu a fost anchetat de autorităţile române. La 12 octombrie, el a fost preluat de către sovietici

[15] Ion Lissievici, *Amintirile unui fost lucrător în serviciul de informaţii al statului*, p. 21.
[16] Stan Petrescu, *Arta şi puterea informaţiilor*, Editura Militară, Bucureşti, 2003, p. 338.

împreună cu generalii Vasiliu, Pantazi şi Tobescu, mareşalul Ion Antonescu şi soţia sa, Maria, Mihai Antonescu, Gheorghe Alexianu şi Radu Lecca şi au fost duşi la Moscova, de unde au revenit în primăvara anului 1946[17]. Eugen Cristescu a trăit anii de detenţie în închisorile Aiud, Dumbrăveni şi Văcăreşti, fiind anchetat pentru a fi exploatat ca bază de date. În acele condiţii, a elaborat lucrarea *„Organizarea şi activitatea Serviciului Special de Informaţii"*, considerată ca fiind prima lucrare despre istoria serviciilor secrete româneşti. După aproximativ 15 zile de grevă a foamei, uitat şi părăsit de toţi, Eugen Cristescu a decedat la 12.06.1950, în penitenciarul Văcăreşti[18].

*

Aducerea în discuţie a unor aspecte referitoare la raporturile dintre Eugen Cristescu şi Mihail Moruzov o consider utilă, întrucât ne ajută să înţelegem două concepţii diametral opuse în privinţa menirii şi practicilor serviciilor de siguranţă ale statului. Deşi erau rude prin alianţă, Eugen Cristescu şi Mihail Moruzov erau rivali în plan profesional, nu numai prin exces de orgoliu caracteristic poliţiştilor, ci, mai ales, datorită concepţiilor diferite despre menirea serviciilor pe care la acea dată le conduceau. În vreme ce Eugen Cristescu era un justiţiar ce milita pentru respectarea strictă a legilor în munca de poliţie şi siguranţă, fapt rezultat şi din documentele memorialistice, Mihail Moruzov – un autodidact prin excelenţă – credea că serviciului secret i se cuvine totul şi, ca urmare, i se poate permite orice. Ajunşi în acest punct, trebuie evidenţiată afirmaţia greşită a lui Ivor Porter – membru al faimosului grup *„Autonomous"*, paraşutat de englezi în decembrie 1943 în România –, care, în cartea sa de amintiri, îl prezintă pe Eugen Cristescu drept adjunct al lui Moruzov. Aşa cum am văzut deja, până în noiembrie 1940, Cristescu nu activase decât în Siguranţă şi ca inspector în Ministerul de Interne. Mihail Moruzov fusese timp de 15 ani şeful Serviciului Secret de Informaţii al Armatei Române, care, de altfel, era o creaţie ce-i aparţinea în exclusivitate. Acest lucru nu excludea însă colaborarea între cei doi, aşa cum se practică în mod frecvent între poliţie şi serviciile secrete, ceea ce, probabil, l-a derutat pe memorialistul britanic.

Istoria dovedeşte, din păcate, că, la noi, serviciile secrete au avut întotdeauna de suferit în urma schimbărilor politice bruşte ori a luptei oarbe pentru putere. Ce exemple mai pertinente ar putea fi citate decât acelea că şeful SSI – Mihail Moruzov – şi adjunctul său – Niky Ştefănescu – au fost împuşcaţi de legionarii veniţi la putere, că următorul conducător al instituţiei – Eugen Cristescu – a fost condamnat la moarte de către comunişti, sentinţa fiindu-i comutată la muncă silnică pe viaţă

[17] Cristian Troncotă, *Omul de taină al mareşalului*, Editura Elion, 2005.
[18] Paul Carpen, în revista *Vitralii*, nr. 6/2011, pp. 75-81.

şi a sfârşit aşa cum au sfârşit şi alţi ofiţeri SSI, în spatele gratiilor. Iar exemplele pot continua, cu referire la evenimente mai apropiate zilelor noastre. Istoria spionajului şi a contraspionajului românesc ascunde numeroase nume de eroi ştiuţi sau neştiuţi, eroi care nu s-au bucurat niciodată de privilegiul de a trece pe sub arcurile de triumf ale gloriei. Ei nu s-au bucurat de avantajele schimbărilor politice. În schimb, le-a fost dat să sufere de vicisitudinile generate de asemenea răsturnări ori de conjuncturi nefericite. Şi au avut această soartă poate şi datorită faptului că ei au fost mai puţin fascişti sau antifascişti, mai puţin comunişti sau anticomunişti decât alţii. Au fost fiii ţării. Atât.

Anexa 1

Mihail Moruzov s-a preocupat în mod deosebit de formarea de noi cadre prin Marele Stat Major, fie prin cursuri organizate de Serviciul Secret, fie trimiţând pe cei mai buni lucrători la specializare pe lângă serviciile secrete ale unor ţări europene. Printre cei trimişi la specializare se număra şi Cristescu – fratele lui Eugen Cristescu, vechi colaborator, fost director în Compartimentul Fotoidentificări din cadrul Serviciului Secret, mai apoi director al Siguranţei Generale, care a fost trimis în Franţa cu misiunea precisă de a se specializa în anumite domenii şi, mai ales, în organizarea modernă a unui serviciu de informaţii. Cristescu s-a perfecţionat sub îndrumarea directă a unor specialişti ai Siguranţei franceze în probleme de expertiză grafică, expertiza textelor vizibile şi invizibile, identificări judiciare, tehnică criminologică şi microfotografie, fiind numit, la revenirea în ţară, director la Serviciul Fotoidentificări, pe care l-a organizat după modelul francez.

Anexa 2

Astfel, în memoriile sale, Eugen Cristescu afirmă că însuşi conducătorul statului a delegat un general pentru a controla cursurile acestei şcoli înfiinţate în aprilie 1941, reliefând, astfel, importanţa acordată de la cel mai înalt nivel acestui domeniu. Din documentele oficiale[19] privind modul de organizare şi funcţionare a acestei structuri, aprobate chiar de Preşedinţia Consiliului de Miniştri, aflăm că *„SSI era singurul organ abilitat pentru pregătirea agenţilor“* care urmau să-şi desfăşoare activitate în toate structurile informative, respectiv: SSI, M.St.M., Jandarmerie, Poliţie şi Siguranţă. Durata unei serii de cursanţi era de patru luni. Prima serie de agenţi a fost instruită în perioada aprilie-iunie, iar a doua serie între septembrie şi decembrie 1941. Cursurile începeau dimineaţa, la ora 8.30,

[19] Cristian Troncotă, *Omul de taină al mareşalului*, *op. cit.*, pp. 28-29.

şi durau până la 12.30 şi se reluau după-amiaza, între orele 16.30-18.30. Cursurile erau structurate în două module. În primul, care dura 45 de zile, se predau tematici de cultură profesională generală, iar al doilea, care se întindea pe o perioadă mai scurtă, de 30 de zile, era rezervat aplicaţiilor practice în teren. Ca specializări, se urmarea formarea a trei categorii de agenţi: *externi acoperiţi*, care efectuau o pregătire individuală; *externi descoperiţi* pentru cadrele care urmau să ocupe posturi de şefi ai structurilor informative, un fel de specializare superioară; *recrutori*, o specializare care implica pentru cursant calităţi deosebite, având în vedere că era vorba despre o activitate extrem de delicată, dar foarte importantă, pentru activitatea de informaţii. Printre criteriile de selecţie şi calităţile cultivate pe timpul şcolarizării (instruirii) se aveau în vedere: adaptabilitate la mediu şi situaţii; putere de muncă; o solidă cultură generală. În ceea ce priveşte calităţile fizice, cursanţii *„trebuiau să marcheze o prestanţă şi o distincţie naturală, unite cu uşurinţa exteriorizării manierelor“*. Nu erau omise nici calităţile morale. La acest capitol erau selecţionaţi cei care prezentau *„siguranţă şi eleganţă în ţinută şi comportament, o fire care să le permită să-şi păstreze calmul în orice situaţie, rangul şi locul în societate; curajul fizic şi moral dublat de sentimentul datoriei, de o conştiinţă fermă şi de un deosebit sentiment al omeniei; leali şi integri“*. În ceea ce priveşte *Programa analitică*, erau prevăzute următoarele cursuri comune, care atestau în acelaşi timp şi întreaga problematică a activităţii de informaţii: tehnica informaţiilor în teren (8 ore – o zi pe săptămână), terorism si sabotaj (20 de ore), curente politico-sociale de dreapta (16), comunism (20), iredente (16), evrei, emigrare, secte religioase (16), francmasonerie (4), legislaţie (40), informaţii şi contrainformaţii (34). În programă erau prevăzute şi cursuri aplicative, cum ar fi: cifru (6 ore), transmisiuni (14), tehnică informativă de laborator (30), tehnică informativă şi contrainformativă în teren (90), armament şi trageri (20). Alte tematici predate atât de ofiţeri experimentaţi, cât şi de diferiţi instructori civili angajaţi la plata cu ora vizau cunoştinţe despre machiaj şi travesti, valutele ţărilor de interes, tehnica interogării (cercetarea informativă a paraşutiştilor, teroriştilor, sabotorilor etc.). O oră pe zi era rezervată şedinţelor sportive, în cadrul cărora cursanţii erau instruiţi în vederea deprinderii unor tehnici şi calităţi absolute necesare în activitatea de informaţii, cum ar fi: sărituri, escaladări, folosirea armelor albe, călărie, înot, apărarea şi atacul corp la corp (jiu-jitsu), conducerea maşinii şi a motocicletei. Suma alocată de la buget, pentru fiecare serie, era în valoare de 373 500 de lei, din care 60 de lei pe zi pentru un cursant şi 300 de lei pe oră pentru un profesor (instructor). Extrem de interesante pentru aspectele de ordin teoretic se dovedesc lecţiile predate de profesori şi instructori. Aşa, de pildă, la tematica privind *„Noţiuni generale asupra agenturii“* – lecţie predată la disciplina

Informaţii şi contrainformaţii – erau trecute ca principii: *„cunoaşterea structurii psihologice a naţiunii şi a claselor componente în mijlocul ţării unde trebuie acţionat“*. Se mai preciza şi faptul că *„structurile psihologice joacă deseori un rol de prim ordin în manevrarea agenturii“*, întrucât *„în serviciul de informaţii nu se lucrează cu obiecte sau marionete şi fiecărui om, fiecărei naţionalitate urmează să-i ţinem un limbaj deosebit“*. Se făcea referire şi la anumite *„stereotipii naţionale“*, ceea ce însemna că: *„pe cetăţeanul rus activitatea de informaţii îl atrage mai ales pentru aventură“*, iar *„pe cel bulgar banii“*. *„Patriotismul ruşilor şi bulgarilor“* era considerat, în concepţia instructorilor SSI, ca fiind *„superficial“*. Despre unguri se menţiona că *„sunt stăpâniţi de un şovinism feroce, hrănit de o propagandă abilă“* şi că, *„pentru ungur, expatrierea nu reprezintă un aspect tragic, ca la alţii“*. Despre evreii care participă la activitatea de informaţii, cursanţii erau informaţi că aceştia nu se întreabă *„ce au de pierdut“*, ci *„ce au de câştigat“*. Un oarecare subiectivism în astfel de aprecieri rezultă şi din sublinierea făcută în finalul lecţiei, potrivit căreia *„aceste concluzii sunt bazate pe observaţii superficiale“*. Instructive se dovedesc şi recomandările pentru lucrul cu agentura: *„materialul uman cu care aveţi să lucraţi merită o atenţie şi un studiu amănunţit şi profund“*; *„omul nu este născut spion sau aventurier – trebuie căutată persoana înzestrată“*; *„rolul determinant în activitatea de informaţii îl joacă imaginaţia, putinţa de adaptare şi talentul fiecăruia“*; *„un om superficial va obţine rezultate mediocre, iar un om cu resurse dezvoltate ale minţii va crea lucruri noi şi inedite“*; *„agenţii se vor recruta din pătura intelectualilor buni psihologi, cunoscători de caractere şi cu un profund grad de cultură, întrucât aceştia pot face aprecieri“*. Cursanţii studiau şi *„Instrucţiunile privind clasificarea, recrutarea şi instruirea agenţilor“*. Acest act normativ stabilea următoarea structură a agenturii de informaţii: indicatori, recrutori, rezidenţi şi controlori. Se utilizau şi agenţii curieri, misionari, dubli şi falşi. Pentru legăturile impersonale se recomanda, după exemplul agenţilor sovietici, folosirea *„cutiei de scrisori“* sau a căsuţei poştale, după o altă terminologie. Casele conspirative erau acele locaţii, bine legendate, care se foloseau de către agenţi pentru a transmite informaţii şi a primi instrucţiuni. Un ultim aspect deosebit – vorbind de anul 1940 – l-a constituit cursul de deghizare-machiere, exemplificat practic de un specialist al Teatrului Naţional, desfăşurat tot în cadrul acestei şcoli. Ca urmare a presiunii determinate de pierderile pe câmpul de luptă, şcoala de agenţi a SSI nu a mai funcţionat, iar după război, acest început promiţător a fost abandonat, fiind înlocuit preponderent cu experienţa şi tradiţia sovietică.

FILE DIN VIAȚA UNEI FAMILII
– frații Constantin și George Diamandy în preajma și vremea Primului Război Mondial – (I)

Adrian BUTNARU

This study presents a part of the activity performed around and during the First World War in favour of Romania's national reunification by the Diamandy brothers, Constantin and George, the former a diplomat, and the latter a journalist and politician. Both were the descendants of an important aristocratic family in Moldova, having its roots in the late 17th century. The achievement of the national objective at the beginning of the 20th century, namely the Great Romania, was possible, according to the author, not only due to the heroic efforts made on the battlefield by the Romanian army, but also to the sustained diplomatic and political effort, conducted in the main European capitals, from Petersburg to Rome and Paris, involving the members of the above-mentioned family.

***Keywords**: diplomat; Entente; the Iamandi (Diamandy) family; the First World War; Paris Peace Conference*

Participarea României la Primul Război Mondial a presupus un susținut efort militar, economic, dar mai ales diplomatic, dus și înainte de declanșarea conflagrației mondiale, și în timpul acesteia. Succesele repurtate de statul nostru, atât pe front, cât și cu prilejul Conferinței de Pace care a urmat conflictului militar, s-au datorat nu numai vitejiei armatei române pe front, ci și implicării unor oameni politici sau diplomați de carieră în promovarea intereselor României ante- și post-bellum. Printre aceștia s-au numărat și frații Diamandy, respectiv diplomatul de carieră Constantin (1870-1931) și dramaturgul, gazetarul, editorul și politicianul George (1867-1917), ambii copii ai lui Iancu Diamandy (fost prefect de Bârlad, deputat și senator, membru al societății *Junimea* și primar al Iașilor)[1].

Adrian Butnaru – Facultatea de Istorie, Universitatea *„Alexandru Ioan Cuza"*, Iași.

Cercetările au fost finanțate din Fondul Social European de către Autoritatea de Management pentru Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013 [proiect POSDRU/CPP 107/DMI 1.5/S/78342], prin intermediul Facultății de Istorie din cadrul Universității *„Alexandru Ioan Cuza"* din Iași.

[1] Un alt membru de marcă al acestei familii a fost colonelul Gheorghe Diamandy, fiul lui Costache, fratele lui Iancu Diamandy (vezi Adrian Butnaru, *Repere din cariera unui ofițer al armatei române – Gheorghe Diamandy*, în *Gândirea militară românească*, nr. 2/2011, p. 200).

Din certificatul de naştere al lui Constantin Diamandy reiese că *„unul dintre cei mai importanţi diplomaţi români“*, aşa cum îl caracterizează Crisanta Podăreanu, s-a născut la data de 12 martie 1870[2]. A studiat dreptul la Paris şi a intrat în diplomaţie la numai 23 de ani, fiind numit secretar de legaţie clasa a III-a la Berlin, unde nu stă mult timp[3], pentru că, la 8 martie 1896, este transferat în aceeaşi calitate pe lângă legaţia de la Viena[4].

Înainte de a evidenţia rolul jucat de Constantin Diamandy, o piesă importantă a diplomaţiei române în prima conflagraţie mondială, vom efectua o trecere în revistă a principalelor momente din activitatea sa anterioară, în special din anii 1909-1913, când acesta era ministru plenipotenţiar al României la Roma. Astfel, în cursul anului 1909, care a fost marcat de importante şi violente manifestări cu caracter politic în Bulgaria, asupra căreia îşi disputau influenţa politică Austro-Ungaria şi Rusia ţaristă, prim-ministrul Ion I.C. Brătianu l-a desemnat pe C. Diamandy, prietenul şi colaboratorul său, să meargă în Bulgaria, pentru a afla situaţia reală internă din acest stat şi să-i raporteze cele constatate. Acesta se achită cu succes de sarcină, fapt atestat şi de către Al. Marghiloman, care scria următoarele în ale sale *Note politice*, în data de 9 decembrie 1909: *„La dejun am pe C. Diamandy, sosit de la Sofia. Foarte îngrijorat de anarhia de acolo, greu de stăpânit. A reproşat adesea lui Brătianu, cu care e foarte legat, lipsa lui de* ***sentiment d'autorité****. Un fel de indolenţă romantică prin care-şi închipuie că* ***totul se aranjează ca în piesele de teatru****. Detalii destul de interesante asupra nulităţii şi lipsei de educaţie a personalului ministerial din Bulgaria – asupra a tot putinţei Regelui Ferdinand al Bulgariei, nul în ce preveşte marea intrigă politică“*[5].

Privitor la desele misiuni ale diplomatului în capitala bulgară, plecând din Roma, unde era ambasador al României, ministrul Franţei la Sofia îi trimitea ministrului de externe francez, la 15 noiembrie 1911, conţinutul declaraţiilor făcute de C. Diamandy după întrevederea sa cu ţarul bulgar: *„Sarcina succesorului meu va fi de a crea între Bucureşti şi Sofia o atmosferă de încredere, care va permite manifestarea unor asemenea combinaţii necesare intereselor comune ale celor două ţări“*[6].

Încă din anul 1912, la sugestia istoricului V. Pârvan, ministrul României la Roma a dus tratative cu guvernul italian în vederea fondării unui institut românesc de studii superioare în capitala italiană, în Valle Giulia. Însă, în momentul

---

[2] Crisanta Podăreanu, *Fondul personal Constantin Diamandy*, în *„Revista Arhivelor“*, nr. 1, 1994, p. 123.
[3] *Ibidem*.
[4] În *„Epoca“*, 8 martie 1896.
[5] Traian Nicola, *Valori spirituale tutovene. Biobibliografii*, vol. III, D-F, Editura Sfera, Bârlad, 2002, p. 20.
[6] *Ibidem*, p. 21.

în care această iniţiativă era pe cale să se realizeze (1914), a izbucnit Primul Război Mondial, amânându-se, astfel, realizarea planului convenit[7].

Dintr-un raport al ambasadorului Rusiei la Roma, A.N. Krupenski, înaintat la data de 27 august/9 septembrie 1913 către ministrul afacerilor externe, S.D. Sazonov, aflăm că ministrul plenipotenţiar al României în Italia din acea vreme, C. Diamandy, urma să fie numit în aceeaşi calitate la Sankt Petersburg[8].

Fraţii Diamandy în anul 1890
(al doilea din stânga, rândul de sus, şi primul din stânga, rândul de jos)

În vara anului 1914, Austro-Ungaria se pregătea să intre cu trupele în Serbia, profilându-se iminenta declanşare a unui război local, care se va transforma, apoi, în Primul Război Mondial. La Arhivele Naţionale ale României s-a păstrat un fond documentar, care poartă numele lui Constantin Diamandy, iar jumătate din acesta se referă la complicatele demersuri diplomatice ale acestuia şi ale prim-ministrului Ion I.C. Brătianu în perioada premergătoare şi în timpul Primului Război Mondial, în Imperiul rus. S-au păstrat un număr mare de telegrame, trimise de C. Diamandy de la Sankt Petersburg[9], care constituie mărturii ale situaţiei interne a Rusiei, conjuncturii internaţionale şi jocurilor de interese ale marilor puteri[10].

Premergător declanşării războiului, în ţară s-au cristalizat trei curente: primul pleda pentru neutralitatea României, al doilea era cel germanofil, adică viza participarea României la război alături de Puterile Centrale, în baza

---

[7] *„Noua Revistă Română“*, 9 decembrie 1912, p. 86.

[8] *130 de ani de relaţii diplomatice româno-ruse. Album de documente*, Editura Biblioteca Bucureştilor, Bucureşti, 2008, doc. 37.

[9] Capitală a Imperiului Rus până în 1918, cunoscut şi sub numele de Petrograd (1914-1924) şi Leningrad (1924-1991) – n.r., *op. cit.*, p. 123.

[10] Crisanta Podăreanu, *op. cit.*, p. 123.

tratatului secret semnat în 1883, iar al treilea era cel francofil, care solicita intervenţia alături de Antantă. Bazându-se pe curentul francofil, diplomaţia franceză a desfăşurat o activitate prodigioasă pentru a canaliza acţiunile guvernului român în sensul dorit de Franţa şi de tabăra antantistă, adică pentru obţinerea unei neutralităţi binevoitoare.

În cursul lunii iulie 1914, după ce Austro-Ungaria a înaintat, în ziua de 28, un ultimatum guvernului sârb, regele Carol I trimitea către miniştrii români de la Belgrad şi Sankt Petersburg o telegramă cu sugestia menţinerii păcii cu orice preţ. În acest scop, în ziua următoare, Constantin Diamandy are întrevederi cu Sazonov şi cu ambasadorii francez şi englez. Precaut şi diplomat, Sazonov subliniază că România ar putea să aibă *„un cuvânt decisiv“* în anihilarea diferendului austro-ungar-sârb şi îi solicită guvernului român să facă demersuri şi la Belgrad, şi la Viena, *„pentru a atenua anumite exigenţe excesive ale ultimatumului“*[11].

La 1 august 1914, C. Diamandy dorea să furnizeze propunerile de alianţă ale României cu Tripla Înţelegere (Franţa, Rusia şi Anglia), deşi guvernul era gata să delibereze mobilizarea cu intenţia de a trece de partea Triplei Alianţe (Germania, Austro-Ungaria şi Italia). Din cauza venirii în Bucureşti a lui Diamandy, mobilizarea a fost amânată, pentru ca opinia publică să nu creadă că acea hotărâre a fost luată ca urmare a propunerilor Triplei Înţelegeri (Antanta), mai ales că se ştia că Diamandy era filo-antantist, spre deosebire de Ion I.C. Brătianu, care considera că a intra în război împotriva Austriei ar fi un act de trădare (a prevederilor tratatului secret semnat în anul 1883). În fapt, ceea ce Diamandy a adus de la Sankt Petersburg a fost propunerea cedării imediate a Basarabiei de Nord în schimbul unei alianţe imediate, plus garantarea Transilvaniei şi Bucovinei în caz de victorie. Din cauza acestor propuneri, regele nu l-a primit în audienţă la Sinaia, Diamandy fiind primit numai de Poklevsky (ambasadorul rus în capitală)[12].

Cunoscând culisele politice de la Sankt Petersburg, C. Diamandy dorea ca problema Basarabiei să fie reluată în presa vremii. În urma unei convorbiri purtate la Sinaia (12 august 1914) cu Al. Marghiloman, acesta din urmă scria în *Notele* amintite: *„Sinaia, în parc, convorbire cu Diamandy de la Petersburg. Convine că declaraţiile de neutralitate ale lui Take Ionescu, primite cu prea mare grabă de către gazetele liberale, au făcut mare rău. La Petersburg se crede sau se arăta că se crede că neutralitatea noastră este câştigată. Diamandy crede că trecerea în starea de fapt actuală la declaraţia formală de neutralitate mai poate fi obiect de discuţie şi de avantagii de câştigat. Sugerează să reluăm în gazete chestia Basarabiei, care este proclamată la Petersburg moartă şi îngropată“*[13].

---

[11] Mircea Constantinescu, *După Bucureşti, potopul*…, Editura Biblioteca Bucureştilor, 2011, p. 200.
[12] Traian Nicola, *op. cit.*, p. 22.
[13] *Ibidem*.

Diplomatul Constantin Diamandy

După o scurtă misiune diplomatică la Bucureşti, ministrul de externe al Rusiei, Sazonov, a plecat la Sankt Petersburg (1 iunie 1914), fiind însoţit de C. Diamandy, ambasadorul nostru în Rusia.

Acelaşi Sazonov, la două zile după şedinţa Consiliului de Coroană, la 5 august 1914, l-a convocat pe Diamandy la Sankt Petersburg, pentru a-i înmâna un proiect de tratat între cele două guverne, document în care se arăta: 1) Rusia garanta României, la semnarea păcii, teritoriile din Monarhia austro-ungară locuite de români; 2) ţara noastră promitea o cooperare imediată contra Austro-Ungariei; 3) România se angaja să nu încheie pace cu Austro-Ungaria decât de acord şi simultan cu Rusia. Ministrul rus mai cerea Franţei şi Angliei, care au acceptat, ca miniştrii lor la Bucureşti să declare guvernului român următoarele: *„Primind comunicarea condiţiilor oferite de Rusia pentru o colaborare activă a României contra Austro-Ungariei, Franţa aderă la aceste condiţii şi, atât timp cât România va combate alături de Rusia contra Austro-Ungariei, Franţa se va considera în război cu orice stat care va ataca România“*[14].

Pentru a tatona intenţiile Italiei faţă de declanşarea războiului, Nicolae Filipescu i-a trimis la Roma pe C. Diamandy şi dr. Constantin Istrati, dar aceştia nu au fost primiţi de ministrul de externe italian, San-Giuliano.

La 1 septembrie 1914, la Sankt Petersburg, ministrul englez, G. Buchanan, şi cel francez, M. Paleologue, în discuţiile cu C. Diamandy recunoşteau că sprijinul României în război *„devine o necesitate“*, sens în care făceau presiuni asupra guvernului român, prin intermediul celui din urmă, pentru ieşirea ţării din neutralitate[15].

Hotărându-se însă neutralitatea ţării, C. Diamandy a primit în aceeaşi lună misiunea de a trata la Petersburg declaraţia României de neutralitate. A urmat un schimb de note între el şi S. Sazonov, ultimul comunicându-i, la 18 septembrie/1 octombrie 1914, că, în urma tratativelor purtate, Rusia se obliga să se opună oricărui atac împotriva statu quoului teritorial al României în limitele frontierelor sale de la acel moment. Totodată, se obliga să-i recunoască României dreptul de a-şi anexa teritoriile Monarhiei austro-ungare ce sunt locuite de români. Pentru Bucovina, principiul majorităţii populaţiei trebuia să formeze baza delimitării teritoriale între Rusia şi România[16]. Se mai convenea ca această declaraţie

[14] *Ibidem*.
[15] Mircea Constantinescu, *op. cit.*, p. 216.
[16] Traian Nicola, *op. cit.*, p. 23.

să fie ţinută secretă până în clipa în care România urma a anexa teritoriile menţionate[17]. În răspunsul său, C. Diamandy îi comunica lui Sazonov că *„a fost împuternicit de către prim-ministrul român Brătianu să declare că România se obligă să păstreze faţă de Rusia neutralitatea binevoitoare până în ziua în care vor ocupa teritoriile monarhiei austro-ungare, locuite de români"*[18]. Documentul era primul act diplomatic semnat de o mare putere, în care se stipula dreptul României de a reuni teritoriile locuite în majoritate de populaţie românească[19], şi a reprezentat, după expresia lui Nicolae Titulescu, cel mai mare succes diplomatic al României, obţinându-se prin metode paşnice numai ceea ce războiul îi putea da[20].

Cu prilejul negocierilor, unul dintre demnitarii ruşi îl întrebase pe ministrul României la Sankt Petersburg dacă principiul etnic nu va fi invocat de statul român şi în legătură cu Basarabia, însă C. Diamandy a respins o asemenea posibilitate, menajând susceptibilităţile ruseşti vizavi de pretenţiile româneşti asupra acestui teritoriu aflat sub stăpânire rusească din anul 1812[21].

Între C. Diamandy şi S. Sazonov au urmat noi discuţii în data de 29 noiembrie 1914, iar primul comunica faptul că România nu dorea o cooperare imediată cu Rusia şi Antanta, dar că anumite acţiuni întreprinse au favorizat blocul antantist: au fost oprite transporturile militare ale Germaniei către Turcia, înainte ca Antanta să rupă relaţiile diplomatice cu Turcia[22]. Tot în 1914, diplomatul îi trimitea ministrului român al afacerilor străine, E. Porumbaru, proiectul unei convenţii de cooperare militară ruso-română[23].

Mult mai târziu, în 1927, în memoriile sale, rămase în manuscris, intitulate *Cum s-a negociat harta României Mari*, Constantin Diamandy scria următoarele: *„România încheiase la 1 octombrie 1914 un tratat de neutralitate cu Rusia, care trebuia să fie ratificat la Londra şi Paris şi care a avut prima etapă a politicii*

---

[17] *Interesele şi drepturile României în texte de drept internaţional public*, cu un studiu introductiv de N. Daşcovici, Iaşi, 1936, p. 8.

[18] C. Botoran, I. Calafeteanu, E. Campus, V. Moisuc (coord.), *România şi Conferinţa de Pace de la Paris (1918-1920). Triumful principiului naţionalităţilor*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1983, pp. 58-59; Traian Nicola, *op. cit.*, p. 23.

[19] Valeriu Scutelnic, *Relaţiile diplomatice româno-franceze în contextul divergenţelor politice dintre Tripla Alianţă şi Antanta, din anii 1883-1916*, în *„Destin Românesc. Revistă de istorie şi cultură"*, 2006, serie nouă, an I (XII), nr. 2 (46), p. 115; Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1997, p. 274.

[20] Nicolae Ciachir, *Istoria relaţiilor internaţionale de la Pacea Westfalică (1648) până în contemporaneitate (1947)*, Editura Oscar Print, Bucureşti, 1998, p. 242.

[21] A. Iordache, *Reorientarea politică a României şi neutralitatea armată. 1914-1916*, Bucureşti, 1998, p. 127. Faptul că C. Diamandy nu a invocat drepturile etnice în condiţiile existenţei românilor în Rusia o remarcă şi K. Hitchins, în *România 1866-1947*, Bucureşti, 1994, p. 278.

[22] Traian Nicola, *op. cit.*, p. 23.

[23] Crisanta Podăreanu, *op. cit.*, p. 123.

româneşti în războiul cel mare. Dar noi ne-am dat seama imediat că, pentru a face unitatea naţională, România nu putea să rămână pe acest tratat de neutralitate. Nu o dată ni s-a declarat în mod oficial, atât la Petersburg, cât şi în alte capitale, că ţările care vor rămâne neutre, cu arma la picior, nu vor fi primite la conferinţa păcii şi nici nu vor avea dreptul să exprime revendicările lor. Prin urmare, a crede că România putea să rămână neutră în acest conflict mondial, care, în acelaşi timp, punea chestiunea naţionalităţilor, era pentru noi o siguranţă că nu puteam obţine integritatea ţării noastre, fără a participa la război. Ceea ce doreau mai înainte de toate toţi aliaţii noştri era concursul României şi intrarea ei în război. Pentru dânşii, aceasta era chestiunea principală; pentru noi însă, chestiunea principală era să asigurăm viitorul ţării noastre"[24]. Într-un articol scris mai târziu, Constantin Diamandy relatează convorbirile italo-române din 1915 referitoare la intrarea celor două ţări în război[25].

Buna cunoaştere a politicii şi diplomaţiei europene de către C. Diamandy rezultă şi din raportul ministrului Belgiei în Franţa, baronul Guillaume, către Julien Davignon, ministrul de externe al Belgiei, raport datat în 24 decembrie/ 6 ianuarie 1915. În cadrul acestui material, baronul Guillaume afirma: *„Am avut prilejul să vorbesc ieri destul cu domnul Diamandy, om de stat român deosebit de inteligent, care se află de opt zile la Paris după ce a călătorit în diferite ţări balcanice şi şi-a petrecut două zile la Roma, după care va pleca la St. Petersburg. (…) Pentru domnul Diamandy, intrarea în război a ţării sale, alături de aliaţi, nu lasă nicio îndoială. Armata este în perfectă stare, proviziile sunt în cantităţi importante, iar muniţiile vor fi în curând suficiente. Pentru a completa această situaţie ar fi de dorit să se aştepte până la începutul lui martie; fără acest răgaz nu este absolut indispensabil şi, dacă împrejurările o cer, s-ar putea acţiona cu mai mare grabă. (…) România doreşte să acţioneze de comun acord cu Italia (…) şi va revendica provinciile româneşti Transilvania şi Banatul. (…) Rămâne problema Rusiei. Există credinţa pe malurile Dâmboviţei că Rusia va repara greşeala comisă în 1878 şi va restitui aceste provincii incontestabil româneşti. (…) Domnul Diamandy crede că lupta între unguri şi români va fi crâncenă; cele două naţii se urăsc; amândouă vor să înceteze cu luptele care au durat prea mult, cele două armate sunt belicoase şi curajoase. (…) Domnul Diamandy are încredere în bulgari, presupunând că ei ar putea trăda prietenia austriacă"*[26].

În perioada care a urmat, respectiv în prima parte a anului 1915, îl regăsim pe C. Diamandy implicat în discuţii cu omologul său italian, în scopul limitării consecinţelor deconspirării de către guvernul italian către cele francez şi britanic

[24] Dumitru Preda, *România şi Antanta. Avatarurile unei mici puteri într-un război de coaliţie 1916-1917*, Institutul European Iaşi, 1998, p. 5; Crisanta Podăreanu, *op. cit.*, p. 124.

[25] *Ibidem*, p. 125.

[26] Traian Nicola, *op. cit.*, pp. 23-24.

a acordului din data de 10/23 septembrie 1914, prin care cele două ţări se angajau că nu vor ieşi din neutralitate şi că se vor consulta reciproc în probleme de interes major[27].

Propaganda în favoarea Antantei şi presiunile exercitate asupra României la începutul anului 1915 aveau să determine guvernul de la Bucureşti să facă un pas înainte şi să înceapă tratativele directe cu Tripla Înţelegere. La insistenţele ţarului Nicolae al II-lea al Rusiei de a cunoaşte pregătirea şi *„data aproximativă a intrării în acţiune"*, C. Diamandy a răspuns: *„România ia toate măsurile de precauţie militară pentru a fi gata, dar ar fi dificil de a preciza o dată"*[28]. Totuşi, la 3 mai 1915, ministrul român la Sankt Petersburg i-a prezentat ministrului de externe rus principalele revendicări ale României în cazul alăturării sale la Antanta[29].

De asemenea, pe fondul problemelor politice şi militare de la Sankt Petersburg, s-a ajuns la situaţia ca şi în Legaţia Română de acolo să se instaleze haosul, fapt care ştirbea prestigiul României. Referindu-se la această perioadă, I.G. Duca descria astfel starea lui Diamandy: *„La Petersburg, Diamandy, incontestabil inteligent, se bucura de încrederea neţărmurită a lui Brătianu şi lucra direct cu el, dar nu e mai puţin adevărat că îşi restrânsese şi dânsul până într-atât orizontul sub influenţa cercurilor în care trăia în capitala ţarilor, încât nu şi-a dat seama de vulcanul ce clocotea sub picioarele sale, nici de opera de destrămare ce sub auspiciile lui Rasputin se săvârşea în acele zile. Dacă, în unele privinţe, Diamandy ne-a adus servicii netăgăduite, în alte privinţe el a fost pentru Brătianu un rău sfetnic. În fine, viaţa lui particulară numai de natură să ne mărească autoritatea morală nu era. Cred, de altfel, că îi va închide în viitor cariera cu desăvârşire"*[30].

În iunie 1915, C. Diamandy a început tratative privind acordurile politic şi militar între România şi Rusia, care erau în curs de perfectare. Brătianu i-a trimis o telegramă, în cadrul căreia cerea ca acestea să prevadă că putem intra în acţiune abia după cinci săptămâni de la înţelegerea politică dintre cele două ţări[31].

În aceeaşi perioadă, fratele lui Constantin Diamandy, George, deşi cuprins de o aprinsă pasiune literară, nu putea să rămână insensibil la problemele cu care se confrunta ţara noastră, în preajma declanşării Primului Război Mondial, sens în care derulează o campanie publică de promovare a necesităţii intrării României în lupte alături de Antanta. Încă din perioada noiembrie 1912 – aprilie 1913,

---

[27] *Ibidem*, p. 24.

[28] Ema Nastovici, *România şi Puterile Centrale în anii 1914-1916*, Editura Politică, Bucureşti, 1979, p. 118.

[29] Valeriu Scutelnic, *op. cit.*, p. 115; Gh.I. Brătianu, *Origines et formation de l'unité roumaine*, Bucureşti, 1943, p. 282.

[30] Traian Nicola, *op. cit.*, p. 27.

[31] *Ibidem*.

alături de V. Pârvan, S. Mehedinţi, N. Iorga şi V. Drăghicescu, colaborează la o publicaţie din Bucureşti, intitulată *Pentru minţile şi inimile ostaşilor noştri*, în care sunt reunite conferinţe susţinute în faţa elevilor Şcolilor Militare de Infanterie[32].

România va face o serie de demersuri pentru a obţine din partea Franţei şi a Antantei satisfacerea uneia dintre principalele sale doleanţe – aprovizionarea cu materiale de război şi muniţii. În schimbul unui răspuns pozitiv la această problemă, ţara noastră ar fi aderat la Antantă, însă cu condiţia aprobării tuturor revendicărilor sale. În timpul neutralităţii României, guvernul de la Bucureşti, răspunzând opiniei maselor largi populare, curentului unionist, a acţionat intens în vremea aceea pentru câştigarea, de partea cauzei române, a cercurilor politice, a opiniei publice din străinătate, pentru pregătirea politică şi diplomatică a momentului trecerii de la expectativa armată la lupta deschisă împotriva Puterilor Centrale[33]. Alături de deputatul dr. C. Istrati, George Diamandy a fost trimis la Roma, la mijlocul lunii septembrie 1914, unde au fost primiţi de premierul Salandra şi cu care au încheiat o înţelegere, prin care ambele state se angajau să nu părăsească statutul de neutralitate fără a anunţa în prealabil cealaltă parte şi hotărau să se consulte reciproc pentru salvarea intereselor lor. Acordul, alcătuit din patru articole, a fost semnat de prim-ministrul I.I.C. Brătianu şi baronul Carlo Fasciotti[34]. Apoi, a fost trimis în misiune la Paris împreună cu dr. C.I. Istrati, prof.dr. Jean Cantacuzino şi dr. I. Costinescu[35]. Ca urmare, în luna ianuarie 1915, George Diamandy este primit în vizită de către preşedintele Republicii Franceze, Raymond Poincaré. Cu acest prilej, înaltul demnitar francez i-a promis că, în cursul lunii februarie 1915, România va primi armamentul necesar, ceea ce ar reprezenta pentru aceasta semnalul intrării în conflictul armat. În schimb, demnitarul francez a primit asigurarea că România va intra în război numai alături de Franţa[36]. Această afirmaţie a constituit cauza pentru care, la tratativele pe care Antanta le-a purtat cu Italia, la Londra, după 8 martie 1915, Franţa a recunoscut aspiraţiile legitime ale României în ceea ce priveşte eliberarea teritoriilor româneşti aflate sub stăpânire austro-ungară.

---

[32] Cam în aceeaşi perioadă, printre colaboratorii publicaţiei *„Semnalul“*, revistă politică şi socială, săptămânal ce apare la Bucureşti între 22 ianuarie şi 14 martie 1913, figurează Gh. Diamandy, alături de C. Banu, Şt. Meitani, G. Galaction, P. Locusteanu, I. Minulescu, *Publicaţiile periodice româneşti*, tom II (1907-1918), descriere bibliografică de George Băiculescu, Georgeta Răduică şi Neonila Onofrei, Editura Academiei, Bucureşti, 1969, pp. 467 şi 613.

[33] C. Botoran, I. Calafeteanu, E. Campus, V. Moisuc (coord.), *op. cit.*, p. 73.

[34] Traian Nicola, *op. cit.*, p. 61.

[35] I.C. Atanasiu, *op. cit.*, p. 406.

[36] Probabil că G. Diamandy i-a mai comunicat lui Raymond Poincaré că, din cele aflate personal de la Sofia, în discuţii cu prim- ministrul bulgar Radoslavof, cu ocazia unei vizite anterioare, această ţară sud-dunăreană *„niciodată nu va merge contra aliaţilor“*. Acelaşi lucru probabil că i l-a spus şi lui Brătianu şi ar putea explica înfrângerile suferite de armata română la Turtucaia (Traian Nicola, *op. cit.*, p. 62).

Cu ocazia aceleiaşi vizite, G. Dimandy a ţinut conferinţe la Paris, a purtat convorbiri cu liderii politici occidentali, aducând astfel importante servicii politicii României în colaborare cu blocul antantist[37]. Nu peste mult timp, principele Gheorghe Bibescu efectuează o vizită în Franţa, unul dintre scopurile acesteia fiind cumpărarea de materiale de război[38].

Ca urmare a acestor demersuri, la o masă organizată, în data de 12 iulie 1915, de către organizaţia *„Amiciţia franco-română"* la Hotelul Bulevard din Bucureşti, George Diamandy a susţinut o cuvântare în cadrul căreia a dezvăluit, pentru prima dată, existenţa alianţei franco-române[39].

A fost o perioadă, în cursul anului 1915, când relaţiile României cu Antanta s-au răcit ca urmare a faptului că statul român încheiase un tratat comercial cu Germania. Din cauza acestui act, guvernul ţarist i-a atras atenţia diplomatului C. Diamandy că perfectarea acestui tratat a creat o rea impresie Rusiei, bănuindu-se că în spatele înţelegerii s-ar ascunde un posibil tratat bulgaro-român, deci de apropiere a României de Puterile Centrale. Ruşii credeau aceasta, ignorând afirmaţiile lui Brătianu potrivit cărora poporul bulgar are o fire răzbunătoare şi luând în consideraţie faptul că Diamandy era plin de încredere în politica bulgară[40]. Acesta afirmase neinspirat că, în decembrie 1915, România a semnat un acord secret cu Antanta (fără Italia), în care se fixa intrarea României în război în luna august 1916. Crezând în mod greşit că armata română este bine pregătită de luptă şi bine înarmată, Sazonov îi declara, la 18 iunie 1916, lui C. Diamandy: *„De nenumărate ori şi chiar foarte recent, am cerut Consiliului de Miniştri să faciliteze transportul muniţiilor voastre. Am întâlnit însă puţin interes, deoarece nevoile armatei noastre sunt enorme şi urgente"*[41].

După ofensiva armatelor ruse în Galiţia şi iminenţa intrării acestora în Ungaria, Brătianu a dorit ca la această campanie să participe şi armata română, prin intrarea trupelor în Transilvania şi Ungaria. Ca urmare, l-a rechemat pe C. Diamandy, la sfârşitul lunii iunie 1916, de la Sankt Petersburg. Acesta a venit, însă era inoculat cu ideile ţarului şi ale lui Sazonov, care i-au cerut să stăruie pe lângă Brătianu ca armata română să intre în război, pentru că acesta era momentul favorabil. Diamandy aprecia că ruşii au dreptate, credea în sinceritatea diplomaţiei ruse, că simţămintele poporului rus pentru România erau foarte bune şi că Sazonov

---

[37] Traian Nicola, *op. cit.*, p. 61.

[38] Hadrian Gorun, *Demersuri ale statului român în direcţia aprovizionării cu materiale de război (1915)*, Cluj-Napoca, p. 4, pe site-ul http://www.history-cluj.ro/istorie/anuare/AnuarBaritHistorica2007/21.H.Gorun.Demersuri% 20ale%20statului%20 roman.pdf, online la data de 10 octombrie 2011.

[39] Traian Nicola, *op. cit.*, p. 61.

[40] *Ibidem*, p. 27.

[41] C. Botoran, I. Calafeteanu, E. Campus, V. Moisuc (coord.), *op. cit.*, p. 79.

era un amic al României. Acest optimism exagerat al lui i-a determinat pe unii politicieni români să considere că şi el intrase în aceeaşi *„boală“* ca a tuturor ambasadorilor noştri: vedeau problemele României prea mult prin prisma intereselor ţării în care erau acreditaţi.

Constantin Diamandy la Rákospalota, în Ungaria

La începutul lunii iulie 1916, şeful Marelui Stat Major rus şi ataşatul militar rus la Bucureşti au comunicat guvernului român că ruşii pregătesc un nou atac pentru a intra în câmpiile Ungariei, făcând apel la români să intervină. Ulterior, au început negocierile tratatului militar şi politic cu aliaţii, al cărui text l-au elaborat Brătianu, C. Diamandy şi I.G. Duca, însă s-a păstrat secret conţinutul lui, încât nici membrii guvernului nu-l cunoşteau. La data de 4 august 1916, în casele lui Vintilă Brătianu s-a semnat textul tratatului, fiind martori numai cinci persoane: I.I.C. Brătianu, C. Diamandy, Vintilă Brătianu şi I.G. Duca, alături de ministrul rus Poklewski-Koziell. Brătianu i-a mulţumit lui Diamandy pentru felul în care a ştiut să se ajungă la un rezultat mulţumitor[42]. Referindu-se la poziţia autorităţilor ţariste faţă de încheierea acordului politic şi militar cu România, Constantin Diamandy avea să declare mai târziu: *„Dacă guvernul rus şi împăratul Rusiei au fost partizani călduroşi ai colaborării cu România, este sigur, şi documentele ruseşti au dovedit acest lucru, că tocmai generalul Alekseev, şeful Statului Major, nu a fost un partizan zelos al intervenţiei noastre“*[43]. În toamna aceluiaşi an, diplomatul nostru mai arăta că marele duce Nikolai Mihailovici îi împărtăşise confidenţial opinia că *„generalul Alekseev întotdeauna considerase că interesele militare ale Rusiei ar fi fost mai bine salvgardate dacă România ar fi rămas neutră – ca un tampon între Austria şi frontul rus de sud – decât cooperarea militară a ţărilor noastre care lungeşte frontul rus“*[44].

[42] Traian Nicola, *op. cit.*, p. 28.
[43] Dumitru Preda, *op. cit.*, p. 75.
[44] *Ibidem*, p. 148.

Alte documente păstrate în fondul lui Constantin Diamandy prezintă modul în care acesta a fost chemat în 1916 de Ion I.C. Brătianu la Florica, închis într-o cameră şi pus să redacteze declaraţia de război a României[45].

După declanşarea războiului, în 1914, personalităţi ale vieţii politice, culturale, ştiinţifice, ca Nicolae Iorga, Barbu-Ştefănescu Delavrancea, Take Ionescu, Nicolae Titulescu, Ion Grădişteanu, A.D. Xenopol, I. Cantacuzino, C. Mille şi fratele George Diamandy se pronunţă, în cadrul întrunirilor, în conferinţe publice, în presă, pentru o acţiune hotărâtă a guvernului de la Bucureşti împotriva Austro-Ungariei[46]. Concomitent, George Diamandy rămâne o persoană activă, militând pentru intrarea noastră alături de Antantă. În Analele Academiei Române, din 1916, publică articolul *Cauzele războiului european şi interesele României*[47] şi, conform afirmaţiilor lui I.G. Duca, *„George Diamandy, foarte agitat în această perioadă, s-a plâns de organizarea aprovizionărilor"* pentru armata română[48].

La 14/27 august 1916, România i-a declarat război Austro-Ungariei, dată la care C. Diamandy se afla în Bucureşti. Iată cum descria politicianul Constantin Argetoianu comportamentul şi gândirea diplomatului în primele zile ale declanşării războiului: *„Frate cu George Diamandy, diletantul socialist, cu care avea în comun o agerime de spirit ce-i permitea să se amestece în toate şi o cultură superficială ce-i îngăduie să arunce praf în ochi, Costică Diamandy moştenise de la mama sa, Catargioacă plină de mândrie sub aparenţe de simplă bunătate, ifose de înaltă boierie – întărite şi prin căsătoria sa cu fiica lui Alexandru Ghica-Bragadir, fostul nostru ministru la Sofia. Mic, blond şi vesel – cam chel şi dânsul –, cu mustaţă roşcată zgribulindă, Diamandy aducea puţin aminte pe Emil Ghica, dar cu simpatia pe care acesta o împrăştia în jurul său în minus. De când se declarase războiul, Diamandy se costumase într-o tunică albastră de căpitan, ca simbol al răspunderilor ce jos ieşeau din picioare scurte. Restaurantele fiind închise la ora 9, de la 15 august, luam de obicei masa la Jockey-Club, unde, cu perdelele trase, se putea sta cât mai târziu. Venea regulat, în fiecare seară, şi Diamandy, foarte concis în informaţii, ca un om care ştie multe şi nu vrea să divulge secretul stăpânului în preajma căruia îşi petrecea ziua. În prima, a doua şi a treia zi după începerea ostilităţilor, îndată ce sosea la club, mă lua într-un colţ şi-mi spunea la ureche: <<**Bulgarii nu vor intra în luptă***

[45] Crisanta Podăreanu, *op. cit.*, p. 125.

[46] C. Botoran, I. Calafeteanu, E. Campus, V. Moisuc (coord.), *op. cit.*, p. 66.

[47] G. Diamandi, *Raport despre „Cauzele războiului european şi interesele României"*, în Analele Academiei Române, seria II, tom. XXXVIII, 1915-1916, conform BCIR, vol. VII, Bucureşti, 1928, p. XXXII, şi Marin Popescu-Spineni, *Contribuţiuni la istoria învăţământului superior. Facultatea de Filozofie şi Litere din Bucureşti, de la început până în prezent*, Bucureşti, 1928, p. 96.

[48] I.G. Duca, *Amintiri politice*, vol. II, München, 1981, p. 134.

***împotriva Rusiei>>**. Ca să-mi câştige încrederea, Diamandy îmi dezvăluia în fiecare seară câte o bucăţică din admirabila pregătire diplomatică a războiului, pregătire în care noi până aci crezusem, deşi nu o cunoşteam, fiindcă o credeam secretă, dar reală. Revelaţiile lui Diamandy mi-au arătat în fine cât de şubredă fusese această pregătire, după cum dezastrul de la Turtucaia trebuia să ne dovedească cât de slabă fusese pregătirea militară. O altă părere eronată a lui Diamandy era aceea că situaţia noastră geografică ne autoriza să cerem oricând tot ce vom voi, părere dezminţită de fapte: am intrat în război fără să fi obţinut Banatul (sârbii nu au dorit să-l cedeze), nici trupele ruseşti promise nu au venit în Dobrogea să ocupe linia Turtucaia-Bazargic"*[49].

Despre intrarea României în Primul Război Mondial, Constantin Diamandy avea să declare mai târziu următoarele: *„Semnasem în numele României, în decembrie 1915, acordul secret cu Rusia, Marea Britanie şi Franţa, în care se stipula intrarea României în război alături de aliaţi, împotriva Puterilor Centrale, pentru luna august 1916, şi avantaje teritoriale consimţite României, după victoria comună. Mare a fost mirarea mea când, la 1 ianuarie 1916, la ora 11 dimineaţa, oră prea matinală pentru Rusia, ne-a fost anunţată vizita lui Goremykine. Nu era de fel obiceiul ca prim-ministrul rus să-i facă primul vizita unui ministru plenipotenţiar pentru a-i face urările de Anul Nou. Curiozitatea mea a fost deci intensă. El îmi prezentă deci urările sale (…), apoi, după câteva banalităţi, îmi spune deodată: **<<Ascultă-mă, Diamandy, pentru binele ţării tale, nu intraţi în război>>**"*. C. Diamandy mai afirmă că i-a replicat că intrarea în război reprezintă tocmai una dintre prevederile tratatului semnat, însă răspunsul prim-ministrului rus a fost acelaşi, motivându-i că *„politica rusească este prea complicată pentru ca un străin să o înţeleagă"*. După plecarea înaltului reprezentant rus, C. Diamandy i-a telegrafiat imediat conţinutul acestor discuţii lui Ionel Brătianu, dar care i-a răspuns că în mod sigur a interpretat greşit cuvintele prim-ministrului rus. C. Diamandy a explicat astfel gestul prim-ministrului rus: *„Este evident că, făcând aceste demersuri, Goremykine reprezenta partida de la Curtea Imperială care, dându-şi seama că prelungirea războiului ducea pe ţar la ruina sa şi-şi dădea toată osteneala să-l oprească, încheind o pace separată cu Imperiile Centrale. Or, deschiderea unui nou front în România însemna prelungirea războiului"*[50].

Întrucât ruşii nu şi-au ţinut făgăduiala de a trimite trupe în Dobrogea, la indicaţiile lui I.I.C. Brătianu, C. Diamandy i-a trimis o scrisoare prim-ministrului ţarist Boris Sturmer, comunicându-i că masive trupe germane au sosit în Transilvania, iar Tripla Alianţă a trimis întăriri armatei turco-bulgare, Diamandy arătând în scrisoare

[49] Traian Nicola, *op. cit.*, p. 28.
[50] N.S. Govora, *Relaţiile româno-ruse*, vol. II, Editura Carpaţii, Madrid, 1981, pp. 147-148.

că *„orice întârziere în trimiterea ajutoarelor poate avea consecinţe fatale şi că Bucureştiul este în mare primejdie“*[51]. În urma demersurilor concordante şi simultane ale României şi aliaţilor săi, Marele Cartier General Rus va lua, începând din a doua jumătate a lunii octombrie 1916, unele măsuri de sporire a efectivelor sale pe frontul din Dobrogea; astfel, ca şi în apropierea frontierei muntoase a Moldovei, au fost accelerate transporturile de materiale şi unităţi, de activare a diviziilor care, după căderea Constanţei, la 10/23 octombrie, luptau alături de trupele române, atât în nord, cât şi în sud. La aceasta contribuise şi diplomatul Constantin Diamandy. Revenit la postul său de la Sankt Petersburg, acesta îi înmâna premierului rus o telegramă, în care, printre altele, se sublinia: *„Preşedintele Consiliului de miniştri al României consideră situaţia ca fiind foarte serioasă. Orice întârziere în expedierea întăririlor riscă să aibă consecinţe fatale. Marele Cartier General român estimează că numai trimiterea a trei corpuri de armată poate remedia situaţia (...), dacă aceste întăriri nu vor sosi decât cu întârziere (...), dacă i se va lăsa Germaniei timpul de a acumula noi forţe pe Carpaţi şi Dunăre, rezistenţa României va fi sfărâmată (...) Ora e decisivă. Nu este numai soarta ţării mele în joc, este cauza comună a Aliaţilor“*. Primit de generalul Alekseev, C. Diamandy avea să-i mărturisească ambasadorului Franţei că, *„în urma convorbirilor avute, acesta pare să nu înţeleagă gravitatea înspăimântătoare a situaţiei sau se supune unor gânduri ascunse, egoiste, cu o preocupare exclusivă asupra propriilor sale operaţii“*[52].

În aceeaşi perioadă, George Diamandy, fratele diplomatului, s-a înrolat în armată ca voluntar, deşi starea sănătăţii îi era precară, luptând chiar în primele rânduri ale frontului. Nu a fost atins de gloanţe, însă boala de care suferea a determinat retragerea sa într-un spital din Iaşi. Nu a mai plecat pe front, ci a intrat în noul Parlament retras la Iaşi, unde a continuat eforturile pentru susţinerea revendicărilor maselor populare şi constituirea unui partid al muncii, atras fiind de ideile revoluţionare bolşevice. De asemenea, îl regăsim ţinând un discurs, în 1917, în Parlamentul reunit la Iaşi, cu ocazia şedinţei organizate în onoarea vizitei misiunii militare belgiene în România[53].

În luna noiembrie a anului 1916, mersul războiului pe frontul românesc luase forme foarte grave. La insistenţele României, Conferinţa interaliată de la Paris a decis în unanimitate un ajutor urgent acordat României, pentru a se evita ocuparea ei. Deoarece, până la 20 noiembrie, nu se rezolvase nimic, C. Diamandy i-a scris generalului Constantin Coandă (delegat al guvernului român pe lângă Cartierul Militar al împăratului Nicolae al II-lea, 1916-1917): *„Cred că generalul Alekseev*

[51] Traian Nicola, *op. cit.*, p. 29.
[52] Dumitru Preda, *op. cit.*, p. 146.
[53] I.G. Duca, *op. cit.*, p. 204.

ar trebui convins că de soarta luptelor noastre atârnă, dacă nu sfârşitul războiului, dar desigur decizia în privinţa Orientului european, care interesează pe ruşi în primul rând. Am credinţa nestrămutată că, dacă reuşim să tăiem inamicilor noştri calea spre Constantinopol, Germania, interceptată cum este la mare, nu va mai avea un motiv politic pentru a continua războiul"[54].

În perioada anilor 1916-1917, Constantin Diamandy continuă să poarte o susţinută corespondenţă cu generalul Coandă şi alţi militari de grad înalt privind mersul războiului, comanda trupelor ruse şi problemele politice din Rusia[55].

*

În partea a doua a materialului, autorul va relata despre activitatea fraţilor Constantin şi George Diamandy până la sfârşitul Primului Război Mondial şi perioada imediat următoare.

[54] Traian Nicola, *op. cit.*, p. 29.

[55] Astfel, la data de 30 septembrie 1916, ministrul Diamandy şi generalul rus Alekseev sunt informaţi despre situaţia trupelor străine pregătite pentru a fi aduse în Transilvania [Vasile Popa, *Misiunea generalului Coandă la Stavka (1916-1917)*, Editura Militară, Bucureşti, 2010, p. 173]. Luna următoare, la 20 octombrie 1916, ministrul Diamandy este informat despre situaţia operativă din Valea Prahovei şi Valea Oltului, fiind exprimate semne de întrebare în ceea ce priveşte exercitarea comenzii trupelor ruse din România (*Ibidem*, p. 202). La 9 noiembrie 1916, el este cel care îi adresa generalului Coandă aprecieri privind dificultăţile care pot apărea din cauza întârzierii acţiunii trupelor ruse (*Ibidem*, p. 226). Mai afirma că, *„după cât pot judeca de aici, ruşii n-au ajuns încă să-şi dea seama de însemnătatea frontului român şi de întorsătura pe care dezlegarea situaţiei la noi o poate da întregului război"*. (Dumitru Preda, *op. cit.*, p. 156). Aceeaşi informare privind comanda trupelor ruse o primea el în data de 23 noiembrie 1916 de la generalul Coandă (Vasile Popa, *op. cit.*, p. 255).

La 20 noiembrie 1916, ministrul C. Diamandy este informat că succesul trupelor române nu a putut fi valorificat din cauza superiorităţii inamicului (*Ibidem*, p. 252) şi, probabil, şi din cauza lipsei armamentului şi muniţiei necesare. Ca urmare, la 22 noiembrie 1916, ministrul solicită autorităţilor militare ruse 150 de tone praf de puşcă (*Ibidem*, p. 253). În acest sens, trei zile mai târziu, la 23 noiembrie 1916, istoria a consemnat, prin memoriile generalului Coandă, câteva impresii ale ministrului Diamandy despre vechiul şi noul şef al Stavkăi (*Ibidem*, p. 255). Anul următor, la 7 martie 1917, generalul Coandă îl informează pe Diamandy că reprezentanţii diplomatici aliaţi au transmis o notă colectivă de susţinere guvernului rus (*Ibidem*, p. 327). În toamnă, la 26 septembrie 1917, acelaşi general îl informează pe ministrul Diamandy despre proiectul *„Comitetului şi comisiei interaliate"* (*Ibidem*, p. 409). La 10 noiembrie 1917, generalul Coandă îl informează pe ministrul Diamandy, aflat la Petrograd, despre protestul comun adresat de şefii misiunilor aliate generalului Duhonin pentru violarea acordului din 23 august/5 septembrie 1914 (*Ibidem*, p. 411).

ÎMPĂRATUL CONSTANTIN CEL MARE
– strateg militar şi sfânt creştin –

Preot Mihail Gruia ZAMFIRESCU

Constantine the Great is one of the most important Roman emperors and saints of the Church. The study presents his rise from the campaigns, in his youth, in the central and eastern areas of the empire, through the office of Caesar and Augustus in the western part, to the one of the single emperor over the whole Roman Empire. The author presents the achievements of the emperor in the 65-year life and 32-year rule. The actions aimed at the present territory of Romania are also highlighted. The ecclesiastical achievements are treated in a separate chapter. The political, social, administrative, military and spiritual-ecclesiastical achievements present the great emperor as a providential man, who managed to bring stability to the empire, restoring the glory of the past, and to free the Christian Church from the terror of prosecutions.

***Keywords**: Constantine the Great; religious liberty; Constantinople; monetary stability*

Activitatea în plan politic şi militar

Anii de tinereţe

Împăratul Constantin *(Gaius Flavius Valerius Aurelius Constantinus)* s-a născut în anul 272 d.Hr.[1], în oraşul Naissus (astăzi Niš, în Serbia), provincia Dacia Mediterranea[2].

Era fiul lui Constantiu Chlor, din familia lui Claudius II Gothicus, şi al Flaviei Iulia Elena. Atunci când Constantiu Chlor a devenit *caesar*, în prima *tetrarhie*[3], a repudiat-o pe Elena, căsătorindu-se cu Theodora (fata vitregă a lui Maximian, *augustul* părţii de Apus a imperiului). Constantin era un tânăr în vârstă de douăzeci de ani şi *„nimeni nu i-ar fi putut sta alături în ceea ce priveşte înălţimea (şi proporţiile) trupului; iar tinerii de vârsta lui îl ştiau de frică, atât de vânjos era,*

Preot Mihail Gruia Zamfirescu – Facultatea de Teologie Ortodoxă *„Justinian Patriarhul“*, Universitatea Bucureşti.

[1] În ziua de 27 februarie a anului 272 d.Hr. sau 273 d.Hr., după alte surse.

[2] Împreună cu Dacia Ripensis, formau provincia Dacia (Aureliană), creată în sudul Dunării, după retragerea din anii 271-275 d.Hr.

[3] În anul 286 d.Hr., Diocletian şi-a asociat la conducere pe Maximian, formând astfel *diarhia*, iar din 293 d.Hr., celor doi *augusţi* li se alătură doi *caesari*, toţi patru formând *tetrarhia*, considerată ca *domus divina* (o singură familie divină). După douăzeci de ani, fiecare *august* trebuia să se retragă, cedând locul *caesarului* său (cu care se şi înrudea prin căsătoria între *caesar* şi fiica *augustului*). Astfel, Diocletian spera să oprească luptele pentru succesiunea la tron – vezi Will şi Ariel Durant, *Cezar şi Hristos*, vol. III, ed. Prietenii Cărţii, Bucureşti, 2003, cartea a V-a, cap. V, pp. 253-255 şi 359-360.

atâta era de puternic"[4]. În aceste campanii, Constantin s-a făcut remarcat nu doar prin deosebitele sale calităţi trupeşti, ci, mai ales, prin cele sufleteşti: *„zestrea lui sufletească întrecea cu mult calităţile trupeşti: înainte de orice, îşi înveşmântase sufletul cu podoaba cumpătării, căreia mai apoi se pricepuse să-i dea o neasemuită strălucire prin marea lui cultură, prin înnăscuta lui putere de judecată şi prin înţelepciunea cu care îl dăruise Dumnezeu"*[5].

Lăsat de tatăl său la curtea lui Diocletian[6], în Nicomidia, tânărul Constantin a participat la campania din Egipt şi la expediţia contra perşilor (297-298 d.Hr.)[7], primind titlul de *tribunus primi ordinis*. Cu *caesarul* Galerius a participat la campania contra sarmaţilor. Constantin era foarte apreciat pentru calităţile deosebite, vădite încă din anii tinereţii: *„Iată-l deci pe Constantin ajuns pe aceeaşi treaptă cu ceilalţi părtaşi la cârma împărăţiei […], socotit de ei vrednic să primească înalta cinste încă din anii când abia păşise din vârsta copilăriei în cea a fecioriei: noi înşine l-am putut vedea străbătând ţinutul Palestinei în tovărăşia celui mai vârstnic dintre împăraţi* [Diocletian, n.a.]*; oricine poftea l-a putut limpede vedea şezând de-a dreapta acestuia, dând încă de pe atunci pildă de cumpănire împărătească"*[8].

➢ *Caesar – în Apus*

În anul 305 d.Hr., cei doi *augusti*, Maximian şi Diocletian, abdică împreună. Constantiu Chlor, succedându-i lui Maximian, devine *august* în partea apuseană a imperiului. Tânărul Constantin i se alătură[9], iar un an mai târziu, la moartea tatălui său[10], este proclamat de armată ca *august*. Însă, Galeriu, *augustul* părţii răsăritene, îl recunoaşte ca fiind doar *caesar*, cu jurisdicţie asupra teritoriilor conduse de tatăl său[11], *august* al părţii apusene fiind numit Sever.

Deşi tânăr, Constantin are o viziune corectă a teritoriilor pe care le guvernează: frontieră nesigură pe râul Rin şi în Britania; Galia – depopulată, fără a putea susţine rezistenţă în caz de atac. De aceea, Constantin va încerca să asigure integritatea teritoriilor şi a populaţiei, stabilindu-şi reşedinţa în oraşul *Augusta Treverorum*[12].

---

[4] Eusebiu de Cezareea, *Viaţa lui Constantin cel Mare*, în colecţia *„Părinţi şi Scriitori Bisericeşti"*, nr. 14, trad. Radu Alexandrescu, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1991, cartea I, par. 19.2, p. 73.

[5] *Ibidem*.

[6] Ca garanţie a fidelităţii sale faţă de Diocletian.

[7] Campanie prin care graniţa orientală a fost stabilită pe Tigru, reprezentând maxima expansiune a imperiului în această direcţie.

[8] Eusebiu de Cezareea, *op. cit.*, cartea I, par. 19.1, p. 73.

[9] Eusebiu de Cezareea arată că intrigile *„stăpânitorilor"* plăsmuite de invidia lor faţă de ascensiunea lui şi atentatele la viaţa acestuia au fost cele care l-au determinat pe Constantin să fugă la tatăl său (vezi *op. cit.*, cartea I, par. 20.1-2, p. 73).

[10] În ziua de 25 iulie 306, la Eboracum, în York, Marea Britanie.

[11] Provinciile Galia, Britania, Germania şi Hispania.

[12] Astăzi Trier, la graniţa germano-franceză.

În următorul an, 307 d.Hr., se căsătoreşte cu Fausta, fiica lui Maximian şi a Eutropei, care îi va dărui cinci copii (Constantin, Constantiu, Constant, Constantia, cea care îi va deveni soţie lui Liciniu, şi Elena).

Izbucnind o răscoală a francilor[13], în 308 d.Hr., Constantin renunţă la campania începută de tatăl său în Britania, pentru a interveni în Galia. Ieşind învingător, dă un exemplu pentru eventualii viitori atentatori la liniştea imperiului – prizonierii franci sfârşesc în arena din Trier. Şi, pentru ca să se asigure că triburile germanice, care atacau în mod permanent graniţa, îşi vor slăbi acţiunile, Constantin a construit un pod peste Rin, în *Colonia Agrippinensium*[14], întărindu-l pe malul drept, germanic, prin construirea unei fortăreţe.

➢ *Augustus – în Apus*

În anul 308 d.Hr., Galerius îşi ia ca ajutor pe Liciniu, pe care îl proclamă (co-)*august*, în partea centrală a imperiului. La aflarea veştii, Constantin este proclamat, de asemenea, *august*, iar în 309 d.Hr., Maximin Daia accede şi el la titlu, în partea orientală. Numărul *auguştilor* devine astfel mult mai mare decât cel preconizat de Diocletian... Moartea lui Galeriu, în 311 d.Hr., face ca în partea centrală să rămână stăpânitor doar Liciniu, în cea orientală Maximin Daia, iar în cea apuseană Constantin şi Maxentiu.

Pentru a-şi întări poziţia în interiorul teritoriului de sub jurisdicţia sa, Constantin a acţionat pe două căi: pe de o parte, *„pe câţi a văzut că se împotriveau cu îndărătnicie înjghebării unei vieţi de bună rânduială, i-a izgonit de pe meleagurile lor“*[15], iar pe de altă parte, a scăzut impozitele în Galia, atrăgându-şi simpatia populaţiei locale.

Cu acest capital de popularitate, porneşte în 312 d.Hr. contra lui Maxentiu. În 306 d.Hr., acesta fusese proclamat *august*, la Roma, de către armată, în pofida faptului că pentru partea apuseană exista un *august* la Mediolanum, Sever. În urma înfruntării dintre cei doi, în 307 d.Hr., Sever, părăsit de armată, este ucis. Maxentiu, care trăia într-un desfrâu învederat, era foarte urât de poporul pe care îl subjugase: *„îşi îngenunchease el supuşii, supuşi pe care, curând, avea să-i sărăcească de tot şi să îi aducă într-o asemenea stare de înfometare, încât aveau să ducă lipsa până şi a hranei lor de toate zilele – cum nimeni, azi, nu-şi aminteşte să se fi petrecut vreodată la Roma!“*[16]. Campania dusă de Constantin era astfel îndreptăţită, *„încercând să redobândească pentru poporul de la Roma*

[13] *„Barbarii de prin ţinuturile scăldate de apele Rinului – precum şi pe aceia care sălăşluiesc în apropierea oceanului de la soare-apune“* (Eusebiu de Cezareea, *op. cit.*, cartea I, par. 25.1-2, p. 75).

[14] Astăzi Köln, în Germania.

[15] Eusebiu de Cezareea, *op. cit.*, cartea I, par. 25.1-2, p. 75.

[16] *Ibidem*, par. 36.2, p. 79.

acea stare de libertate la care el avea dreptul din străbuni“[17]. Întâi, armatele celor doi s-au întâlnit în nordul Italiei, într-o bătălie a cărei victorie a rămas indecisă, apoi aproape de Roma, la *Pons Milvius*[18], unde Constantin a ieşit învingător, Maxentiu găsindu-şi sfârşitul.

Constantin a fost primit în triumf de populaţia Romei: *„Toată lumea – senatori, nobili şi oameni de bază de acolo, laolaltă cu toată omenirea din Roma – i-au ieşit în întâmpinare din toată inima, puhoi, cu ochii veseli, primindu-l cu urări de fericire şi cu o nesfârşită bucurie, ca nişte scăpaţi din închisoare* (subl.a.) *[...], numindu-l când salvatorul, când dezrobitorul şi când binefăcătorul lor*“[19]. Imediat după înscăunare, Constantin a luat măsuri pentru repunerea Senatului în demnitatea de odinioară. Ca semn al victoriei, a înălţat un arc de triumf în Roma, lângă Colosseum, şi a fost proclamat *primul între cei trei conducători ai imperiului*.

Evenimentele ultimilor ani, cu dese schimbări de conducere, uzurpări de titluri şi încălcări teritoriale, anunţau în continuare vremuri tulburi. În aceste condiţii, Constantin caută un aliat în Liciniu. Cei doi se întâlnesc, în ianuarie 313 d.Hr., la Mediolanum (Milano de astăzi, în Italia), şi încheie o alianţă atât politică, precum şi de familie (stabilindu-se căsătoria lui Liciniu cu sora lui Constantin, Constantia)[20]. În urma înţelegerii cu Constantin, în acelaşi an, Liciniu îl atacă pe Maximin Daia, de la care ocupă toată partea orientală a imperiului.

Constantin – singur împărat

După moartea lui Galeriu, în tot imperiul rămăseseră doar doi conducători – Constantin în Apus şi Liciniu în Răsărit. Deşi cumnaţi, alianţa dintre Constantin şi Liciniu nu a rezistat. Liciniu dovedindu-şi neputinţa în apărarea teritoriului sud-dunărean, în timpul unei invazii barbare din 314 d.Hr., Constantin a intervenit în Tracia. Acuzat de această pătrundere în teritoriul lui Liciniu, războiul dintre cei doi a început. Liciniu a trebuit să cedeze majoritatea părţilor europene, păstrând doar o mică parte din Tracia şi litoralul Mării Negre. În 316 d.Hr., Constantin şi-a stabilit capitala la Sardica (astăzi, Sofia, în Bulgaria), continuând luptele cu invadatorii. După victoriile sud-dunărene din anii 318-319 d.Hr., îşi adaugă titlul de *carpicus maximus*.

---

[17] *Ibidem*, par. 37.1, p. 80.

[18] *Podul Vulturului*, cunoscut şi ca *Saxa Rubra (Stâncile Roşii)*.

[19] Eusebiu de Cezareea, *op. cit.*, cartea I, par. 39.2, p. 81.

[20] Deşi sursele cercetate vorbesc de căsătoria celor doi, totuşi, având în vedere că sora lui Constantin s-a născut cel mai devreme la sfârşitul anului 307 d.Hr., anul căsătoriei părinţilor ei, iar la începutul anului 313 d.Hr. nu putea avea nici măcar şase ani, vârstă impuberă, la care nu se putea contracta nici măcar logodna, considerăm că la întâlnirea dintre Liciniu şi Constantin doar s-a stabilit căsătoria şi că, eventual, Constantia şi-a urmat viitorul soţ – vezi S.G. Longinescu, *Elemente de drept roman*, Tipografia Soc. Anonime *„Curierul Judiciar“*, Bucureşti, 1929, vol. I, pp. 222-226 şi vol. II, pp. 593-601.

Pierzând lupta pe calea armelor, Liciniu iniţiază un război în plan psihologic: reîncepe prigoana contra creştinilor, pe care îi consideră partizani ai lui Constantin. Neavând curajul de a-şi arăta adevăratele intenţii, *„Liciniu a început prin a-i hărţui din umbră pe slujitorii lui Dumnezeu aflaţi în puterea sa – cu toate că aceia nu urziseră niciodată nimic împotriva stăpânirii –, legându-se de cele mai rău-intenţionate pretexte. Negăsindu-le totuşi nicio pricină, [...] a scos o lege prin care episcopilor le era cu desăvârşire interzisă orice fel de întrunire, [...] nici să întrunească sinoade, nici să ţină adunare sau sfat“*. A continuat, *„trimiţând în surghiun pe cei mai credincioşi şi mai devotaţi bărbaţi din preajma sa [...], pe averile lor s-a făcut stăpân pe de-a-ntregul [...], ba pe unii care mărturiseau numele Mântuitorului i-a dat şi morţii“*. Apoi, *„a dat o lege, prin care interzicea femeilor să se adune cu bărbaţii la sfintele slujbe, [...] nici episcopilor nu le mai era îngăduit să le împărtăşească femeilor învăţăturile dumnezeieştii credinţe. [...] Măsura a avut peste tot parte numai de zeflemele. Drept urmare, Liciniu [...] poruncind ca pe viitor obişnuitele adunări ale credincioşilor să aibă loc în afara porţilor, în câmp deschis [...]“*[21].

Confruntările armate continuă în iulie 324 d.Hr., lângă Hadrianopole, şi în septembrie a aceluiaşi an, la Chrysopole, pe malul asiatic, unde Liciniu este înfrânt definitiv. Retras la Thesalonic, ca simplu cetăţean, este judecat pentru complot şi executat aici; în 325 d.Hr., Constantin devine astfel singur stăpânitor al imperiului roman[22]: *„Toate provinciile aflate sub stăpânire romană s-au unit întreolaltă: cele de la răsărit au făcut cu celelalte împreună un singur tot, întregul trup al statului pătrunzându-se de frumuseţea unei singure voinţe, ca purcezând de la un singur cap“*[23].

Constantinopole – noua Romă

Pentru a putea conduce mai uşor, ca unic stăpânitor, Constantin s-a gândit să înfiinţeze o nouă capitală. Locul ales a fost Bizantium, un orăşel tracic, pe malul european al Bosforului, aflat în centrul teritorial al imperiului. Planul noului oraş a fost gândit de însuşi Constantin, el trebuia să satisfacă de la început nevoile politice, administrative şi culturale ale imperiului şi să corespundă ambiţiilor tânărului împărat. Simbolic, a fost conceput pe şapte coline, ca şi vechea Romă. Înconjurat de fondatorul său cu un zid puternic, oraşul prosperă şi se extinde în timp, întărindu-se cu noi ziduri (Theodosie al II-lea ridică, în anul 413 d.Hr. un zid, lung de şase kilometri, de la Marea Marmara la Cornul de Aur,

[21] Eusebiu de Cezareea, *op. cit.*, cartea I, par. 51-53, pp. 86-87.

[22] Imperiul nu mai avusese un singur conducător de la 1 martie 286, când Diocletian şi Maximian instituiseră *diarhia*.

[23] Eusebiu de Cezareea, *op. cit.*, cartea a II-a, par. 19.1, pp. 100-101.

iar Anastasie I, în anul 505 d.Hr., un mare zid defensiv, lung de 80 de kilometri, de la Marea Marmara la Marea Neagră).

Prin aşezarea noii capitale, Constantin a urmărit nu doar unirea celor două continente – Europa şi Asia, ci şi apropierea de cele două graniţe de conflict – echidistanţa între Dunăre şi Eufrat. De aici, intervenţia armată putea fi mai promptă şi mai amplă. Micşorarea distanţei dintre aceste puncte de conflict şi locul de concentrare a deciziilor (capitala), pe de o parte, iar pe de alta, înlesnirea comunicaţiilor şi a comerţului, erau hotărâtoare: *„[…] se încheia în regiunea Strâmtorilor un lung proces de regrupare economică şi politică. […] Legiunile staţionate pe Dunăre şi litoralul Euxinului, garnizoanele de pe* limes *şi din oraşele fortificate de pe coastă, flota care apăra imperiul mării pretindeau o altă reţea de căi de comunicaţie şi de aprovizionare şi o circulaţie constantă a transporturilor terestre şi maritime. […] drumurile din Asia Mică convergeau spre Dardanele şi Bosfor, cu mult înainte ca Bizanţul să fi devenit Constantinopol. Întemeierea noii Rome în 330 nu a fost decât încununarea logică a acestei stări de lucruri, care marca preeminenţa regiunii Strâmtorilor, a cărei importanţă strategică, văzută ca nod de comunicaţii în spatele frontului, antrena cu necesitate dezvoltarea comerţului şi a drumurilor“*[24].

Noul oraş purta numele fondatorului său: *Constantinopole – oraşul lui Constantin*, astăzi Istanbul, în Turcia. A fost inaugurat la 11/23 mai 330 d.Hr., într-un lung şir de ceremonii religioase şi serbări populare.

Istoria a dovedit că împăratul Constantin nu s-a înşelat atunci când a decis ridicarea unei noi capitale. Sub asalturile migratorilor, în anul 476 d.Hr., vechea Romă cade, imperiul menţinându-se pentru încă o mie de ani în partea de Răsărit. Întotdeauna imperiul a fost *roman*, conducătorul a fost *împăratul romanilor*, iar locuitorii săi au fost *romani/romei.* Denumirea de *Bizanţ* apare târziu în istorie, marcând influenţa limbii greceşti în administraţie, „Bizanţ *şi* bizantin *sunt denumiri convenţionale date de cercetătorii moderni – o abreviere comodă pentru a desemna supravieţuirea milenară a Imperiului Roman în puternica inimă orientală a ‹Noii Rome›, modernul Istanbul (din grecescul* eis ten polin*)“*[25].

Reforma monetară

Întreg secolul al III-lea a reprezentat pentru imperiul roman un secol de frământări politice şi sociale, cu atacuri permanente ale barbarilor, care împreună au avut ca efect instabilitatea politică, anarhia socială şi puternica inflaţie monetară.

---

[24] Gheorghe I. Brătianu, *Marea Neagră – de la origini până la cucerirea otomană*, în colecţia *„Biblioteca de artă. Arte şi civilizaţii“*, nr. 464-465, trad. Mihaela Spinei, Editura Meridiane, Bucureşti, 1988, vol. I, pp. 214-215.

[25] ***, *Omul bizantin*, coord. Gugliemo Cavallo, în col. *„Plural M“*, nr. 58, trad. Ion Mircea, Editura Polirom, Iaşi, 2000, cap. IX, *„Împăratul“*, autor Michael McCormick, p. 264.

Încercările lui Aurelian de a pondera inflaţia nu au avut efect. Nici cele ale lui Diocletian, de a întări moneta, prin baterea *aureus*-ului[26] şi prin practicarea *maximalelor* la preţuri, nu au avut efectul scontat.

Constantin a fost conştient că, pentru a avea linişte politică şi pentru ca realizările lui să dăinuie, trebuia să aibă (şi) stabilitate monetară. Bazat pe reluarea etalonului-aur, în vremea lui Diocletian, împăratul Constantin a stabilizat cursul la o greutate mai mică, introducând *solidus*-ul. Era o monetă de aur, care înlocuia vechiul *aureus*. În greutate de 4,55 grame, 1/72 dintr-o *livră*, echivala cu 24 *siliquae*. Între subdiviziunile sale se număra jumătatea (*semis/semissis* – 2,27 gr) şi treimea (*triens/tremissis* – 1,52 gr). Ca o dovadă a stabilităţii monetare introduse în vremea lui Constantin, solidul a avut o lungă existenţă, până în epoca bizantină timpurie, păstrând aceleaşi caracteristici[27].

Singura monetă care a rămas cu un curs instabil a fost cea de aramă, care a cunoscut mari fluctuaţii în de-a lungul secolului al IV-lea. Cu toate acestea, sistemul de bază aur-argint s-a impus, *„stabilind pentru mai multe secole bazele sistemului monetar al imperiului şi al Mediteranei“*[28].

Acţiunile lui Constantin cel Mare în spaţiul românesc

Rămas singur împărat în întreg imperiul, Constantin a urmărit consolidarea stăpânirii şi integritatea teritoriului. În atingerea acestui scop, şi-a dorit o stăpânire liniştită la Dunăre, preocupare a sa mai veche, de când cucerise Tracia de la Liciniu. Constantin nu s-a limitat la a întări frontiera în sudul fluviului, ci a trecut şi în Câmpia Munteană, pe de o parte pentru a asigura navigaţia pe Dunăre, iar pe de alta, pentru a crea *„capetele de pod“* care să oprească atacurile barbare. Nu mai puţin adevărat este faptul că stăpânirea romană la nordul Dunării nu era uitată, împăratul urmărind recucerirea teritoriului.

Dovadă a planului imperial stau refacerea oraşelor *Drobeta* şi *Sucidava* (fostul Celei, jud. Romanaţi, azi cartier al Corabiei, jud. Olt) şi a drumului de la Sucidava la Romula. În 316 d.Hr., a fost reînălţată, după distrugerea goţilor, cetatea *Tropaeum Traiani*[29]. De asemenea, între anii 324-328 d.Hr. a fost ridicată

---

[26] Monetă de aur, având iniţial 1/70, apoi ridicându-se la 1/60 şi 1/50 din greutatea unei *livre*. Noua monetă, în sistem cu subdiviziunile ei de argint, trebuia să înlocuiască monetele de slabă calitate aruncate pe piaţă pentru acoperirea necesarului, în războaiele purtate de-a lungul secolului al III-lea – vezi Gheorghe I. Brătianu, *Studii bizantine de istorie economică şi socială*, trad. Alexandru-Florin Platon, Editura Polirom, Iaşi, 2003, pp. 76-77.

[27] ***, *Enciclopedia civilizaţiei romane*, coord. prof.univ.dr.doc. Dumitru Tudor, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1982, p. 729.

[28] Gheorghe I. Brătianu, *Studii bizantine …*, *op. cit.*, p. 77 (unde se dă ca greutate a monetei *„4,48 gr. aur fin“*).

[29] Situat la o distanţă de doi kilometri de monumentul triumfal ridicat de împăratul Traian, pentru a comemora victoria din primul război cu dacii (101-102 d.Hr.).

o nouă cetate, *Constantiniana Daphne*, în zona gurii de vărsare a Argeşului în Dunăre. La 5 iulie 328 d.Hr., are loc inaugurarea oficială a noului pod peste Dunăre, între *Sucidava* şi Ghighen (pe malul sudic, azi în Bulgaria). Se crede că şi *Brazda lui Novac*, valul de pământ care se întinde pe aproape 300 km, de la Hinova, din jud. Mehedinţi, şi până la răsărit de Ploieşti, în jud. Prahova, ridicat în scop defensiv, aparţine tot epocii lui Constantin cel Mare[30]. Se poate afirma că, în vremea sa, zonele de şes din Oltenia şi Muntenia reintraseră în stăpânire romană.

În anii următori, Constantin înfrânge, în Câmpia Munteană, o invazie a goţilor, aliaţi cu taifalii. În urma victoriei, primeşte titlul de *Gothicus victor ad triumphator*. Pacea se încheie printr-un tratat *(foedus)*, stipulând alianţa pe viitor *(foederati)*, ceea ce a dus la trei decenii de linişte în regiune[31].

Activitatea în plan bisericesc

Minunea dinaintea bătăliei de la Pons Milvius

Sfântul împăratul Constantin cel Mare este prăznuit în întreaga ortodoxie, numele lui fiind legat de multe fapte minunate ale istoriei creştine.

Prima în ordine cronologică este minunea *apariţiei pe cer a semnului Sfintei Cruci*, în anul 312, înaintea luptei de la *Pons Milvius*, lângă Roma. Momentul este relatat de scriitorul Eusebiu de Cezareea în lucrarea sa – *Viaţa lui Constantin cel Mare* (cartea I, cap. 27-40), astfel: Înaintea luptei, Constantin se ruga *„Dumnezeului părintelui său [...], rugându-se Lui şi implorându-L să-i descopere cine este El şi să-şi lase dreapta Sa asupra ţelului care-i şedea înainte. [...] Deci, cam pe la ceasurile amiezii [...] străjuia deasupra soarelui semnul mărturisitor de biruinţă al unei cruci întocmite din lumină şi că odată cu ea putuse desluşi un scris glăsuind* Să biruieşti întru aceasta!“. La vederea acestui semn, *„fuseseră cuprinşi de uimire şi el şi întreaga oaste“. „Tot cugetând la ea şi adâncindu-se el în gânduri [...] şi dormind el, i s-a arătat Hristosul lui Dumnezeu cu semnul văzut mai înainte pe cer“*, care i-a poruncit să se pună sub pavăza Crucii. Ostaşii, purtând semnul Crucii pe arme, cu ajutorul lui Dumnezeu l-au înfrânt pe Maxenţiu – prigonitor al creştinilor, care s-a scufundat cu o parte din oastea sa, deodată cu podul de vase.

Edictul de la Mediolanum

La întâlnirea Sf. Constantin cu Liciniu, la Mediolanum, în anul 313 d.Hr., s-a hotărât acordarea libertăţii Bisericii creştine în teritoriile de sub autoritatea celor doi. Un act similar fusese dat cu doi ani înainte de Galeriu, în următoarele

---

[30] ***, *Istoria României în date*, coord. Constantin C. Giurescu, Editura Enciclopedică Română, Bucureşti, 1971, pp. 44-45.

[31] *Ibidem*, p. 46.

împrejurări: după persecuţii feroce contra creştinilor, Galeriu se îmbolnăveşte şi cade la pat, greu bolnav. Nemaiputând suporta durerile cumplite, pe care le socotea trimise de Dumnezeu pentru persecuţiile pe care le iniţiase, la insistenţele soţiei, acordă libertatea cultului creştin în teritoriile de sub autoritatea sa, cu condiţia ca Biserica lui Hristos să înalţe rugăciuni pentru sănătatea lui.

Cu toate acestea, *Edictul de la Mediolanum* rămâne cel dintâi act din imperiul roman care acordă libertate Bisericii creştine. Şi aceasta, atât datorită condiţiilor în care a fost dat edictul lui Galeriu, cât şi datorită faptului că acesta nu a mai avut timpul necesar pentru a-l pune în aplicare şi, în consecinţă, a-l respecta.

Edictul de la Mediolanum reprezintă începutul libertăţii cultului Bisericii lui Hristos, creştinismul fiind înscris între celelalte credinţe acceptate în imperiul roman.

Primul sinod ecumenic – 325 d.Hr.

De numele sfântului împărat se leagă şi convocarea *primului sinod ecumenic* al lumii creştine. Pentru a înceta disputa ariană[32], care slăbea Biserica, *„s-a hotărât împăratul să adune întreaga oaste a lui Dumnezeu într-un sinod ecumenic, poftind prin scrisori pline de curtenie pe episcopii de pretutindeni să vină cât mai degrabă spre a lua parte la el“*[33]. Toţi episcopii lumii creştine au fost astfel convocaţi la Niceea[34]: *„s-au adunat acolo trimişi de toate bisericile […], cei mai de seamă slujitori ai lui Dumnezeu […], sirieni şi cilicieni şi arabi şi palestinieni […], iar odată cu aceştia: egipteni, tebani, libieni şi trimişi tocmai din Mesopotamia; era de faţă şi un episcop al Persiei; nu lipsea din ceată nici cel al sciţilor[35]; Pontul, Galatia, Capadocia şi Asia, Frigia şi Pamfilia îşi aveau şi ele trimişii lor; la fel cu tracii şi cu macedonenii, cu aheeni şi cu epiroţii, precum şi cu celelalte neamuri aflate încă şi mai departe; până şi foarte-cunoscutul episcop de Spania“*[36]. *„Şi acolo părea că s-a adunat într-un singur loc un popor de atleţi şi martiri întru Hristos“*[37], iar Duhul Sfânt a vorbit prin cei *318 părinţi* adunaţi la Niceea, arătând pe *Fiul de o fiinţă cu Tatăl*, sinodul anatemizând pe toţi susţinătorii ereziei ariene. Învăţătura credinţei, pentru a fi înţeleasă şi cunoscută de toţi creştinii şi astfel

[32] De la numele iniţiatorului ei, Arie, care nu recunoştea dumnezeirea Fiului, subordonându-L Tatălui.

[33] Eusebiu de Cezareea, *op. cit.*, p. 127, cartea a III-a, par. 6.1.

[34] Niceea se afla în provincia Bithinia, lângă Constantinopole. Numele oraşului este parcă predestinat, derivă din *biruinţă* (<gr.> νικάω – a învinge, a birui, vezi Maurice Carrez şi François Morel, *Dicţionar grec român al Noului Testament*, trad. Gheorghe Badea, Societatea Biblică Interconfesională din România, Bucureşti, 1999, p. 195).

[35] În acest text, cercetătorii văd prezenţa la sinod a unui episcop dobrogean, poate din Tomis, care aparţinea provinciei Scithya Minor.

[36] Eusebiu de Cezareea, *op. cit.*, cartea a III-a, par. 7.1 p. 128.

[37] Casiodor, *Istoria bisericească tripartită*, trad. Liana şi Anca Manolache, în colecţia *„Părinţi şi Scriitori Bisericeşti“*, nr. 75, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1999, cartea a II-a, cap. IX p. 81.

să se evite alte rătăciri în viitor, a fost fixată în *Crez*: *„Credem într-Unul Dumnezeu, Tatăl atotputenic, făcătorul tuturor celor văzute şi nevăzute. Şi într-Unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, născut din Tatăl, Unul născut, adică de o fiinţă cu Tatăl; Dumnezeu din Dumnezeu, lumină din lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut nu făcut, Cel de o fiinţă cu Tatăl, prin Care toate s-au făcut, şi cele din cer şi cele de pe pământ. Care pentru noi, oamenii, şi pentru a noastră mântuire a coborât, S-a întrupat şi S-a făcut om; şi a pătimit, şi a înviat a treia zi, şi S-a înălţat la ceruri; şi care va veni să judece viii şi morţii. Şi în Duhul Sfânt"*[38]. Acest crez este păstrat până astăzi, neschimbat, în primele şapte puncte ale mărturisirii de credinţă, definitivată în anul 381 d.Hr., la cel de-al doilea sinod ecumenic, adunat la Constantinopole.

Tot la sinodul din 325 d.Hr. s-a stabilit *modul de calcul al datei Sfintelor Paşti*: era o *„boală – mai veche şi necruţătoare – care de multă vreme iscase neînţelegeri în Biserică, anume sfada privitoare la data Sfintelor Paşti. Unii susţineau că trebuie păstrate rânduielile iudeilor, în vreme ce alţii cereau să fie respectată data exactă şi să nu ne luăm după rătăcirea unor oameni şi aşa aflaţi în afara binecuvântării evanghelice"*[39]. Până astăzi, în întreaga Biserică, Sfintele Paşti se prăznuieşte în prima duminică, după prima lună plină, care cade după 21 martie, ziua echinocţiului de primăvară[40].

Totodată, *„Sinodul, vrând să îndrepte viaţa oamenilor, şi a celor care rămân în Biserică, a stabilit legi pe care le numim canoane"*[41]. Este vorba de cele *20 de canoane referitoare la disciplina bisericească*.

Construcţia de lăcaşuri sfinte şi înzestrarea lor

Odată cu libertatea acordată credinţei creştine, prin *Edictul de la Mediolanum*, din 313 d.Hr., Sfântul Constantin hotărăşte retrocedarea bunurilor confiscate Bisericii şi acordarea ajutorului statului pentru reclădirea lăcaşurilor dărâmate şi lărgirea celor care scăpaseră furiei prigonitoare. Mulţi bani au fost donaţi de însuşi împăratul Aceeaşi linie a urmat marele împărat şi după înfrângerea lui Liciniu, care reîncepuse prigoana contra creştinilor.

De numele sfântului împărat se leagă şi zidirea în *Constantinopole, noua Romă*, a multor biserici şi monumente creştine, printre care cele două mari bazilici *Hagia Sophia (Sf. Înţelepciune)* şi *Hagia Eirene (Sf. Pace)*. Odată cu sinodul de la Niceea, sărbătorind şi 20 de ani de domnie, Sf. Constantin a înţeles să dispună

---

[38] *Ibidem*, cartea a II-a, cap. IX, p. 91.

[39] Eusebiu de Cezareea, *op. cit.*, cartea a III-a, par. 5.1, p. 127.

[40] Diferenţa între data *„Paştelui ortodox"* şi cea a *„Paştelui catolic"* se naşte din diferenţa între 21 martie din calendarul iulian şi 21 martie în cel gregorian.

[41] Casiodor, *op. cit.*, cartea a II-a, cap. XIV, p. 97.

construcţia de biserici creştine şi să dărâme temple păgâne, dând totodată norme pentru *sărbătorirea duminicii* şi *a sărbătorilor creştine* în imperiu.

Scriitorul Eusebiu de Cezareea ne relatează despre preocuparea Sf. împărat de a ridica biserici şi monumente în toate locurile însemnate ale creştinismului. El arată în mod deosebit grija împărătească pentru ridicarea *Bisericii Învierii* din Ierusalim, ordonând dărâmarea templului Afroditei, curăţarea movilei de pământ pe care se înălţa acesta şi degajarea intrării în peştera Sfântului Mormânt, ocupându-se personal, în cel mai mic detaliu, până şi de materialele folosite (marmură, lemn, plumb etc.)[42].

O altă preocupare a Sfântului Constantin a fost procurarea de cărţi sfinte (Biblii), atât de costisitoare în acea vreme, pentru bisericile din Constantinopole.

Sprijinul Sfintei împărătese Elena

Nu se poate vorbi de activitatea în plan bisericesc a Sfântului Constantin cel Mare fără a aminti de maica sa, care i-a fost îndrumător şi sprijinitor puternic în această privinţă. Sfânta Împărătească Elena, deşi nu avea o ascendenţă *„înaltă"*[43], este cea aleasă de pronia dumnezeiască să găsească *lemnul Sfintei Cruci*. La îndemnul fiului ei, a plecat din capitală cu acest gând, conducând ceea ce noi am numi astăzi o *„expediţie arheologică"*[44]. Ajungând la Ierusalim, s-a interesat la creştinii de acolo despre locul unde, prin tradiţie, se ştia că a fost îngropată Sfânta Cruce pe care fusese răstignit Mântuitorul Hristos. Săpăturile de pe Golgota au scos la lumină nu una, ci trei cruci. Pentru a descoperi adevărata cruce, le-au atins, pe rând, de trupul unui mort, iar acesta a înviat în momentul atingerii de lemnul Crucii Mântuitorului.

La iniţiativa Sfintei Elena s-au zidit atunci trei biserici: cea din *Nazaret*, cea din *Bethleem* şi cea *a Sfântului Mormânt*, despre care am arătat grija deosebită a Marelui Constantin pentru ridicarea acestora.

Sfânta Cruce a fost arătată poporului din Ierusalim la 14 septembrie, de către Patriarhul Macarie[45], de atunci prăznuindu-se în întreaga ortodoxie *Ziua Crucii*. O parte din cinstitul lemn a fost dus la Constantinopole, împreună cu cele patru piroane de fier, fiind cinstite aici de către oamenii din întreg imperiul.

---

[42] Eusebiu de Cezareea, *op. cit.*, cartea a III-a, par. 25-40, pp. 136-141.

[43] Nu se cunosc multe date despre copilăria şi tinereţea împărătesei. Se pare că era fata unui om de condiţie modestă, hangiu – vezi Mihaela Mănescu, *Portret de femeie bizantină*, Editura Sinergii, Bucureşti, 2007 (Câmpulung Muscel, 2008 – cf. descrierii CIP a Bibliotecii Naţionale a României, din p. 2), p. 305.

[44] Există şi ipoteza că, odată cu misiunea descoperirii locurilor sfinte de la Ierusalim, Împărăteasa să fi condus şi o misiune diplomatică, *„de a calma nemulţumirea şi nesupunerea militarilor din garnizoană"* – vezi Mihaela Mănescu, *ibidem*, p. 65.

[45] Episcop al Ierusalimului, între 314 şi 334.

Biserica Ortodoxă îi prăznuieşte pe *Sfinţii Împăraţi* la 21 mai. În mod special, în Biserica Ortodoxă Română, anul 2013 este închinat acestor sfinţi, fiind declarat *an omagial al Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena*[46].

*

După un secol plin de tulburări în plan politic, economic, social şi militar şi după mai bine de două secole şi jumătate de persecuţii împotriva creştinilor, secolul al IV-lea d.Hr. debutează cu ascensiunea unui om providenţial, care a reuşit să redea statului roman liniştea în plan social, să stabilizeze situaţia economică, să reactiveze instituţiile politice şi să readucă gloria armatei, iar în plan spiritual, să-i redea Bisericii lui Hristos libertatea de exprimare şi de organizare, să oprească persecuţiile şi să deschidă drumul spre afirmarea ei ca religie de stat.

Ascensiunea nu i-a fost deloc uşoară. Provenind dintr-o familie de condiţie socială medie, Constantin a trebuit să se bazeze pe calităţile sale şi să îşi pună în valoare când abilităţile militare, când pe cele diplomatice. Remarcat de tânăr în campaniile din Balcani, Egipt şi Asia Mică, el ajunge în Apus, unde participă la luptele din Galia şi Britania, iar la moartea tatălui său ajunge *caesar*. Continuând acţiunile predecesorului său, aduce stabilitatea în teritoriul apusean şi, bazat pe popularitatea sa, reuşeşte să-l înlăture pe uzurpatorul roman, Maxenţiu, fiind proclamat ca cel dintâi între *augustii* imperiului. După o scurtă perioadă, în care pacea a alternat cu zgomotul armelor, Constantin îl înfrânge şi pe Liciniu, care ajunsese singur stăpânitor în partea central-orientală a imperiului. Împărat peste tot imperiul, Constantin cel Mare reuşeşte să generalizeze reformele începute în teritoriile pe care le-a stăpânit pe rând. La conducerea statului şi-a lăsat ca succesori pe cei trei fii, pentru continuarea operei sale[47].

În plan spiritual, viaţa lui este marcată de minuni, semn al preocupărilor de a cunoaşte adevărurile de credinţă. În plan bisericesc, este cel care acordă libertate Bisericii Creştine, se preocupă permanent de ridicarea lăcaşelor de cult şi de înzestrarea acestora şi, totodată, este cel care convoacă primul sinod ecumenic,

---

[46] Biserica Ortodoxă Română închină fiecare an omagierii unui sfânt important (Sf. Vasilie cel Mare şi Sfinţii capadocieni, în 2009), Tainelor bisericeşti (Sf. Maslu şi îngrijirea bolnavilor, în 2012, Sf. Botez şi Sf. Cununie, în 2011) sau unui eveniment important din viaţa Bisericii (Crezul ortodox şi autocefalia BOR, în 2010).

[47] În 335, a lăsat *caesari* pe cei trei fii ai săi: Constantin, în Apus; Constant, în Italia, inclusiv Roma, Constantiu, în Orient, primind Anatolia, Siria şi Egiptul. Unul dintre nepoţi, Dalmatius a primit, ca al patrulea *caesar*, şi, poate, pentru a preîntâmpina disputele dintre fraţi, Illyricum cu cetatea Constantinopolei. La moartea lui Constantin cel Mare, *caesarii* urmau să devină *augusti*, dar la această treaptă s-au ridicat doar cei trei fii ai săi, pentru că Dalmatius nu a trecut testul aclamării armatei (a fost linşat împreună cu rudele sale apropiate) – vezi Warren Treadgold, *O scurtă istorie a Bizanţului*, trad. Mirella Acsente, Editura Artemis, Bucureşti, 2003, pp. 39-40.

în vederea stingerii tulburărilor provocate de erezia ariană. Sfinţii Împăraţi Constantin şi maica sa, Elena, rămân în istoria Bisericii ca cei care au dorit şi realizat găsirea lemnului Sfintei Cruci şi cei care au ridicat biserici creştine în toate locurile importante legate de viaţa Mântuitorului Hristos. Pentru toate acestea, care vădesc locul lor special în planul lui Dumnezeu de mântuire a lumii, cei doi împăraţi au fost canonizaţi de Biserica Ortodoxă, bucurându-se de o cinste aparte între credincioşi.

Între realizările domniei Sfântului Împărat Constantin, cele mai importante sunt *libertatea acordată Bisericii Creştine*, *stabilitatea monetară* şi *fondarea Constantinopolei* – noua Romă.

În al 65-lea an de viaţă, după 32 de ani de domnie, împăratul Constantin se stinge din viaţă, în Nicomidia, la 22 mai 337 d.Hr. Conştient că sfârşitul i se apropie, acceptă să primească Taina Sfântului Botez. Până atunci îşi reprimase această dorinţă, pentru că dorea să fie botezat în apele Iordanului.

„Dincolo de greşelile pe care le-a făcut, acest om a fost mereu atras de Dumnezeu. Însetat de absolut, el dorea transferul pe pământ al adevărului şi al frumuseţii cereşti. Dorinţele pământeşti ale Bisericii, visul triumfului lui Hristos în lume, rămân asociate numelui său. De aceea, dragostea şi mulţumirea Bisericii sunt mai puternice decât judecăţile implacabile şi uneori superficiale ale istoricilor“[48].

[48] Pr.prof.univ.dr. Emanoil Băbuş, *„Constantin cel Mare şi Imperiul Roman în timpul său“*, în *Lumina de duminică*, 13 ianuarie 2013.

NICOLAE IORGA ŞI *MUZEUL UNIRII* DIN IAŞI

Aurica ICHIM

As the president of the League for the Cultural Unity of All Romanians *and the chairman of the* Commission on the Historical Monuments, *the scholar Nicolae Iorga was an advocate for preserving the values that remind of the history of the Romanian people. Special attention was paid to the historical monuments in Iaşi, a city he felt tied to since his early years. He also deserved praise for supporting the establishment of a museum in the building that served as Prince Alexandru Ioan Cuza official residence.*

The author also mentions that Iorga significantly contributed to the development of some laws to protect mobile assets. Among them, the best known is the Law on museums and public libraries, *militating for the development of the museum network.*

***Keywords**: Council of Ministers; Cuza Palace; diplomacy; patrimony*

De-a lungul secolelor, oamenii au meditat asupra destinului lor şi au aşternut pe pergament sau pe hârtie, în fresce, pe pânză sau pe piatră şi metale, frământările lor şi întâmplările la care au luat parte sau au auzit de ele. Cu timpul, parte din aceste piese s-au risipit, altele au fost strânse în colecţii particulare sau muzee, ca mărturii ale unor timpuri demult apuse, de glorii sau de nevoi, de năzuinţe şi înfăptuiri. România nu a rămas în afara acestor preocupări, mai ales după ce diferite personalităţi, *„oamenii începutului de drum“*, cu conştiinţa patriotică de afirmare şi susţinere a titlurilor de merit ale poporului român, reflectate în trecutul său, au luptat cu greutăţi de tot felul şi, mai ales, cu mentalităţi, creând totuşi colecţii şi nuclee muzeale, căci, timp de secole, numeroase au fost operele de artă ieşite din mâna meşterilor români şi multe vestigii ascundea pământul ţării şi, din păcate, multe, prea multe, s-au revărsat peste hotare, prin donaţii, comerţ, jaf sau alte căi.

Printre aceşti oameni se numără şi *Nicolae Iorga*, cel care, în calitatea sa de preşedinte al *Ligii pentru Unitatea Culturală a Românilor*, funcţie deţinută în perioada 1919-1940, şi preşedinte

Aurica Ichim – directorul *Muzeului Unirii* din Iaşi. Materialul este preluat din volumul *Monumentul XIII*, partea a II-a, Lucrările Simpozionului Naţional *Monumentul – Tradiţie şi viitor*, ediţia a XIII-a, Iaşi, 2011, Editura Doxologia, Iaşi, 2012, p. 317.

al *Comisiunii Monumentelor Istorice*, a militat pentru conservarea valorilor ce amintesc de istoria neamului românesc. O atenţie deosebită a acordat savantul român monumentelor istorice din Iaşi, oraş de care se simţea legat încă din anii tinereţii, tot lui revenindu-i şi meritul de a fi susţinut organizarea unui muzeu în imobilul ce a servit de reşedinţă domnească lui Alexandru Ioan Cuza.

Nicolae Iorga

Această preocupare de ocrotire şi promovare a valorilor de patrimoniu o întâlnim în numeroasele sale conferinţe în cadrul cărora prezenta cazuri destul de grave: *„Din hârtii de pe la începutul veacului al XIX-lea, când era încă aşa de interesantul «vechiul regim» al nostru, se făceau învelişuri de mărfuri la băcănii sau cornete la fructele ce se vindeau prin gări“*[1]. Tot el spunea că *„a venit vremea ca astfel de sălbăticii să nu se mai petreacă. Se pot înlătura, cu bună socoteală, numai actele după acelaşi tipic al vremii noastre de birocratism banal. Tot restul merită a fi ţinut cu grijă şi cu pietate. Astfel s-ar salva măcar o parte din imensul material care a fost odată în această ţară unde s-a scris mult şi bine“*[2] şi că *„ceea ce s-a păstrat împotriva răutăţii vremurilor şi a lipsei de înţelegere a oamenilor este de aşa mare preţ, încât rostul nostru în istoria civilizaţiei se fixează mai mult de jumătate prin aceasta. Restul, vitejia, isteţimea diplomatică, cultura, alcătuiesc cealaltă jumătate“*[3].

Nicolae Iorga s-a impus în mod evident în elaborarea unor legi care să protejeze patrimoniul mobil, cunoscută fiind cea din 14 aprilie 1932 *(Legea muzeelor şi bibliotecilor publice)*, militând pentru dezvoltarea reţelei muzeale, despre care spunea: *„Legea votată în 1932 şi care, cum am spus, aşteaptă să fie aplicată, cuprinde un întreg sistem de Muzee, care ar salva ce nu s-a pierdut încă de generaţii ignorante şi neglijente şi ar pune la îndemâna oricui, şi din regiunile cele mai depărtate de drumurile mari, acest admirabil instrument de cultură care poate fi muzeul, în condiţiile pe care voi căuta să le arăt în altă conferinţă. Pretutindeni trebuia să se facă adunarea obiectelor care mucezesc şi se pierd prin case particulare, mai ales ale familiilor nobile astăzi aşa de sărăcite şi care aşa de frumos îşi ascund*

[1] N. Iorga, *Ce s-a făcut pentru arhivele noastre*, în *„Sfaturi pe întuneric“*, Bucureşti, 1936, p. 169.
[2] *Ibidem*, p. 170.
[3] N. Iorga, *Ce este vechea noastră artă*, în *„Buletinul Comisiei monumentelor istorice“* (în continuare, *BCMI*), iulie-octombrie 1942, pp. 113-114, apud Vasile Drăguţ, *Răspunderea unei aniversări*, în *BCMI*, nr. 3/1972, p. 6.

marea sărăcie. Fără cheltuieli deosebite ele trebuiau să fie supuse unei clasări chibzuite, îndreptându-se către aceste modeste aşezăminte întâi şcolile şi apoi cealaltă lume, căreia îi place a se numi cultă"[4].

Printre monumentele Iaşului care întregesc paginile albumului ce prezintă cele mai frumoase file din istoria neamului nostru se află şi imobilul situat pe strada Lăpuşneanu şi pe care Iorga îl numea *Palatul Cuza.*

Se ştie că, în urma gravei crize din 1929-1932, Societatea Creditului Urban din Iaşi a pierdut imobilul de pe strada Lăpuşneanu nr. 37 în care şi-a avut sediul aproape 50 de ani. Prin *Legea din 9 martie 1937*, imobilul a fost cedat Ministerului de Finanţe în schimbul preluării de către acesta a unor datorii pe care Societatea le avea la Casa de Depuneri. În procesul-verbal nr. 64 din 21 martie 1937, încheiat în cadrul Adunării Generale Ordinare a Societăţii Creditului Funciar Urban Iaşi, se menţionează că, în urma *„transcripţiunii între Stat şi Societatea noastră, Statul a preluat asupra sa 50 milioane lei datorie pe care Societatea noastră o avea către Casa de Depuneri şi Consemnaţiuni (...), în schimb Societatea Creditului a cedat Statului palatul său din Iaşi, str. Lăpuşneanu nr. 37, care este un monument istoric, deoarece a servit de reşedinţă domnească Principelui Alexandru Ioan Cuza şi ca reşedinţă regală a marelui Rege Ferdinand I în timpul războiului pentru Întregirea neamului"*[5]. Despre preluarea acestui *„palat"* de către Ministerul de Finanţe, cedarea acestuia Ministerului Culturii şi Artelor şi, în final, Comisiunii Monumentelor Istorice, găsim informaţii în arhiva Institutului Naţional al Patrimoniului Bucureşti.

Ministerul Cultelor şi Artelor, prin adresa nr. 12229/1938, aducea la cunoştinţă Preşedintelui Comisiunii Monumentelor Istorice următoarele:

„Domnule Preşedinte,

Avem onoarea de a vă face cunoscut că, prin Jurnalul Consiliului de Miniştri nr. 479 din 9 martie 1938, Ministerul de Finanţe a cedat Ministerului Cultelor şi Artelor imobilul din Iaşi, str. Lăpuşneanu, nr. 37, compus din trei corpuri de clădire pe un teren în suprafaţă de 2.476 m.p. cu scopul de a se da în folosinţa Ligei pentru unitatea culturală a tuturor românilor, spre a-l întrebuinţa ca muzeu naţional, bibliotecă, librărie şi oricare altă întrebuinţare de propagandă culturală, în condiţiunile ce se vor stabili de acest Minister. În executarea acestui Jurnal, Ministerul a stabilit condiţiunile şi le-a comunicat domnului preşedinte al Ligei pentru unitatea culturală a tuturor românilor cu adresa nr. 12299/938, aici alăturat în copie. În scopul predării folosinţei acestui imobil, vă rugăm să binevoiţi a ne arăta delegatul Dvs.

[4] N. Iorga, *Ce sunt azi muzeele noastre*, în *„Sfaturi pe întuneric"*, Bucureşti, 1936, pp. 176-177.
[5] Arhivele Statului Iaşi, *Fond Creditul Urban*, dosar nr. 414, p. 82.

pentru ca împreună cu delegatul Ligei pentru unitatea culturală a tuturor românilor şi cu delegatul nostru să ia în primire imobilul în ziua ce se va fixa de acord cu delegatul Ministerului de Finanţe"[6].

Adresa este semnată de Victor Iamandi, care era Ministru al Cultelor şi Artelor. Din răspunsul dat ministerului aflăm că delegaţi să preia imobilul din str. Lăpuşneanu nr. 37 au fost domnii Victor Brătulescu şi Horia Teodoru, din partea Comisiunii Monumentelor Istorice, şi domnul arhitect-şef Gheorghe Ionescu, din partea Serviciului Tehnic al Ministerului Cultelor şi Artelor.

La rândul său, Ministerul de Finanţe, prin adresa nr. 32039 din 19 aprilie 1938, face cunoscut Ministerului Cultelor – Comisiunii Monumentelor Istorice: *„Referindu-ne la adresa Dumneavoastră nr. 541/1938, avem onoarea de a vă transmite anexa procesului-verbal de predare şi luare în primire a imobilului din Iaşi, str. Lăpuşneanu nr. 37, înregistrat sub nr. 766/1938, ce a fost cedat prin Jurnalul Consiliului de Miniştri nr. 479/1938, împreună cu inventarul discriptiv al acestui imobil, întocmit şi semnat de delegaţii celor două Departamente, precum şi planurile imobilului"*[7].

În continuare, prezentăm adresa Ministerului Cultelor şi Artelor – Direcţiunea Cultelor, din 30 martie 1938, către preşedintele *Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor*:

„Domnule Preşedinte,

Avem onoarea de a vă face cunoscut că, pe temeiul dispoziţiilor Jurnalului Consiliului de Miniştri nr. 479 din 9 martie 1938, Ministerul vă cedează pe timp de 10 ani folosinţa imobilului din Iaşi, str. Lăpuşneanu, nr. 37, compus din trei corpuri de clădire, pe un teren în suprafaţă de 2.476 m.p., în condiţiunile următoare: o parte din imobil va fi amenajat în Muzeu Naţional organizat de Comisia Monumentelor Istorice, iar restul va fi întrebuinţat de Dumneavoastră pentru bibliotecă, librărie şi orice altă întrebuinţare de propagandă culturală

Pe tot timpul folosinţei, Liga este obligată să întreţină imobilul în cea mai perfectă stare, fără a i se aduce transformări, modificări sau a-i face reparaţiuni de natură să schimbe caracterul său actual.

Ministerul îşi rezervă dreptul de a controla oricând întrebuinţarea dată acestui imobil, precum şi de a lua măsurile cuvenite în caz de abatere, putând dispune evacuarea imobilului fără niciun fel de despăgubire.

La expirarea termenului de 10 ani, imobilul va fi predat Ministerului în cea mai perfectă stare, cu toate instalaţiile şi îmbunătăţirile făcute, fără ca Ministerul să fie obligat la vrio despăgubire.

---

[6] Arhiva Institutului Naţional al Patrimoniului Bucureşti, dosar nr. 2050, p. 1.
[7] *Ibidem*, dosar nr. 2048, p. 3.

Se înţelege că muzeul înfiinţat va rămâne în starea în care se va găsi în momentul predării lui, fiind un muzeu aparţinând Comisiunii Monumentelor Istorice.

Predarea folosinţei se va face printr-un proces verbal, în baza inventarului ce se va întocmi.

Vă rugăm să binevoiţi a ne confirma acceptarea condiţiunilor mai sus expuse, pentru a lua cuvenitele măsuri de predare primire"[8].

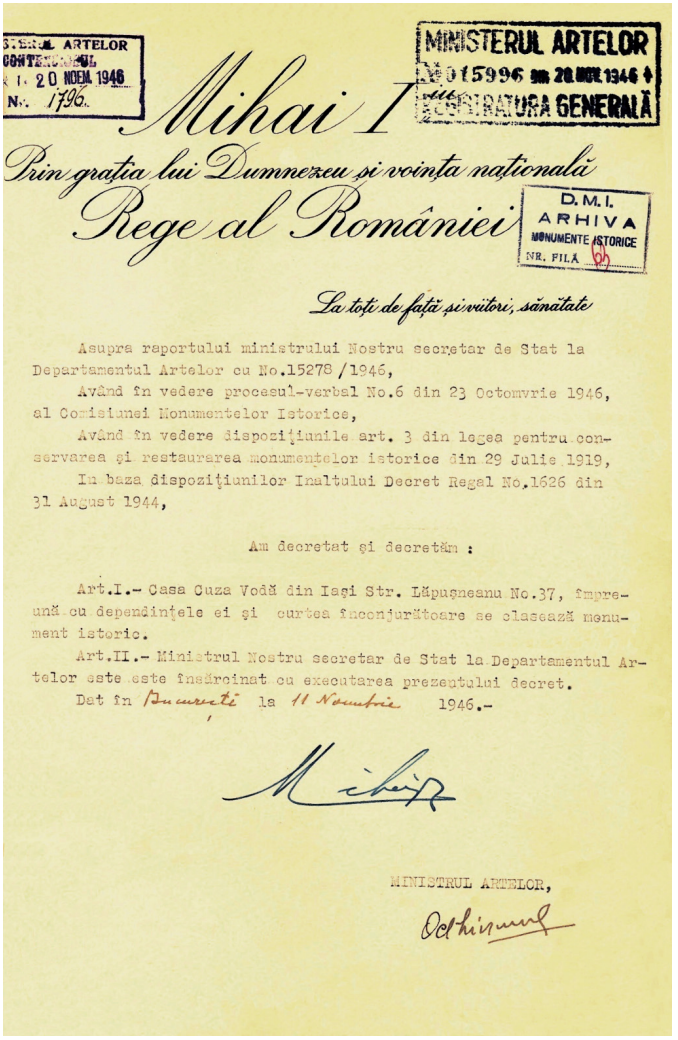

MINISTERUL ARTELOR
CONTENCIOSUL
20 NOEM. 1946
Nr. 1796

MINISTERUL ARTELOR
Nr. 015996 din 20 NOV. 1946
REGISTRATURA GENERALĂ

Mihai I

Prin graţia lui Dumnezeu şi voinţa naţională

Rege al României

D.M.I.
ARHIVA
MONUMENTE ISTORICE
NR. FILĂ 63

La toţi de faţă şi viitori, sănătate

Asupra raportului ministrului Nostru secretar de Stat la Departamentul Artelor cu No.15278 /1946,

Având în vedere procesul-verbal No.6 din 23 Octomvrie 1946, al Comisiunei Monumentelor Istorice,

Având în vedere dispoziţiunile art. 3 din legea pentru conservarea şi restaurarea monumentelor istorice din 29 Julie 1919,

In baza dispoziţiunilor Inaltului Decret Regal No.1626 din 31 August 1944,

Am decretat şi decretăm :

Art.I.- Casa Cuza Vodă din Iaşi Str. Lăpuşneanu No.37, împreună cu dependinţele ei şi curtea înconjurătoare se clasează monument istoric.

Art.II.- Ministrul Nostru secretar de Stat la Departamentul Artelor este este însărcinat cu executarea prezentului decret.

Dat în Bucureşti la 11 Noembrie 1946.-

Mihai

MINISTRUL ARTELOR,

Odhiamul

Decretul de clasare a Muzeului Unirii ca monument istoric

[8] *Ibidem*, p. 21.

Răspunsul la această adresă poate fi uşor dedus din faptul că preşedintele *Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor*, în persoana lui Nicolae Iorga, va începe demersurile pentru înfiinţarea unui muzeu în acest palat.

Despre întemeierea Muzeului din Palatul Cuza Vodă a scris, în 1971, Emil Diaconescu, într-un articol în care evoca tradiţiile muzeisticii ieşene. Autorul menţionează că, după evacuarea birourilor Creditului Urban, la parterul clădirii au fost instalate Librăria şi Tipografia *«Ligii Culturale»*, instituţie prezidată de istoricul Nicolae Iorga, iar la etajul Palatului se puneau bazele unui muzeu. Diaconescu afirma că, iniţial, acesta era mai curând *„un muzeu de tablouri“*, care proveneau din achiziţii făcute de Primăria Iaşi, direct din galeriile plastice, iar o altă parte erau împrumutate de la Ştefan Dumitrescu, directorul Şcolii de Belle-Arte din Iaşi, care patrona şi Pinacoteca.

Personalităţi prezente la deschiderea Muzeului Unirii

În cadrul aceluiaşi articol, autorul arată că Rudolf Suţu, viitorul director al muzeului, a cerut şi sprijinul lui Nicolae Iorga pentru constituirea patrimoniului acestui muzeu. Marele cărturar l-a delegat pe Victor Brătulescu, secretarul Comisiunii Monumentelor Istorice, pentru a pune la dispoziţia muzeului ieşean unele piese istorice. Prin acest sprijin, Muzeul a dobândit un caracter predominant istoric, iar directorul Academiei de Arte şi-a retras picturile împrumutate, care au revenit în colecţia pinacotecii. Multe dintre acestea se regăsesc în colecţia Muzeului de Artă din Iaşi. Din păcate, autorul articolului nu precizează sursele de unde au fost luate informaţiile[9].

[9] Emil Diaconescu, *Tradiţii ale muzeisticii ieşene*, în *„Cercetări istorice“*, II, 1971, pp. 36-37.

*

Cercetări întreprinse la Institutul Naţional al Patrimoniului din Bucureşti, unde se află o parte din arhiva Comisiunii Monumentelor Istorice, au scos la iveală informaţii care prezentau date despre înfiinţarea şi activitatea muzeului, intitulat *Palatul Cuza Vodă*. Despre deschiderea acestui muzeu găsim informaţii în presa ieşeană, care ne prezintă amănunte despre acest eveniment.

Muzeul a fost inaugurat la 17 octombrie 1938[10]. La deschidere au participat numeroase personalităţi venite din Capitală, precum: Nicolae Iorga, consilier regal, preotul Nae Popescu, subsecretar de stat la Ministerul Cultelor, dr. Ţopa, fost ministru, prof. Brătulescu, de la Comisia Monumentelor Istorice. Au participat şi elevele Şcolii de misionare de la Vălenii de Munte.

Oaspeţii au sosit cu trenul la ora 8 dimineaţa, urmând să viziteze diferite instituţii locale, între care şi biserica de la Copou, construită de Liga Culturală, şi unde preot era Cezar Vuzea (acesta a fost preot şi la Biserica Metocul Maicilor).

La ora 11 a avut loc solemnitatea de la *Muzeul „Cuza Vodă“*, în prezenţa domnului Mihai Negruzzi, rezidentul regal al ţinutului Prut.

Muzeul „Cuza Vodă“ era creaţia lui N. Iorga, după cum nota gazeta *„România“*: *„un gând frumos, transpus în faptă cu acel patetism magnetic şi cu acea conştiinţă vizionară a lucrului împlinit, spre folosul obştesc al obştei* (sic!)*, pe care nimeni nu le-a avut niciodată într-o măsură atât de covârşitoare“*.

După deschiderea muzeului, N. Iorga a susţinut o conferinţă la Teatrul Naţional, în care a spus următoarele: *„o casă evocatoare de atâtea amintiri preţioase nu putea să fie un birou sau un cămin oarecare* (cu referire la Creditul Urban, care îşi avusese sediul în clădire, n.a.). *Ea trebuia să devină un lăcaş sub care să se strângă o parte din zestrea spirituală a ţării. Şi atunci iată ce m-am gândit în momentul când guvernul, după stăruinţa mea, a dat Ligii Culturale şi aşezămintelor mele ceea ce trebuia pentru a avea în mijlocul unui oraş înstărit – o librărie românească şi o tipografie, pe care le voi întări necontenit şi care sunt menite să înlăture orice amestec străin în domeniul sacru al gândului românesc întrupat în carte. Când ni s-a dat pentru Liga Culturală o parte din această clădire şi pentru Comisia Monumentelor Istorice aceste minunate odăi de sus, când, din nenorocire, arhitecţii noştri sunt total incapabili de a da zidiri atât de frumoase, aşa de încăpătoare şi armonioase şi de bine potrivite între dânsele, atunci am luat hotărâre să aşez aici un muzeu.*

Soarta a făcut că materialul îl aveam la îndemână. Aici, pe lângă câteva lucrări de umplutură, care se vor duce, se găsesc din pictura nouă românească, elemente în adevăr vrednice de a fi preţuite şi admirate, şi unele copii de pe tablourile străine, care sunt, fără îndoială, din cele mai bune făcute la noi.

[10] *Oaspeţii Iaşului la inaugurarea Muzeului „Cuza Vodă“*, în *„Iaşul“* din 17 octombrie 1938, p. 4.

Nicolae Iorga la Muzeul Unirii

De unde vin? Când eram Preşedinte al Consiliului şi semănam gânduri bune pe pământ sterp, am fost bucuros când acest pământ sterp l-am lăsat altora, care nu aveau gânduri bune de semănat – atunci, găsind prin toate birourile ministerelor pereţii căptuşiţi de tablouri cumpărate la întâmplare, mai mult pentru a folosi pe artist decât a-i da un semn de recunoaştere a artei sale; m-am gândit că nu este rostul ca aceste tablouri să fie răspândite pretutindeni. Le-am adunat, am vrut să fac un muzeu în Bucureşti, un muzeu de artă modernă. I-am destinat o sumă importantă; am părăsit puterea, suma asta a fost cheltuită în întregime pentru alegerile următoare. Tablourile au rămas şi nu le-am dat nimănui, deşi am primit cereri să fie trimise. Eu ce ţin, nu dau.

Şi atunci, iată, toată această comoară o pun la dispoziţia domniilor voastre. Aveţi trei odăi pline. Pe lângă acestea, se adaugă altele. Era să mai aduc în materie de pictură şi mai ales de sculptură, care lipsesc aici, materialele cele mai bune pe care le-am recunoscut alaltăieri la Comisia Monumentelor Istorice. Vor veni. Pe lângă aceasta, voi aşeza într-o odaie tot ceea ce trebuie, ca să se lămurească cineva asupra vechilor noastre monumente şi asupra ostenelii cheltuite de noi şi pe care lumea n-o cunoaşte, ca să vadă toată truda ce s-a cheltuit de Comisia Monumentelor Istorice, şi aici, la Iaşi, dându-vă Biserica Sf. Sava, care va fi în curând terminată, alături de biserica nouă, pe care Liga Culturală v-o dă şi care, în curând, într-o altă zi de sărbătoare, va fi inaugurată şi sfinţită înaintea d-voastră, a tuturor.

Comisia Monumentelor Istorice va mobila, prin urmare, încă o odaie. Alături de mobilarea acestei odăi de muzeu, va consacra o odaie amintirii lui Cuza Vodă şi altă odaie amintirii Regelui Ferdinand.

Până la sfârşitul anului viitor, veţi avea muzeul acesta întreg la dispoziţie.

Vi-l încredinţez cu aceeaşi dragoste care a prezidat la munca noastră, pentru a căpăta localul şi pentru a-l înzestra, cum este astăzi. Şi ştiu prea bine că, în zilele acestea, care nu sunt cele mai fericite pentru naţia noastră, aici trăieşte, în sufletul adevăraţilor ieşeni, ceea ce trebuie pentru ca această comoară să sporească, să fie asigurată şi împotriva duşmanilor care nu vor lipsi, şi împotriva neînţelegătorilor, de care, de câte ori este vorba de o faptă bună, se găsesc destui".

*

Din articolul *„S-a deschis casa amintirilor sfinte ale Iaşului"*, apărut într-un alt cotidian, aflăm: *„Duminică au sosit la Iaşi Nicolae Iorga, consilier regal, preotul Nae Popescu, secretar de stat, dr. Petru Ţopa, subsecretar de stat, Victor Brătuleanu, director general al Comisiei Monumentelor Istorice, şi un grup de eleve de la Şcoala de misionare de la Vălenii de Munte, al cărei director era Nicolae Iorga"*. La gară au fost întâmpinaţi de autorităţile oficiale ale municipiului şi judeţului Iaşi: generalul Mihai Negruzzi, rezident regal, generalul Constantin Ionescu, primarul municipiului Iaşi, colonelul Sava Caracaş, prefectul judeţului Iaşi, Caton Militeanu, ajutor de primar, prof. Alexandru Băleanu, directorul Arhivelor Statului, şi avocatul Ion Gall, ajutor de primar. Printre cei aflaţi pe peronul gării Iaşi se mai aflau chestorul Leahu, preotul Gheorghe Niculea şi Rudolf Suţu.

Muzeul s-a deschis printr-un serviciu religios oficiat de P.P.S.S. Ion Andriescu şi preotul Cezar Vuzea, împreună cu corul Şcolii de misionare de la Vălenii de Munte.

Eleve ale Şcolii de misionare de la Vălenii de Munte în vizită la Muzeul Unirii

În afară de oficialităţile amintite, la deschiderea muzeului au mai participat: prof. C. Dragomirescu, decanul Facultăţii de Drept; profesorii Şt.Gr. Berechet, I. Iordan, Gh. Zane, Al. Băleanu, Gh. Ungureanu, A. Scriban, Th. Bădărău, V. Petrovanu, N. Lupu, V. Marinescu; preoţii Gh. Nicula şi Emil Vasilovschi (preot la Biserica Toma Cozma), preot prof. Cicerone Iordăchescu, dr. Gh. Plăcinteanu, prof.dr. Gr.T. Popa (rector al Facultăţii de Medicină); cadre militare, precum maiorul F. Ionescu-Holodăi, maiorul Mircea, colonelul Nădejde şi Rudolf Suţu (cunoscut publicist, cel care avea să devină directorul acestui muzeu, la propunerea lui Gheorghe Ungureanu, directorul Arhivelor Statului din Iaşi).

Dintre participanţi au rostit alocuţiuni preotul Cezar Vuzea, care a prezentat istoricul palatului în care s-a deschis muzeul, şi Mihai Negruzzi, care îi va mulţumi lui Nicolae Iorga pentru gestul său de a înzestra Iaşul cu un aşezământ de artă.

La finalul manifestării, a vorbit Nicolae Iorga, care spunea că *„în această casă a mai suferit acela care nu s-a împărtăşit pe întreaga soartă a lui Alexandru Ioan Cuza. Aici nu putea să fie un birou sau să locuiască o familie oarecare, ci trebuia întrupat ceva din spiritul acestei ţări. Şi atunci m-am gândit să fac un muzeu naţional. Soarta a făcut ca materialul să-l am la îndemână: tablouri pe care le-am găsit în birourile ministerelor. Le-am adunat – şi iată toată această comoară, pe care o pun la dispoziţia dumneavoastră“*. În finalul cuvântului său, N. Iorga îi ruga pe ieşeni să păstreze cu sfinţenie această *„măreaţă podoabă“*[11].

Răspunsul de mulţumire în numele său, dar şi al ieşenilor a fost rostit de primarul Iaşului, Constantin Ionescu.

Activitatea *Muzeului Cuza Vodă* sub conducerea lui Rudolf Suţu a fost deosebit de laborioasă, colecţiile au crescut numeric şi s-au diversificat din punct de vedere morfologic.

Cu Procesul-verbal nr. 53 din 23 noiembrie 1940, prin care *„noi, directorul Muzeului Cuza Vodă din Iaşi, str. Lăpuşneanu 37, predăm către* Frăţiile de Cruce Iaşi *întreg apartamentul Muzeului Cuza Vodă din Iaşi, cu tot ce se află în interiorul său“*, *Muzeul Cuza Vodă* îşi încetează activitatea.

Au urmat anii grei ai războiului, când imobilul a fost puternic avariat din cauza bombardamentelor ce au avut loc pe această stradă. După război, clădirea a stat în paragină mai mulţi ani.

Până la deschiderea unui nou muzeu, de data aceasta cu numele de *„Muzeul Unirii“*, au trecut aproape 12 ani...

*

Un alt eveniment petrecut la Iaşi şi care este legat de istoria clădirii cunoscută astăzi ca *Muzeul Unirii* este aceea legată de funcţionarea la parterul său a librăriei

[11] În articolul *„S-a deschis casa amintirilor sfinte ale Iaşului“*.

şi a tipografiei *Ligii Culturale pentru Unitatea Românilor*, al cărei preşedinte a fost Nicolae Iorga.

Despre deschiderea acestei librării aflăm tot din presa vremii:

„La inaugurarea librăriei Ligii Culturale!

Mâine, duminică, 31 iulie 1938, orele a.m., în Iaşul istoric de totdeauna, se deschide majestos, prin inaugurare, marea şi monumentala librărie a Ligii Culturale!

Autorul articolului face apel: „Voi, toţi, care desigur vă bucuraţi de înfăptuirea unui locaş aşa de frumos, pe terenul cultural şi economic, veniţi cu drag, cu mare şi mic, şi udaţi cu apa sufletului vostru floarea cea frumoasă, ce nu trebuie să vestejească niciodată, ajutând-o prin concursul vostru de fiecare zi!

Librăria şi tipografia Ligii Culturale nu este a nimănui. Ea este a tuturor. Veniţi cu drag la ea! Încurajaţi-o prin cumpărăturile voastre, căci este a voastră!"[12].

Autorul îi îndemna, astfel, pe ieşeni nu numai să vină să vină la deschiderea librăriei, ci să şi cumpere cărţi.

Acelaşi ziar, din 2 august 1938, cuprindea în coloanele sale articolul *Inaugurarea librăriei „Ligii Culturale". Serviciul religios. Cuvântări rostite*, în care precizează că inaugurarea librăriei *„Ligii Culturale"* s-a făcut la sediul său din str. Lăpuşneanu, la parterul fostului palat domnesc al lui Alexandru Ioan Cuza, într-un cadru impresionant. Inaugurarea a început prin oficierea unei slujbe religioase, formată din trei preoţi, în frunte cu părintele I. Andriescu, şi la care au participat numeroase persoane din elita socială şi culturală a Iaşului.

Din conţinutul articolului aflăm că librăria era condusă de Alexandru Brezoeanu.

Au susţinut cuvântări: pr. Dim. Argint-Bivolari, care arăta rolul Ligii Culturale în educaţia culturală şi naţională, prof. Gh. Obreja, care, pe lângă satisfacţia pe care o avea în faţa acestei realizări, îi aducea un cald omagiu lui Nicolae Iorga *„pentru înţelegerea arătată şi sacrificiul ce-l face pentru menţinerea acestei librării"*.

Maiorul I. Vasiliu, administratorul delegat al Ligii Culturale, le-a mulţumit invitaţilor pentru prezenţă şi a declarat: *„Noi urmărim, prin această librărie, educarea tineretului, încurajarea negoţului românesc şi pregătirea de noi elemente în direcţia comerţului de librărie"*.

Preot prof. Gh. Niculae îşi exprima satisfacţia că str. Lăpuşneanu începe să devină un centru de activitate comercială românească.

Librăria, pe lângă volumul mare de cărţi, era frumos împodobită cu obiecte de artă[13].

*

Pentru stabilirea corectă a istoriei acestui monument trebuie precizat că Liga Culturală avea sediul aici încă din anul 1937, an în care este declarat monument istoric, la iniţiativa şi propunerea lui Nicolae Iorga.

---

[12] Ilie M. Stănculescu, *La inaugurarea librăriei Ligii Culturale*, în *„Opinia"* din 31 iulie 1938, p. 3.

[13] *Inaugurarea librăriei „Ligii Culturale". Serviciul religios. Cuvântări rostite*, în *„Opinia"* din 2 august 1938.

Nicolae Iorga în Salonul de la etaj al Muzeului Unirii

Cât de mult a iubit Iorga acest monument se desprinde din tot ce a făcut, în calitatea sa de preşedinte al Ligii Culturale şi preşedinte al Comisiunii Monumentelor Istorice, pentru punerea lui în valoare!

Iată de ce am considerat că aceste momente, despre care a relatat presa vremii, trebuiau prezentate pentru a fi cunoscute şi, astfel, să reîntregim frumoasa istorie a unui monument considerat un templu al tuturor românilor. Pentru că, aşa cum spunea Alexandru Tzigara Samurcaş: *„Nu există pentru popor o instituţiune mai de folos şi cu un caracter mai general decât muzeul, atât din punctul de vedere al instrucţiei, cât mai ales al educaţiei morale. Căci un muzeu, în adevăratul înţeles al cuvântului, este nu numai un templu, dar este totodată şi o şcoală de educaţie"*[14].

Şi, pentru ca toate cele prezentate aici să poată fi ştiute şi de cei care vremelnic îşi poartă paşii pe strada Lăpuşneanu, am cerut sprijinul Ligii Culturale pentru Unitatea Românilor pentru a se monta pe *Palatul Cuza* o placă pentru a fi reîntregită istoria acestui monument. Am fost bucuroşi când domnul prof.univ. Victor Crăciun, preşedinte al Ligii Culturale pentru Unitatea Românilor, a dat curs rugăminţii noastre.

Pe data de 14 octombrie 2011, această placă a fost dezvelită de I.P.S. Teofan Mitropolit al Moldovei şi Bucovinei, generalul (r.) Mircea Chelaru, fost şef al Statului Major General al Armatei României, vicepreşedinte al Ligii Culturale pentru Unitatea Românilor, Gheorghe Nechita, primar al municipiului Iaşi, şi Aurica Ichim, coordonator al simpozionului *„Monumentul. Tradiţie şi Viitor"*.

---

[14] A.T. Samurcaş, *Scrieri despre arta românească*, ediţie C.D. Zeletin, Bucureşti, 1987, pp. 239-240.

„Ştiinţă, artă şi istorie militară”
– istoria devenirii noastre –

PARTEA II
A. VIAŢA REVISTEI ÎN ANII 1891-1916 (XV)

România Militară era organul prin care, în coloanele sale, urmărea să răspândească ideea că disciplina întăreşte spiritul armatei. Evenimentul cel mai important, întâmplat în anul 1894 în cadrele armatei, a fost **pronunciamentul ofiţerilor de cavalerie**. *România Militară*, urmărind păstrarea disciplinii în armată, analizează evenimentul cu obiectivitate[15], exprimând păreri judicioase pentru aplanarea conflictului.

Faptul acesta era apreciat, după redactorii dela *România Militară*, de *„cea mai mare gravitate”* . Chestiunea este interesantă şi deci constituind un document istoric pentru armată, precum şi pentru modul cum a fost rezolvată de *România Militară*, îl amintim în câteva cuvinte.

Evenimentul a fost provocat la început de nişte svonuri cari circulau în armată. Se spunea că în luna Decemvrie 1893, mai mulţi ofiţeri din artilerie vor fi mutaţi în arma cavaleriei, pentru a o regenera din punctul de vedere al instrucţiunii. Ofiţerii de cavalerie, apreciind această măsură ca o jicnire adusă armei lor, au luat angajamentul solemn să demisioneze din armată. Demisiunea trebuia înaintată colectiv în ziua de 1 Februarie 1894, repetându-se în zilele de 5 şi 10 Februarie, iar în ziua de 15 Februarie să nu se mai prezinte la serviciu. Aşa au făcut.

Înadevăr, de mai multă vreme, scrie redactorul dela *România Militară*, *„arma cavaleriei începuse a fi apreciată în mod foarte puţin măgulitor pentru ea; orice manevră, orice exerciţiu pe o scară mai mare, dădea loc,*

[15] *Ibid,* 1894, vol. I, pp. 97-118.

aproape nelipsit, la discuţiuni şi aprecieri din care rezulta, mai mult sau mai puţin explicit, că arma cavaleriei nu era la înălţimea sa" .

Mâhnirea în sufletul ofiţerilor de cavalerie a început să pătrundă. Moralul acestei arme era atins dela temelia sa. Svonul s'a dovedit din nenorocire întemeiat. În fruntea cavaleriei fu adus generalul *Cantilli* care era artilerist. Locurile vacante din cavalerie erau ocupate cu ofiţeri din statul major cari trebuiau să-şi facă stagiul la trupă. Măsura era privită ca o umilinţă şi deaceea, cum era firesc, a produs între ofiţerii acestor arme animozităţi. Focul ardea, după expresia redactorului, *„sub spuză"* . Ofiţerii de cavalerie nu dădeau *„bună ziua"* ofiţerilor din statul major, cât timp aceştia ocupau locuri în cavalerie. Mişcarea lua proporţii şi Ministerul de Război, sesizat de acest incident, a promis ofiţerilor de cavalerie satisfacţie. Dar la angajamentul că vor primi satisfacţie, luat de 5 coloneli în numele Ministrului, că plângerile lor vor fi satisfăcute, ofiţerii de cavalerie au răspuns prin *„neîncredere"* . Ministrul a luat deci hotărârea de a primi demisiunea unora şi de a pedepsi pe ceilalţi. Mulţi dintre dânşii însă, în urma primirii demisiunii, insistau, potrivit angajamentului de onoare ce şi-au luat împreună, ca şi acei pedepsiţi disciplinar, după terminarea pedepsei, să demisioneze.

România Militară analizează rostul angajamentului de onoare şi arată că un astfel de angajament, odată luat, trebue respectat, astfel constitue pentru ofiţer un motiv îndreptăţit de a fi exclus din *„familia militară"*, afară de faptul când se constată că el a fost luat *„într'un moment de uitare"*, fără consimţământul deplin al conştiinţii şi raţionamentului. Vinovaţi sunt firește, scrie redactorul, şi ofiţerii cari, deşi li s'au promis satisfacerea cererilor cari alcătuiau motivul demisionării, ei totuşi au demisionat. Faptul îmbracă un caracter cu totul excepţional.

Demisiunile, aşa cum s'au produs, constituesc un act de indisciplină, scrie redacţia, iar un pas mai departe duce la anarhie. Redacţia revistei găsește însă răul în educaţia noastră militară, în familie, în şefii şi şcoalele militare.

Educaţiunea şi caracterul, scrie redacţia, nu se dobândesc în mod *„rapid, dintr'o zi într'alta, ci generaţii întregi trebue să muncească la această cioplire a naturii omului"*. *„Tendinţa ofiţerilor de a impune voinţa lor autorităţilor superioare denotă un spirit de devotament către ţară deplasat"* .

Procedeul este regretabil, unic în analele oştirii noastre *„şi va fi singura întunecime care va acoperi pentru mult timp strălucirea ce a dobândit steagul*

românesc pe câmpul de onoare". Încheie reflecţiile sale asupra incidentului astfel: „*aici, dela Carpaţi şi până la Marea Neagră, este un popor care nu abdică cu nici un preţ dela existenţa sa, că pentru aceasta, sacrificiile şi devotamentul nu-i lipsesc, că în fine, iubirea de ţară şi de Tron este cea mai înaltă a sa virtute. Să ne făurim dar sufletele pentru practica acestui crez, să ne formăm caracterele pentru a-l înţelege aşa cum dânsul stă scris pe frontispiciul naţionalităţii noastre; să aducem alinare suferinţelor noastre; să aducem alinare suferinţelor ce le putem aprecia, în sfârşit, să strângem rândurile cu voinicie, pentru ca să fim tari în ziua când Patria va face apel la braţele şi viaţa noastră*".

Incidentul a fost închis şi în arma cavaleriei a pătruns din nou tradiţionalul spirit al disciplinei, devotamentului şi patriotismului înălţător, care în toate timpurile au încununat cu strălucire mândria acestei arme.

România Militară a fost organul de publicitate care nu a provocat şi nu a răscolit în viaţa noastră intelectuală pasiuni iritante. Nu a depăşit marginile obiectivităţii şi nu a stârnit polemici cari distramă spiritul şi disciplina militară. Dimpotrivă a urmărit să împace, să liniştească şi să desvolte armonic scrisul militar în cadrul adevărului şi onestităţii.

Lozinca aceasta cumpănită a alcătuit fondul mişcării intelectuale a revistei în tot timpul apariţiunii sale în viaţa armatei.

„Din trecutul României Militare, 1864-1938",
Bucureşti, 1939, pp. 127-129.

Selecţie texte:
Iulia NĂSTASIE

„ROMÂNIA MILITARĂ“
FONDATOR ISTORIC AL „GÂNDIRII MILITARE ROMÂNEȘTI“

„Pacea – între forță și spirit“ (I)

„Războiul, ca fenomen social, a constituit pentru numeroși critici militari și sociologi un vast subiect de interpretare.

Privit prin prisma curentelor epocilor în care gânditorii l-au analizat, acest *ultima ratio*, care reglementează pe calea forței diferendele ivite între două sau mai multe state, a fost considerat ca adevărat fenomen social, creat de legile imuabile ale naturii și care în mod fatal trebuie să aibă loc la date mai apropiate sau mai îndepărtate.

Unii, mai pozitiviști în gândire – războinicii – au afirmat că războinicul reprezintă o stare socială permanentă care înfățișează regula vieții normale, pacea nefiind decât scurte intervale de armistițiu.

Alții, pacifiști – teoreticieni utopici – au afirmat că războiul este o calamitate socială, care se produce în mod periodic și care nu s-ar datora altor cauze decât încetării, la un moment dat, de a mai exista în omenire ideea de umanitate și justiție.

Argumente destul de puternice au fost aduse și dintr-o parte, și din alta.

Rostul studiului de față nu este de a le interpreta, ci de a reprezenta cititorilor, fidel, bazele pe care-și sprijină atât războinicii, cât și pacifiștii tezele lor, a le compara și a trage concluzii asupra tăriei lor, privite evident prin prisma epocii actuale de plin război și deplină răsturnare a regulilor de drept internațional. Prezentarea studiului pe care-l tratăm va începe cu data de 24 august 1898.

În această zi, ultimul țar al rușilor, Nicolae al II-lea, a lansat un patetic manifest către statele civilizate ale omenirii, prin care propunea:

a) Dezarmarea generală și încetarea imediat a teribilei curse de înarmări care cuprinsese omenirea, precum și

b) Stabilirea unei înțelegeri generale între popoare, care să asigure *pacea perpetuă*. În acest scop, el invită toate popoarele de a conlucra la o operă

Istoria, nume cu nume, a gândirii militare românești (XLXI)

2005

Academician Dan BERINDEI
Tom BIJLSMA
Colonel Doru BLAJ
Căpitan-comandor Cristian BOGDAN
Prof.univ.dr. Myriame T.I.B. BOLLEN
Locotenent-colonel Iulian BUGA
Locotenent-colonel Mihai BURLACU
Prof.univ.dr. Constantin BUŞE
General de brigadă dr. Viorel BUŢA
Căpitan-comandor Ion CHIORCEA
Căpitan-comandor Emil CIMPOCA
General de brigadă
dr.ing. Emanoil CIOCOTEA
General-maior dr. Ioan CIUPEI
Ion CÎNDEA
Colonel dr. Ion COŞCODARU
General de divizie
Jean COULLOUMME-LABARTHE
Locotenent-comandor dr. Ioan CRĂCIUN
Adriana CRĂCIUNESCU
Colonel (r.) George DAVID
Locotenent-colonel dr. Ioan DEAC
Locotenent-colonel Gheorghe DINCĂ
Dr. Nicolae DOLGHIN
Comandor Ion DUMITRAŞCU
General-maior dr. Cristea DUMITRU
Maior ing. Florin-Marius DUMITRU
Comandor (r.) Marian DUŞMANU
Elena FRUNZETI
General-maior dr. Teodor FRUNZETI
Colonel Gabriel GABOR
Ing. Nicolae GIUGEA
General de brigadă Ioan GRECU
General de brigadă (r.)
dr. Petre GRECU
Colonel dr. Constantin HLIHOR
A.S. colonel Principele
Radu de HOHENZOLLERN-VERINGEN
Maior Marius IACOBUŢ
Locotenent-colonel Daniel-Horia ILIE
Căpitan Doina ILIE
Dragoş ILINCA
Preot militar Ion ILINCA

de solidaritate comună, pentru a găsi mijloacele necesare care să prevină declanșarea unui război universal, care încă din acea epocă amenința omenirea.

Cum era și firesc, manifestul țarului a avut un mare răsunet și, cu drept cuvânt, pacea eternă este un cuvânt deosebit de atrăgător, el constituind un deziderat profund al sufletului omenesc.

Omenirea însă mai cunoaște asemenea apeluri pentru a stabili o pace eternă între state. Dar, acele apeluri erau creația mai întotdeauna a unor visători, de la niște proroci, iar nicidecum de la un puternic împărat al zilei, conducător a peste 180 de milioane de suflete.

Astfel, la începutul secolului al XVIII-lea, abatele francez Irène Castel de Saint-Pierre a publicat un proiect în 12 articole pentru restabilirea unei păci ‹*definitive*› între popoarele creștine[1].

Iar la finele aceluiași veac, marele filosof german Immanuel Kant a elaborat și el un proiect, tot asupra păcii ‹*eterne*› și tot atât de complet ca și al abatelui de Saint-Pierre[2].

Trebuie să menționăm că Immanuel Kant este adevăratul întemeietor al filosofiei păcii. Formula kantiană a condițiilor și mijloacelor capabile de a asigura pacea între națiuni este atât de bogată și de profundă, încât pacifismul modern n-a adăugat la ea nicio teză esențială.

Pacea eternă, zice Kant, este posibilă: când se va realiza și dacă este în general realizabilă, aceasta este o altă chestiune; în tot cazul, ea este un ideal către care trebuie să se îndrepte omenirea. Mijloacele prin care omenirea se poate apropia de acest ideal sunt două: libertatea înlăuntrul statului și arbitrajul în afară. Respectul de persoane, care face

[1] Abbé de Saint-Pierre, *Projet de traité pour rendre la paix perpétuelle entre les peuples.*
[2] I. Kant, *Zum ewigem Frieden*, 1795.

Colonel Graţian IONESCU
Iulia IONESCU
Locotenent-colonel
Crăişor-Constantin IONIŢĂ
Locotenent Cristian IVĂNESCU
Comandor Tache JURUBESCU
Lector univ.dr. Luiza KRAFT
Colonel Constantin LETEANU
Locotenent-colonel Nelu LIVADARIU
Colonel Dumitru LUNGU
Comandor dr. Gavril MALOŞ
Locotenent-colonel Drăgan MANOLE
Colonel Dumitru MATEI
Mădălina MATEI
Mihaela MATEI
Colonel (r.) Noru MIHAI
General-maior dr. Petru MIHUŢ
Maior dr. Didi MILER
Plutonier-major
Beatrice-Limona MIRAN
Economist Gheorghe MIŢĂREL
Constantin MONAC
Dr. Constantin MOŞTOFLEI
Colonel Mircea MUDURA
General dr. Mircea MUREŞAN
Maior Renato NADOLU
General de brigadă
dr. Visarion NEAGOE
Milica NEACŞU
Plutonier-adjutant Tiberiu NICOLAU
Maior Marian OANĂ
General de brigadă Iordache OLARU
General-maior dr. Mihail ORZEAŢĂ
General-locotenent
dr. Cornel PARANIAC
General de brigadă dr. Ion PÂLŞOIU
General de brigadă
dr. Mugurel PÂRVULESCU
Delia PETRACHE
Dr. Stan PETRESCU
General-maior Florian PINŢA
Prof. Alexandrina POPA
General de brigadă dr. Maricel POPA
General de brigadă (r.)
dr. Nicolae POPESCU
Lector univ. Cristina-Rodica POPONETE
Locotenent-colonel Mircea POPOVICI
Maior Corneliu PUNGĂ

posibilă pacea civilă, poate servi de pază păcii între persoanele morale, care sunt statele. Dreptul intern, care este garanția internă a libertății individuale, depășește granițele statului, devenind drept uman, garantând adică pacea și libertatea statelor.

Kant ironizează obișnuitele tratate dintre state, dând și lucrării sale forma unui tratat ori contract asupra păcii externe și care cuprinde două categorii de mijloace menite a înlesni apropierea de realizare a ei, mijloace negative, care adică opresc anumite fapte (articole preliminare ale contractului) și mijloace pozitive, care, dimpotrivă, impun anumite acțiuni (articole definitive).

Articolele preliminare sunt 6, și anume: 1) să nu se încheie nicio pace cu rezerva ascunsă a provocării unui război viitor de revanșă; 2) niciun stat existent (fie el mare ori mic) să nu fie alipit de un altul prin moștenire, schimb, cumpărare ori dar, căci, în acest caz, statul n-ar mai fi persoană morală, ci ar deveni un lucru; 3) armatele permanente *(miles perpetuus)* să înceteze cu timpul, căci ele constituie o amenințare continuă pentru alte state, aduc sarcini financiare grele propriului stat și reduc soldații la simple mașini, ceea ce nu se potrivește cu dreptul personalității omenești; 4) să nu se facă niciun împrumut de stat în vederea unui conflict extern sau alte state; 5) niciun stat să nu se amestece cu forța în constituția și guvernarea altui stat, căci prin aceasta se face nesigură autonomia tuturor statelor; 6) statele care se află în război unele cu altele să nu-și permită astfel de acte dușmănoase, care să facă imposibilă orice încredere reciprocă la încheierea păcii viitoare.

În ediția a doua a operei sale, Kant mai adaugă încă un articol, pe care-l numește *‹articol secret›*, care sună astfel: *‹maximele filosofilor asupra condițiunilor posibilității păcii*

Colonel Constantin RĂILEANU
Comandor dr. Florian RĂPAN
General de brigadă
dr. Nicolae N. ROMAN
Locotenent-colonel Vasile ROMAN
Dr. Nicolae ROTARU
Constantin RUSU
Alexandra SARCINSCHI
General-maior Mircea SAVU
Locotenent ing. Ciprian SĂU
Locotenent-colonel
Petrică SCÎNTEIANU
Comandor Laurenţiu SIMIONESCU
Locotenent-comandor
George SPIRIDONESCU
General de flotilă aeriană
dr. Ion-Aurel STANCIU
Colonel (r.) dr. Lucian STĂNCILĂ
Locotenent-colonel dr. Dan STROESCU
Colonel dr. Valentin SUCILĂ
Maior Răzvan-Pavel SURDU
Colonel dr. Dumitru ŞERBU
Căpitan-comandor Mihai ŞTIR
Locotenent-colonel dr. George TIBIL
Colonel (r.) dr. Gruia TIMOFTE
Locotenent-colonel Gabriel TOMA
Gabriela TRANCIUC
Colonel Dănuţ VACARIU
General de brigadă (r.)
dr. Gheorghe VĂDUVA
Locotenent George F. VOICU
Ilona VOICU
Căpitan-comandor
Mihai-Viorel ZANFIR
Colonel dr. Vasile ZETE

2006

Comandor prof.univ.
dr. Traian ANASTASIEI
Chestor general de poliţie
dr. Anghel ANDREESCU
Maior Mihail ANTON
General de brigadă
dr. Olimpiodor ANTONESCU
Viorel ARDELEANU – ministru
plenipotenţiar
General (r.) dr. Valentin ARSENIE
Sorin-Cristian BANU

publice să fie luate în considerare de statele care se înarmează pentru război».

Planurile lui Sainte-Pierre și Kant au avut soarta speculațiilor filosofice, ele au fost considerate de oamenii de stat numai ca simple fantezii politice, menite a rămâne totdeauna utopii.

Însuși filosoful Leibniz a persiflat încercarea lui Saint-Pierre, găsind că inscripția «*pace eternă*» nu se poate pune decât la porțile cimitirelor. Cu toate acestea, dezideratele kantiene, care acum un veac erau considerate ca un vis dulce filosofic, în decursul timpului au devenit, în cea mai bună parte, istorie. Astăzi, de pildă, nu se mai câștigă niciun stat cultural prin moștenire, schimb, cumpărare ori dar; astăzi, armata permanentă de mercenari este demult înlocuită prin armata națională, care se întemeiază tocmai pe o egalitate de drepturi și datorii pentru apărarea națională. Iar pentru restul de deziderate, formulate de Kant, dar încă nerealizate de istorie, iată că intervine în 1898 manifestul țarului Nicolae al II-lea. Nu există în literatura filosofiei politice o analogie mai frapantă ca aceea dintre manifestul țarului și lucrarea lui Kant".

„România Militară", noiembrie-decembrie, 1940, anul LXXVII, nr. 11-12, locotenent Maximilian C. Duță, *„Pacifismul și războiul"*, pp. 30-32.

*

„Am găsit odată, într-un studiu, o statistică foarte curioasă pe care o redau așa precum am citit-o, fiindcă n-am putința s-o verific. În ultimii 3 437 de ani au fost 3 169 de războaie, fie locale, fie internaționale și numai 268 de ani de pace universală. În acest timp, s-au încheiat 8 000 de tratate, care însă n-au durat în medie decât aproximativ 2 ani[1].

[1] Lt.-col. V. Emanoil, *Principiul autorității sacre a tratatelor*, p. 78, Tip. Revista Geniului, 1941.

General (r.) dr. Eugen BĂDĂLAN
Cristian BĂHNĂREANU
Maior
Philippe Savary de BEAUREGARD
Locotenent-colonel Maria BELDIMAN
Maior Iulian BERDILĂ
Colonel dr. Doru BLAJ
Colonel Vasile BOGDAN
Locotenent-colonel
Thibault de BREBISSON
Claude BRUDERLIN
Comandor conf.univ.
dr. Vasile BUCINSCHI
Colonel dr. Marian BUCIUMAN
Locotenent-colonel Mihai BURLACU
Maior Philippe CAVALIER
Mihaela CĂMĂRĂŞAN
Dr. Leonid CHIRTOACĂ
Căpitan-comandor dr. Emil CIMPOCA
General de brigadă (r.)
dr. Nicolae CIOBANU
Locotenent-comandor
Charles-Edouard DARD
Mihai-Ştefan DINU
Maior dr. Cristian DOBRE
Colonel Cristian DORCA
Maior Nelu DRĂGAN
Comandor Ion DUMITRAŞCU
General-maior dr. Cristea DUMITRU
Colonel ing. Cristian EREMIA
Locotenent-comandor Sebastian EZARU
Colonel dr. Ovidiu FRĂŢILĂ
Simona FROLU
Elena-Dana FRUNZETI
General-maior dr. Teodor FRUNZETI
Pierre GASSMANN
Cristina GĂLUŞCĂ
Consilier Maria GĂLUŞCĂ
Liliana GHERVASUC
Locotenent-colonel Marian GHICA
Căpitan-comandor
Olimpiu-Manuel GLODARENCO
Colonel George GRUIA
Căpitan-comandor
Ingino HĂRMĂNESCU
Colonel dr. Constantin HLIHOR
Căpitan Doina ILIE
Locotenent-colonel Nicolae IOAN

Concluzia acestei statistici ar arăta zădărnicia tuturor eforturilor de a întrona pacea în lume; nu o pace universală și perpetuă, dar cel puțin o pace puțin mai durabilă și de beneficiile căreia să se poată folosi cât mai multe națiuni. Idealiștii care au încercat să statueze condițiile unei asemenea păci au fost mulți. Rezultatele străduințelor lor, care ar fi putut aduce cel puțin o îmblânzire a moravurilor combatanților, n-a avut nici cel mai mic răsunet în sufletul provocatorilor ultimului război.

Istoria, care netezește asperitățile faptelor, ascunzând aspectul lor urât, ne prezintă pe mai mulți dintre comandanții de oști ca pe niște fervenți doritori de pace. Astfel, Napoleon I, această uriașă figură istorică, *expresiunea spiritului războinic încarnat*, a voit pacea. Pare curios, dar totuși, cine a adâncit viața acestui gigant află chiar că ideile lui pacifice n-au fost depășite, în practică, nici în timpul nostru. El spunea că ceea ce admiră mai mult în lume este *‹neputința forței, atunci când este vorba de organizat ceva›*, lăsând spiritului, care întotdeauna învinge, sabia, cinstea organizării păcii. La Sf. Elena, Napoleon spunea: *‹Gloria mea nu stă în cele patruzeci de bătălii victorioase și nici în faptul că am impus regilor voința mea. Waterloo șterge amintirea tuturor acestor victorii, căci acest act ultim te face să uiți pe cele dintâi. Ceea ce însă nu va dispărea niciodată este Codul meu Civil, sunt procesele-verbale ale Consiliului meu de Stat, este corespondența cu miniștrii mei. Am voit să întemeiez un sistem european, un cod european, o curte de casație europeană și atunci n-ar mai fi existat decât un singur popor în Europa›*[2].

Napoleon ajunge la concluzia că pacea se va realiza prin crearea Statelor Unite ale Europei și prin înțelepciunea Suveranilor.

[2] Emil Ludwig, *Napoleon*.

General-maior (r.)
dr. Mihail E. IONESCU
Locotenent-colonel Cornel IONIŢĂ
Comandor Liviu ISACHE
Dr. Cristian ISTRATE
Colonel Costică IVAN
Locotenent Cristian IVĂNESCU
Maior Gilles JARON
Comandor Tache JURUBESCU
Luminiţa KÖHALMI
Colonel Nicolae LECU
Maior Dominique LUCHEZ
Colonel dr. Dumitru LUNGU
Ioana MANAFU
Căpitan Radu MANDACHE
Colonel Emil MARE
Dr. Constantin-Ion MARINESCU
Consilier Mihaela MATEI
Maior Christophe MIDAN
Contraamiral de flotilă
dr. Cornel MIHAI
Octavian MIHALCEA
Colonel Mircea MÎNDRESCU
Maior Bixi-Pompiliu MOCANU
Locotenent-colonel Răzvan MOFLEANU
Colonel Constantin MOISĂ
Colonel Mircea MUDURA
Sublocotenent Adi MUSTAŢĂ
Milica NEACŞU
Locotenent-colonel Mihai-Marcel NEAG
Colonel ing. Mihail NEDELCU
General de brigadă Valeriu NICUŢ
General de brigadă Iordache OLARU
General-locotenent
dr. Cornel PARANIAC
Locotenent-colonel medic
dr. Viorel PĂUN
Colonel dr. Adrian PÂRLOG
General-locotenent
Jean-Paul PERRUCHE
Delia PETRACHE
Locotenent Elena PÎRLITESCU
Colonel Dan PLĂVIŢU
General de brigadă dr. Maricel POPA
Radu POPA
Corneliu POPESCU
Maior medic Dragoş POPESCU
Lector dr. Luminiţa POPESCU

Religia, predicând iubirea aproapelui, tinde, prin mijloacele ei, să realizeze pacea, atunci când se va ajunge la *„o turmă și un păstor”*. Dacă a reușit să se realizeze ceva, vezi atunci când, citind istoria, îți dai seama de modul în care se rezolvau conflictele dintre neamuri în trecut și cum se rezolvă azi. Religia ar fi adus și mai multă contribuție ideii de pace în lume dacă și-ar fi rezervat numai latura morală și n-ar fi stăruit să-și aroge și drepturi politice.

Gânditorii s-au distins în două tabere. Unii au predicat pacea folosind spiritul și silindu-se să întocmească legile fundamentale menite să statornicească o pace cât mai trainică. N-au reușit, fiindcă toți doreau să realizeze idealul, pacea perpetuă, greu de atins de oameni care au atât de puțin din scânteia divină a înțelepciunii și sunt așa de împovărați de lestul egoismului materialist. Alți gânditori au predicat idei care au dus la învrăjbirea neamurilor. Ei spuneau că prin luptă să se selecționeze cei capabili să trăiască și să conducă, iar prin foc să se purifice lumea. N-au reușit decât să tulbure viața popoarelor, viață pe care astăzi Organizația Națiunilor Unite se străduiește s-o refacă.

Juriștii au adunat rezultatele experienței în materie de reglementarea relațiilor dintre State. Se pare că, prin alcătuirea dreptului internațional, ei au avut cel mai mare succes în domeniul acesta atât de spinos. A revenit Statelor să aplice prevederile dreptului internațional și aici a fost partea grea. Cât de mult au fost respectate regulile acestui drept internațional o știu în special prizonierii, internații politici și populația, cu toții crunt încercați în acest ultim război.

Deși rezultatele ne par la prima vedere cu totul neînsemnate, tot pe teren spiritual s-a realizat cel mai mult.

Primul pas l-au făcut științele, matematica, fizica, chimia, care, prin terminologia adoptată, pun oamenii în plăcuta situație de a se înțelege.

Mihai POPESCU
Dr. ing. Virgil POPESCU
Locotenent Marcel PREDESCU
Maior Cornelia PRIOTEASA
Comandor dr. Florian RĂPAN
Locotenent-colonel Vasile ROMAN
Locotenent-colonel Viorel ROŞ
Colonel Paul ROŞCA
Dr. Nicolae ROTARU
Alexandra SARCINSCHI
General de brigadă
dr.ing. Gheorghe SAVU
Colonel dr. Liviu SCRIECIU
Colonel Nicolae SCRIECIU
General de flotilă aeriană
dr. Laurenţiu SIMIONESCU
Căpitan-comandor
George SPIRIDONESCU
Comandor Ion STAN
Maior Marian STANCU
Ionel STOIANOVICI
Maior Ionel STOICA
General de flotilă aeriană
Victor STRÎMBEANU
Locotenent-colonel dr. Dan STROESCU
Locotenent-comandor Laurent SUDRAT
General de brigadă Niculae TABARCIA
Locotenent-colonel dr. George TIBIL
Colonel (r.) dr. Gruia TIMOFTE
Gabriela TRANCIUC
Locotenent medic dr. Bogdan TUDOSE
Colonel Florentin UDREA
Căpitan Florin URECHE
Colonel Zamfir VANCA
General de brigadă (r.)
dr. Gheorghe VĂDUVA
Sorin VICOL
Locotenent-colonel Ion VLAD
Locotenent-colonel dr. Vasile VREME
Maior Richard ZABOT

2007

General de brigadă (r.)
dr. Constantin ALEXANDRESCU
Maior Marian ALEXANDRU
Dr. David A. ANDERSON
Chestor general de poliţie
dr. Anghel ANDREESCU

Un pas mai însemnat vor face acei care vor adopta educarea morală a națiunilor ca principiu de bază pentru reanalizarea ameliorării raporturilor între națiuni și, prin asta, realizarea păcii. Popoarele care vor ajunge să aibă o conștiință pacifistă se vor uni și vor impune, la rândul lor, agresorului să se liniștească.

Kant, într-o lucrare asupra păcii[3], scria: ‹rațiunea ne adresează acest veto fără apel: *nu trebuie să avem războaie*...Rațiunea nu zice însă că pacea perpetuă va fi realizată; aceasta n-o privește. *Ea zice că trebuie să lucrăm ca și cum această pace va trebui să fie realizată într-o zi.* Acest lucru singur o privește›.

În spiritul acesta, de a lucra ca și cum pacea perpetuă va trebui să fie realizată, trebuie socotite și rândurile acestea.

Printre mijloacele de asigurarea bunei convieţuiri a popoarelor este și putința ca oamenii să-și cunoască ideile ce-i călăuzesc, să priceapă rostul neînțelegerilor ce-i macină. Astfel zis, să se înțeleagă ușor. Tălmacii n-au reușit totdeauna să redea perfect ideile ce transpuneau dintr-o limbă în alta. Italienii au în această privință un dicton: ‹*tradutore, traditore*›, adică traducătorul este trădător. Firește că inițial este trădător din greșeală, dar istoria ne spune câți au folosit situația lor de traducători spre a-și realiza scopurile prin trădare. Dragomanii greci de la Poarta Otomană n-ar fi singurii pe care-i citām în sprijinul acestei afirmații.

Dacă oamenii ar cunoaște toți o limbă, o limbă simplă, pe care s-o învețe ușor și care să le folosească pentru realizarea aspirațiilor lor, din toate domeniile vieții internaționale, multe lucruri s-ar schimba în bine.

Matematicienii au o limbă internațională, limba universală a cifrelor care, deși este suficientă pentru înțelegerea problemelor puse de știința

[3] Immanuel Kant, *Zum ewigen Frieden*.

Maior Thomas ANDREU
Locotenent-colonel Stan ANTON
General de brigadă
dr. Olimpiodor ANTONESCU
Alina-Ioana APREOTESEI
Viceamiral (r.) Traian ATANASIU
Cristian BANU
Contraamiral dr. Victor BARBU
Locotenent-comandor Florin BAROANĂ
Maior Lionel BAVEREY
Prof.univ.dr. Eugen BĂDĂLAN
Maior Cyrille BECKER
Locotenent-colonel
dr. Maria BELDIMAN
Alexandru-Ovidiu BELEA
Maior Emilian BELEAGĂ
Comandor Liviu BELEUZU
Locotenent-colonel Liviu BÎRSAN
Colonel ing. Teodor BLAGA
General de brigadă Neculai BONTIC
Maior Bettina BOUGHANI
Claude BRUDERLIN
Colonel Mircea BUCUR
General de flotilă aeriană
Liviu BURHALĂ
Căpitan dr. Dorel BUȘE
Căpitan ing. Florin BUȘE
Colonel dr. Ionel CANTARAGIU
Colonel ing. Constantin CARAMALĂU
Colonel dr. Cornel CARP

lor, totuși nu poate servi și în celelalte împrejurări ale vieții.

Diplomații au la dispoziție limba franceză, iar comercianții se ajută de limba engleză sau germană.

Astăzi, când mulțimea trebuie să ia parte mai însemnată la conducerea lumii, prin aplicarea tot mai largă a principiilor democrației, aceste limbi, care nu sunt ușor de învățat de oricine, nu sunt utilizabile. Este necesară o limbă internațională, care să fie simplă, ușor de învățat de oameni de cultură diferită, ușor de exprimat și ușor de înțeles.

Ideea de a cere o limbă internațională au avut-o Descartes și Leibnitz.

Descartes imaginase o limbă internațională filosofică, bazată pe claritatea vorbirii și pe clasificarea ideilor. Deoarece nu se putea aplica oamenilor cu o cultură mai redusă, nu putea fi o limbă universală. Totuși, principiile de bază stabilite de Descartes s-au folosit ceva mai târziu de unii învățați care au încercat să realizeze limbi cu pretenții de universalitate".

România Militară", ianuarie-februarie, 1947, anul LXXIV, nr. 1-2, maior V. Gorănescu, *„Pietre la temelia păcii. O limbă internațională"*, pp. 29-32.

Alina PAPOI
Adelaida-Mihaela RADU

„Despre entuziasm şi resemnare” (II)

Aleksandr Orlov Romulus Dimitriu

• *„Deodată, cinci persoane au pătruns în încăpere, luându-i pe spanioli prin surprindere. Veniseră pe mare, debarcaseră pe ţărm, escaladaseră zidul fortăreţei, fără ca nimeni să îi vadă. Toţi cei prezenţi au fost dezarmaţi şi legaţi. Pe Gorev l-au legat în aşa fel, încât să se poată dezlega cu uşurinţă. Totul a durat câteva minute şi atacatorii au dispărut aşa cum veniseră. Se pare că acel colonel spaniol nu a raportat niciodată superiorilor săi ruşinea păţită, iar Orlov a fost câştigat definitiv de ideea organizării unor commandouri“.*

• *„Dar, informaţia cea mai preţioasă pe care ne-o oferă Orlov despre operaţiunile secrete din timpul războiului civil din Spania este legată de bombardarea navei germane ‹Deutschland›. Potrivit acordului încheiat la Londra, în 1936,*

• „‹În cea mai importantă şcoală superioară de război germană avusese elevi ofiţeri superiori ruşi. Aceştia erau foarte mândri că îl luaseră prizonier… Generalii care s-au predat la Stalingrad au fost duşi atunci, la început, într-un lagăr la vreo 80 km de Moscova, la o fostă casă de odihnă a scriitorilor ruşi. Von Paulus sta singur într-o cameră, în rest eram câte doi. Nu duceam lipsă de hrană, căldură, aveam club şi un regim de viaţă destul de comod (de fapt, nu aveam unde să fugim). Eram întrebaţi şi ce hazaică dorim, blondă sau brună, mai slabă, mai plinuţă…›“.

• *„Generalul Romulus Dimitriu păstra – şi mi-a arătat – o fotografie cu von Paulus. De fapt, era o fotografie dintr-o revistă dinainte de război. Generalul Dimitriu a fost decorat cu ‹Coroana României›, clasa a III-a (1941), ‹Crucea de Fier› germană, clasa I (1942), Cavaler*

semnatarii se obligau să nu aprovizioneze cu arme niciuna dintre taberele aflate în conflict. Un acord pe care nu l-au respectat nici Germania, nici Italia, nici URSS. Doar că Germania şi Italia şi-au trimis nave care patrulau în Mediterana şi controlau navele sovietice ce aprovizionau forţele republicane, stânjenindu-le, în vreme ce navele britanice şi franceze nu constituiau vreo primejdie pentru vasele de aprovizionare germane ce soseau prin Atlantic".

• *„În mai 1937, Orlov a primit o telegramă semnată de Ejov, prin care i se cerea să aranjeze ca un submarin spaniol să atace şi să scufunde una dintre navele de patrulare germane, evitând orice implicare sovietică. Orlov a replicat că era imposibil să organizeze aşa ceva. I s-a cerut atunci ca un bombardier al forţelor republicane să arunce o bombă asupra unei nave germane de patrulare. Orlov s-a consultat cu şeful forţelor aeriene sovietice care acţionau în Spania".*

• *„Au convenit ca ţinta să fie crucişătorul ‹Leipzig›, care utiliza Majorca drept bază de realimentare. Dacă avioanele de recunoaştere îl identificau în port, urma ca două bombardiere sovietice să îl atace la apusul soarelui, astfel încât cei de pe navă să nu îşi dea seama cui aparţineau avioanele".*

• *„În după-amiaza zilei de 29 mai, trei avioane de recunoaştere spaniole al Ordinului ‹Mihai Viteazul›, clasa a III-a (1942)... S-a remarcat în bătăliile de la Ţiganca, Fălciu, Harkov, Samara, Feodosia şi în ofensiva asupra Stalingradului".*

• *„A fost, apoi, printre organizatorii Diviziei ‹Horea, Cloşca şi Crişan›, al cărei comandant secund şi şef de stat major a fost între 12 aprilie şi 20 august 1945. Aşa a scăpat de prizonierat, a ajuns în România, aşa a scăpat din închisorile regimului comunist".*

• *„Între 21 august 1945 şi 30 iunie 1947, el a fost comandant al Corpului 7 Armată, iar între 1 iulie 1947 şi 31 iulie 1949 al Regiunii 3 Militare. După trecerea în rezervă şi pensionare, la 1 august 1949, a trăit în casa sa din Craiova, de pe strada Armata Poporului nr. 30 (azi, Petre Carp)".*

• *„Generalul-colonel Romulus Dimitriu a murit la 17 ianuarie 1981 şi este înmormântat alături de tatăl său, generalul Sava Dumitriu (şi alţi membri ai familiei), în Cimitirul Ungureni din Craiova".*

• *„Fiica generalului Romulus Dimitriu, doamna Cristina Dimitriu (acum octogenară, trăieşte în Bucureşti), ne-a povestit cu ceva timp în urmă: ‹În 1957, lucram în cadrul Ministerului Comerţului Exterior. Atunci am fost trimisă la Târgul Internaţional de la Leipzig. Era cea mai importantă manifestare de acest gen a ţărilor socialiste. Am stat atunci în R.D.G. aproape o lună. Aşa am ajuns şi la Dresda. Oraşul era încă, în cea mai mare parte, în ruină. Se refăcuse foarte puţin. Într-o zi, cineva mi-a arătat pe o bancă doi domni*

au zburat deasupra portului Ibiza. De la altitudinea la care se aflau, au crezut că au identificat nava ‹Leipzig›. Au decolat apoi două avioane de bombardament SB-2, cu cei mai buni piloţi sovietici care luptau în Spania. Două bombe au lovit nava. Doar că nu era ‹Leipzig›, ci ‹Deutschland›. Urmarea este cunoscută. Importanţa mărturiei lui Orlov constă în recunoaşterea faptului că lovitura contra navei germane a fost una deliberată, efectuată de sovietici la cererea lui Stalin".

în vârstă: Uite-l pe von Paulus! *M-am dus imediat la dânsul. În germană i-am spus cine sunt. M-a privit o clipă surprins, apoi, în limba română, m-a poftit pe bancă lângă dânsul şi mi-a spus:* Ce te chinuieşti, dragă, să vorbeşti această limbă imposibilă… *M-a întrebat de tata, de mama, cum o duc, mi-a mai spus apoi că soţia dânsului a fost o Rosetti, că a avut moşie în judeţul Bacău şi o casă mare la Iaşi.* Şi Iaşul tot aşa de frumos mai este? *Întâlnirea, discuţia cu dânsul au fost o plăcere, cred, reciprocă. I-am povestit apoi şi tatei…›".*

Selecţie texte:
Alina PAPOI

[*] Cristian Troncotă, Dorin Matei, *Aleksandr Orlov: defecţiune sau dezinformare?*, articol preluat din revista *Magazin istoric*, anul XLIV, serie nouă, 9 (522), septembrie 2010, pp. 72-73.

[*] Prof.univ.dr. Paul Rezeanu, *Generalul Romulus Dimitriu*, articol preluat din revista *Magazin istoric*, anul XLII, serie nouă, 3 (492), martie 2008, pp. 28-29.

UNIVERS PUBLICISTIC MILITAR

Armées d'aujourd'hui, Franța, nr. 372, iulie-august 2012

Harfang – avion fără pilot, de supraveghere, recunoaștere și informații • *Gulf 2012* – exercițiu de cooperare între forțele armate franceze și cele din Emiratele Arabe Unite • Turcia, o nouă putere regională • Modernizarea vechilor situri militare din Franța • Summitul NATO de la Chicago, 20-21 mai – suveranitate și alianță • Comandamentul pentru operațiuni speciale la 20 de ani de la înființare • Salonul internațional de apărare și securitate terestră *Eurosatory*, Paris, 11-15 iunie 2012 • Mecanici în operațiuni exterioare • Regimentul 1 Geniu – stagiu nautic anual pe Rhône • Pregătirea medicilor și personalului medical în operațiuni montane • Sportul militar, de la operațiunile exterioare la Jocurile Olimpice (Dosar) • 1917 – Când arta și războiul se întâlnesc • 14 Iulie – sărbătoare națională militară și populară

Armées d'aujourd'hui, Franța, nr. 373, septembrie 2012

Stagiu de supraviețuire – imersie totală • *Solenzara*, ținte pentru tragerile aer-aer din avionul *Mirage* • *Gabon*, exercițiu franco-gabonez în mediul urban • Franța, participantă la mizele strategice asiatice • Grupul aeronaval în deplină putere • Reconversia – trambulină către viața civilă • La întâlnirea cu patrimoniul (Dosar) • Expoziție temporară despre farurile maritime la Muzeul Marinei din Paris • Tactica și strategia militară sau arta războiului

Armées d'aujourd'hui, Franța, nr. 374, octombrie 2012

Interviu cu ministrul francez al apărării • Medici francezi operează răniți într-un lagăr de refugiați sirieni din Iordania • Depozitul de alimentare cu carburanți al aviației militare franceze de la Saint-Dizier • Coreea de Nord este pregătită pentru schimbare? • Forțele franceze din Gabon • Universitățile de vară ale apărării • KFOR – o forță de stabilizare pe teren • Îngrijirea rănilor invizibile – seminar privind stresul post-traumatic în armată • Simulatoarele inevitabile (Dosar) • Pe drumurile memoriei – marșul comemorativ de la Nimègue (4 zile – 160 km) • Bombardament strategic, succes limitat în Vietnam

Army AL&T, SUA, aprilie-iunie 2012

Soluții eficiente de energie pentru necesități operative • Soluții operative de energie pentru echipamentele militarilor • Strategia Departamentului american al apărării pentru reducerea necesarului de energie • Consumul eficient de energie • Noi metode de înzestrare • Eforturi integrate C5ISR pentru agenții în scopul îmbunătățirii protecției bazelor operative din Afganistan • O nouă generație de elicoptere • Logistică: experiența din Irak și Afganistan • Serviciul irakian de urgență • Tehnologii și surse flexibile de energie pentru echipamentele militare • Laborator integrat pentru tabăra militară de la Fort Devens • Micro-rețele electrice • Antene portabile • Combaterea coroziunii • Ofițerul responsabil de contracte pentru operațiile neplanificate • Înzestrarea în armata americană: schimbare și eficiență • Achiziția de servicii în armata americană • Aplicații pentru telefoanele inteligente folosite pe câmpul de luptă • Modificarea paradigmei achizițiilor militare în armata americană • Adaptarea forțelor terestre americane: modernizare, echilibru și eficiență • Mașini tactice de luptă pentru nevoile

unei forţe în schimbare • De la strategie la soluţii: parteneriate cu sectorul privat în domeniul ştiinţei şi tehnologiei • Construirea unui elicopter mai performant

Securitatea internaţională şi crizele • Afganistan 2012: ziua de după • Care sunt învăţămintele ultimelor intervenţii militare • Triumful britanic în Insulele Malvine şi principiile artei războiului • Relaţiile publice se pot planifica? • Tendinţele cu privire la rezervişti • Tratatul de neproliferare şi Conferinţa de revizuire din 2010 • Consideraţii cu privire la sudul Libanului. Implicaţii pentru viitorul forţele UNIFIL • Coeziunea militară • Certificarea calităţii în mediul militar: cazul Regimentului 12 pontonieri şi geniu • Interoperabilitatea din sistemele de simulare şi sistemul de comandă şi control C2IS

Ejercito, Spania, nr. 858, octombrie 2012

Apărarea Statelor Unite, azi • Doctrină şi îndoctrinare. Actualitatea dezbaterii Clausewitz-Jomini • Nemulţumirea maselor şi serviciile de informaţii • Omagiu cailor. Documentar • Retragerea strategică • Tactica – principala calitate a profesiei militare • Sun-Tzu azi • Masacrarea indienilor yuma

Criza financiară în UE şi politica de securitate • Europa bolnavă şi consecinţele din sfera politicii de securitate. *„Forumul Europäische Sicherheit 2012“* • Planurile strategice şi consecinţele conflictului • Siria în faţa unei decizii • *„Avioanele fără pilot vor juca un rol esenţial“*. Interviu cu generalul-locotenent Karl Müllner, inspector de aviaţie • Dezvoltarea unei capacităţi vizionare pentru Europa. Interviu cu preşedintele Conferinţei pe probleme de securitate de la München, domnul ambasador Wolfgang Ischinger • Realizarea noii structuri aeriene • Transferul de capacităţi. Sinergii pentru cei care deservesc elicopterele militare • Echipa de consiliere şi asistenţă COMISAF • *„Menţinem ritmul schimbării ridicat“*. Interviu cu viceamiralul Manfred Nelson • Comandamentul de instrucţie şi Direcţia pentru pregătirea de luptă şi echipamentele de instrucţie ale trupelor terestre • Mijloacele de acţiune ale trupelor terestre • Brigada franco-germană în operaţii • Securitatea maritimă. Contribuţia marinei germane la exerciţiul multinaţional *Experiment 7* • Elicopterele trupelor de marină. Cooperarea internaţională la nivel operativ • Sistemul NATO Alliance Ground Surveillance (Sistemul NATO de supraveghere a pământului) – o nouă capacitate pentru Alianţă • Rachetele cu rază medie de acţiune cu ţintă maritimă sau aeriană pentru elicopterele maritime • Reechiparea sistemului de arme *Tornado* • Managementul capabilităţilor şi proiectele de înzestrare ale Serviciilor Întrunite ale armatei germane

Europäische Sicherheit, Germania, nr. 10, noiembrie 2012

Securitatea energetică şi securitatea materiilor prime. Strategii ale guvernului federal • Serviciul Federal de Informaţii – echipat pentru viitor • Noua ofensivă privind securitatea IT. Deutsche Telekom şi Conferinţa pe probleme de securitate de la München organizează la Bonn primul summit pe probleme de securitate cibernetică • Cursa pentru Casa Albă. Controversata politică a Rusiei şi probleme cu Europa • Rusia şi apărarea antirachetă • Centru de operaţiuni aeriene • Marina germană: o direcţie clară, un obiectiv clar. Interviu cu viceamiralul Axel Schimpf • Trupele de geniu în noua structură HEER2011 • Noul organism pentru infrastructură al armatei germane • Reorganizarea domeniului înzestrării în armata germană • Căutarea submarinelor în apele de mică adâncime • Consideraţii cu privire la arhitectura apărării antiaeriene germane • Între conceptele de *Mobile Computing* şi *Cyber-Defence* (nu) există (nici) o contradicţie • Pericolul de explozie prezentat de echipamentele explozive improvizate • *MBDA Deutschland* – competenţă în simularea sistemelor de apărare antiaeriană • 25 de ani de Serviciu Logistic • Informatizarea armatei germane

sub semnul unor condiţii-cadru modificate • Sisteme mobile de instrucţie pentru armamentul individual de infanterie • Securitatea – în centrul preocupărilor. Atitudinea politicului şi a societăţii faţă de aceasta • Devine Mali o zonă de retragere pentru jihadişti? • Impunerea intereselor maritime ale Chinei • Existenţa Israelului este realmente ameninţată de Iran?

Foreign Affairs, SUA, vol. 91, nr. 3, mai-iunie 2012

Scăderea natalităţii: cum poate fi crescută natalitatea şi cum se poate evita declinul demografic • Forţele terestre americane în vreme de tranziţie: edificarea unei forţe flexibile • Măsuri împotriva cartelului: câştigarea războiului împotriva drogurilor şi reconstrucţia Mexicului • Sfaturi pentru campanie de la Cicero: arta politicii, de la Tibru la Potomac • Politica externă a lui Obama: un pragmatic progresist încearcă să supună istoria • Cârpirea bombei: de ce eşuează programele nucleare din propria lor cauză • Europa după criză: cum poate fi menţinută o monedă comună • Adevăratele lecţii ale recesiunii • Brazilia: încetinirea producţiei bunurilor de larg consum şi sfârşitul momentului magic • Muncitori din toată lumea, divizaţi-vă: declinul forţei de muncă şi viitorul clasei de mijloc • Statele mafiote: crima organizată se instituţionalizează • Ameninţarea climatică pe care o putem învinge • Energia regenerabilă: energie solară şi eoliană pentru toată lumea • Manifestarea simptomelor: răspândirea globală a bolilor necontagioase

Foreign Affairs, SUA, vol. 91, nr. 4, iulie-august 2012

De ce ar trebui Iranul să aibă bomba: echilibrul nuclear ar trebui să conducă la stabilitate • Catastrofa facultativă a Europei: soarta uniunii monetare stă în mâinile Germaniei • 50 de ani de la criza rachetelor cubaneze: lecţii pentru politica externă de azi a Statelor Unite • Comerţ în Asia: de ce au nevoie Statele Unite de un parteneriat trans-pacific • Alarmism ecologic, atunci şi acum: problema Clubului de la Roma, dar şi a noastră • Ieşirea corectă din Afganistan: a lăsa în urmă un stat care se poate guverna • Noua poziţie globală a lui Obama: logica politicii externe a Statelor Unite • Unde a greşit India: îşi poate reveni New Delhi • Lecţii de descurajare din Irak: raţiunea nu este singurul element-cheie al acţiunilor de întârziere • Cum să ai succes în afaceri: şi de ce ar trebui Washingtonul să se străduiască • Soluţii pentru folosirea cărbunelui drept combustibil

Foreign Affairs, SUA, vol. 91, nr. 5, septembrie-octombrie 2012

Criza Europei • De ce va supravieţui moneda euro • Creşterea de nesuştinut a Germaniei • Viziunea Chinei asupra Americii • Politica americană faţă de China • Cealaltă Rusie: creşte nemulţumirea în zonele de dincolo de Moscova • Ascensiunea terorismului extremiştilor • O perspectivă asupra politicii fiscale americane • Încercările Scoţiei de redobândire a independenţei şi viitorul separatismului • Cum şi-a pierdut Washingtonul monopolul asupra vânzărilor de armament

International Security, SUA, vol. 37, nr. 1, vara 2012

Motivele declinului violenţelor în Irak în 2007 • Un standard pragmatic pentru intervenţiile în scop umanitar • Iluzia terorismului: reacţia surexcitată a Americii la evenimentele din 11 septembrie • Paradoxul Jihadului: Pakistan şi activismul islamic în Asia de Sud • Organizarea insurgenţei: reţele, resurse şi revoltă în Asia de Sud

Jane's IDR, Marea Britanie, vol. 45, iulie 2012

Exerciţiul NATO *„Unified Vision 2012"* a evaluat integrarea informaţională • Mini-vehicul terestru fără pilot pentru forţele speciale franceze • Comandamentul Regional-Sud din Afganistan foloseşte noi capabilităţi de comunicare • Retro-chic: revenirea avioanelor *Hunter* • China exportă maşinile de luptă *VN11* • Evaluarea soluţiilor de reţea pentru instrucţia în cadrul forţelor terestre americane • Compania *Airbus Military* modernizează avioanele *C295* • Noi tehnologii pentru folosirea vehiculelor terestre fără pilot în acţiuni de dezamorsare a muniţiei neexplodate • Vehicule aeriene fără pilot pentru forţele navale • Situaţia vehiculelor aeriene fără pilot de medie altitudine în Europa • Modernizarea avionului *Dassault Mirage 2000* • Depozitare, conservare, întreţinere

Jane's IDR, Marea Britanie, vol. 45, august 2012

Exerciţiul NATO *„Unified Vision 2012"* a evaluat procedurile şi capabilităţile JISR • Coreea de Nord ajută Siria să modernizeze rachetele cu rază lungă *Scud D* • Proiectile de artilerie pentru armata franceză • *EADS* îmbunătăţeşte platformele vehiculelor

aeriene fără pilot • Specialiştii în comunicaţii ai ISAF se pregătesc să predea ştafeta în Afganistan • Puşti modulare de asalt • Programul marinei americane pentru vasele de luptă în zona litoralului • Invadatori fragili: pot supravieţui vehiculele aeriene fără pilot atacurilor aeriene sau de la sol? • *Global Hawk*: performanţe pentru potenţialul vehiculelor aeriene fără pilot • Vehicule aeriene cu şi fără pilot: un adevărat multiplicator de forţă pentru armata americană

La nouvelle revue géopolitique, Franţa, nr. 5/117, iulie-septembrie 2012

De ce se amestecă întreprinderile în politică • Europa întreprinderilor • Lumea văzută de pe Twitter • Facebook, Twitter & Co. Conceptualizarea reţelelor sociale • Întreprinderi şi politică (Dosar) • Marile grupuri în câteva cuvinte şi câteva date (1280-2009) • Organizaţia mondială a comerţului – voinţa obstinată de a negocia • Instrumentul politic ca mod de management: exemplul industriei bananelor • Reţeaua socială Facebook îşi dezvoltă o politică externă? • *General Dynamics* – braţul bine înarmat al Statelor Unite pe plan internaţional • Industria aeronautică în era mondializării • Hodorkovski, omul de afaceri care voia să sfideze regimul • Google, Microsoft şi IBM vor prelua controlul asupra reţelelor electrice din Franţa şi din Europa? • Aristocraţia (de stat) este, oare, solubilă în capitalism? • Marile grupuri în faţa legislaţiei europene; riscurile şi oportunităţile unei armonizări dificile • Geopolitica: un instrument strategic pentru întreprindere? • O nouă geopolitică a energiei • Cum îşi poate construi Franţa viitorul în lume? • Ţările emergente şi comerţul internaţional • Organizaţia de cooperare de la Shanghai sau crearea unui nou bloc de la Varşovia?

Military Review, SUA, vol. 42, nr. 4, iulie-august 2012

Armata americană are nevoie de o nouă armă de luptă de bază • Instrucţie culturală pentru personalul militar • Lecţiile învăţate ale unui consultant de intelligence la nivel strategic • Turcia şi *Primăvara arabă* • Inevitabila sabie de căldură: armele cu laser • Lideri-grădinari: o nouă paradigmă pentru dezvoltarea liderilor umili, creativi şi flexibili • Ocazia ratată: o critică la adresa manualului ADP 3-0, *„Unified Land Operations“* • Rezerva de urgenţa întâi: reformarea legiunilor ascunse ale forţelor terestre americane • Observaţiile unui caporal strategic • Generalul Richard Cavazos şi războiul din Coreea, 1953: un studiu privind conducerea în luptă • Bucuria de a fi ofiţer

Military Technology, Germania, vol. 36, nr. 7, 2012

Primăvara arabă: lecţii învăţate • Avioanele de transport/sprijinul logistic: piaţa avioanelor de transport va creşte exponenţial în deceniile următoare • Tehnologia *stealth*: merită efortul? • Armament de precizie de aviaţie şi de mici dimensiuni • O privire asupra câmpului de luptă al aparatelor de zbor fără pilot • Senzori pentru avioanele de vânătoare • Pază permanentă: cercetare persistentă la mică înălţime • Maşini de luptă auxiliare • Materiale avansate de protecţie

Military Technology, Germania, vol. 36, nr. 8, 2012

Asigurarea capabilităţilor spaţiale militare – pentru prezent şi viitor • Apărarea împotriva rachetelor balistice: un program vast şi necesar • Comandă şi control pentru operaţiile aeriene întrunite • Privind prin eter: trecere în revistă a radarelor terestre de supraveghere aeriană • Acţiuni persistente de supraveghere, cercetare şi intelligence (ISR) efectuate din spaţiul cosmic • Armele cu energie dirijată şi folosirea lor în luptă • Cercetarea persistentă la mare altitudine. Part. 2 • Războiul prin operaţii întrunite în secolul 21. Doctrina şi practica operaţiilor întrunite • Controlul spaţiului aerian în zona de luptă • Operaţiile în zona de coastă

Echipamente pentru soldatul viitorului • Bundeswehr: *„A fi pregătit pentru viitor înseamnă a gândi în perspectivă“* • Forţele aeriene ale ţărilor vorbitoare de limbă germană • Operaţiile europene de căutare şi salvare • Sisteme de autoprotecţie pentru avioane • *VSHORAD*: noi sisteme pentru noi ameninţări • Instrucţia piloţilor aparatelor de zbor fără pilot • Aparatele de zbor fără pilot – perspectiva germană • Dezvoltări recente şi de viitor ale forţelor armate poloneze • Achiziţiile în armata poloneză

• Forţele armate poloneze • Tehnică militară în Europa de Est • Industria poloneză de apărare • Infanteria marină americană: o forţă chibzuită • Sisteme de identificare a entităţilor din zona de luptă pentru infanteria marină americană • Apărarea în Africa de Sud

Egiptul în faţa urnelor • Radicalismul islamic în Africa de Nord • Transporturile militare integrate. Perspectivele transportului militar intermodal • Noi scenarii. Perspectivele afgane şi *„trezirea"* lumii arabe în era post-Bin Laden • Inovaţie în arhivele administraţiei publice. Digitalizarea documentelor – o provocare pentru viitor • Conceptul de *Joint Logistic Support Group (JLSG)* • Platforma de lansare a rachetelor sol-aer *SAMP/T (Surface to Air Missile Platforme/Terrain)* • Trăgătorul militar de elită • Psihologia şi mediul militar. Interacţiuni şi perspective • Principiile artei militare. Asediul Insulei Corfu (1716). Apărarea statică şi dinamică • Forţele armate şi societatea civilă. Un proces evolutiv de legitimare şi asimilare

Signal, SUA, vol. 66, nr. 11, iulie 2012

Reţelele de comunicaţii şi relocarea forţelor terestre americane pe teritoriul american • *Capability Set 13* – reţeaua mobilă de comunicaţii a forţelor terestre americane • Capabilităţi mobile de comunicaţii pentru forţele terestre americane • Sistem de distribuire a datelor de intelligence în Afganistan • Laborator pentru testarea tehnologiilor energetice pentru maşinile de luptă • Strategia digitală guvernamentală americană • Evoluţia telefoanelor mobile se transformă în revoluţie • Telefoanele inteligente devin radiouri inteligente • Sistem de comandă prin calculator pentru elicoptere • Provocările reinventează reţeaua JFCOM

Noi tehnologii de colectare a informaţiilor pentru forţele aeriene americane • *Energy Horizons* – noi tehnologii şi surse de energie pentru forţele aeriene americane • Tehnologia filtrării luminii şi conştientizarea situaţională • Garda de Coastă testează un generator de imagini subacvatice 3D • Retragerea trupelor americane din Irak: demontarea reţelei de comunicaţii • Pregătirile Gărzii de Coastă determinate de încălzirea regiunii arctice • Securitatea maritimă • Eforturi globale de combatere a ameninţării atacurilor cu arme nucleare a navelor de dimensiuni mici • Un material minune face lumină în domeniul aparaturii de vedere pe timp de noapte • Strategia şi politica privind securitatea cibernetică au nevoie de o doză de realism

Signal, SUA, vol. 66, nr. 12, august 2012

Sisteme de siguranţă pentru protecţia echipamentelor militare • Tehnologia *WildCAT* pentru protecţia reţelelor wireless • Cooperarea internaţională este foarte importantă pentru securitatea cibernetică • Guvernul american cooperează cu industria energetică în domeniul securităţii cibernetice • Forţele aeriene americane caută soluţii pentru comunicaţiile prin satelit • Un centru american de cercetări în domeniul medical se alătură reacţiei în cazul dezastrelor • Furtunile solare pun la încercare capacitatea de reacţie a organismelor din sectorul public şi din cel privat • Sistemele wireless şi metodele de localizare • Sateliţi pentru forţele armate braziliene • Dispozitivele electronice de comunicaţii pot fi o armă strategică ofensivă.

Selecţie şi traducere:
dr. Mihai POPESCU, Delia PETRACHE, Cătălina ROJIŞTEANU
Biblioteca Militară Naţională

EVENIMENTE EDITORIALE

✍ ***Colonel dr. Mircea TĂNASE***

La sfârşitul anului trecut a apărut la *Editura Militară* lucrarea ***Statul Major General (1859-1950). Organizare şi atribuţii funcţionale***. Autorii, **colonelul (r.) prof.univ.dr. Ion Giurcă**, istoric militar de prestigiu şi cadru didactic cu state vechi în predarea istoriei militare în Universitatea Naţională de Apărare *„Carol I“*, şi **prof.univ.dr. Maria Georgescu**, cercetător ştiinţific cu o prodigioasă activitate în cadrul Institutului de Studii Politice de Apărare şi Istorie Militară, ne oferă o lucrare de referinţă, la care putem apela nu numai pentru o interesantă lectură, ci, mai ales, atunci când se impune să recurgem la argumentul istoric pentru găsirea celor mai adecvate şi viabile soluţii de remodelare, pe baze solide şi principii viabile, a structurii de conducere strategică a armatei, în conformitate cu cerinţele prezentului şi ale viitorului.

Evocarea istorică a drumului parcurs de armata română modernă, prin prisma organizării şi a atribuţiilor Statului Major General român, structură dinamică, având capacitate de adaptare rapidă la realităţile etapelor istorice parcurse la pace, în situaţii de criză şi război, motor al dezvoltării sistemului militar românesc, de a cărui existenţă şi activitate sunt legate succese şi insuccese, realizări şi eşecuri, iată linia directoare a acestei cărţi care se impune, de departe, în fruntea lucrărilor – puţine, din păcate – editate până în prezent pe această temă.

În prefaţa lucrării, **generalul-locotenent dr. Ştefan Dănilă**, şeful Statului Major General, apreciază că aceasta este *„o apariţie firească, necesară şi utilă în peisajul istoriografiei militare româneşti, o abordare ştiinţifică fundamentată pe documente edite şi inedite, uneori şi pe memorialistica vremii. Este încununarea unui efort de documentare, analiză şi sinteză a evenimentelor şi faptelor aşa cum au fost, cum sunt văzute şi interpretate de către autori, în special sub aspectul organizării şi atribuţiilor Statului Major General (Marele Stat Major) în situaţiile*

şi condiţiile din perioada analizată. […] Remarc, de asemenea, prezentarea uneori până la detaliu atât a atribuţiilor funcţionale, a relaţiilor de colaborare şi cooperare între direcţii, secţii şi birouri, cât şi a unor disfuncţionalităţi generate de factorul uman, obiectiv, dar şi subiectiv, în întreaga sa acţiune".

Am reţinut, de asemenea, din mărturisirea de credinţă a autorilor în introducerea lucrării: *„Studiul şi analiza evenimentelor din istoria militară românească, desfăşurate în timp de pace, în situaţii de criză şi război, ne-au convins că, fără o organizare judicioasă, supleţe şi eficienţă, fără atribuţii clare în privinţa activităţilor şi acţiunilor curente şi speciale, structurile de conducere la nivel strategic nu-şi pot îndeplini sarcinile care, istoric, tradiţional, le-au revenit, indiferent de regimul politic în care şi-au desfăşurat activitatea, în condiţiile apartenenţei sau nu la un sistem de securitate şi apărare colectivă".*

Structurată pe 6 capitole, cartea abordează în fiecare dintre acestea evoluţia structurii de conducere strategică a Armatei României, într-o cronologie marcată de câteva etape distincte ale istoriei noastre din ultimii peste 150 de ani: *Preliminarii ale constituirii Statului Major General. Structuri de comandă şi stat major (1830-1858); Statul Major General şi Marele Cartier General în Armata României Moderne (1859-1914)*; *Marele Stat Major şi Marele Cartier General în perioada 1914-1919; Marele Stat Major în perioada interbelică; Marele Stat Major şi Marele Cartier General în perioada participării României la cel de-al Doilea Război Mondial; Marele Stat Major în perioada 1945-1950*.

Elaborată pe baza izvoarelor istorice scrise, documente identificate în fondurile arhivistice ale Serviciului Istoric al Armatei şi Arhivelor Naţionale Istorice Centrale, a fondului documentar aflat în posesia Muzeului Militar Naţional şi a Bibliotecii Statului Major General, a lucrărilor fundamentale ale istoriografiei militare româneşti, lucrarea prezintă structurile organizatorice ale Statului Major General, Marelui Stat Major, Marelui Cartier General şi, acolo unde a fost posibil, generalii, ofiţerii, subofiţerii şi personalul civil care au încadrat funcţiile de conducere din cadrul acestor structuri.

Deşi s-ar putea crede că se adresează unui segment de cititori strict specializaţi, lucrarea este scrisă într-un limbaj adecvat domeniului militar, accesibil însă şi cititorilor din alte sfere de activitate. În acest sens, autorii s-au străduit să facă unele precizări, deosebit de utile chiar şi celor din interiorul sistemului, încercând să elimine neînţelegerile şi confuziile referitoare la geneza, denumirile, rolul şi misiunile acestor structuri în evoluţia lor istorică.

Foarte interesante sunt, nu numai pentru cercetători, ci şi pentru pasionaţii de istorie militară, organizarea şi atribuţiile Statului Major General şi ale Marelui Cartier General atât în condiţiile apartenenţei la alianţele militare (Tripla Alianţă

– 1882-1914, Tripla Înţelegere – 1916-1919, Mica Înţelegere – 1921-1939, Înţelegerea Balcanică – 1934-1939, Pactul Tripartit – 1940-1944, Coaliţia Naţiunilor Unite – 1944-1945), cât şi în perioadele de neutralitate care au precedat intrarea României în războaiele din anii 1877-1878, 1913, 1916-1919 şi 1941-1945.

Analizele pertinente referitoare la rezultatele numirii unor generali şi ofiţeri în anumite funcţii de conducere, nu întotdeauna după criteriul competenţei şi al performanţei profesionale, îndeamnă cititorii – mai ales dacă printre ei se vor afla şi factori de decizie politico-militară – la o profundă şi responsabilă analiză a acestui aspect cu serioase implicaţii asupra eficienţei structurilor de concepţie şi conducere la nivel strategic.

Un bogat aparat critic dă greutatea şi credibilitatea ştiinţifică lucrării, cele 50 de anexe – în majoritate organigrame ale structurilor de conducere strategică în diferite etape – se constituie într-un valoros material documentar, iar indicele de nume este un preţios instrument de căutare rapidă a informaţiei. Câteva fotografii, unele inedite, întregesc în chip armonios această lucrare, prin a cărei prezentare grafică *Editura Militară* s-a dovedit, şi de această dată, la înălţimea standardelor editoriale cu care ne-a obişnuit deja.

*

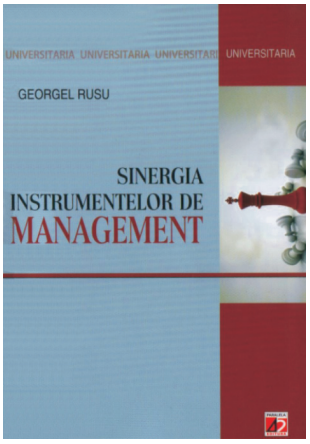

Recenta lucrare a **colonelului dr. Georgel Rusu – *Sinergia instrumentelor de management*** – este, după cum a consemnat prefaţatorul acesteia, *prof.univ.dr. Teodor Frunzeti, un reper valoros în bibliografia de specialitate, caracterul sintetic şi corect fundamentat ştiinţific având ancore în lucrări de specialitate din literatura română şi străină. Calitatea lucrării constă în noutatea abordării, în logica argumentării liniilor de forţă propuse şi, mai ales, în aplicabilitatea, fără rezerve, atât la nivelul organizaţiei, cât şi la nivel macrosistemic.*

Specialist pasionat al domeniului, cu alte câteva lucrări valoroase la activ, autorul şi-a structurat prezenta lucrare pe patru capitole, construindu-i cuprinsul pe principiile argumentării după metoda paşilor mărunţi. În primul capitol, *Managementul ca sursă şi factor al eficienţei acţiunii umane*, sunt abordate probleme precum *Standardizarea ca activitate de management pentru crearea şi menţinerea statusului organizaţional; Managementul şi condiţia funcţionării sistemului; Managementul culturii; Managementul civilizaţiei; De la managementul conflictelor la conflictele managementului.*

În capitolul al doilea, *Dimensiunea informaţională a managementului*, autorul tratează *Relaţia simbiotică informaţie-comunicare în management*, pentru ca, în capitolul trei, *Aspecte obiective şi considerente subiective cu privire la marketingul forţei de muncă*, să evidenţieze *Principiile marketingului forţei de muncă pentru instituţiile din domeniul apărării*. În fine, în ultimul capitol, *Congruenţa dintre abilitatea formală şi calificarea profesională/instituţională în gestionarea instrumentelor de management*, găsim *Definirea corectă a termenilor* şi *Palierele răspunderii în generarea de instrumente de management*, cu un *studiu de caz: Carta Albă a Apărării*.

O carte care ne propune *o articulare coerentă a instrumentelor de management ca o posibilă cale a dobândirii sinergiei instrumentelor de management* este, cu siguranţă, o lucrare interesantă, recomandată şi de formula sa inedită, de abordarea nouă, antrenantă, în care stilul ştiinţific se îmbină armonios cu virtuţile eseului. Documentarea şi susţinerea bibliografică cu lucrări de referinţă din domeniu o consolidează ştiinţific, iar formula grafică aplicată de *Editura Paralela 45* îi conferă o ţinută estetică atractivă.

Cartea a stârnit interesul celor prezenţi la lansarea ei, în noiembrie 2012, la Târgul de Carte *Gaudeamus*, primind, printr-o frumoasă prezentare, girul academicianului Solomon Marcus.

*

După ce *a dat lovitura* în 2010 cu volumul *Istoria serviciilor de informaţii/contrainformaţii în perioada 1919-1945*, căruia Academia Română i-a conferit în 2012 Premiul *Mihail Kogălniceanu*, **Alin Spânu**, un pasionat şi prolific cercetător al problematicii Serviciilor de Informaţii, ne oferă o nouă lucrare – ***Serviciul de informaţii al României în Războiul de Întregire Naţională (1916-1920)***.

Lucrarea, apărută sub egida *Editurii Militare*, abordează, de pe poziţii ştiinţifice, fortificate cu argumentul incontestabil al documentelor de arhivă, participarea României pe frontul secret al Primului Război Mondial, pentru apărarea, şi pe această dimensiune a confruntării, a intereselor sale vitale.

Volumul este structurat pe şase capitole, în cuprinsul cărora autorul prezintă cronologic *Evoluţia structurilor informative/contrainformative până la izbucnirea*

Primului Război Mondial (capitolul 1), acţiunile informative externe şi cele contrainformative din perioada neutralităţii – *Neutri..., dar bine informaţi – 1914-1916* (capitolul 2), *Aportul serviciilor de informaţii la Războiul de Întregire* (capitolul 3), activitatea serviciilor de informaţii în perioada 1919-1920 – *Războiul informaţiilor continuă* (capitolul 4), activitatea *Colonelului Nicolae Condeescu, şeful Secţiei Informaţii din Marele Cartier General*, unul dintre *părinţii* fondatori ai *intelligence*-ului românesc din secolul al XX-lea (capitolul 5), precum şi *Intelligence-ul românesc în analiza inamicilor*, cu focalizare pe activitatea serviciilor secrete ale Puterilor Centrale (capitolul 6).

Nota dominantă a activităţii informative desfăşurată de serviciile de informaţii/contrainformaţii autohtone în perioada premergătoare şi în timpul Războiului de Întregire Naţională este subliniată de autor în concluziile sale: *În primul rând, informaţiile obţinute au dovedit o perfectă cunoaştere a tematicilor de interes pentru siguranţa statului, fiind în egală măsură reale şi pertinente. În al doilea rând, activitatea informativă – de la monitorizarea surselor şi până la infiltrarea în mediile de interes – a condus, pe baza datelor furnizate şi verificate, la elaborarea unor materiale analitice extrem de utile, pe baza cărora s-au luat măsurile necesare anihilării inamicilor statului român. În al treilea rând, merită a fi lăudată calitatea umană existentă în aceste cazuri, începând de la conducere şi continuând cu toţi şefii de servicii, de birouri şi agenţii de teren implicaţi în culegerea de informaţii şi colaborarea reciproc avantajoasă, în scopul unei informări cât mai corecte şi eficiente către conducerea statului. Colaborarea DPSG* (Direcţiunea Poliţiei şi Siguranţei Generale, n.n.) *cu serviciul de informaţii al armatei a fost strânsă şi permanentă, continuând şi în perioada următoare încheierii ostilităţilor. Din acest motiv, acţiunile antistatale au fost neutralizate din faşă în cea mai mare parte, iar cele care au reuşit să fie puse în practică (cazul atentatului de la Senat) au fost analizate cu atenţie şi s-au luat măsurile necesare pentru preîntâmpinarea altora de acelaşi tip.*

Apreciem şi noi activitatea autorului în *culegerea de informaţii* din arhive (18 anexe, reprezentând aproape 40% din volumul lucrării) şi *diseminarea* acestora, după o atentă analiză şi concluzii pertinente, prin această valoroasă lucrare care, după cum spune eminentul istoric Gheorghe Buzatu în *Prefaţă, „incită şi intrigă în acelaşi timp, deoarece dr. Alin Spânu lansează, pe baza unor documente în majoritate inedite, ipoteze şi prezintă noi cazuri de spionaj şi contraspionaj într-o epocă tulbure“.*

Cronica militară de altădată

ROMANIA MILITARA.

SCIINȚĂ, ARTĂ ȘI ISTORIE MILITARĂ

Volumul I.

Anul 1-iu.

Ianuarie și Fevruarie

BUCUREȘCI.
IMPRIMERIA MINISTERULUI DE RESBEL.
Calea Mogoșoi Nr. 11.

Revista *România Militară* are meritul de a fi fost, de-a lungul vremii, o rampă de lansare a celor mai noi concepţii şi teorii privind organizarea şi dotarea oştirii, planificarea şi ducerea acţiunilor militare, studii de istorie şi geografie militară, de justiţie militară, însă, dorind *„a întreţine pe oşteanul român cu cunoştinţa evenimentelor militare ce se petrec în lume“*, devine, voit sau doar întâmplător, şi o autentică cronică a celor mai importante evenimente politico-militare ale epocilor străbătute în cei aproape 150 de ani ai existenţei sale. Am ales, din colecţia revistei, mai multe asemenea consemnări de *cronică militară, noutăţi, invenţiuni şi informaţiuni militare, din ţară şi din streinătate*, pe care le vom publica în serial în paginile revistei, în preajma aniversării acestei frumoase vârste, tocmai pentru a încerca o repunere în lumină a unor fragmente din această interesantă frescă, cu tuşele ei cazone, deseori savuroase prin conţinut şi limbaj.

Chronica militară:

Romînia. – Una din măsurile cele mai nemerite, luată succesivu de Miniștrii de Resboiu ce s'au succedat de la 1859, și la care țara întreagă ar trebui să aplaude este aceea d'a înlesni ofițerilor mijloace spre a merge în streinătate și a se perfecționa în arta lor.

A înțelege trebuința ce are țara de ofițeri învățați este a înțelege în ce stă puterea țării și a lucra pentru independența ei. Streinii au cunoscut înaintea noastră și mai bine de cât noi această trebuință. Iată ce zice D-nul Colson în uvragiul său asupra viitorului Principatelor:

„Amîndouă Principatele n'au nici artilerie, nici stat major. Și cu toate acestea viitorul României stă în armată. Nu mai este nici o speranță de independență dacă nu se vor grăbi d'a organiza un corp de ofițeri și dacă nu se vor grăbi d'a organiza un corp de ofițeri și dacă Moldo-Romînii nu vor intra nici în geniu, nici în stat major. Un popor care este silit d'a se încredința în talentele streinilor mercenari spre a sfărîma lanțurile sale va rămînea tot d'auna subjugat."

Numărul ofițerilor Romîni ce au trecut prin școlile militare streine, și mai cu seamă ale Franciei în acești din urmă patru ani, trece peste 60, din care 22 s'au și întors în țară; iar mai mulți de 40 se află încă, și se întoarce pe măsură ce sfîrșesc cursurile.[...]

(*România Militară*, anul I, 1864, vol. I, p. 113).

.....

Anunțăm cu plăcere un concurs publicat de D. Ministru de resbel pentru două uvragie militare. Uvragele trebuesc depuse la Ministerul de Resbel până la 31 Decembrie 1864.

Cel d'întîiu uvragiu va fi: O adunătură de faptele cele mai însemnate de bravură, de generositate, umanitate, patriotism, desinteresare și eroism prin care ostașii Români s'au deosebit în toate epocile istorii noastre.

Al doilea uvragiu este: "Istoria militară a României".[...]

(*România Militară*, anul I, 1864, vol. I, p. 115).

.....

Mai toate jurnalele din București au salutat cu plăcere ivirea "*României Militare*". Unele ne au arătat că pe cât este de frumoasă sarcina ce am luat asupră-ne pe atât este de grea; altele ne-au sfătuit că de vom urma pe o cale liberală și adevărat națională vom ajunge la un resultat bun. Am înțeles pe cele d'întîiu și le mulțumim. Mulțumim și celor d'al doilea că nu le credem în stare d'a putea arăta o altă cale pe care poate apuca niște ofițeri tineri care ș'au impus singuri sarcina d'a lucra la progresul armatei.

(*România Militară*, anul I, 1864, vol. I, p. 113).

.....

Între alte proecte votate de camera legiuitoare care privesc armata este și proectul de lege asupra pensiilor.

Fără a ne da părerea asupra acestui proect, esprimăm părerea de rău că el nu coprinde și pe sub-ofițeri, caporali și soldați. Pînă astăzi nu esistă nici o legiuire spre a asigura o pensie de retragere acestora, nici pentru vechime de serviciu, nici pentru caz de răni sau pentru infirmități grave și incurabile.

Serviciul statului este o îndatorire impusă tuturor romînilor prin legea de recrutare, este drept dar ca statul să acorde o resplată timpului serviciului și să asigure esistența militarilor pe cari acidente ivite în cariera lor i-a făcut improprii la ori-ce serviciu. A mai lăsa să se urmeze ca pînă acum cu dînșii adică a-i lăsa să cerșească nu este demn pentru o nație civilizată.

Aflăm că D. ministru de resbel a dat un asemenea proect camerei legiuitoare.

(*România Militară*, anul I, 1864, vol. I, p. 117).

.....

Francia. – Este vorba a se întocmi în Paris un Club care să serve drept centru de adunare tutulor ofițerilor din armata de uscat și marină. Jurnalul de unde tragem această nuvelă adaogă că acest club va fi ast-fel o imitație din faimosul *Army and Navy Club* din Londra.

(*România Militară*, anul I, 1864, vol. I, p. 263).

.....

Bavaria. – Anuarul militar bavarez probează că gustul armelor s'a dezvoltat cu deosebire în clasele 'nalte ale societății bavareze. Din 2333 ofițeri ce numără armata acestui stat, 804, adică mai mult de a treia parte, sunt nobili: se vede 9 prinți de sînge, 3 duci aliați familii regale, 9 prinți, 95 comiți, 329 baroni și 363 cavaleri.

Regimentele, care în toată Bavaria, ca mai în toată Alemania de sus și mai cu seamă în Austria port, afară din numărul lor, numele colonelului lor proprietar, sunt 2 a doi imperatori, 5 a cinci regi, 1 al unei regine, 5 al prinților regali, 1 a unui mare duce, 1 a unui duce și 2 a doi baroni; cele-l-alte n'au încă proprietari.

(*România Militară*, anul I, 1864, vol. I, p. 122).

Selecție texte:

Colonel dr. Mircea TĂNASE

Operațiunile de redactare și tehnoredactare
au fost încheiate la data de 22.02.2013.

„Cartea este o pasiune, iar pasiunea se împarte"

STATUL MAJOR GENERAL

Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei

ENCICLOPEDIA ARMATEI ROMÂNIEI

REVISTE PUBLICATE

EDITARE, PROCESARE DIGITALĂ, TEHNOREDACTARE, CORECTURĂ,

TIPĂRIRE ȘI FINISARE LA STANDARDE SUPERIOARE DE CALITATE

B-dul Ion Mihalache nr. 124-126 ○ Tel.: 021 224.25.34 ○ E-mail: ctea_smg@yahoo.com ○ www.defense.ro/editurectea

Coperta 1: *Aspecte de la deschiderea lucrărilor Reuniunii Comitetului Militar al NATO în formatul șefilor statelor majore generale ale statelor membre ale NATO, Bruxelles, 16-17 ianuarie 2013. Foto: www.nato.int*

Coperta 4: *Monumentul Domnitorului Alexandru Ioan Cuza, aflat pe Dealul Patriarhiei Române. Foto: Valentin CIOBÎRCĂ. Preluare de pe site-ul www.mapn.ro*

http://www.mapn.ro/smg/gmr